ELLIE MIDWOOD

Fata în rochie vărgată

A refuzat să își piardă speranța.

A avut curajul să se îndrăgostească.

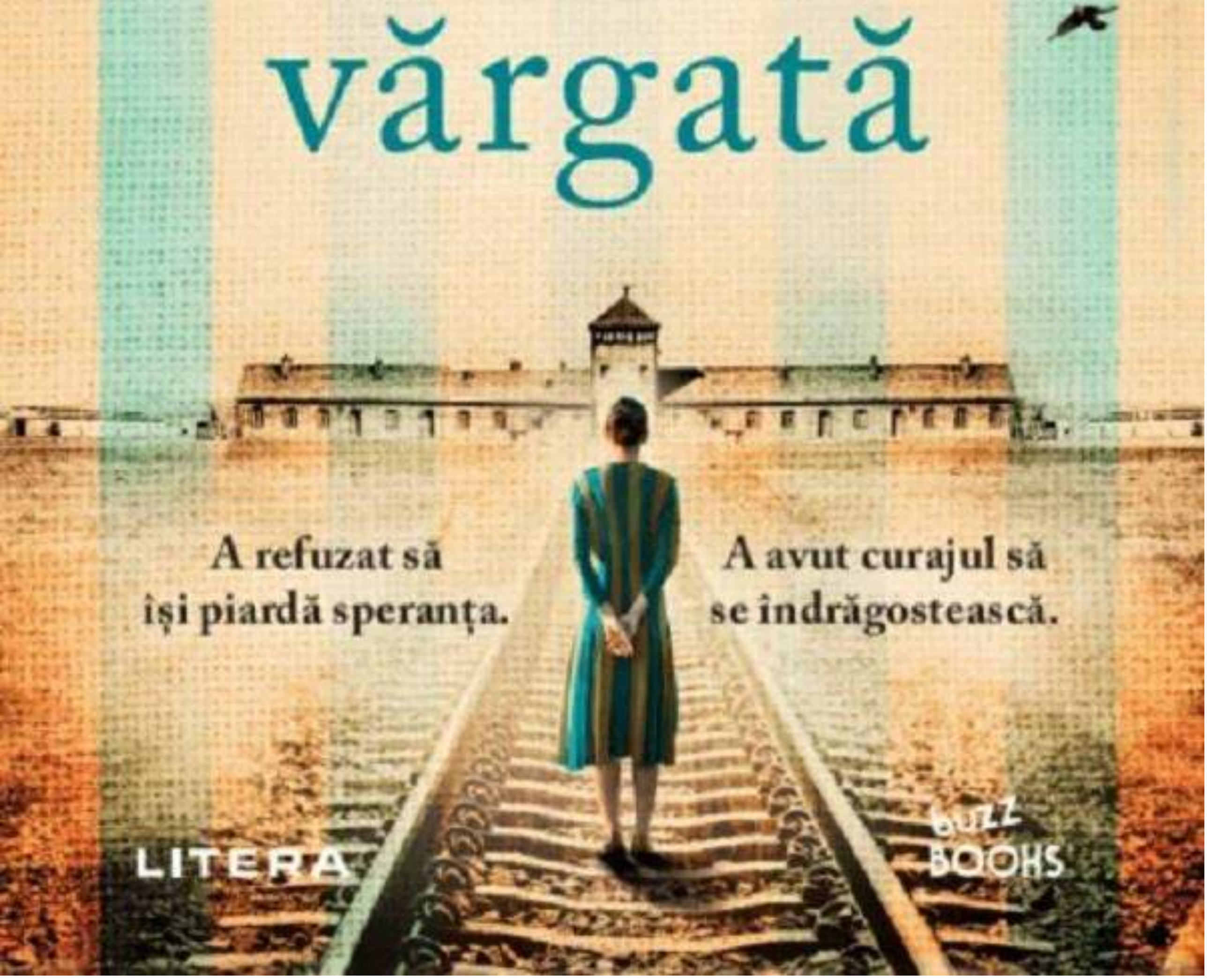

LITERA

BUZZ BOOKS

buzz
BOOKS

Cărțile despre care toată lumea vorbește!

O colecție care cuprinde cele mai noi thrillere, cărți polițiste
și de suspans – romane aflate în topurile internaționale,
ecranizate sau în curs de ecranizare, traduse în zeci de limbi –
cărți provocatoare, pe care abia aștepți să le citești

ELLIE MIDWOOD

Fata în rochie vărgată

Traducere din limba engleză și note
ADINA și GABRIEL RAȚIU

LITERA
București

The Girl in the Striped Dress
Ellie Midwood
Copyright © 2021 Ellie Midwood
Ediție publicată pentru prima dată în Marea Britanie
în 2021 de Bookouture, un imprint al Storyfire Ltd

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Fata în rochie vărgată

Ellie Midwood

Copyright © 2023 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright si este destinat

exclusiv utilizării în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcat.

Orice altă utilizare, incluzând împrumutul, schimbul, reproducerea integrală sau

parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, prin internet

sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive

sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost

descărcată, vânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc,

fără consimțământul editorului, este strict interzisă.

Dreptul de folosință al prezentei lucrări nu este transferabil.

Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele

existente ale acestei lucrări aparțin companiei Grup Media Litera SRL.

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Mona Apa

Corector: Cătălina Călinescu

Prepress copertă: Flori Zahiu-Popescu

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată

de Cristina Vidrașcu Sturza.

ISBN 978-606-33-9807-0

ISBN EPUB 978-606-33-9945-9

Pentru R. Te iubesc.

INTRODUCERE

Fata în rochie vărgată este un roman bazat în mare parte pe o poveste adevărată. Voi oferi mai multe detalii cu privire la autenticitatea anumitor personaje și evenimente în Nota istorică de la finalul cărții, dar am simțit nevoia să scriu această scurtă introducere deoarece povestea de față este foarte diferită de ceea ce am aflat despre Auschwitz de-a lungul anilor. Am citit nenumărate memorii și studii istorice, și majoritatea se concentrau asupra deținuților obișnuiți și a suferințelor lor; adeseori, erau poveștile unor supraviețuitori în cele mai potrivnice condiții, în barăci insalubre și suprapopulate și în echipele de muncă în aer liber, unde deținuții erau constant bătuți și hărțuiți de Kapo[1] și de brutalii gardieni SS – pe scurt, povești despre exterminare prin muncă silnică, pe care supraviețuitorii norocoși le-au putut relata. Pornind de la acele memorii și studii, aceasta a fost mereu impresia mea generală despre Auschwitz-Birkenau. Povestea Helenei este cu totul diferită și am vrut să vă ofer, chiar dinainte de a citi romanul, o prezentare sumară a experiențelor trăite de ea la Auschwitz-Birkenau.

În primăvara anului 1942, două mii de tinere din Slovacia au fost deportate în lagărul de concentrare de la Auschwitz. Printre ele se găsea și Helena Citrónová. La scurt timp după aceea, un soldat rănit din Waffen-SS, Franz Wunsch, a fost transferat de pe Frontul de Est la Auschwitz, fiind declarat inapt de luptă. Helena era programată să moară în camera de gazare pe 22 martie, dar, printr-o coincidență norocoasă, cu o zi înainte, colegii lui Wunsch au adus-o la cazarmă, să-i cânte lui Franz, care își aniversa ziua de naștere. Potrivit mărturiilor date după război de Helena și Franz, germanul a fost atât de încântat de talentul fetei încât a cerut anularea execuției și a transferat-o în subordinea lui, la așa-numitul serviciu Kanada.

Am schimbat numele de familie ale personajelor principale, Helena și Franz; majoritatea numelor persoanelor reale, angajate sau încarcerate la Auschwitz, au rămas neschimbate, precum și personalitatea și faptele lor, pe care m-am străduit să le transpun în roman, așa cum reies din memoriile supraviețuitorilor, din documente istorice și din studiile realizate de-a lungul anilor de diverși istorici.

Acțiunea din *Fata în rochie vărgată* se desfășoară în mare parte la serviciul Kanada – un complex alcătuit din mai multe hale și clădiri de depozitare și dezinfecție. Sectorul Kanada (am păstrat scrierea originală din limba germană) a fost supranumit astfel de deținuți din cauză că la serviciul de sortare, unde erau aduse toate bunurile nou-sosiților, era o mare abundență de haine, bijuterii și valută. Oamenii priveau Canada ca pe o țară a bogățiilor și, cum la Kanada de la Auschwitz puteai găsi aproape orice, așa i-a rămas numele. Obiectele sortate erau ulterior dezinfectate și trimise în Germania, iar aurul și banii ajungeau la Reichsbank. Acolo lucrau mai cu seamă femei și era unul dintre cele mai râvnite servicii din lagăr, fiindcă nu necesita eforturi fizice mari, iar deținuții nu erau obligați să se radă pe cap, puteau purta haine civile și aveau voie să ia alimente și alte obiecte de uz personal. Femeile repartizate la Kanada duceau o viață cu totul diferită de deținutele din lagărul de la Birkenau (barăcile lor se aflau chiar în incinta Kanadei, și nu în lagărul de femei) și condițiile de trai erau considerabil mai bune. De asemenea, femeile din sectorul Kanada puteau face duș zilnic și erau rareori supuse selecțiilor derulate periodic în restul lagărului.

Iată câteva dintre mărturiile supraviețuitorilor cu privire la Kanada:

„Fetele care lucrează acolo au de toate – parfum, apă de colonie –, iar coafurile lor par făcute de cele mai bune coafeze din Paris. În afară de libertate, au tot ce-și poate dori o femeie. Nici dragostea nu le lipsește; fiind înconjurate de bărbați, deținuți și gardieni SS, acest lucru este inevitabil... La zece

metri de baraca lor, pe partea cealaltă a gardului de sârmă ghimpată, se înalță coșurile dreptunghiulare ale crematoriilor care ard constant, incinerându-i pe proprietarii bunurilor pe care aceste făpturi minunate le triază în depozite“ – Simon Laks și René Coudy, membri ai orchestrei de la Birkenau (citat din „People in Auschwitz“ de H. Langbein).

Kitty Hart, una dintre fetele din sectorul Kanada, își descrie astfel experiența: „Era o vară superbă. Soarele ardea, iar noi, cele care lucram în schimbul de noapte, nu prea reușeam să dormim pe timpul zilei. De obicei, ne trezeam după prânz și, dacă vremea era frumoasă, ne lungeam pe iarba din fața bărăcii, ca la plajă, stropindu-ne din când în când cu apă, ca să ne răcorim. De multe ori cântam și dansam, și chiar ne făcuserăm o mică formație. Ne-am regăsit pofta de râs și de glume. Eu petreceam multe ore citind cărți pe care cei trimiși la gazare le aduseseră cu ei din Polonia. Situația noastră era una dintre cele mai inimaginabile cu putință. Trăiam înconjurate de țipetele muribunzilor, de fumul crematoriilor care întuneca cerul și umplea aerul cu cenușă și mirosul greu al cadavrelor arse. Cred că lucrul de care ne păsa cel mai mult în perioada aceea era să nu ne pierdem mințile și de-asta râdeam și cântam, deși eram la doi pași de infernul de foc. Este uluitor cât de multe pot îndura trupul și sufletul când nu au încotro. Te obișnuiești cu aproape orice“ (citat din „People in Auschwitz“ de H. Langbein).

În paginile care urmează veți afla povestea Helenei – fata de la Kanada.

---

[1] Deținut într-un lagăr nazist, desemnat să-i supravegheze pe ceilalți și să desfășoare diverse sarcini administrative

1

Germania, 1947

La lumina galbenă și caldă a lustrei, doctorul Hoffman răsfoia *Spruchkammerakte*-ul întocmit pentru Franz Dahler – dosarul Tribunalului de Denazificare, ignorând cu desăvârșire agitația din jur. Înțelegea entuziasmul tovarășilor săi din armata americană. Nu auzeai în fiecare zi de un caz curios ca acesta. După ce programul de denazificare a trecut în seama germanilor, în luna martie a anului trecut, americanii s-au bucurat să păstreze doar rolul de monitorizare a proceselor din sectorul lor, fără a le și prezida. Considerau că și-au făcut datoria cu Procesele de la Nürnberg; îi trimiseseră la spânzurătoare pe principalii făptași – acum era treaba nemților să-și împartă conaționalii în vinovați și... *mai puțin vinovați*, se gândea doctorul Hoffman.

În mod normal, nici n-ar fi fost prezent aici. Tribunalul de Denazificare pentru delicte minore nu necesita opinia unui psihiatru; doar verdictul președintelui, dat, în general, după o analiză caraghios de scurtă a dovezilor și o amărâtă de audiere de două ore, asta dacă inculpatul avea noroc ca judecătorii să-i acorde două ore. Sistemul era atât de copleșit de aceste audieri, încât președinții completelor de judecată voiau să-i trimită pe acuzați cât mai repede la plimbare, căci, în loc de unul, mai așteptau patruzeci de foști prizonieri de război citați să se prezinte la audieri.

Era de înțeles, de asemenea, că Departamentul de Siguranță Publică al SUA, care-i supraveghea, nu-i condamna pe președinții germani pentru că se grăbeau să împartă verdictul „nevinovat“. Dacă inculpatul nu era găsit vinovat de a fi comis crime de război majore sau crime împotriva umanității, se alegea cu o pedeapsă blândă și restricții la angajare. *Ce dacă ai vandalizat băcănia unui evreu în 1938 și ți-*

ai denunţat vecinul la Gestapo? N-ai voie să ocupi funcţii publice o perioadă, dar te poţi plimba liniştit pe străzi, spre deosebire de evreul şi vecinul sus-amintiţi, amândoi morţi acum, nu de mâna ta, dar cu ajutorul tău. Nu înseamnă că ai comis o infracţiune gravă, sau măcar una care să justifice condamnarea la închisoare. Eşti un simplu adept sau membru al Partidului Nazist.

Doctorul Hoffman se întreba cât de repede vor reveni în funcții importante acești adepți sau membrii „disculpați“, după ce armata americană va lăsa Germania să se descurce singură. Se întreba, de asemenea, dacă la fel se va întâmpla și cu tânărul care-l privea cu ochi sinceri din fotografia alb-negru, atașată la dosar. Dintr-un motiv necunoscut, bărbatul renunțase la dreptul de a fi asistat de un avocat, susținând că se putea apăra foarte bine și singur. Psihiatrul a ridicat fotografia ca să se mai uite o dată pe *Arbeitsblatt*-ul lui Dahler – fișa pusă peste dosar.

Nume de familie: Dahler
Prenume: Franz
Meserie: mecanic
Oraş: München
Adresa...

Trecând peste următoarele informații, doctorul Hoffman și-a îndreptat atenția spre *Vermögensübersicht* – lista activelor lui Dahler. Nu era nimic notabil în ea; nu existau clădiri sau apartamente pe numele lui, doar o casă de familie în Austria, deținută în coproprietate cu mama lui și în care nu locuia. Conform extrasului de cont, avea puțin peste trei mii de mărci pe numele lui; nu deținea opere de artă, bijuterii sau aur. La rubrica „Animale“, Dahler notase: *Prinz, lup alsacian*, neînțelegând probabil că ar fi trebuit să enumere animalele domestice de pe urma cărora putea obține câștiguri financiare, și nu animalele de companie. Citind asta, doctorul Hoffman nu și-a putut reține un zâmbet, nu răutăcios, ci sincer amuzat.

Grad militar: Unterscharführer SS[2], SS-Totenkopfverbände[3]
Detaşări pe perioada războiului: Waffen-SS (demobilizat din cauza unei răni suferite); KZ Auschwitz, Kommandoführer; Waffen-SS (prizonier de război, capturat de Armata SUA)
Crime de război sau crime împotriva umanităţii: Nepus sub acuzare

Nu a fost pus sub acuzare. Doctorul Hoffman a închis dosarul și și-a pipăit distrat buzunarul, căutând pachetul de țigări. Majoritatea foștilor membrii SS cu grad relativ mic aveau trecut același verdict – echivalând, practic, cu dreptul la viață – în documentele primite de la Departamentul de Război al SUA, la eliberarea timpurie din lagărele pentru prizonieri de război. Doar cei mai cruzi criminali erau puși sub acuzare. Personajele neînsemnate, precum Dahler, deși cu siguranță aveau și ele mâinile mânjite de sânge, pur și simplu erau „nepuse sub acuzare". Nu „achitate", ci „nepuse sub acuzare". Pentru că, dacă Departamentul de Război se apuca să deschidă proces fiecărui gardian, nu le-ar mai fi ajuns închisorile și spânzurătorile pentru toți naziștii.

Fost nazist sau nu, asta era altă discuţie, trebuia să recunoască doctorul Hoffman în sinea lui. *Audierea asta scurtă era, de fapt, în folosul lui Dahler, ca să fie oficial dezvinovăţit şi să-şi găsească o slujbă şi mai bună şi să-şi trăiască viaţa, pe când victimele lui...*

Psihiatrul a ridicat ochii în spatele ochelarilor cu ramă metalică și s-a uitat la ceasul de pe perete. În zece minute urma să înceapă ședința. Un fior scurt de emoție, sau poate voioșie, îi înțepa plămânii, cu acele lui de gheață, de câte ori trăgea din țigară. Spre deosebire de ceilalți ofițeri din cameră, el nu făcea supoziții cu privire la rezultatul procesului; nu vorbea deloc. În general vorbea puțin. Toată viața fusese un atent observator al firii omenești, un savant căruia îi făcea imensă plăcere să studieze natura umană și străfundurile psihicului unei persoane.

Se lămurise de mult că vorbele urmăresc aproape întotdeauna să ascundă adevărul. Prefera să asculte tonul vocii, să analizeze gesturile instinctive și să remarce discrepanțele cele mai fine dintre ceea ce se spune și cum se spune, iar acesta era unul dintre motivele pentru care se afla azi aici.

Andrej Novák, fost deținut la Auschwitz, susținea că *justiția trebuie să-și facă datoria, și nu cu „disculpări" de rahat, ci cu desăvârșită seriozitate, așa cum se întâmpla înainte de război*. Din punctul lui de vedere, acuzatul acesta trebuia să plătească scump pentru faptele lui. Doctorul Hoffman s-a mai uitat o dată la slovac. Nu-ți trebuia diplomă de psihiatru ca să observi nervozitatea tânărului. Se plimba prin cameră de parcă ar fi vrut să facă gaură-n covorul acela, care supraviețuise ca prin minune bombardamentelor, și fuma ca un turc. *N-ai cum să nu-l compătimești; atât de tânăr și deja distrus.*

– Nu pricep. De ce nu-l arestează și-l trimit la închisoare? a mormăit Andrej Novák, în engleza lui cu accent străin.

Doctorul Hoffman a remarcat vena umflată de la tâmpla tânărului. La vreo douăzeci și cinci de ani, Novák avea acea frumusețe sălbatică și melancolică specifică celor ca el – supraviețuitori care trecuseră prin iad, iar acum erau hotărâți să le plătească cu aceeași monedă celor care i-au chinuit. Proaspeții vânători de naziști, indivizi amenințători și eroi tenebroși, care insufiau deopotrivă teamă și respect tuturor celor care-i întâlneau.

– Sau mai bine-l spânzură repede. Merită cu vârf și-ndesat.

– Vorbim de un tribunal de denazificare, nu de un linșaj în Vestul Sălbatic, i-a răspuns calm locotenentul Carter, unul dintre ofițerii de la Departamentul de Siguranță Publică.

Medaliile care-i acopereau pieptul stăteau dovadă curajului pe care-l arătase în luptă încă de la debarcarea în Normandia. Spre deosebire de doctorul Hoffman, el era un soldat adevărat, nu un birocrat, cum se considera psihiatrul. Carter, brunetul și virilul Carter, emana forță de fiecare

dată când intra într-o încăpere, dar lăsa toate chestiunile intelectuale în seama colegului său, doctorul Hoffman. Așa cum Hoffman se considera un birocrat, Carter se descria fără jenă drept *un simplu soldat, fără diplome impresionante.* La începutul anului 1945, Carter a fost printre primii care i-au interogat pe prizonierii de război; analiticul Hoffman își exprima opiniile cu privire la presupușii criminali de război și semna rapoartele lui Carter pentru Biroul de Servicii Strategice, la care atașa concluziile sale. Carter se pricepea să smulgă răspunsuri de la cei interogați, iar Hoffman știa când răspunsul e o minciună. Formau o echipă bună; toți cei din jur credeau asta.

– Înțeleg că e o problemă încă sensibilă și personală...

– Personală? a răbufnit Novák, săgetându-l pe Carter cu o privire fioroasă. E al dracului de personală. Individul ăsta m-a biciuit pe spinare în mai multe rânduri și odată era cât pe ce să mă arunce în groapa cu foc – de viu! Dacă nici asta nu e ceva personal, nu știu ce e! Ofițerii voștri de la Departamentul de Război l-au închis, laolaltă cu alți criminali cu grad înalt, într-un lagăr pentru prizonieri de război! Ce nu pricep e de ce-au retras acuzațiile care-i erau aduse. Omul e un ucigaș până-n măduva oaselor!

– Tocmai de-asta vă aflați aici, a replicat Carter impasibil. În calitate de coreclamant și martor al acuzării, dumneavoastră ne veți ajuta să lămurim situația. Dar procedura trebuie respectată. Din momentul ăsta, e cuvântul dumneavoastră împotriva cuvântului dumnealui.

Novák se pregătea să intervină, dar Carter l-a oprit, ridicând în aer palmele sale uriașe.

– Nu vă simțiți ofensat. Eu vă cred. Dar și dumnealui are un martor care va depune mărturie în favoarea sa...

– O femeie pe care a abuzat-o în mod sistematic când era deținută în lagăr și pe care a silit-o să se mărite cu el, ca să primească certificatul de

denazificare de la voi, americanii! a spus Novák, aproape răcnind ultimele cuvinte.

Doctorul Hoffman se foia de pe un picior pe altul. Împărtășea părerea lui Carter; nu era o idee prea înțeleaptă să aducă foști deținuți din lagăr în sala de judecată. Una era să colaboreze cu ei la găsirea foștilor criminali de război, căci, în astfel de cazuri, ajutorul lor era absolut neprețuit. Dar dacă-i puneau față în față cu foștii lor agresori, lucrurile nu aveau cum să se termine bine. Ca psihiatru, avea convingerea fermă că e preferabil ca foștii deținuți să interacționeze cât mai puțin cu foștii temniceri. *Lăsați-i să găsească alinare în verdict. Când un făptaș e găsit vinovat, iar asta le conferă un sentiment de eliberare, lăsați-i să-și reclădească viețile și să dea uitării acest coșmar o dată pentru totdeauna.* Nu le era de nici un folos să trăiască bântuiți de acea ură neagră și mistuitoare. Nu făcea decât să-i macine din interior, ca o amintire acidă a trecutului însângerat.

Hoffman nu privise mereu lucrurile așa. Dimpotrivă, la începuturile carierei sale „locale", când a fost prima oară detașat în Germania, psihiatrul tânăr și idealist, proaspăt licențiat, era ferm convins că e în folosul victimei să-și înfrunte fostul agresor. Dar, asistând la recidive grave după perioade lungi de progres și chiar la sinucideri, și-a schimbat radical opinia. Cazurile din lagărele de concentrare, îndeosebi de la Auschwitz și Mauthausen, erau cele mai grave. Nimeni nu scăpase fără sechele din aceste două locuri.

– Înțeleg ce simțiți, domnule Novák, a spus Carter după o pauză, îndulcindu-și tonul. Dar mergem într-o sală de judecată. Credeți că veți reuși să vă stăpâniți? Nu vreau să se transforme totul într-o circ. N-ar fi mai bine să folosim declarația dumneavoastră scrisă, ca să nu trebuiască să-l întâlniți pe domnul Dahler? a întrebat, uitându-se la ceasul de pe perete, cum făcuse și Hoffman, cu doar câteva minute mai devreme. Încă e timp să vă răzgândiți. Nu sunteți obligat să asistați la audiere.

Novák a tras aer în piept, părând să se liniștească.

– Nu vreau decât să mă ascultați.

– Și asta vom face. Dar credeți că sunteți în stare să dați o declarație calmă și obiectivă?

Zvâcnetul maxilarului lui Novák n-a scăpat ochilor lui Hoffman. Cu toate astea, vânătorul de naziști slovac și-a stăpânit emoțiile și a încuviințat încet din cap.

– Da. Cred că sunt. Trebuie. Pentru *ea*. El merită să moară în închisoare, ca să n-o mai poată răni. O să vă dovedesc că omul e un mincinos inveterat, un ucigaș cu sânge-rece și un violator care a manipulat-o pe această biată tânără și a transformat-o într-o sclavă, mai întâi în lagăr și acum luând-o de soție.

Se simțea disprețul în tonul său când a rostit cuvântul *soție*. Slovacul nu credea nici în ruptul capului că o fostă deținută dintr-un lagăr de exterminare s-ar căsători de bunăvoie cu bărbatul care a fost comandantul sectorului ei. Nici doctorul Hoffman nu credea asta. Cunoscuse multe femei cărora le tremura glasul când vorbeau despre gardienii SS, chiar și la doi ani de la eliberare. Aveau ochii mari de frică, după lunile de abuzuri constante. Degetele nervoase se agățau și mototoleau inconștient tivul fustelor. Vorbeau despre acei gardieni pe tonuri pătimașe și acuzatoare și cu o ură aproape palpabilă, sau cu groază și lacrimi, scuturând din cap și tremurând din toate încheieturile la auzul numelui cutărui sau cutărui gardian SS.

Se înțelege de la sine că atunci când Carter a pus dosarul lui Dahler pe biroul lui Hoffman și i-a spus pe obișnuitul său ton placid: *Ca specialist, cred că o să ți să pară interesant*, psihiatrul a rămas de-a dreptul stupefiat. Un fost gardian SS de la Auschwitz, citat să se prezinte la audieri în fața Tribunalului de Denazificare, dorea să-și cheme soția ca martor. Soția, care fusese deținută în subordinea lui. O evreică slovacă. Chiar că era interesant.

– Domnule Novák, vă asigur că vom face tot ce ne stă în putință să îl tragem pe domnul Dahler la răspundere, dacă se va dovedi că se face într-adevăr

vinovat de aceste crime, l-a asigurat Carter pe colegul său slovac, care ajutase Poliția Militară să identifice și să prindă numeroși naziști, și a făcut un semn din cap spre doctorul Hoffman. Acesta este și motivul pentru care doctorul Hoffman se află aici. O va observa cu atenție pe doamna Dahler când depune mărturie și, în cazul în care va constata că este constrânsă în vreun fel, îl vom plasa pe domnul Dahler în arest provizoriu, vom reprograma procesul și vom discuta cu dumneaei între patru ochi, ca să n-o mai poată influența. Sunteți mulțumit?

Vânătorul de naziști a încuviințat din cap, vizibil satisfăcut de răspuns. *Exact la ţanc*, a remarcat în gând doctorul Hoffman, căci tocmai atunci a deschis ușa un polițist militar și i-a anunțat că sunt așteptați în sala de judecată.

Sala de judecată, doar una dintre multele săli de la Tribunalul de Stat, era micuță și incomplet refăcută după stricăciunile suferite în ultimele luni de război. Lambriurile însă erau încă intacte, la fel și podeaua camerei. Aripa vestică fusese cea mai afectată de bombele căzute peste oraș în primăvara lui 1945, laolaltă cu tavanul alb, brăzdat de nenumărate crăpături, ca un soldat care-și poartă cu mândrie cicatricile căpătate în luptă.

În sfârșit, ușa s-a deschis fără zgomot, făcându-i pe toți cei prezenți să întindă gâturile. Aprodul a scos capul pe coridor și-a strigat numele lui Franz Dahler. Andrej Novák s-a îndreptat pe scaun, într-o poziție nefiresc de rigidă.

Pe ușă a intrat un tânăr. Doctorul Hoffman îl examina stăpânit de o curiozitate rece. Un chip frumos; frunte înaltă, trăsături bine conturate și plăcute, ochi albaștri și expresivi. Păr negru, ondulat, pieptănat cu grijă pe spate. Doctorul Hoffman nici n-a observat-o pe soție, ascunsă în spatele siluetei înalte a bărbatului ei, până când Dahler nu a ajuns în fața sălii, unde-l aștepta un scaun pregătit special pentru el. Abia atunci, femeia a ieșit din ascunzătoare, și doar după ce bărbatul s-a întors spre ea și a luat-o de mână. Nu i-a dat

drumul nici măcar când a intrat președintele, în schimb a cerut să se adreseze Curții înainte să înceapă audierea.

Președintele a încuviințat din cap.

– Ne îngăduie Onorata Instanță ca soția mea să stea lângă mine?

Avea o voce surprinzător de plăcută, cu un ușor accent pe care doctorul Hoffman l-a recunoscut a fi austriac.

– Locurile aglomerate îi provoacă neliniște, mai ales dacă e singură. S-ar simți mult mai bine dacă ar sta lângă mine. În acest fel, pot să o țin de mână dacă o copleșesc emoțiile, a explicat Dahler.

Doctorul Hoffman s-a uitat la doamna Dahler, care stătea lângă soțul ei, cu privirea în pământ. Era o femeie frumoasă, cu un păr lucios, castaniu-închis, aproape negru, sprâncene arcuite și buze pline, bine conturate, probabil foarte atrăgătoare atunci când zâmbeau, dar care erau acum strânse într-o linie crispată. Sub costumul făcut la comandă, i se vedea ținuta rigidă; chipul trăda o expresie temătoare, iar pielea avea o paloare bolnăvicioasă, aproape de culoarea perlelor de la gât.

Măcar a gătit-o frumos, a fost primul gând care s-a insinuat în mintea doctorului Hoffman, dar l-a alungat imediat. Era aici în calitate de observator imparțial, și totuși îi venea greu să rămână nepărtinitor după ce auzise discursul pătimaș al lui Novák. *E un mincinos inveterat, un ucigaș cu sânge-rece și un violator care a manipulat-o pe această biată tânără și a transformat-o într-o sclavă, mai întâi în lagăr și acum luând-o de soție.*

– Doamnă Dahler, doriți să stați lângă soțul dumneavoastră, sau preferați să stați singură? a întrebat-o președintele.

Doctorul Hoffman a remarcat că degetele femeii tremurau aproape imperceptibil. Fără să o privească, Franz Dahler i-a strâns mâna cu blândețe. Doamna Dahler a ridicat imediat ochii la președinte.

– Da, vă rog. Aș dori să stau lângă soțul meu, Onorată Instanță.

Avea o voce melodioasă, dar oarecum tensionată. Germana ei era ușor poticnită, cu un vag accent estic.

Au mai adus un scaun și l-au așezat lângă cel rezervat acuzatului. Dahler a așteptat să se așeze soția lui și a strâns-o încet de umăr înainte să ia și el loc. Doctorul Hoffman nu-i vedea expresia în momentul acela, dar a rămas surprins de reacția doamnei Dahler. În loc să tresară, cum ar fi făcut majoritatea victimelor unor agresiuni, și-a privit soțul cu un zâmbet cald și plin de recunoștință.

Hm, deci n-a fost o amenințare tacită? A încercat s-o încurajeze, ca orice soț grijuliu? Chiar să fi fost tulburată, iar el a încercat s-o menajeze? Sau totul a fost doar o prefăcătorie bine pusă la punct?

A urmat procedura obișnuită.

– Inculpat, ridică mâna dreaptă și jură... Numele complet, te rog. Data nașterii. Ocupația actuală. Ocupația în timpul războiului. Ai fost vreodată pus sub acuzare pentru crime de război și crime împotriva umanității? Când ai fost eliberat din lagărul pentru prizonieri de război, de către Departamentul de Război al Statelor Unite ale Americii?

Dahler a răspuns calm și sigur pe el. *Douăzeci și cinci de ani. Mecanic auto. Fost gardian SS în lagărul de concentrare de la Auschwitz. Înainte de asta, soldat Waffen-SS. Demobilizat de pe Frontul de Est din cauza unei răni suferite. N-a fost niciodată pus sub acuzare pentru crime de război sau crime împotriva umanității. Achitat de Departamentul de Război al SUA pe 14 decembrie 1945. Eliberat din lagărul pentru prizonieri de război la aceeași dată. S-a căsătorit cu Helena în ziua următoare.*

Cu această ocazie, Hoffman a aflat prenumele doamnei Dahler. *Helena*. Un zâmbet fugar a trecut pe chipul femeii în momentul în care soțul ei a amintit de căsătorie. Doctorul Hoffman a consemnat în carnet.

Odată încheiată partea formală a interogatoriului, președintele s-a așezat mai comod în scaun și i s-a adresat inculpatului.

– În mod normal, tribunalul ar fi dat verdictul pe baza declarațiilor martorilor, a însușirilor personale și a scrisorilor de recomandare puse la dispoziția noastră de către Departamentul de Război – ai primit caracterizări excepționale din partea ofițerilor din lagărul pentru prizonieri de război în care ai fost închis. Cu toate astea, domnul Novák, în calitate de coreclamant, a cerut o anchetă amănunțită a crimelor săvârșite de dumneavoastră, care, potrivit acuzării, sunt calificate drept crime împotriva umanității.

Era imposibil de spus dacă acele cuvinte și liniștea apăsătoare care a urmat l-au alarmat în vreun fel pe Franz Dahler, căci nu și-a trădat nici o clipă emoțiile.

Apoi președintele a arătat cu stiloul în direcția lui Andrej Novák.

– Îl cunoașteți pe acest om, nu-i așa?

În momentul în care Dahler a întors capul spre fostul său prizonier, doctorul Hoffman a urmărit cu atenție reacțiile ambilor bărbați. Novák, schimonosit la față de furie, scrâșnea atât de aprig din dinți, încât i se vedeau mușchii zvâcnind sub pielea acoperită de transpirație. Se uita la fostul gardian SS cu ură nedisimulată, gata să se năpustească asupra lui cu prima ocazie.

Pe chipul lui Dahler, în schimb, nu era nici o încrețitură. S-a uitat la slovac cu un calm fascinant, apoi s-a întors către președinte și a rostit litera A și un șir de numere cu un glas atât de scăzut, încât doctorul Hoffman nu le-a putut deslușși.

Pe gâtul lui Novák pulsa o venă. Președintele s-a întunecat la față.

– Îmi cer iertare, Onorată Instanță, a zis Dahler, cu un zâmbet firav pe buze, dar nu și în ochi. Vă imaginați, probabil, că e o glumă proastă. Îl știu pe acest bărbat, dar nu și cum îl cheamă. Îi știu doar numărul. Rareori se întâmpla să aflăm numele deținuților din lagăr; îi strigam după numărul pe care-l primeau la sosire. Cel tatuat pe antebraț.

În momentul acela, Helena Dahler a tras ușor de mâneca lungă a sacoului. Pentru doctorul Hoffman,

părea să fie un gest reflex. Se rușina de numărul ei și era obișnuită să-l ascundă.

– Ați spus că v-ați cunoscut soția în lagăr.

Era prima oară când psihiatrul i se adresa direct lui Dahler. Nu așa proceda în general, dar voia să clarifice ceva.

– *Jawohl*[4].

– În ce an?

– A fost adusă din Slovacia pe 21 martie 1942.

– Este uluitor cât de bine rețineți datele, tinere, a remarcat președintele.

Dahler a plecat ochii în pământ, ascunzându-și zâmbetul.

– Doar pentru că a coincis cu ziua mea de naștere, Onorată Instanță.

– Ați declarat că nu cunoșteați numele deținuților, ci doar numerele lor, a repetat dr. Hoffman. Și pe soția dumneavoastră tot doar după număr o cunoșteați înainte de eliberare?

– Bineînțeles că nu, a răspuns Dahler, chicotind de parcă Hoffman îi pusese o întrebare stupidă. Când i-am aflat numele, încă nu avea număr.

– Cum așa?

Helena a răspuns în locul soțului ei, surprinzându-l încă o dată pe psihiatru cu tonul ei sigur.

– Pentru că eram programată să mor a doua zi. Nu-i mai tatuează pe cei care urmează să meargă la camera de gazare. Franz m-a salvat de la moarte. Și niciodată, absolut niciodată, nu m-a strigat după număr. Întotdeauna mi-a spus Helena.

---

[2] Grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de sergent

[3] Organizația SS responsabilă cu administrarea lagărelor de concentrare (literal, „Unitățile Cap de Mort“, având însemne cu cranii și oase încrucișate)

[4] „Da, să trăiți“ (în limba germană în original)

2

HELENA

Auschwitz, 21 martie 1942

Ce face un om când află că mai are de trăit doar douăzeci și patru de ore?

Eu, una, mi-am pieptănat părul cu migală, așa cum mi-a ordonat Rottenführer[5] Wolff, pregătindu-mă să devin un cadavru atrăgător. Nu boala avea să-mi curme viața cât de curând, ci condamnarea pentru o crimă pe care nu o comisesem. Eram deținută, iar aceasta mi-era temnița, una cum doar în cele mai cumplite coșmaruri îți poți imagina. Am ucis pe cineva ca să ajung aici? Nu. Ucigașii purtau un triunghi verde pe uniforme. Unii chiar scăpau de aici, după ce-și ispășeau pedeapsa, cel puțin așa mi s-a spus.

Nu mai departe de azi-dimineață, în timp ce așteptam pe rampă, cât gardienii SS hotărau ce să facă cu noi, un bărbat în uniformă vărgată ne-a explicat care era motivul întârzierii. Conducătorii lagărului îl felicitau pe un Kapo care-și executase pedeapsa și-l repuneau în libertate, reabilitat, cu toate urările de bine. Pare-se, într-o criză de gelozie, respectivul Kapo (un fel de deținut supraveghetor, din câte-am înțeles din explicațiile bărbatului) își omorâse nevasta cu un cuțit de măcelărie, dar munca sârguincioasă depusă în lagăr îi adusese grațierea, chiar din partea lui Herr Kommandant.

Fiind neamț, bineînțeles că infracțiunea săvârșită de Kapo nu era la fel de impardonabilă ca a noastră. El era doar un ucigaș. Noi eram evrei programați să murim imediat ce se încheia povestea cu proaspătul grațiat Kapo – ne-a anunțat cu glas vioi un gardian SS abia sosit. După care a apărut altul, a tușit stânjenit în pumn și-a raportat că blestemații de pereți ai unuia dintre coșurile crematoriului s-au surpat din nou, iar exterminările trebuie amânate

până când îi repară cei din Sonderkommando. Din când în când, se uitau lung la noi și lăsau capul într-o parte, cu ochii mijiți, părând să socotească ceva în mințile lor metodice – posibil numărul de gloanțe necesare ca să ne lichideze pe toți și numărul exact de persoane care să ne debaraseze trupurile tremurânde și jalnice.

Stăteam în picioare, unul lângă altul, în șiruri ordonate de câte cinci; o mică armată de umbre resemnate, care se topeau deja în neant. În jurul meu domnea o tăcere mormântală. Până și cei care vorbeau o făceau în șoaptă. Transportul nostru era compus exclusiv din femei tinere – al doilea sosit din Slovacia. Gardienii SS vorbeau fățiș despre soarta noastră; în general, femeile sunt supuse, puțin probabil să se revolte, așa că soldații nu aveau motiv să se teamă. Tot ce puteam face era să tremurăm precum frunzele, abandonate pe rampa înzăpezită, și să simțim cum ne pătrunde frigul, din tălpi și până în inimi, transformându-le în pietre nesimțitoare, ca și când am fi fost deja moarte. Unele plângeau pe înfundate, iar printre acestea era și prietena mea, Cylka. Dar ea avea un motiv întemeiat – îi murise copilul pe drum, din cauza hipotermiei. Eu, una, preferam această amorțeală eliberatoare. Așteptarea morții iminente era mult mai ușoară astfel.

Stăteam încă pe rampă când s-a apropiat de noi un grup de soldați, însoțiți de câțiva bărbați în pantaloni vărgați, dar cu jachete civile și numere cusute pe piept. Bărbații în pantaloni vărgați s-au apucat să ne ia bagajele, explicându-ne calm și rațional că, în curând, n-o să mai avem nevoie de ele. Unul dintre ei mi-a smuls valiza dintre degetele încleștate și s-a uitat la mine compătimitor, dar i-am respins și privirea, și mila. Am ținut ochii ațintiți înainte, clocotind de asemenea furie și deznădejde încât îmi întunecau mintea.

Îndepărtat și nepăsător, soarele atârna printre nori, deasupra barăcilor perfect aliniate în fața noastră. Câteva păsări băteau din aripi pe vălul albastru al cerului. Le urmăream călătoria cu

invidie. Ce mult mi-ar fi plăcut să pot face la fel – să-mi iau zborul și să plec departe de-aici. Dar păsările nu intenționau să fugă de suferința aceasta funebră. Dimpotrivă, s-au adunat deasupra uneia dintre barăci, poposind pe cablurile de electricitate din jur și îmbrăcându-i acoperișul în cenușiu – culoarea mantalelor SS. Probabil acolo era bucătăria și, spre deosebire de noi, păsările nu aveau de ce să se teamă de SS. Dintr-un motiv sau altul, doar gardul de sârmă ghimpată nu le atrăgea. După ce l-am privit cu atenție și-am observat semnul cu cap de mort pe care scria în germană și poloneză – *Halt / Stoj* –, mi-am dat seama că e foarte posibil să fie electric.

A mai venit un ofițer îmbrăcat în gri și a ordonat ca toate cele care știam să cântăm, să recităm poezii ori să dansăm să ne prezentăm la el imediat. Avea o față aspră și nervoasă, și o biciușcă în mână. Femeile au șovăit câteva secunde, dar după ce-a șfichiuit din cravașă în stilul caracteristic omului iute la mânie, câteva au ieșit temătoare în față. Una m-a îmbrâncit din greșeală și m-am trezit separată de Cylka și nas în nas cu un gardian SS căruia subalternii cu pantaloni vărgați i se adresau cu Rottenführer Wolff. Mi-a prins fața în mâna înmănușată și, ca un negustor care-și verifică marfa, a întors-o într-o parte și-n alta. Basmaua mi-a alunecat de pe cap, dar nu m-a lăsat să o pun la loc.

– Frumoasă coamă, a comentat cu glas răgușit, de fumător, și a lăsat o șuviță să-i alunece printre degete. *Ja*. E bine. Vino.

Nu-mi venea să cred că toate acestea se întâmplau în decurs de doar câteva ore.

Wolff ne-a dus, pe cele câteva femei alese de el, la un fel de depozit – o clădire imensă, plină de obiecte personale și valize de toate formele și culorile, cu numele și punctele de deportare mâzgălite cu cretă pe ele. Subalternii lui Wolff ne-au aruncat valizele în același maldăr, fără pic de respect. Cred că atunci am înțeles că nu voi mai ieși niciodată de-aici – mai exact, în viață.

– Bun venit în Kanada, tărâmul belșugului, a spus Wolff, desfăcând brațele într-un gest de ospitalitate batjocoritoare și cu un zâmbet perfid pe buze. Savurați momentul. Păcat că n-o să rămâneți prea mult timp, doamnelor.

Subalternii deschideau deja valizele și scotoceau printre hainele și lenjeria frumos împachetate, scoțând pulovere și dresuri, cu aceeași figură impasibilă pe care o are măcelarul când triază copitele și măruntaiele de bucățile de carne.

– Nu mai stați așa îmbufnate, a zis Wolff, cu un rânjet sadic, și s-a cocoțat pe marginea unei mese, aprinzându-și o țigară. Ar trebui să vă simțiți onorate; toate hainele voastre vor fi dezinfectate și trimise în Germania, ca să fie purtate de arieni. Nici părul vostru nu va fi irosit. Marinarii noștri din Kriegsmarine îl vor pune-n șosete, iar soldații Wermachtului, în bocanci. Fiți mândre că puteți face sacrificii pentru Mărețul Reich. Acum haideți să vedem cât de bine știți să cântați și să dansați.

Când mi-a venit rândul, i-am spus calm că nu știu nici să cânt, nici să dansez. Dacă tot aveau în plan să ne omoare, preferam să nu mă supun acestei ultime umilințe.

– Nu știi să cânți? Prostii! a replicat el, cu un pufnet disprețuitor. Au o vorbă rusnacii, atâția câți au mai rămas din ei. *Dacă nu știi cum, te învățăm noi. Iar, dacă nu vrei, te convingem noi.* Ia zdrențele astea și mergi să te schimbi. Și, ca să-nveți să te porți altă dată, o să fii vedeta spectacolului. Nu ieși de-acolo până nu vin eu după tine. N-are rost să-i aț**â**țăm pe tăurașii ăștia cu un spectacol care nu-i pentru ochii lor, a încheiat, uitându-se la subalternii săi, cu o figură arogantă și batjocoritoare.

Cravașa pe care mi-a arătat-o ca să-și sublinieze ideea mi-a tăiat cheful de a-i pune și mai mult răbdarea la încercare. O mânuia cu prea mare siguranță ca să fi fost doar o amenințare aruncată în vânt. Am luat grămada de haine și peria de păr pe care mi-o aruncase și m-am dus în camera indicată.

Trecea timpul. Începea să se întunece. Amurgul colora pereții în nuanța oțelului ruginit, iar eu încă îmi pieptănam părul, șuviță cu șuviță, cu mintea aiurea – gesturile repetitive ale unei nebune. După o vreme, m-am gândit că Wolff a uitat de mine. Domnea o liniște stranie în jur; până și oamenii lui Wolff plecaseră de mult, ceea ce mă bucura, pentru că unii dintre ei erau slovaci, iar eu aflam mai mult decât îmi doream despre locul acesta, din discuțiile pe care le purtau în spatele ușii subțiri. Ni se spusese că suntem trimise să lucrăm în fabrici. Nu ne-a informat nimeni că vom fi dezbrăcate, rase pe cap, gazate și incinerate încă de la sosire. Oamenii aceștia făceau parte dintr-un comando special – Sonderkommando – care se ocupa de toate, mai puțin de gazarea în sine. Am aflat că și ei sunt deținuți. Am aflat că unul dintre ei și-a așezat unchiul și verișorii pe targa crematoriului, cu doar câteva zile în urmă.

Deodată, am auzit zgomot de pași pe treptele din metal de afară. Ușa micuței debarale s-a deschis. M-am trezit din visare și am sărit de pe scaun, în momentul în care a intrat Wolff. A aprins becurile și m-a examinat cu atenție în lumina care mă orbea. A lăsat capul într-o parte, apoi în cealaltă; a făcut o mică strâmbătură, de parcă nu el mi-ar fi ales costumația ridicolă, și mi-a ordonat să mă îmbrac și „să mă fac prezentabilă ca și când ar urma să-l întâlnesc pe Führer însuși".

– Mda, a mormăit el, învârtindu-se în jurul meu, se putea și mai rău, având în vedere situația.

A tras de gulerul de samur, ca să mi-l așeze mai bine pe umeri. Păstra încă un miros vag de parfum, mirosul unei alte femei, cel mai probabil moartă deja, cum aveam să fiu și eu a doua zi.

– Îmi permiteți să vă pun o întrebare? am spus, alegându-mi cu grijă cuvintele germane.

Uram să-mi aud vocea tremurândă, dar afiasem multe și despre Wolff de la Sonderkommando și, brusc, ultimul lucru pe care mi-l doream era să-l supăr.

– *Ja?* a zis, privindu-mă curios.

– Ce anume trebuie să fac? am întrebat, arătând spre costumația mea caraghioasă.

Wolff alesese o rochie vișinie cum nu se putea mai vulgară și pantofi asortați. Erau cu un număr mai mici și deja mă strângeau. Speram doar să nu mă pună să dansez.

– Credeam că ți-am spus. E ziua unuia dintre colegii noștri azi și am vrut să-i facem o surpriză. În mod normal, l-am duce la un cabaret, dar, fiindcă suntem aici, trebuie să ne descurcăm cu ce avem.

Adică cu tine, am citit în privirea lui cuvintele nerostite.

Îmi era prea frică să spun că nu știu nimic despre cabarete, că n-am călcat niciodată într-unul și habar n-am ce melodii se cântă acolo.

– Nu te agita, a zis el râzând, foarte aproape de fața mea, și m-a ciupit tare de obraji.

M-am străduit să nu tresar la atingerea degetelor lui care încercau să readucă bujorii pe pielea mea cadaverică. Era bine dispus; simțeam un iz de șnaps în răsuflarea lui. Bănuiam că celelalte femei își încheiaseră deja recitalul. Mă întrebam dacă mai trăiesc sau au fost ucise de aceeași mână care-mi atingea acum obrazul.

– Nu trebuie decât să-i cânți un cântec aniversar când aducem tortul. Sper că știi câteva.

Era o amenințare voalată în cuvintele lui. *Ai face bine să știi, gânganie ce ești.*

– Știu câteva cântece nemțești și câteva slovace, am răspuns cu prudență.

– E foarte bine. Cântă-mi ceva. Vreau să-ți aud vocea.

Am tras aer în piept și am început să cânt.

– Mai tare!

La auzul țipătului, mi-au tresăltat involuntar umerii. Nu voia să mă sperie, dar nici nu-mi trebuia prea mult. M-am conformat, străduindu-mă să fac o impresie bună.

Brusc, a ridicat mâna și m-a oprit.

– Suficient. Așa să cânți. Și să zâmbești. Vreau să arăți fericită. E ziua băiatului și n-am chef să te

prezinți înaintea lui cu fața asta de bocitoare. Ai priceput?

– Da.

– Răspunzi cu *Jawohl*, Herr Rottenführer.

– *Jawohl,* Herr Rottenführer, am repetat eu, zeloasă.

– Nu cred că-i nevoie să-ți mai spun că, dacă nu e mulțumit de prestația ta, vei fi aspru pedepsită.

– Am înțeles, Herr Rottenführer. Voi face tot ce depinde de mine.

Wolff m-a lăsat în fața cazărmii SS și mi-a spus că o să mă cheme la momentul potrivit. Dârdâind în rochia subțire, de mătase, mi-am băgat capul între umeri și mi-am strâns gulerul de blană în jurul gâtului. Aerul de afară îți tăia răsuflarea. După ce-am înghițit câteva pale de vânt, am simțit ace de gheață în plămâni. O santinelă a trecut pe acolo, cu arma pe umăr. M-a privit cu un aer buimac și s-a oprit o clipă, dar tocmai atunci a ieșit Wolff și m-a prins de braț.

– Să-nceapă spectacolul, mi-a sufiat în față.

Acum, pe lângă șnaps, se simțea și miros de coniac.

În cazarmă, aerul era cald și plin de fum de țigară și miresme de fripturi. Conversația gălăgioasă s-a oprit brusc în clipa în care am intrat. Wolff m-a îmbrâncit cu asemenea forță spre unul dintre gardienii SS, încât era cât pe ce să-i cad în poală. Purta o coroană de hârtie pe cap, ca să se vadă că e sărbătoritul. S-a uitat la mine nedumerit. Părea îmbujorat în lumina slabă, fie de la alcool, fie din cauză că era să cad peste el. M-am îndreptat repede de umeri, am văzut căutătura furioasă a lui Wolff, care stătea acum înaintea mea, și am afișat un imens zâmbet fals, pe fața îngrozită. Am început să cânt, cu voce tare, cum îmi poruncise Wolff. Doi dintre colegii sărbătoritului au adus tortul. În scurt timp, s-au pus toți pe cântat și glasul meu s-a stins printre răcnetele lor.

Au urmat aplauze călduroase. În cinstea sărbătoritului, firește, nu a mea.

Apoi am cântat o melodie slovacă. Sărbătoritul era tânăr și chipeș, ca majoritatea tovarășilor lui. Chipeș și crud și plin de ură. Avea ochi de un albastru pal. Părul și inima îi erau negre. Deodată, mi-a zâmbit pentru prima oară.

– Ce melodie e asta? m-a întrebat, după ce-am terminat de cântat în limba mea maternă.

– Un cântec aniversar pe care-l cântăm deseori în Slovacia, am răspuns, observând tot atunci că poartă aceleași însemne ca Wolff. Herr Rottenführer.

– E frumos, a spus, cu oarecare reținere în glas.

Se vedea că nu sunt obișnuiți să-i complimenteze pe evrei.

I-am mulțumit politicos.

– *Bitte*, mai cântă ceva, a zis.

Avea o voce blândă și mai calmă decât camarazii săi, dar, cumva, părea mai autoritară chiar și decât a lui Wolff, fără să trebuiască să ridice vreun pic tonul. Vorbea ca un om obișnuit să dea ordine, iar ordinele să-i fie îndeplinite fără crâcnire.

– Cântă...

După câteva secunde de gândire, a pronunțat titlul unui cântec german pe care nu-l cunoșteam. A spus altul, dar nici pe acela nu-l știam. Până la urmă, a ridicat brațele resemnat.

– Cântă ce vrei tu atunci. Cântă melodia ta preferată.

În prima clipă am amuțit. Nu știam ce să cânt. Melodia mea preferată era mult prea tragică – despre o femeie căreia îi mor toți cei pe care-i iubește – și total nepotrivită pentru asemenea ocazie, dar am deschis gura fără să bag de seamă, iar în sală s-a revărsat un cântec trist și tulburător. La un moment dat, un gardian SS a scos o muzicuță din buzunar și a început să mă acompanieze. Era foarte talentat, la fel cum Wolff era talentat la mânuirea cravașei. Am terminat cântecul. Nimeni nu aplauda. În cameră plutea o ușoară tensiune, alături de rotocoalele de fum de țigară. Simțeam ochii lui Wolff ațintiți asupra mea. Probabil se gândea deja la bătaia pe care o să mi-o dea pentru

această îndrăzneală, dar eram prea speriată ca să mă apăr, să-i explic că n-am făcut-o intenționat.

Pe neașteptate, sărbătoritul mi-a pus în mână o felie de tort pe un șervețel. Mirosea atât de frumos încât îmi lăsa gura apă, un deliciu dulce și pufos în palmele mele transpirate. Abia atunci mi-am adus aminte că nu mâncasem de câteva zile.

– A fost un cântec foarte frumos. Și tu ai o voce frumoasă. Trebuie neapărat să ne mai cânți și altă dată.

Mi-am umezit buzele.

– Nu cred să fie posibil, Herr Rottenführer. Toate care-am venit cu același transport urmează să fim lichidate mâine. Așa mi s-a spus azi. Dar vă mulțumesc pentru vorbele frumoase. E o mândrie pentru mine să știu că v-am bucurat în această zi specială. Vă doresc o viață lungă și prosperă.

Sărbătoritul s-a răsucit în scaun.

– E adevărat? l-a întrebat pe Wolff, dar acesta din urmă s-a mulțumit să ridice scurt din umeri, fiind prea ocupat să mănânce un cârnat cu muștar. Pe ea vreau s-o excluzi de la *Aktion*, a continuat sărbătoritul pe un ton extrem de autoritar, ceea ce era curios, ținând seama că avea același grad ca Wolff.

– E deja pe listă.

– Șterge-o atunci. Ce-i așa greu?

– Palitzsch a semnat-o deja.

– Puțin îmi pasă. Taie-i numele de pe listă. De ce lichidează un transport întreg când ducem lipsă de muncitori la Kanada?

– Du-te și-ntreabă-l pe Moș. El dă ordine aici, nu eu, a răspuns Wolff și s-a reapucat de mâncat.

Într-un colț, un soldat îi servea cu țigări pe cei din jur: chipuri zâmbitoare și bine hrănite, cărora puțin le păsa că doi dintre colegii lor decideau chiar atunci soarta unei ființe umane. Deodată, m-a apucat amețeala. Am simțit că-mi fuge podeaua de sub picioare. Fața sărbătoritului îmi juca prin fața ochilor – unul dintre ucigașii care speram cu disperare să-mi salveze viața pentru că îi plăcuse cum am cântat.

– Nu crezi că am putea folosi o parte dintre femei la trierea hainelor? Nu sunt bolnave, nu? a întrebat, apoi s-a întors spre mine. Ești bolnavă?

Am clătinat vehement din cap, implorând cu ochii mei împăienjeniți. *Sunt sănătoasă, sănătoasă tun și dornică să muncesc. Dați-mi voie să demonstrez cât sunt de harnică. Pot să fac orice, Herr Rottenführer, absolut orice-mi cereți.*

– Din câte-am auzit, mâine sosește un transport nou, din Protectorat, a zis Wolff leneș. Am primit ordin să lichidez transportul de azi; asta-i tot ce știu.

– Repartizează-le pe ea și pe celelalte în serviciul meu. Discut eu cu Palitzsch.

Wolff s-a uitat lung la el, de parcă sărbătoritul și-ar fi pierdut mințile. Acesta din urmă nici n-a tresărit, reluându-și postura solemnă și princiară, cu coroana de hârtie pe cap.

Într-un final, Wolff a încuviințat respectuos din cap.

– Bine, fie. Dar asta doar pentru că m-ai rugat tu, Dahler.

Acum știam și cum îl cheamă. Rottenführer Dahler. S-a uitat la mine și mi-a zâmbit încurajator – un monarh care grațiază în ultima clipă condamnatul la moarte. Am ieșit din cazarmă clătinându-mă pe picioare. Afară, puteam în sfârșit să respir. Mâine urmau să moară aproape toate femeile, dar eu nu aveam să fiu printre ele. Am simțit deodată impulsul să urlu, dar mi-am îndesat în gură felia de tort, pe care am înghițit-o împreună cu lacrimile și spaima sălbatică. Eram prea îngrozită ca să pot crede. Eram prea îngrozită că Wolff se va îmbăta și va uita de promisiunea făcută. Eram prea îngrozită că Dahler se va răzgândi. Dar a venit dimineața și, odată cu ea, apelul, iar Wolff însuși mi-a făcut semn să ies din coloana care a plecat mai târziu spre blocul de unde nu se mai întorcea nimeni.

– Ieri a fost ziua lui Dahler, a zis Wolff în timp ce mă conducea la noul meu post de lucru, din sectorul Kanada. Azi e ziua ta.

Nu l-am contrazis. Avea dreptate.

[5] Grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de caporal

3

HELENA

Aprilie 1942

Încă o zi în sectorul Kanada. Am întors pe dos buzunarul unui palton și am scos o tabacheră. Am cântărit-o în palmă, gândindu-mă dacă s-o arunc în cutia din mijlocul depozitului – toate obiectele de valoare intrau prin deschizătura ei îngustă, spre a fi numărate și înregistrate mai târziu de contabil, Rottenführer Weber. Tabachera era masivă. Paltonul era din tweed englezesc de calitate. Cu toate astea, șovăiam. Uneori, ne înșelam în privința obiectelor și aruncam câte un fals în cutie, greșeală pentru care primeam o bătaie zdravănă. Nu de la Weber – el era un conțopist care nu se obosea să ridice mâna la cineva –, ci de la un Kapo. Sau, mai rău, de la Wolff.

Bătăia pe care o primeam pentru trândăveală – adică exact ce făceam eu acum – era de obicei mult mai severă, dar, deși știam asta, stăteam în continuare ca un robot rămas fără energie și mă holbam cu ochi goi la cutiuța din palmă. Colega mea, Rochelle, s-a uitat la mine cu o privire mustrătoare și mi-a tras un ghiont.

– Treci la treabă, mi-a șoptit, dar numai după ce s-a asigurat că nu e nici un Kapo prin preajmă, ca să ne prindă că stăm de vorbă. Ce-ai azi? Nici n-ai scăpat bine de la moarte și vrei deja să-ți încerci norocul?

Puține dintre noi avuseserăm norocul de a rămâne în viață, și asta doar la insistențele Rottenführerului Dahler de a ne include în comandoul lui de la Kanada. Cincizeci dintre noi, mai exact. Începusem să înțeleg atitudinea lui autoritară după ce aflasem că Dahler e Kommandoführerul serviciului de triaj și se bucură de mare trecere pe lângă superiorii săi, dintr-un motiv pe care nimeni nu-l cunoștea. Unii deținuți

opinau că Dahler ar fi fost fiul unui mare ștab; alții, că i-ar fi dat șperț lui Rapportführer Palitzsch; alții susțineau că ar deține informații compromițătoare despre cineva din administrație. Nimeni nu știa clar care era adevărul, dar ce știau destul de sigur era că Herr Kommandoführer era austriac, că era un tip cu care te puteai înțelege atunci când voia, dar și că, atunci când îi sărea țandăra, era mai bine să fugi din calea lui, fiindcă lovea atât de aprig cu biciul, încât nici Rottenführer Wolff nu se compara cu el.

Cu mintea aiurea, m-am apucat să scotocesc prin buzunarele hainelor din grămadă. Era o muncă ciudată să cauti obiecte de valoare si să sortezi hainele unor oameni care erau fie morți, fie condamnați să trudească aici până când mureau de epuizare, de foame sau de boli. La un moment dat, în cea de-a doua zi de când mă aflam aici, am auzit pufnetul amuzat al unei femei – își descoperise propria fustă prin maldărele de haine împrăștiate pe bancul ei de lucru. Deocamdată, eu nu găsisem nici un articol de-ale mele, doar mormane de haine aparținând altor femei, mai puțin norocoase decât noi. Kanada era, indiscutabil, un loc ciudat. Programul era lung, iar deținuții supraveghetori nu ne permiteau să vorbim între noi, așa că, inevitabil, îți treceau tot soiul de gânduri prin minte, măcinând-o și murdărind-o precum petrolul vărsat în apă curată.

– Nici nu vă dați seama ce noroc a dat peste voi, fetelor, ne-a șoptit în prima zi un deținut din serviciul Kanada.

La fel ca membrii Sonderkommandoului, bărbații din sectorul Kanada purtau pantaloni și șepci vărgate, dar jachete civile, bine croite, cu numere și diverse triunghiuri cusute în partea stângă a pieptului. De asemenea, erau bărbieriți, iar unii purtau pantofi lustruiți de locuitorii mai puțin norocoși ai lagărului, în schimbul unui codru de pâine – privit cu dispreț de bărbații de la Kanada, dar considerat un veritabil ospăț de către ceilalți deținuți. Încă buimace și dezorientate de tot ce se întâmpla în jur, eram totuși suficient de istețe încât

să pricepem că echipa de la Kanada era privită drept un fel de elită în ierarhia complicată a lagărului, iar deținuții care făceau parte din ea erau tratați cu mare respect; când cineva voia să facă rost de ceva, pe oamenii din sectorul Kanada trebuia să-i mituiască – încălțări groase, lenjerie, indispensabilele periuțe de dinți – orice lucru care să le facă viața mai suportabilă.

După ce am ieșit de la dezinfecție, noi, primele femei, am primit rochii vărgate și, spre mare noastră bucurie, ni s-a permis să ne păstrăm părul intact, deși tratat fără milă cu substanțe chimice și acoperit acum cu baticuri bleumarin. În ochii bărbatilor de la Kanada, eram încă o ciudățenie, ceva nou și amuzant, căci nu existaseră femei la Auschwitz până la noi și, prin urmare, nu ne umileau la fel de mult ca pe bărbații nou-veniți, ci le făcea plăcere să ne explice diversele reguli și rânduieli ale lagărului, atât oficiale, cât și neoficiale.

– Ce dacă umblăm prin hainele morților? a continuat el, cu glas blând. Măcar avem un acoperiș deasupra capului, posibilitatea să facem rost de mâncare și altele și, cel mai important lucru, nu trebuie să cărăm bolovani dintr-un morman în altul, doar ca să-i mutăm înapoi a doua zi. De ce vă uitați așa mirate la mine? Nu știați că așa se distrează gardieni SS? *Arbeit macht frei* și alte prostii de-ale lor. Chiar dacă n-au nimic să-ți dea de făcut, odată le năzare să te pună să cari pietre, doar ca să nu stai degeaba. Așa că voi sunteți foarte norocoase. Fiți recunoscătoare. E cel mai lejer serviciu din tot lagărul. Deținuții se bat să ajungă aici. Habar n-aveți ce viață duc ceilalți, a încheiat el, pe un ton sumbru.

Adevărul este că trăiam mult mai bine decât alți deținuți. Când supraveghetorii ne întorceau spatele (sau își umpleau buzunarele cu bunuri), scoteam toate alimentele pe care le găseam și le mâncam pe loc, sau le ascundeam în gamelele de la brâu, ca să le savurăm mai târziu ori să le schimbăm pe țigări, medicamente și chiar alcool. De dimineață găsisem o jumătate de baton de ciocolată elvețiană. Cu un

zâmbet timid pe față și salivând de poftă la gândul că-l am în buzunar, visam să vină seara și să-l mănânc după masă – o felie de pâine neagră și un strop de margarină. Ce desert nemaipomenit urma să am! Aproape că-i simțeam pe limbă gustul dulce-amărui.

– *Achtung!*

La strigătul deținutului supraveghetor, am scăpat din mâini pantalonii pe care-i verificam și am încremenit în poziție de drepți. Venise cineva în inspecție. Cineva dintre gardienii SS și nu era Weber, contabilul. El era în biroul de la etaj; auzeam de aici păcănitul tastelor mașinii de scris.

– Înapoi la muncă!

Am recunoscut în spatele meu vocea care dăduse ordinul. Salvatorul meu. Rottenführer Dahler.

Cu coada ochiului, l-am urmărit cum se plimbă printre șirurile de mese pe care se înălțau maldărele de haine – Alpii Auschwitz-ului. Am văzut un bărbat lăsând capul în pământ când Dahler a trecut pe lângă el; pesemne Herr Kommandoführer îi trăsese o bătaie zdravănă la un moment dat pentru cine știe ce faptă, iar aici lucrurile acestea nu se uitau. Cu degetele înmănușate, a luat un pardesiu din grămadă, s-a uitat la el cu indiferență și l-a aruncat la loc. S-a apropiat de bancul meu de lucru; a scotocit prin cutia cu cărți și documente, apoi a aruncat o privire piezișă spre mine.

Prefăcându-mă că nu-l văd, am vârât mâna în alt buzunar și am scos o batistă cu inițialele SM într-un colț. În alt buzunar am descoperit un pachet de țigări Camel. Dahler îl privea vizibil interesat. Inițial, mă gândeam să-l arunc în cutia destinată acestor obiecte, dar i-am surprins privirea ațintită asupra mea și am întins mâna cu pachetul spre el.

Pe chipul lui Dahler, a apărut un rânjet șovăitor. N-a zis nimic preț de câteva clipe.

– E interzis, a spus, în cele din urmă. Mulțumesc oricum.

Abia m-am abținut să nu ridic din umeri indiferentă și-am aruncat pachetul unde-i era locul.

Dahler a mai zăbovit o vreme pe lângă mine, deși nu-i dădeam atenție. Și-a dres glasul o dată, de două ori, apoi a oftat ușor iritat.

– Ceva... deosebit pe ziua de azi? a întrebat într-un final.

M-am uitat lung la el, încercând să-mi dau seama la ce se referă. Ceva deosebit? Găsisem o păpușă de porțelan, cu capul spart, printre lucrurile cuiva, și mi-a adus aminte de prima mea zi la Kanada. Doar ce ne răseseră la subraț și în zona pubiană; eram încă suferinde și umilite după percheziția corporală la care ne supuseseră doctorii SS – în cele mai intime locuri, firește –, cu o soluție de clorură de calciu din cauza căreia mă usturau ochii atât de tare, încât n-am putut să-i deschid câteva minute. Mărșăluiam prin culoarul îngust, îngrădit cu sârmă ghimpată, spre noul nostru loc de muncă, în uniformele proaspăt primite. Spre noi venea un grup de femei, din care făcuserăm și noi parte cu doar o zi înainte, în haine murdare și boțite, cu fețe palide, supte și schimonosite de lacrimi și resemnare – o priveliște tristă, care-ți frângea inima. Se citea asemenea jale în ochii lor, încât, de rușine, am întors capetele.

Deodată, s-a auzit scâncetul unui bebeluș, probabil nehrănit și neschimbat de la sosire; poate chiar de când mama lui urcase în acel tren blestemat. Copilul nu se oprea din plâns, iar unul dintre gardienii care însoțeau grupul era probabil mahmur sau indispus, nu dintr-o cauză anume, ci din motive generale; n-aveam de unde ști ce-l supăra. L-am zărit fugitiv când a smuls bebelușul din brațele mamei sale, l-a învârtit de picioare în aer și, cu o forță năprasnică, l-a izbit cu capul de cabina unui camion parcat în apropiere. Cred că tot lagărul a auzit trosnetul înfiorător.

Păpușa pe care am găsit-o azi semăna cu copilul, după ce gardianul l-a aruncat pe jos; capul păpușii, însă, era gol în interior.

Mă îndoiam, totuși, că povestea aceasta putea trece drept *ceva deosebit* în sensul la care se referea Rottenführer Dahler.

Am scos, de sub mormanul de haine, tabachera care-mi dăduse atâtea bătăi de cap și i-am arătat-o.

– Poate asta, am zis. Nu-mi dau seama dacă e din aur sau nu, Herr Rottenführer. E destul de grea, dar...

Am amuțit în momentul în care degetele lui înmănușate le-au atins pe ale mele, când a luat tabachera. Mâna lui a zăbovit pe a mea mai mult decât era nevoie și cu greu m-am abținut să nu mi-o retrag.

Dahler a examinat tabachera pe îndelete, a deschis-o, i-a analizat căptușeala cafenie, din piele întoarsă, și a rânjit la vederea celor câteva țigări rămase înăuntru, pe care le-a mutat repede în pachetul lui.

– Avem voie să luăm rămășițe, mi-a explicat, de parcă m-aș fi gândit să mă duc și să-l pârăsc comandantului lagărului că a privat Reichul de câteva țigări. Cel mai probabil e argint placat cu aur, a concluzionat. Poți s-o pui în cutie. O verifică Weber mai târziu.

– Vă mulțumesc, Herr Kommandoführer. Mi-era teamă să nu-l încurc cumva pe Rottenführer Weber.

Dahler a încuviințat din cap, dar n-a plecat. Sub privirile lui insistente, mă simțeam chiar mai prost decât înainte, ca un animal închis într-o cușcă la zoo, la care se holbează vizitatorii; un sclav umilit, care-și va sfârși viața în captivitate, după ce îi este violată intimitatea în fiecare zi. Îmi plăcea enorm să merg la zoo când eram mică, dar acum mi se întorcea stomacul pe dos numai când mă gândeam.

– Ai găsit vreun aliment?

În prima clipă, m-au trecut fiori reci. Deci de-asta intrase în vorbă cu mine. Trebuia să-mi imaginez că e un tertip pus la cale cu grijă. Gardienii SS nu stăteau niciodată la palavre cu deținuții. Probabil că mă văzuse când am ascuns în buzunar batonul de ciocolată și s-a gândit să se distreze puțin pe seama mea. M-a făcut să las garda jos și acum urma să mă pedepsească. Am simțit că pălesc. Mă întrebam dacă se va mulțumi să-mi tragă doar o bătaie, sau mă va trimite la gazare, cu prima ocazie. Coșul

crematoriului fusese de mult reparat și funcționa zi de zi, fără oprire. Cu siguranță găsea și pentru mine un loc la următorul *Aktion*. Mă simțeam aproape ușurată la acest gând – cel puțin, aveam să scap de toate. Să fiu singură și liniștită pe vecie.

– O jumătate de baton de ciocolată elvețiană, Herr Rottenführer, i-am răspuns calm.

Mă resemnasem cu soarta mea. Așteptam eliberarea. Am scos ciocolata din buzunar, zâmbind, și i-am arătat-o. Undeva, în spate, s-a auzit un icnet scurt. Toată lumea se gândea, și pe bună dreptate, că avea să mă omoare acum.

– Ai păstrat-o pentru tine? a zis, zâmbind iar, înainte să apuc să răspund. Foarte bine-ai făcut. Poți păstra orice aliment început pe care-l găsești. Reichul n-are ce face cu ele.

Acestea fiind zise, a plecat, fluierând o melodie. În jurul meu, domnea o tăcere înmărmurită.

După câteva secunde, i-a revenit glasul lui Rochelle.

– O fi valabil și pentru noi?

Kapoul i-a tras o lovitură zdravănă peste umăr, „pentru că punea întrebări prostești".

Era încă devreme, în jur de șase dimineața. În lagăr, prins între barăci, șuiera vântul de aprilie, căutând o cale de evadare. Curentul electric zumzăia încet prin cabluri. Stăteam nemișcate la apelul de dimineață. În general, era o operațiune de durată, dar astăzi chinul nostru se prelungea și mai mult, pentru că doamnelor Blockälteste[6] și Blockschreiberin[7] care răspundeau de noi nu le ieșeau socotelile.

Zăpada umedă mi se topea pe obraji. Nu se topea și pe obrajii femeii pe care eu și colega mea de pat, Esther, o țineam de brațe. Murise în cursul nopții – între noi două –, iar acum trebuia s-o ținem în picioare până la finalul apelului și abia atunci aveam voie s-o punem în mormanul cu morți, care urma să fie dus la crematoriu mai târziu. I-am mulțumit în gând lui Dumnezeu că biata ființă

plăpândă nu era grea. Doar rece. Ca zăpada. Și, tot ca zăpada, va dispărea în curând, dar în cer.

Rottenführer Wolff începea să-și piardă răbdarea cu Blockälteste Irma, care își tot verifica lista. Fusese numită responsabilă de bloc pentru simplul motiv că tatăl ei era Volksdeutsche[8], iar asta părea s-o îndreptățească să poarte banderolă roșie cu etichetă albă și un număr de bloc pe ea – un semn de superioritate față de noi, evreicele neaoșe. Am văzut-o cum își trage neliniștită banderola mai sus pe braț, probabil blestemând pentru prima dată responsabilitatea pe care o purta.

În dimineața aceea, Irma nu reușea să dea de urma a trei femei. Nu erau printre decedatele ținute în picioare de celelalte deținute și nici nu strigaseră „Prezent“ când le-a citit numărul de pe listă. Wolff a aruncat țigara pe jos și a strivit-o sub talpă furios. Cu siguranță era doar o eroare birocratică; n-aveau cum să fi evadat. N-aveai unde să fugi de aici. Eram înconjurați de kilometri întregi de garduri electrice și sute de câini și soldați cu arme și bocanci cu vârf de oțel, care-ți rupeau coastele când loveau. Singurele evadări de aici erau moartea sau nebunia, și mă întrebam, cu rece indiferență, care dintre ele mă va răpi prima.

Esther, femeia amărâtă, cu ochi goi și veșnic plecați, căzuse deja victimă nebuniei colective de la Auschwitz. La scurt timp de la sosire, a început să murmure până în miez de noapte, cu ochii fixați la patul de deasupra noastră, vorbind cu oameni pe care doar ea îi vedea. Deocamdată, eu nu șușoteam cu nimeni, dar uneori se întâmpla să cad într-o transă inexplicabilă, la muncă sau când așteptam supa de napi, și doar ghiontul vreunei colege sau bastonul deținutului supraveghetor mă trezea la realitatea aceasta detestabilă.

Multe dintre noi, nou-venitele, umblam ca într-o stare de reverie, deși coșmar ar fi un cuvânt mult mai potrivit pentru a descrie locul în care ne aflam. Credința unanimă era că ajunseserăm într-un loc din care nu puteam pleca decât pe coșul crematoriului; unde fiecare își vedea interesul și nu

puteai conta pe compasiunea umană. Slăbiciunea mentală, ca și cea fizică, erau motiv de batjocură atât pentru cei care ne conduceau, cât și pentru veteranii care supraviețuiseră doar pentru că își suprimaseră orice instinct uman.

Auschwitz-ul era o lume în care întrebarea „Ce s-a întâmplat cu fratele și tatăl meu?“ era întâmpinată cu râsete sadice și răspunsul brutal al unui Kapo: „Tușesc amândoi; au inhalat cam mult gaz“. Auschwitz-ul era o lume în care moartea era atât de frecventă, încât se preschimbase, oricât de grotesc ar suna, în ceva banal, previzibil și inevitabil. Suferința umană nu reprezenta nimic aici. Toată lumea era mult prea preocupată de propria supraviețuire ca să mai fie milostivă și cu alții, și tocmai de-asta Irma învârtea bastonul în mână, semievreica pregătită să se năpustească la noi, evreicele pur-sânge. Dacă nu le găsea pe cele trei absente, primea douăzeci și cinci de lovituri de bici pe fund și coapse, în fața tuturor, iar Rottenführer Wolff era recunoscut pentru mâna lui grea.

Rottenführer Weber a trebuit să-și părăsească biroul călduț, ca să clarifice situația. Din câte se părea, cele trei femei absente fuseseră transferate ca infirmiere în serviciul unui medic SS, iar Irma uitase să le șteargă de pe listă. Rușinată în fața gardienilor SS pe care voia cu orice preț să-i impresioneze, Irma a încheiat rapid apelul și i-a administrat o bătaie strașnică Blockschreiberinei Vera, „a cărei unică responsabilitate era să-i amintească Irmei de prizonierele transferate“. Bineînțeles că secretara de bloc habar n-avea de ordinul de transfer, dar a îndurat cu stoicism jignirile și bătaia. Wolff a bombănit „javre proaste“ și a plecat. Din cauza greșelii lor, i se udase leoarcă mantaua, îi era frig și foame și, prin urmare, era extrem de nemulțumit de cele întâmplate.

Am așezat-o pe decedată în mormanul de cadavre deja țepene și-am plecat la muncă. Esther iar murmura ceva. Am dus mâna la gură, ca să fiu sigură că nu murmur și eu. Esther nici nu băga de seamă dacă nu-i atrăgeai atenția. Din fericire, eu

aveam gura închisă. Nu înnebunisem încă sau, cel puțin, așa îmi imaginam...

A venit iarăși Dahler. M-am pitit în spatele mormanului de haine, în timp ce el se plimba de colo-colo, cu picioarele lui lungi, de parcă ar fi căutat ceva. Sau pe *cineva*. Îmi venea să mă fac mică și să mă acopăr cu mulțimea de piei, blănuri și paltoane, să mă îngrop pe vecie, cum făceam când mă jucam de-a v-ați ascunselea cu sora mea. Ascunzătoarea mea preferată era coșul cu rufe murdare și niciodată nu mă găsea acolo. Oare el m-ar găsi, dacă aș face la fel și aici? Bineînțeles că da. Întotdeauna ne găseau și ne scoteau din ascunzători – în fond, nu așa ajunseserăm aici?

Într-un final, m-a descoperit în colțul meu. Cu un rânjet vesel pe chipul său tânăr și proaspăt bărbierit, a venit spre mine, de data asta fără motive false, ci cu un scop anume.

– Ți-ai schimbat bancul de lucru, a constatat el.

– Aici m-a trimis Kapo, am mințit.

A încuviințat din cap și s-a uitat la maldărul din fața mea. Alpii Auschwitz-ului erau și mai înalți azi – sosise un transport nou de dimineață. A zăbovit o vreme și s-a uitat la mine cum lucrez.

– Te-ai..., a dat el să spună, fără să se uite la mine, examinând mâneca unui palton din blană de cămilă, care se ițea din grămadă. Îți place aici, la Kanada?

I-am aruncat o privire tăioasă, dar m-am calmat repede și-am lăsat ochii în pământ. Trebuia să fiu țicnită să-l insult pe omul datorită căruia nu se aleseseră încă praful și cenușa de mine.

– E cel mai bun serviciu din lagăr, Herr Rottenführer, am răspuns prudent și am aruncat o haină de piele, cu căptușeală de mătase, într-una dintre grămezi.

În câteva zile, urma să fie dezinfectată și trimisă în Germania, unde vreun Herr Schmitt avea s-o poarte mândru la promenadă, cu soția la braț, și ea gătită tot cu haine furate de la o evreică ucisă.

– N-am apucat să vă mulțumesc că ne-ați primit pe toate aici. Vă suntem profund recunoscătoare.

Cuvintele mele au părut să-i meargă la suflet, căci radia de bucurie.

– Plăcerea a fost de partea mea. I-am rugat, de asemenea, pe doctorii care v-au dezinfectat să nu vă radă pe cap, a spus, uitându-se la basmaua albastră pe care o purtam. Ai un păr foarte frumos. Era păcat să-l pierzi. Îmi pare bine că au ținut cont de argumentele mele. Nu pe gratis, firește, a adăugat în șoaptă, cu un chicotit agitat, după care și-a reluat aerul serios. Muncitorii din subordinea mea rareori interacționează cu restul deținuților și trăiesc în condiții mult mai bune aici, așa că nu au păduchi. Le-am promis, totuși, doctorilor, că o să am grijă să nu se întâmple așa ceva nici de-acum înainte. Ca și bărbații, o să aveți timp în fiecare zi, după prânz, să vă verificați hainele și părul de păduchi. Muncitorii mei trebuie să fie curați. Nimeni nu vrea o epidemie de tifos, am dreptate?

– Bineînțeles că nu, Herr Rottenführer. Vă mulțumesc că aveți grijă de noi.

A făcut un pas spre mine. Am stat o vreme așa, mult prea aproape unul de altul. De câte ori făceam o mișcare, tivul mantalei lui de lână îmi atingea ușor pielea goală a piciorului. În lumina difuză a lămpilor de pe tavan, chipul lui părea grav și gânditor.

– Nu vreau să pățești ceva.

A spus-o încet, ca să nu-l audă altcineva. Până să mă dezmeticesc, mi-a pus ceva în palmă, mi-a strâns degetele o ultimă oară și a plecat, fără să adauge altceva. Abia după ce a ieșit din depozit, am deschis palma. Țineam în ea un bilețel. Am început să tremur ca o frunză când l-am citit.

M-am îndrăgostit de tine.

L-am mai citit o dată, de două ori, încă nevenindu-mi a crede asemenea îndrăzneală. În clipa aceea, s-au dezlănțuit toate în sufletul meu – furia, aversiunea, neputința, ura mistuitoare. Cum îndrăznea așa ceva? Într-un loc unde ne săpam singuri mormintele, cum să-i dea un asemenea bilet

unei deținute din care știi că, într-o zi, va rămâne doar scrumul? Era comandantul serviciului care tria zi de zi obiectele morților. Cum îndrăznea să vorbească despre *dragoste* într-un loc ca acesta? Cum îndrăznea să afirme că e capabil să simtă ceva?

I-am cerut voie deținutei supraveghetoare să merg la latrină. Femeia mi-a aruncat o privire de gheață, dar mi-a făcut semn să merg. Am plecat repede, cu nervii încordați ca un arc.

Latrina era o încăpere comună, cu șiruri de găuri pe două laturi, o duhoare insuportabilă și un gardian la intrare, care monitoriza timpul pe care-l petreceam înăuntru, femei și bărbați deopotrivă. Doi deținuți stăteau cu spatele la mine. Am rupt imediat bilețelul și l-am aruncat în gaură, acolo unde-i era locul. Păcat că nu puteam rupe și arunca la fel de ușor amintirea lui.

Dragoste.

---

[6] Responsabil de bloc, cel mai înalt rang al deținuților care supravegheau cazărmile, după Lageräl tester (cel care supraveghea întregul lagăr)

[7] Secretara de bloc, care răspundea, printre altele, de raportarea zilnică a numărului de deținuți din cadrul lagărului

[8] Termen din limba germană utilizat în perioada nazistă pentru a-i desemna pe etnicii germani din afara granițelor țării

4

HELENA

În zori, frigul din baraca neîncălzită ne-a trezit înaintea răcnetelor obișnuite ale responsabilei de bloc, Irma. În a doua jumătate a lunii aprilie, administrația lagărului a decis că e o risipă să mai folosim sobele pe timpul nopții, dar, ca să nu ne simțim nedreptățite, a mai înghesuit câteva persoane în baraca noastră. *Căldură trupească*, ne-a explicat Rottenführer Wolff mai târziu, pe un ton savant, și ne-a lăsat să degerăm dimineața, când temperaturile scădeau sub zero grade, iar noi dârdâiam unele lângă altele, în paturi, deși purtam pulovere șterpelite de la Kanada, din cauza cărora primiserăm deja câteva bastoane în coaste. Durerea și vânătăile însă ne interesau prea puțin, câtă vreme ni se îngăduia să păstrăm obiectele. Pe gerul acesta, era tot ce conta.

Astăzi era duminică, un fel de zi liberă. Însemna doar că nu ne trimiteau la muncă, ci rămâneam să facem curat în baracă și împrejur. Mic-dejunul a venit târziu și era deja rece. Cu picioarele înfășurate în ziare, ca să ne protejeze puțin de podeaua înghețată, tremuram răbdătoare și așteptam ca Blockälteste Irma să ne împartă măturile. O nou-venită – o figură încă necunoscută – s-a izbit de mine fără să-și dea seama. Era mult prea preocupată să adune toate resturile de la „mic-dejunul“ nostru – un strop de erzaț călâu. M-am uitat la chipul ei tulburat.

– Din ce parte a Slovaciei ești? am întrebat-o, în limba mea maternă.

Ca trezită din transă de întrebarea mea, a ridicat ochii, mi-a zâmbit timid și a clătinat din cap.

– Ești cehoaică? am mai făcut o încercare, de data asta în germană, limba oficială a lagărului.

– Poloneză de-aici, mi-a răspuns, cu o grimasă îndurerată pe chip.

Printre nou-venite dorul acesta copleșitor de casă era o boală frecventă. A fost suficient să rostească numele orașului ei natal, că a și izbucnit în hohote de plâns.

Am încuviințat din cap, cu o figură solemnă. Așadar, începeau să aducă și poloneze. Colecția de naționalități din lagăr se îmbogățea lunar. Dacă aș fi aruncat un ochi pe articolul din ziarul pe care mi-l îndesam în ghetele scurte, aș fi aflat mai devreme ce se petrece. Dar lagărul ne-a învățat că există alte priorități. Căldura era mai importantă decât informația și, conform regulilor, cititul era strict interzis. N-aveam chef să stau douăzeci de zile la carceră pentru că am încercat să aflu dacă balanța războiului înclină în favoarea germanilor. Era destul de limpede cine câștigă după numărul uriaș de transporturi care soseau zi de zi și după munții tot mai mari de obiecte, pe care doar în câțiva ani le-am fi putut tria.

Femeile din jurul meu au început să murmure. Abia așteptau să mături, pe buzele lor strânse și vinețiii se citea nerăbdarea. Am suflat în palme și am văzut un norișor de abur. Toate ne doream ca Irma să vină odată cu măturile. Măturile însemnau să ne mișcăm, mișcarea însemna căldură, iar noi eram deja înfrigurate după porția de așa-zisă cafea, care nu era nici hrănitoare, nici energizantă, ci doar ne făcea stomacul să chiorăie de foame.

Astăzi, însă, schimbaseră programul. Irma a venit cu un teanc de vederi și câteva creioane, pe care ni le-a împărțit cu aceeași seriozitate rezervată de obicei măturilor duminicale. Ne-am uitat nedumerite la vederi, întorcându-le de pe o față pe alta. Una dintre ele era liniată și avea un spațiu pentru timbru. Cealaltă înfățișa un peisaj frumos și câțiva țărani care lucrau fericiți pământul. *Waldsee*, scria cu litere gotice, nu Auschwitz.

– Scrieți-le rudelor, ne-a explicat Irma, plimbându-se prin baracă, în cizmele ei noi, până la genunchi.

Umbla vorba că reușise în sfârșit să intre pe sub pielea unui gardian SS, în ciuda statutului ei rasial

incert, iar acum se bucura de toate privilegiile acestei poziții. Întreaga ei ținută refiecta asta; se comporta aproape la fel ca gardiencele SS care începuseră de curând să vină de la Ravensbrück. Le văzuserăm doar de la distanță pe ființele acelea scrobite, cu chipuri de piatră, care se preumblau cu un aer profund disprețuitor. Spre norocul nostru, noi nu intram sub autoritatea lor. Rottenführer Wolff, căruia i se scurgeau ochii după ele, a avut amabilitatea să ne explice că au fost detașate aici ca să supravegheze echipele externe, lagărul de femei aflat în construcție la Birkenau. *Femeile de la Kanada erau ale lui*, a ținut să adauge, făcându-ne sugestiv cu ochiul. Tot nu reușeam să pricep ce avea de câștigat de pe urma haremului din subordinea lui – nu s-ar fi atins niciodată de noi, *jidancele împuțite*, și cu toate astea îi dădea un sentiment de mândrie. Noi nu ne plângeam; cel puțin, supraveghetorii noștri SS erau un rău familiar. Despre gardiencele nou-venite auziserăm că aveau obiceiul să biciuiască pe oricine se uita strâmb la ele. Noi mâncam bătaie doar când exista un motiv întemeiat – în opinia gardienilor, firește.

– Scrieți ce vă spun eu, a zis Irma. *Dragă cutare și cutare, suntem sănătoase și ne simțim bine la Waldsee. Munca nu este grea și avem mâncare din belșug. Vă așteptăm în vizită. Vă îmbrățișez...* Și vă semnați.

Câteva capete s-au ridicat. Parcă nu eram sigure dacă am auzit bine sau ne-au înșelat urechile. Ni s-a tăiat brusc răsuflarea. Ne-a cuprins o spaimă de gheață, mai pătrunzătoare decât frigul de aprilie care învăluia baraca precum o ceață continuă. Tulburate și palide de teamă, ne aruncam priviri nedumerite. *Cum să scriem așa ceva familiilor noastre?* Poate că foamea și oboseala ne tociseră simțurile, dar mintea ne era încă destul de limpede încât să observăm înșelăciunea pusă la cale. *Să ne ademenim rudele în lagăr, prefăcându-ne că suntem femeile bronzate și zâmbitoare de pe câmpurile aurii, pe care, chipurile, am fi lucrat.* În această imagine mincinoasă, era desenat chiar și un soldat german, cu o figură plină de bunătate. Nu avea cravașă la

brâu. Ilustratorul nu-i desenase nici pistolul de la centură. Nemții din vederi nu împușcau pe nimeni. Aveau doar rol de supraveghetori. *Ne înţelegem de minune aici. Merită să veniţi şi să vă convingeţi.*

Aceeași groază întipărită pe chipul meu se reflecta și pe fețele supte ale tovarășelor mele de suferință. Temătoare, una dintre ele a ridicat mâna în care ținea ciotul de creion.

– Blockälteste Irma, permite-mi să raportez. Eu nu mai am pe nimeni acasă.

– Scrie-le prietenilor, atunci. Vecinilor, rabinului, cui vrei tu. Nu mă interesează! a replicat Irma, cu o nepăsare incredibilă. Toată lumea trebuie să trimită vederi.

Cât de repede își uitase jumătatea evreiască, concentrându-se doar pe cea *Volksdeutsche*! Mi-am mușcat buzele, evitând să-i privesc părul frumos coafat. Cine eram eu s-o judec? În fond, și ea încerca să supraviețuiască, la fel ca noi, celelalte. Cu siguranță existau și alte soluții, soluții care nu presupuneau să întorci spatele colegelor tale deținute, dar așa se întâmpla când primeai o fărâmă de putere în locul acesta și, din câte observam, Irma era cel mai puțin coruptă de ea. Măcar ea nu agresa pe nimeni fățiș, nici nu încerca să ne asmută una împotriva alteia – activitate pe care mulți Kapo și responsabili de bloc o foloseau, ca să mai alunge plictiseala. Auschwitz-ul era un coșmar, dar cel puțin Irma nu îl făcea și mai insuportabil.

Se uita la grupul nostru jalnic și o umbră de milă i-a luminat deodată chipul.

– Dacă ați venit aici împreună cu cineva și persoana aceea..., a început să zică, apoi și-a umezit buzele și a aruncat o privire neliniștită spre ușă. Puteți să le scrieți rudelor și prietenilor care *nu mai sunt printre noi.*

Ne-a transmis un mesaj fără să spună nimic direct. În inimile noastre înghețate, s-a reaprins speranța. Zâmbitoare și pline de recunoștință, ne-am pus pe scris, ca niște eleve silitoare. Eu venisem fără familie, dar aveam o prietenă în tren, așa că i-am scris ei – femeia care *nu mai era printre noi.*

„Dragă Cylka.“ Îmi tremura mâna și nu-mi găseam cuvintele. Nu mai eram obișnuite să scriem, doar să muncim și să murim.

Din adâncurile memoriei, i-am invocat spiritul. *Iat-o cum râde, cu glasul ei cristalin, pe când ne întoarcem de la școală. Avem cincisprezece ani și doi băieți se țin după noi, la cinci pași în spate. Au început acum câteva zile și situația încă o amuză copios pe Cylka. Nu intră niciodată în vorbă cu noi, șușotesc timid între ei, iar singurele cuvinte pe care ni le adresează sunt „La revedere. Pe mâine“, chiar înainte să intrăm în casa noastră închiriată. Peste un an, unul dintre ei își va face curaj și mă va săruta pe obraz, iar eu voi sta trează nopți la rând, închipuindu-mi că sunt îndrăgostită de el.*

– ... suntem sănătoase și ne simțim bine la Waldsee.

O văd în rochie de mireasă. Mă strânge în brațe, cu ochii plini de lacrimi. „Anul viitor, dansăm la nunta ta“, îmi spune și mă sărută pe obraji. Dar anul viitor începe războiul și familia mă trimite să locuiesc la niște prieteni care nu sunt evrei. E ușor să trec drept fiica lor; spre deosebire de Cylka și de sora mea mai mare, Rózínka, eu sunt necăsătorită și nu am copii. Părinții mei îmi ascund pașaportul și fac rost de acte false, pentru care tata plătește o sumă colosală unui escroc. În felul ăsta, mai câștig vreo doi ani de libertate.

– Munca nu e grea și avem mâncare din belșug.

În timp ce așteptăm trenul, păzite de soldații germani, o văd cum își leagănă bebelușul în brațe. Sosește trenul de animale. Înăuntru, avem o singură găleată cu apă. Ne spun să ne ușurăm în ea, după ce consumăm apa. N-am văzut încă Auschwitz-ul și latrinele comune de acolo; n-am fost dezbrăcate în pielea goală și obligate să desfacem picioarele în timp ce mâinile unui bărbat necunoscut ne rad părul pubian. Încă avem demnitate și pudoare; suntem timide și încercăm să ne ținem cât mai mult. Abia când vreuna dintre noi nu mai rezistă, se duce în „colțul cu găleata“ și murmură „mă scuzați, vă rog“, iar altă femeie ține un palton în fața ei, ca să aibă un pic de intimitate. Găleata se umple rapid, și excrementele se revarsă în

jurul ei, împrăştiind un miros dezgustător, dar gardienii care ne însoţesc nu ne permit s-o vărsăm, deşi îi rugăm şi le explicăm că nu se poate respira înăuntru.

– Te aștept în vizită cât mai curând.

O văd pe rampa din lagăr, cum încă îşi leagănă bebeluşul, mort de hipotermie în tren. Se apropie un ofiţer, flancat de doi bărbaţi în costumaţii ciudate, iar noi ne uităm la el ca hipnotizate. Poartă o uniformă impunătoare şi imaculată, croită perfect pe corpul lui. Mâna lui, acoperită cu o mănuşă de piele, mă prinde de bărbie şi mă trage după el, lăsându-i pe Cylka şi copilul mort alături de celelalte femei. Rottenführer Wolff.

– Te îmbrățișez, Helena.

Am scris adresa. Nu-mi mai tremura mâna. Germanii nu le dădeau numere celor care erau trimiși direct la gazare, așa că n-aveau de unde să știu că Cylka a murit. În spatele meu, Irma a scos un mormăit satisfăcut și mi-a luat vederea.

Ora cinei. M-am uitat la stropul de margarină din palmă, la felia de pâine din cealaltă mână, și-am început să ling margarina cu gândul aiurea, molfăind pâinea cât mai încet cu putință. Cina era masa cea mai hrănitoare a zilei. La micul-dejun, primeam doar așa-zisa cafea, iar la prânz, așa-zisa supă de napi. Învățasem între timp să mă așez pe la mijlocul rândului, când o împărțeau din cele două cazane uriașe. Dacă te așezai la rând prea devreme, te trezeai în gamelă doar cu apa de la suprafață. Dacă erai la capătul cozii, riscai să nu mai rămână nimic și îndurai foamea până seara. Norocoasele de la mijloc, însă, primeau cu siguranță o bucată de morcov sau o ceapă, pe lângă zeamă – un adevărat ospăț. Din păcate, toate aceste mese sărace doar ne trezeau apetitul. Nu-l satisfăceau niciodată.

Îmi chiorăia stomacul când m-am urcat în pat, lângă cele două surori, Anna și Katarina. Și ele erau din fosta Cehoslovacie, doar că nou-venitele erau aduse din partea cehă. Anna avea încă unghiile vopsite cu ojă. Nu mi-am putut dezlipi ochii de la ele cât am luat cina – reprezentau un fragment dintr-o viață de mult pierdută. Katarina plângea fără

încetare; un doctor SS o pângărise la percheziția obligatorie și *Jozef sigur n-o va mai lua de nevastă. Cine-ar vrea o mireasă impură? Cum o să-i explice ce s-a întâmplat?*

Același doctor SS își vârâse degetele acoperite cu mănușă de cauciuc și în mine, în prima zi, doar că, spre deosebire de ea, eu nu-mi făceam iluzii că voi scăpa cu viață de aici. Cui îi păsa că nu mai sunt virgină? Mie sigur nu. Dar ei nu i-am spus asta, doar m-am întors scurt spre ea și i-am pus în palmă un biscuit pe care-l găsisem în ziua aceea printre lucrurile pe care le sortam la Kanada. A scos un geamăt de mirare și a izbucnit și mai tare în plâns, mulțumindu-mi din tot sufletul. Îmi era milă de ea. Din câte auzisem, urma să fie transferată la un serviciu extern. Toată lumea știa care era speranța de viață în Kommandourile externe – două luni, dacă erai norocos și nu te îmbolnăveai de tifos sau malarie sau nu-l supărai pe vreunul dintre gardieni.

Își vorbeau cu blândețe, cum fac surorile. La fel sporovăiam și eu cu Rózínka, atunci când stăteam în pat. Mi-a fost tare dor de sora mea după ce s-a căsătorit și s-a mutat cu soțul ei, iar acum cu atât mai mult, îndeosebi duminica seara, când mă simțeam atât de singură, încât îmi venea să urlu la lună, ca un lup. Cum era posibil să suferi de singurătate într-un loc atât de aglomerat? Foarte simplu – pentru că nu aveai pe nimeni cu care să vorbești, nici o figură cunoscută la care să te uiți, nici un zâmbet prietenos care să te încurajeze să mergi mai departe. Oamenii mureau mult prea repede aici și era periculos să-ți faci prieteni.

Chipul Rottenführerului Dahler mi-a apărut deodată înaintea ochilor. Era unul dintre puținii oameni care-mi zâmbeau aici. Am strâns pleoapele, căznindu-mă să adorm. Preferam să văd în jurul meu chipuri mohorâte decât zâmbetul lui. Preferam să mor decât să-i zâmbesc și eu.

5

HELENA

A mai trecut o săptămână. Alpii Auschwitz-ului amenințau să se prăvălească. Camioanele, uneori chiar și douăzeci la număr, soseau zilnic de la rampa pe care nou-veniții își descărcau bagajele. Oamenii din Kommandoul de transport ridicau neputincioși din umeri când bombăneam la vederea încă unui camion care-și revărsa conținutul la picioarele noastre. Dacă o țineau tot în ritmul acesta, riscam să fim inundate de haine.

Cu o zi înainte, sosise comandantul lagărului, Höss, în mașina de stat-major. S-a învârtit de colo-colo, răscolind munții de haine cu cravașa; a clătinat din cap, nemulțumit de oamenii SS-ului și în special de Rottenführer Dahler – Kommandoführerul sectorului Kanada –, care-l urma îndeaproape, așa că a dat ordin să se mai construiască un depozit și să se formeze imediat o echipă care să lucreze în schimbul de noapte. Plouase cu o zi înainte și toate hainele lăsate afară, căci nu încăpeau în depozit, zăceau în mormane ude pe lângă pereți, emanând un miros vag de transpirație și bumbac umed. Întrucât hainele erau destinate poporului arian, risipa aceasta l-a iritat și mai tare pe comandantul Höss.

După ce le-a transmis oflțerilor „să se rezolve debandada asta! Până atunci, nu primește nimeni permisie“, a plecat însoțit de Schutzhaftlagerführer Aumeier. Nu departe de mine, un Kapo a lăsat capul în pământ. O tăcere încordată plutea peste depozit, împreună cu ceața care începea să se formeze. Gâfâielile Rottenführerului Wolff ajungeau până la urechile noastre, deși stăteam aliniate cinci câte cinci, în spatele colegilor noștri bărbați. Comandantul îi mustrase pe oflțeri pentru dezordinea din depozit; aceștia aveau să-și verse focul pe Kapo, de data asta, cu biciul. După care

urma și rândul nostru, iar deținuții supraveghetori nu-i cruțau pe cei din cauza cărora aveau necazuri cu gardienii SS. Până la urmă, vina era întotdeauna a noastră. Noi nu ne îndeplineam norma. Noi eram leneși și nu munceam destul. Nici unul dintre superiorii noștri nu se gândea că n-am fi putut să ne îndeplinim sarcina nici dacă am fi lucrat zi și noapte, fără oprire.

Am încleștat pumnii și m-am pregătit sufletește pentru bătaia cu bastonul de cauciuc.

Cum era de așteptat, Wolff a explodat primul, imediat ce mașina comandantului Höss a ieșit pe poartă.

– Vite imbecile! a urlat, răsucindu-se cu biciul în mână. Ar trebui să vă sparg țestele pe loc!

Prima lovitură a aterizat pe umărul celui mai apropiat Kapo. Bărbatul s-a prăbușit imediat, acoperindu-și capul cu mâinile, în timp ce Wolff îl bătea fără milă.

– Putori nenorocite! Vă credeți în concediu aici? Vă arăt eu cum se muncește, jigodiilor!

În momentul în care Dahler s-a întors spre Kapo Maria, aceasta s-a dezmeticit și a pus bastonul pe noi, înainte să pună el cravașa pe ea. *Mai bine să ne usture pe noi pielea, decât pe ea*, s-o fi gândit. Și era de înțeles.

În următorul sfert de oră, gardienii SS s-au răzbunat pe deținuții supraveghetori pentru permisiile anulate și, la rândul lor, aceștia din urmă ne-au bătut zdravăn. In toiul acestui concurs de snopeală, după ce-am încasat bătaia de rigoare de la Maria, mi s-a intersectat privirea cu a lui Dahler, tocmai când îmi verificam coastele, sperând să nu-mi fi rupt vreuna, din exces de zel. Mâna în care ținea cravașa i-a încremenit în aer, deasupra spinării unui nefericit – nu distingeam cine era, fiindcă Maria mă lovise în tâmplă –, apoi a coborât-o încet. Am întors capul. *Vai, Herr Rottenführer, dar nu vă simţiţi obligat să vă opriţi din cauza mea. Ştiu că sunteţi supărat că nu mai puteţi pleca în permisie, iar noi, jidanii, ne meritǎm soarta, pentru cǎ suntem nişte putori nenorocite.*

M-am târât până la bancul meu de lucru și m-am apucat să triez hainele, fără să mai aștept ordine de la Kapo. Încă îmi țiuiau urechile după lovitura dată de bastonul Mariei. Cu coada ochiului, l-am zărit pe Dahler venind spre mine cu pași șovăitori. I-am întors spatele de tot. Nu-mi imaginam că pot urî pe cineva atât de mult. Nici măcar pe Maria n-o uram pentru bătaia pe care ne-o trăsese. Măcar ea era sinceră. Pe el însă, nu suportam să-l văd. Tremuram din tot corpul, cuprinsă de o ură profundă. O simțeam cum îmi curge prin vene și-mi transformă sângele în acid. Dacă aș fi avut un pistol în clipa aceea, l-aș fl împușcat fără să stau pe gânduri.

Permisiile anulate s-au dovedit a fl un stimulent puternic pentru superiorii noștri. În doar o lună, s-au construit câteva depozite noi în sectorul Kanada. Înăuntru, și-au instalat birourile ofițerii SS – așa era ordinul comandantului Höss.

– Când mai vin eu sau adjuncții mei, vreau să vă găsim ori în depozit cu muncitorii, ori în birou, completând documente. Cei care lipsesc de la post fără permisiunea superiorului vor fi transferați într-un loc unde o să învețe ce înseamnă munca, dacă slujba asta nu le convine. Pe Frontul de Est, de pildă.

Acum gardienii SS stăteau mereu pe capul nostru, se învârteau printre noi, ne loveau peste mâini cu șfichiul cravașei, dacă li se părea că nu lucrăm destul de repede; ne înjurau și ne băteau dacă rătăceam vreun obiect sau dacă găseau bani rămași prin buzunarele unei jachete aruncate deja în grămada care urma să ajungă la dezinfectare.

Spre marea mea ușurare, Rottenführer Dahler m-a evitat în tot acest timp. N-a durat mult însă și a început iar să-mi dea târcoale, străduindu-se să-mi surprindă privirea, găsindu-și de lucru prin preajmă, dându-le indicații celor din jur, pe un ton aproape agreabil, mai degrabă rugător decât autoritar. Prefăcătoria aceasta mă amuza. Poate că l-aș fi crezut, dacă nu și-ar fl dat arama pe față cu ocazia acelei inspecții din urmă cu o lună.

Cu cât se chinuia mai mult să-mi atragă atenția, cu atât mă încăpățânam să-l ignor. Până la urmă, și-a pierdut răbdarea. Cu un rânjet larg, deținuta supraveghetoare mi-a transmis să mă prezint la biroul lui. Era *Reichsdeutsche* Maria noastră, blondă și rea ca o vrăjitoare și lipsită de compasiunea pe care ne-o arăta responsabila de bloc, Irma. Purtătoarele de triunghiuri negre, nemțoaicele antisociale – adică prostituate –, fuseseră numite de curând Kapo, și majoritatea găseau o plăcere deosebită în a ne umili cât mai mult cu această nouă orânduire. Ne obișnuiserăm deja cu ierarhia nedreaptă în care o prostituată germană era mai presus decât un medic polonez și în care triunghiul verde al unui criminal arian avea mai mare trecere decât cel roșu al unui prizonier politic de aceeași rasă. Noi, evreii, ocupam ultima poziție în lanțul trofic. Viețile noastre nu reprezentau absolut nimic. Eram insignifianți, iar ei aveau grijă să ne reamintească asta zilnic, ba chiar din oră în oră, cum făcea Maria, dacă nu cu o lovitură, măcar cu o vorbă înjositoare.

Ajunsă în fața biroului Rottenführerului Dahler, mi-am șters palmele pe fustă, înainte să bat la ușă. Îmi transpiraseră brusc. Am așteptat să primesc permisiunea și apoi am intrat.

Dahler stătea la birou, cu un zâmbet larg, în fața mașinii de scris. M-am uitat la el cu o figură de gheață.

– M-ați chemat, Herr Rottenführer?

– Da. Închide ușa și ia loc, te rog.

S-a ridicat și chiar a făcut efortul de a-mi oferi și mie un scaun. M-am așezat și mi-am tras fusta peste genunchi. Rotocoale de fum cenușiu se înălțau din țigara pe care o lăsase în scrumieră. Am studiat-o cu atenție, căci lucrătura de pe suprafața de cristal mi se părea cunoscută. Fără îndoială, o confiscase din depozitul nostru.

– Cum merge treaba? m-a întrebat, cu același zâmbet blajin.

– Chiar și cu echipa din schimbul de noapte, tot suntem în urmă, am răspuns sincer.

De ce mă întreba pe mine? El stătea toată ziua aici. Vedea cu ochii lui că transporturile soseau mai repede decât puteam noi sorta obiectele.

– Zilnic vin camioane. Nu facem față la...

– Da, da, știu, mi-a curmat el vorba, exasperat. Se construiește un al doilea lagăr – Birkenau – și va mai fi o Kanada acolo. Stai liniștită. În câteva luni, n-o să mai avem probleme.

– Dacă nu ați fi gazat atâția oameni, ați fi avut mai mulți muncitori, am mormăit în barbă, înțelegând abia apoi că era, probabil, o neghiobie să întind astfel coarda cu un gardian SS.

Cum era de așteptat, expresia voioasă de mai devreme s-a transformat în grimasă.

– Eu nu gazez pe nimeni, a replicat.

– Mă refeream la SS în general, Herr Rottenführer. Îmi cer scuze dacă m-am exprimat neclar.

Își masa fruntea iritat. Conversația nu decurgea așa cum și-ar fi dorit.

– Știu că aveți de muncă până peste cap, a spus, căznindu-se să aibă un ton cât mai împăciuitor.

Nu erau obișnuiți să se poarte frumos cu noi; trebuia exercițiu îndelungat ca un gardian SS să fie amabil cu un evreu, iar Dahler nu părea un elev foarte silitor.

– De-asta te-am chemat aici. Cred că ți-ar prinde bine o pauză, a spus el, înclinând ușor capul într-o parte.

M-am uitat la el, complet impasibilă.

– Vreau să-mi faci manichiura.

În prima clipă, am crezut că n-aud bine. A trebuit să repete. Credea că nu-i înțeleg limba, dar, în realitate, eram uluită de impertinența lui.

– Da, manichiura. Vreau să stai cu mine puțin și să-mi pilești unghiile, ca să te pot privi.

Zâmbetul tineresc și frumos i-a revenit pe chip. Evident, era încântat de propunerea lui. Cu o figură de gheață, m-am ridicat încet de pe scaun.

– Nici nu mă gândesc.

I-a mai pierit din zâmbet, dar nu de tot. Părea șocat că o evreică își permitea să-l refuze.

– Poftim?

– Am zis că nici nu mă gândesc, am repetat, tremurând din tot corpul. Știați că l-ați bătut atât de rău pe colegul meu de echipă, după inspecția lui Herr Kommandant, încât Rottenführer Wolff a trebuit să-i curme suferința cu un glonț în cap? Sunteți niște ucigași amândoi și mai bine mor decât să vă ating mâinile. Să nu mă mai chemați niciodată în camera asta. Nici pentru manichiură, nici pentru altceva. Nu sunt manichiuristă. Acum vă rog să mă scuzați, dar trebuie să mă întorc la muncă.

Picioarele scaunului au scârțâit puternic pe podea. Dahler a sărit în picioare, spumegând de furie.

– Nu te scuz! Treci înapoi pe scaun! Nu ți-am dat voie să pleci.

Am continuat să merg spre ușă, fără să întorc capul.

– Dacă ieși pe ușă, jur că te-mpușc! a zbierat.

M-am oprit, năpădită de o curiozitate morbidă. M-am întors lent. Ținea într-adevăr pistolul în mână, îndreptat spre mine. Ochii lui trădau o multitudine de emoții: orgoliul masculin rănit, certitudinea superiorității bărbatului arian, indignare, furie... și teama că nu îl voi asculta. Am pășit înapoi către el, surprinzător de calmă, deși doar biroul ne despărțea, iar pistolul era ațintit spre pieptul meu. Mâna îi era sigură, mâna unui om obișnuit să apese pe trăgaci.

– *M-am îndrăgostit de tine*, mi-ați scris nu de mult, Herr Rottenführer. Asta nu e dragoste. Dragostea nu se obține cu forța, ci se câștigă. Se dăruiește de bunăvoie, nu e smulsă din inima cuiva cu amenințări și bătaie. Nu știți să iubiți. Nici dumneavoastră, nici ceilalți. Nu aveți sufiet și-o să vă dovedesc asta chiar acum. Plec pentru că nu pot să vă mai privesc. Faceți ce vă dictează orgoliul de ofițer SS.

Acestea fiind zise, m-am răsucit pe călcâie și am traversat camera, așteptându-mă să aud în orice clipă împușcătura. Am întins mâna tremurândă spre ușă, am deschis-o și am ieșit nevătămată. Abia când am ajuns la bancul de lucru, m-am lăsat pradă

durerii copleșitoare, și lacrimile au început să-mi șiroiască din ochi și să se reverse peste pardesiele și jachetele din piele, proaspăt sosite. Era primăvară și nou-veniții purtau haine subțiri.

Seara, când Rottenführer Dahler a venit la ultima vizită înainte de încheierea programului, s-a oprit lângă mine și mi-a șoptit la ureche:

– Ai vrut să-mi dovedești că greșesc, dar o să-ți dovedesc că tu greșești.

Cu greu am reușit să adorm în noaptea aceea. Oricât m-aș fi străduit, nu reușeam să înțeleg ce s-a întâmplat între noi în acea zi.

6

HELENA

Rottenführer Weber, contabilul de la Kanada, a ieșit din birou – un eveniment rarisim – și ne-a îndemnat să lucrăm mai cu spor. Veneau transporturi zilnice acum și el era în urmă cu documentele pentru Reichsbank, iar „maldărele de haine nu se sortau singure". Alpii Auschwitz-ului se înălțau pe zi ce trecea și nu mai erau alcătuiți doar din haine, încălțăminte și obiecte de valoare. Acum primeam și păpuși, veselă de porțelan și diverse proteze. Sonderkommandoul le aducea din anticamera „dușurilor" și ni le trântea în față, claie peste grămadă, fără pic de respect. Majoritatea dintre noi preferam s-o mituim pe Maria ca să scăpăm de sarcina aceasta morbidă.

Unii încă mai îngânau rugăciuni. Dar cei mai mulți renunțaseră de mult la religie. Cineva spunea că Auschwitz-ul este un loc atât de oribil, încât până și Dumnezeu a decis să nu vină aici. Avea perfectă dreptate.

Wolff se plimba alene printre noi și căsca. Probabil că petrecuse din nou sfârșitul de săptămână la cel mai apropiat bordel. Gura lumii spunea că are o mare pasiune pentru această activitate. Tot gura lumii spunea și că Weber, contabilul de la Kanada, detesta acel loc și prefera să petreacă timpul la clubul de șah al SS-ului. Gura lumii spunea și că, dintre cei trei șefi ai noștri, Dahler era cel mai crud când își ieșea din fire; *un dușman înfocat al evreilor, omul cu biciușca*. Nu-l văzusem din ziua ultimei noastre discuții. Biroul lui era mereu încuiat și gol. Trăgeam nădejde că cineva ne-a auzit conversația, a denunțat-o autorităților, iar acestea l-au trimis pe Frontul de Est.

Te-mbeți cu apă rece, Helena.

Până la urmă, a apărut. L-a gonit cu o mișcare scurtă pe Kapoul care ne ordonase să luăm poziție

de drepți și, fără să scoată o vorbă, ne-a făcut semn să ne continuăm treaba. Era nefiresc de palid azi; palid și încruntat și fără chef de taclale. A indicat două grămezi și i-a arătat ceasul uneia dintre femei, dându-i de înțeles că lucrează prea încet. În locul cravașei, ținea un termos în mâna cealaltă.

M-a surprins tocmai când îi aruncam o privire. Am întors numaidecât capul. Nu s-a apropiat de mine imediat, ci doar când mi-a venit rândul, după ce și-a făcut inspecția pe îndelete. A dat să spună ceva, dar l-a apucat o tuse violentă, care nu s-a potolit prea curând. Am făcut instinctiv un pas spre el. Din piept îi ieșeau hârâieli înfiorătoare. Am vrut să mă strecor pe lângă el și să chem doctorul, dar m-a prins de încheietură și a clătinat vehement din cap, chinuindu-se să-și recapete suflul. Alarmat de accesul de tuse, Wolff a ieșit din birou și s-a uitat mirat la colegul său.

– Ce naiba cauți aici, nătărăule? De ce-ai plecat de la infirmerie? a spus, trăgându-l deja pe Dahler după el.

Kommandoführerul sectorului Kanada și-a smuls mâna și i-a făcut semn lui Wolff să deschidă termosul. În momentul în care a luat câteva sorbituri, mirosul îmbietor de supă de pui mi-a gâdilat nările.

– Sunt bine, a șuierat el, ștergându-se la gură cu dosul palmei. O să-mi treacă. Nu mi-e de nici un folos dacă zac la infirmerie.

Avea vocea răgușită și părți din cuvinte aproape că nu se auzeau.

– Am mai văzut idioți la viața mea, dar tu îi întreci pe toți, a declarat Wolff, încrucișând brațele la piept.

– Nu mă mai certa de față cu subalternii, a hârâit Dahler, rânjind.

Avea cearcăne negre la ochi.

– Îmi subminezi autoritatea, a adăugat.

– Doctorul știe că ești aici? și-a continuat Wolff interogatoriul, fără să-i pese de observația lui Dahler.

– Da, a răspuns Dahler, după o clipă de ezitare.

– Nu-i adevărat.

– Am luat supa de pui de la cantină.

Alt acces de tuse. Wolff s-a tras înapoi și a făcut o grimasă involuntară. Punea mare preț pe sănătate și nu voia să stea în preajma lui Dahler în momentul de față.

– Mă pune pe picioare cât ai clipi.

– Mda. Mișcă-ți fundul înapoi la spital, până nu-i îmbolnăvești și pe alții.

– Crede-mă, mă simt foarte...

– Te duci de bunăvoie sau vrei să te pârăsc? Pleacă cu molima ta de-aici.

– E pneumonie fungică, nu febră tifoidă. Nu-i contagioasă, a spus Dahler, chinuindu-se să zâmbească.

Ochii lui roșii aveau o sticlire nesănătoasă, semn că avea febră.

– Puțin îmi pasă care-i diagnosticul. Pleacă de-aici, a replicat Wolff, arătând spre ușă.

Dahler a început să se foiască și mi-a aruncat o privire furișă. Wolff l-a observat și s-a întors spre colegul său, ridicând din sprâncene. Dahler a înclinat ușor capul. A urmat o discuție în șoaptă. Într-un final, Wolff a scos un oftat și s-a dus spre biroul lui.

– Dacă peste cinci minute te găsesc tot aici, te dau afară cu mâna mea, i-a spus peste umăr și a închis ușa după el.

Chicotele lui Dahler s-au transformat repede într-un nou acces de tuse. A mai luat câteva sorbituri din supa aromată. Fără să vreau, am înghițit în sec, neputându-mi dezlipi ochii de la termos. Era supă adevărată, nu apa chioară pe care ne-o dădeau nouă.

– Cum merge treaba? m-a întrebat, după ce s-a liniștit.

– Bine. Suntem mai aglomerați decât de obicei, dar asta-i bine pentru dumneavoastră, am spus, continuând să fixez termosul, ca hipnotizată.

Toate gândurile mi se îndreptau spre stomacul meu gol. Altceva nu mai exista.

– Mai multe haine pentru poporul german.

A dat să spună ceva, dar s-a răzgândit în ultimul moment. S-a uitat la mine și a pus termosul pe bancul de lucru.

– Ne bucurăm să ne aducem contribuția, am continuat, deși nici eu nu știam de ce spun aceste lucruri.

Știam doar că mirosul de pui ieșea din recipientul argintiu, chiar dacă avea capacul închis, iar eu salivam ca un câine ademenit cu un os. În locul acesta, căutam cu disperare ultimele fărâme de demnitate rămase în noi, dar când foamea era o prezență atât de constantă, încât nu te gândeai decât să găsești ceva de mâncare, să faci ceva pentru nițică mâncare, să furi nițică mâncare – instinctele biruiau mândria umană.

– Te descurci de minune, a spus încet, cu vocea lui sacadată.

Eram atât de obsedată de supă, încât inițial nu l-am auzit când, după o scurtă pauză, a adăugat, cu glas abia șoptit:

– Mi-a fost dor de tine, Helena.

Am ridicat brusc capul, confuză și nu foarte convinsă că asta spusese.

– Ți-ai aranjat părul foarte frumos azi, a zis, privindu-mă tandru.

Stânjenită, dar profund emoționată, am dus instinctiv mâna la coada pe care mi-o împletisem în jurul capului de dimineață. Agresate în mod constant de Kapo și de gardieni, toate tânjeam după o mângâiere cât de mică, după o vorbă bună, care, odată rostită, ne încălzea sufletul și făcea iadul în care trăiam puțin mai suportabil.

– Vă mulțumesc, Herr Rottenführer, am spus, de data asta cu toată sinceritatea.

– Am venit să te văd...

A început să tușească din nou, mai rău decât înainte, abia reușind să tragă aer în piept. Am întins mâna spre el – un impuls firesc de a ajuta un om suferind –, dar am retras-o imediat, căci mi-am dat seama că e un gest nepotrivit. Interzicându-mi să mă gândesc la ce conține, am desfăcut repede capacul termosului.

– Nu mai vorbiți, Herr Rottenführer.

De ce-mi păsa dacă se îmbolnăvea și mai rău? N-avea decât. N-avea decât să moară; să moară cu toții. Cu toate astea, mă încerca un sentiment de milă care sfida orice logică, pentru simplul motiv că, în ziua aceea, nu mai era *omul cu biciușca*, ci doar un bolnav, un om care abia se ținea pe picioare din cauza febrei, un om mai slăbit chiar și decât mine, și tocmai pentru că se schimbase echilibrul de forțe, puteam acum să-l compătimesc.

– Vă agravați starea.

Pe fața lui cadaverică, s-a înfiripat un zâmbet.

– Esti atât de bună. Atât de delicată.

– Rottenführer Wolff are dreptate. Trebuie să mergeți înapoi la infirmerie.

Zâmbetul i-a pălit. S-a uitat lung la mine.

– Ți-e teamă că te molipsești și tu? Am spus că nu e contagioasă.

– Nu mi-e teamă. Dar nu vreau să vă agravați starea, atâta tot.

După câteva clipe de gândire, a cedat în sfârșit.

– Bine, fie. Încă o zi în pat n-are cum să strice.

Încerca să zâmbească printre lacrimile care-i împăienjeneau ochii după ultimul acces de tuse.

– Ești drăguță să mă conduci până acolo?

M-am dus după el, aruncând o privire spre Kapo. În mod surprinzător, Maria a încuviințat din cap. Probabil considera că e un gest de mare onoare să însoțești un ofițer SS bolnav, ca să te asiguri că nu leșină pe drum.

Un soare călduț și palid se înălța peste barăcile de la Kanada. Vântul ciufulea nepăsător coroanele copacilor. Înfiorat de o rafală rece, Rottenführer Dahler și-a ridicat gulerul mantalei. Mi-am strâns brațele în jurul corpului, ca să nu-mi intre frigul pe sub puloverul aruncat în grabă peste rochia vărgată. O vreme, am mers în tăcere. Abia atunci am observat că șchioapătă ușor, menajându-și piciorul drept. Când era sănătos, avea grijă să ascundă acest lucru, dar acum, preocupat de boală, uitase să mai joace rolul de cavaler teuton perfect și părea atât de uman, atât de abordabil și aproape inofensiv.

Am cotit în dreptul unei barăci goale, cu ușa larg deschisă – probabil ca să se aerisească până la întoarcerea echipelor externe. M-a prins brusc de braț și m-a tras înăuntru, închizând repede ușa. În clipa aceea, iluzia s-a spulberat într-o ploaie de cioburi argintii și tăioase. Am dat să fug de el, dar m-am izbit cu spatele de zidul din cărămidă.

Helena de altădată se pregătea să țipe. Aici, gardienii căutau intimitatea cu o femeie dintr-un singur motiv și eram hotărâtă să-i scot ochii dacă pune mâna pe mine.

Noua Helena, însă, era mai înțeleaptă. Dacă țipam, avea motiv să mă bată zdravăn, să-și facă mendrele cu mine și să-mi tragă un glonț în cap după aceea – sub pretext că aș fi încercat să evadez sau ceva asemănător. Am văzut destule victime ale acestor „tentative de evadare". Știam cum reacționează autoritățile de aici.

Inițial, am vrut să mă întorc cu spatele, ca să nu-i văd chipul, dar, până la urmă, l-am privit drept în ochi, regretând clipele în care simțisem o oarecare compasiune pentru el.

Un timp, n-am făcut altceva decât să ne uităm unul la altul. Nici unul dintre noi nu schița nici o mișcare. Deodată, Dahler mi-a întins termosul. I-am aruncat o privire uluită.

– Ia-l. Am văzut cum te uitai la el, mi-a explicat. N-aveam nevoie să mă conduci la infirmerie. M-am întors singur de pe front cu genunchiul ciuruit de șrapnel, a adăugat, rânjind.

Deci fusese pe front... Se vedea că e o amintire dureroasă.

– Dar m-am gândit că ți-e foame, a zis, iar eu am luat timid termosul și i-am desfăcut capacul. O clipă, a spus Dahler și a scos o batistă cu care i-a șters gura. Nu e nimic contagios, dar...

Nu și-a dus ideea la capăt. Voia să fie sigur că termosul e curat când beau din el. Dintr-un motiv inexplicabil, gestul acela atât de simplu m-a emoționat profund.

– Mulțumesc, Herr Rottenführer, am șoptit.

Termosul era cald, iar supa, dumnezeiesc de gustoasă, când am sorbit din ea cu nesaț. *Cât de bună era!* Aromele savuroase îmi mângâiau papilele gustative. Beam cu lăcomie și nu mă puteam opri, deși îmi dădeam seama că lui n-o să-i mai rămână nimic. Cu un efort supraomenesc, mi-am dezlipit termosul de la gură și mi-am lins buzele, ca să nu risipesc nimic. Le-am lins zile în șir după aceea, savurând gustul fantomatic care persista pe ele.

– Mulțumesc, am murmurat din nou.

Ce cadou mi-a oferit! Pe buze mi-a apărut un zâmbet plin de recunoștință. Îl priveam aproape tandru.

Dahler a scuturat termosul. S-a auzit cum pleoscăie ceva înăuntru.

– N-ai terminat-o, a spus mirat.

– Am vrut să vă mai rămână puțin și dumneavoastră. Am încercat să beau doar jumătate. Îmi cer scuze dacă am băut mai mult...

– Fugi de-aici! a spus el, râzând și tușind și râzând apoi din nou. Bea-o pe toată. Îmi mai iau o porție de la cantină. Ai impresia că ne lasă să murim de foame?

Îmi ardeau obrajii, de la supă, de infinită recunoștință, și de rușine – ce grozăvii îmi trecuseră prin minte, când el nu voia decât să mă hrănească. Am închis ochii – nu îndrăzneam să mă uit la el în momentul acela – și am dat pe gât ce mai rămăsese în termos. La final, mi l-a luat înapoi, tot palid, dar vizibil mulțumit.

Mă gândeam ce aș putea să-i mai spun. Căutam ceva mai grozav decât un „mulțumesc“ amărât.

– Cum aș putea..., am spus, plecând ochii în pământ.

Era mai greu decât îmi închipuiam. Nu voiam să-l jignesc sau să-l enervez, și habar n-aveam ce l-ar putea jigni – tăcerea sau cuvintele mele.

– Dacă vă pot răsplăti cumva...

Mi-a curmat vorba, clătinând vehement din cap.

– N-am nevoie de nimic de la tine. Ți-am oferit supa pentru că îți era foame, nu pentru că..., a zis,

schițând un gest nervos din mână. Iei mâncarea pe care o găsești la Kanada? Mănânci suficient?

O luam, numai că o împărțeam altora în mare parte.

– Da, Herr Rottenführer.

M-a fulgerat cu privirea. Bănuia, probabil, că mint.

– Franz, a spus pe neașteptate.

Am ridicat ochii.

– Mă cheamă Franz, a mai zis o dată, a tușit în palmă și a deschis ușa. Întoarce-te la baracă. Ești prea subțire îmbrăcată. E o problemă dacă ne îmbolnăvim toți odată.

– Mulțumesc, Herr Rottenführer, am repetat ca o placă stricată.

S-a uitat la mine și mi-a zâmbit cald.

– Ai și uitat cum mă cheamă?

Am deschis gura, mi-am dat seama că n-o să-i pot rosti numele oricât m-aș fi căznit și am luat-o la fugă înainte să mă oprească.

7

HELENA

Într-o valiză din piele, cu o mulțime de timbre pe ea – pesemne că proprietarul călătorise mult la vremea lui, până să pornească în ultima sa călătorie fără întoarcere –, am găsit un ziar. După ce-am aruncat o privire furișă în jur, am citit titlul de pe prima pagină. Era în germană, noua limbă oficială a fostei mele țări. Nu mai era Cehoslovacia mândră și independentă de altădată, cum nici noi nu mai eram cetățenii ei. Cuțitul nazist o spintecase în două, împărțind-o în Slovacia și Protectoratul Reichului, astfel încât germanii să se poată acum „proteja“ de noi, elementele străine. Trebuiau să ne extermine, ca să garanteze supraviețuirea nației lor superioare – teoria oficială prin care își justificau genocidul.

Am citit articolul, iar veștile nu erau deloc încurajatoare. Nemții câștigau teren în război; economia prospera în întregul Protectorat; băieții din Hitlerjugend și gardienii SS zâmbeau larg în fotografiile monocrome, alături de colegii lor din Garda Hlinka. Nici nu-i mai puteai deosebi pe unii de alții, căci erau doar o masă de oameni în uniforme, cu cizme militare, uniți prin ură. Dezamăgită, am aruncat ziarul în cutia al cărei conținut urma să fie dus afară și ars mai târziu de Dayen, unul dintre muncitorii din Sonderkommando.

N-am aflat niciodată dacă Dayen era numele lui de familie ori prenumele. Bărbatul înalt și scheletic, cu ochelari groși și glas blajin, nu își însușea niciodată din comorile de la Kanada, pentru că *nu erau cușer*. Stătea afară cât era ziua de lungă și răscolea grămăjoara arzândă, murmurând în barbă. Odată, când i-am adus o cutie plină cu diplome, certificate de naștere, fotografii, Talmuduri și decorații militare, ai căror deținători nu se mai

puteau mândri cu ele, am surprins cuvinte cunoscute din kadiș. Unii spuneau că ar fi fost rabin în Polonia.

Îngrijitorii de bloc au adus cazanele cu supă de napi. La semnalul Mariei, ne-am aliniat frumos, ca să primim rația de la prânz. După ce s-a pus toată lumea să mănânce, i-am dat porția mea Olgăi, cehoaica proaspăt venită din Protectorat, cruțată ca prin minune de soarta tovarășelor ei, dintre care majoritatea ajunseseră în camera de gazare și apoi în râpa din spatele ei, la doar câteva ore de la sosire.

În timp ce-i urmăream pe Kapo instruindu-le pe noile deținute aduse la serviciul nostru în acea dimineață, Rottenführer Dahler a trecut pe la secția unde eram repartizată în acea zi și s-a apropiat țanțoș de mine. Îi trecuse pneumonia.

– Le-am comunicat superiorilor observațiile tale cu privire la lipsa forței de muncă și mi-au permis să le las în viață pe aceste femei sănătoase, m-a anunțat. Ai dreptate. E contraproductiv să gazăm toate transporturile imediat ce sosesc. Avem nevoie de muncitori care să susțină efortul de război, nu de cadavre.

M-am cutremurat în sinea mea la auzul acelor vorbe, dar m-am silit să zâmbesc. La urma urmelor, dintr-un anumit punct de vedere, le ajuta pe aceste femei să scape de la moarte. Iar pentru asta îi eram recunoscătoare.

– Mă bucur că superiorii dumneavoastră au ascultat de glasul rațiunii, Herr Rottenführer.

Cuvintele mele au produs efectul scontat. Dahler a zâmbit larg.

– Dacă mai ai și alte idei despre... cum am putea îmbunătăți producția, poți să mi le comunici oricând. Am convingerea că, dacă sunt idei bune și pot fi implementate, Herr Kommandant va ține seama de ele.

M-am uitat la noile muncitoare care erau dirijate spre bancurile lor de lucru. Deținuții Kapo se simțeau în elementul lor, mai ales în prezența gardienilor SS.

– Aici e Auschwitz, spuneau ei, pe un ton îngâmfat și disprețuitor, uitându-se la masa de trupuri tremurânde, aliniate în fața lor. V-au trimis aici să crăpați. Cine deschide gura fără permisiune sau nu păstrează ordinea o să-și ia zborul pe coș mai devreme decât își imagina.

– Dacă sunteți prinse că furați, veți ajunge la blocul disciplinar, unde veți face cunoștință cu celula lui Grabner, șeful Departamentului Politic, și mai târziu cu Zidul Negru.

– Dacă sunteți prinse că vă sustrageți de la muncă, sau folosiți latrina peste timpul permis, o să v-o luați pe cocoașă și n-o să mai aveți voie să mergeți la latrină până când vi se termină tura, a zis și Maria, deținuta supraveghetoare a secției de femei.

Kapo Maria le detesta în mod deosebit pe femeile care profitau de „indispoziția lunară" ca să meargă la latrină mai des decât celelalte. Foarte puține dintre noi mai sufeream de chinul lunar; stresul, subnutriția și bromura, sau alte chimicale adăugate în mâncare – cel puțin așa se zvonea –, își făcuseră efectul din plin. Cu toate astea, Maria considera că e de datoria ei să le reamintească nou-venitelor că nu trebuie să se aștepte la privilegii speciale, doar pentru că sunt femei. În opinia ei, *aici nu existau femei. Existau doar muncitori utili și paraziți fără rost.*

– Vă sfătuiesc să nu faceți pe voi, altminteri veți fi trimise în echipele externe cât ai clipi, ca să nu ne mai deranjați nasurile sensibile cu duhoarea voastră.

Lângă mine, l-am auzit pe Rottenführer Dahler dregându-și glasul. M-am uitat la el, cu mâna întinsă deasupra bancului de lucru, neștiind ce să fac cu cămașa de mătase, cu inițialele unui ghinionist cusute pe manșete și buzunarul de la piept. *Nu în grămada asta?* l-am întrebat, speriată, din priviri.

– Ai vreo sugestie? a insistat, întorcându-se cu spatele la Kapo. Mai târziu, trebuie să mă prezint la Kommandantur, cu raportul pentru Rapportführer Palitzsch. Aș putea să i le transmit lui spre refiecție.

Stăteam nehotărâtă între ofițerul SS, cu planul lui ascuns, și tinerele neajutorate și îngrozite. Dacă tot le salvase de la gazare, indiferent din ce motiv, poate nu strica să-i mai cer ceva.

Era un moment ciudat. Doar deținuții Kapo vorbeau, iar el aștepta răbdător.

– Păi..., am spus, dar mi-a pierit rapid curajul.

– Spune. Te ascult, m-a îndemnat el, cu un zâmbet scurt.

– Pentru că vom fi și mai multe într-o singură baracă și pentru că dumneavoastră, gardienii SS, lucrați foarte aproape de noi, mă gândeam că ar fi benefic pentru toată lumea să instalați niște dușuri, ca să ne putem spăla când terminăm munca, Herr Rottenführer. În barăcile aglomerate apar întotdeauna epidemii de păduchi și știm cu toții că păduchii sunt purtători de tot felul de boli...

Nu mi-am dus ideea la capăt, în speranța că va trage el singur concluzia care se impunea. La robinetul ruginit din baraca noastră curgea doar apă cu rugină, cu care nu ne puteam spăla între dușurile săptămânale. Șase zile din șapte, stăteam cu un strat de murdărie pe piele, hainele ne miroseau a transpirație, iar noaptea nu se putea respira, chiar și în baraca neîncălzită.

– De asemenea, dacă am putea primi niște rochii noi, nu aceste... Sunt aspre ca glaspapirul, fără lenjerie pe dedesubt...

M-am oprit brusc și am coborât mâna pe care, inconștient, o dusesem la sânii dureroși. Toate aveam sfârcurile iritate până la sânge din cauza uniformelor, dar nu se cuvenea să fac o asemenea observație în fața unui ofițer SS.

Mi-am cerut scuze, dar Dahler a încuviințat înțelegător din cap și s-a înroșit ca racul la față. La fel de rușinată ca el, m-am mai scuzat o dată, m-am blestemat în sinea mea și am început să scotocesc prin buzunarele unui costum, ca să-mi ocup mâinile cu ceva. De la sosirea aici, uitasem că sunt femeie, iar acum mi-am adus brusc aminte, și mi-am adus aminte că am sâni și că lângă mine stă un bărbat și că am fost singuri cu doar două săptămâni

înainte, în baraca aceea goală, unde mi-a spus cum îl cheamă. Îmi tremurau mâinile.

– N-ai de ce să-ți ceri scuze, a spus el, după o pauză.

Și lui îi tremura vocea.

– N-am știut de această problemă. O să încerc să discut cu superiorii.

– Vă mulțumesc, Herr Rottenführer.

Monede de aur masiv s-au revărsat pe masa de sortare, prin tivul descusut al perniței de umăr. Am pus jos forfecuța pe care aveam voie s-o folosim în acest scop și le-am adunat în palmă.

Spre surprinderea mea, după ce-a aruncat o privire în jur, Dahler mi-a luat două monede din palmă și mi le-a vârât în buzunar.

– Cumpără-ți ceva, mi-a șoptit, și a adăugat cu glas tare, evident ca să audă și deținutele și supraveghetorii: Continuă. Pune-le unde le e locul. Nu-i nevoie să numeri monedele, asta-i treaba lui Weber. Lasă trândăveala.

Mult timp după plecarea lui, am continuat să-i simt mâna cu care m-a împins ușor spre cutia cu obiecte de valoare.

Am decis să păstrez o monedă. Cu cealaltă, am cumpărat trei felii de brânză, un cârnat și o prăjitură cu mac de la oamenii din Sonderkommando, care se bucurau să facă afaceri cu noi, ori de câte ori ne aduceau o încărcătură de valize. O bucată de cârnat i-am dat și Olgăi, fata nou-venită, pe lângă porția mea de supă.

– Nu-l mănânci? m-a întrebat, uluită. Cum ai făcut rost de cârnat?

A înfipt dinții în el și l-a devorat din câteva îmbucături.

Nu i-am răspuns. Am mers mai departe, pe lângă peretele depozitului, departe de ceilalți, ca să savurez în liniște o bucată de brânză. Supa de napi, făcută din coji de cartofi putrezite, provoca dizenterie, astfel că evitam pe cât posibil să mă ating de ea. Brânza era de cea mai bună calitate, încă proaspătă și nespus de aromată. Cu toate astea, îmi lăsa un gust ciudat în gură, fiindcă o cumpărasem cu banii

furați de gardianul SS de la conaționalii mei. Mă întrebam dacă tata ar fi mâncat-o. În nici un caz. Mai degrabă ar fi murit de foame, ca Dayen, recitând kadișul din oră în oră, pentru fiecare persoană care se făcea scrum și ale cărei amintiri se făceau scrum, în timp ce fotografiile se mistuiau în groapa lui de foc. Tata era un om cumsecade. Eu, mai puțin, din câte se vedea treaba. M-am uitat la ce mai rămăsese din felia de brânză, am vârât-o în gură și m-am lins pe degete.

8

Germania, 1947

O vreme, Helena n-a mai spus nimic, iar tăcerea perfectă și stranie era întreruptă doar de stiloul doctorului Hoffman, scrijelind hârtia. Când a ridicat ochii la cuplul din fața lui, a observat că Dahler stătea nemișcat și curios de senin, în împrejurările date. O vagă îmbujorare colora acum obrajii palizi ai Helenei. Privirea îi era absentă, pierdută undeva în spațiu și timp. Afară a țiuit un claxon grăbit. Umerii Helenei au tresărit. Și-a plimbat încet privirea prin sală, examinând parcă mediul necunoscut. În cele din urmă, a privit la mâinile sale împreunate. A clipit de câteva ori și s-a încruntat când și-a văzut unghiile. Părea surprinsă să le descopere manichiurate și date cu ojă.

Cu mare efort, și-a adunat din nou cuvintele în propoziții.

– În vară, ne-au transferat...

S-a oprit din nou, rătăcită în păienjenișul tragic al amintirilor pe care ar fi vrut să le uite, dar doctorul Hoffman îi admira voința de a continua, hotărârea îndârjită, încă vie, din ochii ei negri și tulburați. *Probabil la fel a făcut și la Auschwitz,* s-a gândit el. *S-a forțat să meargă mai departe după ce i-a văzut pe alții pierind; mare păcat că acum își reproșează acea voință de fier.*

Atunci când chipul îi trăda totuși o emoție, pe el se citea vinovăția supraviețuitorului. Doctorul Hoffman și-ar fi dorit să discute cu ea între patru ochi, măcar o oră. Și-ar fi dorit să-i spună că nu are motiv să se simtă vinovată. SS-ul era vinovat, nu ea. Nu greșise cu nimic luând banii oferiți de Dahler. Nu greșise cu nimic mâncând alimentele cumpărate cu acei bani. Noaptea, oamenii mâncau bucăți de carne tăiate din pulpa unui deținut recent decedat; întâlnise asemenea cazuri în cei doi ani de când discuta cu diverși supraviețuitori. Foamea și setea,

pântecele umflate de nemâncare, obsesia chinuitoare pentru mâncare, le răpeau mințile până și oamenilor cu un caracter ireproșabil și din cele mai nobile profesii. Cum să condamni o femeie că a acceptat alimentele salvatoare din mâna dușmanului?

– ... ne-au transferat la Birkenau, a răsunat glasul Helenei, regăsindu-și forța.

Lumina palidă a soarelui îi cădea pe față, iar părul îi înconjura capul ca un nimb negru.

– Acolo l-am întâlnit prima oară pe Andrej, a încheiat ea, pe un ton blând.

Novák a ridicat capul când și-a auzit numele. *Prenumele*. Ochii lui, atât de aspri și dogorind de furie, s-au umplut brusc de o emoție nerostită. S-a aplecat în față, parcă îndemnând-o pe Helena să se uite direct la el pentru prima oară, dar ea a întins mâna spre soțul ei. Dahler i-a prins-o imediat în palmă și i-a acoperit-o protector cu cealaltă. În ochii lui Novák, a revenit privirea sumbră și impenetrabilă. A plecat capul. Stiloul doctorului Hoffman ezita deasupra paginii albe.

– Este adevărat, Herr Novák? l-a întrebat președintele.

– Da, așa este, a confirmat Novák.

Nici el nu părea prea dornic să vorbească despre vara aceea.

– Am lucrat la construcția barăcii de la Kanada 2, înainte să fiu transferat în Sonderkommandoul de la crematoriu. Se întâmpla în august 1942. O parte a Kommandoului Kanada 1 a fost mutat în baraca deja terminată. Printre deținuții aceștia era și Helena.

– Nu exista o separare strictă a femeilor și bărbaților la Birkenau? a întrebat locotenentul Carter, uitându-se curios la slovac.

– De regulă, da. Exista un lagăr pentru bărbați și unul pentru femei; Kommandouri de bărbați și Kommandouri de femei, a răspuns Novák, oferind mai multe lămuriri. Întrucât Sonderkommandoul nostru se bucura de privilegii speciale și avea acces la depozitul din sectorul Kanada, unde aduceam

hainele de la camerele de gazare, aveam deseori ocazia să schimbăm câteva cuvinte cu femeile care le triau. Uneori, le vindeam mâncare sau alte produse. Când nu erau gardienii SS prin preajmă, bineînțeles. Lucrau și bărbați la Kanada, dar în depozite separate.

– Așa ai cunoscut-o pe Frau Dahler? a întrebat președintele.

– Nu. Da. Nu... Prima oară am cunoscut-o – am *văzut-o*, mai bine zis – când Herr Dahler o bătea în fața camerei de gazare. Eram de serviciu în ziua aceea, adică însoțeam nou-veniții la cele două centre de exterminare – nu bănuiau absolut nimic, firește – și le explicam ce să facă. Gardienii SS care îi escortau pe nou-veniți îi asigurau că fac doar un duș, dar noi stăteam cu oamenii aceia până la final.

S-a oprit preț de câteva secunde. O umbră de agresivitate i-a trecut fugitiv peste față; se simțea acuzația aproape fățișă în glasul care-i tremura de indignare. Îl țintuia pe Dahler cu privirea în timp ce vorbea. *Ascultă ce ne-ați obligat să facem. Ține minte fiecare crimă care ți-a mânjit mâinile cu sânge.*

– La vremea aceea, existau două spații de gazare la Birkenau, Buncărul 1 și Buncărul 2, poreclite Căsuța Roșie și Căsuța Albă. La prima vedere, păreau două ferme inofensive, spoite cu var alb și acoperișuri de stuf – nimeni nu și-ar fi imaginat ce orori se petrec înăuntru. Erau singurele două clădiri rămase din satul Brzezinka, pe care l-au demolat înainte să construiască Birkenau. Conducerea lagărului le-a transformat temporar în camere de gazare, până la construirea noilor crematorii.

Atmosfera din sala de judecată devenise mai tensionată, mai sufocantă, ca și când în aer plutea o amenințare nevăzută. O vreme, Novák s-a uitat încruntat înainte.

– Totul era foarte bine gândit. Oamenii veneau înfometați, însetați și obosiți de pe drum, iar gardienii SS le promiteau că vor primi supă caldă și cafea când ies de la duș. Le spuneau că le vor dezinfecta hainele și-i vor ține în carantină timp de două săptămâni, după care îi vor repartiza în diverse

servicii. Unii gardieni, mai ales cei inventivi, îi întrebau ce profesii au. *Deci eşti tâmplar? Minunat. Exact ce ne trebuie. Tu eşti croitoreasă? Ce noroc pe noi azi! Sunt exact meseriile de care avem nevoie. Să vă prezentaţi la mine după duş şi o să am grijă să fiţi repartizaţi în servicii potrivite abilităţilor voastre.* Ți se întorcea stomacul pe dos când îi auzeai, a spus, printre buzele strânse. N-are rost să vă mai spun că toți oamenii aceia erau gazați în următoarele douăzeci de minute, indiferent dacă erau calificați sau nu. După aceea, cadavrele erau îngropate în valea din spatele buncărelor. În vara lui 1942, a apărut o nouă problemă. Corpurile au început să se umfle și pământul s-a uscat sub soarele fierbinte. Mirosul care ieșea prin crăpături făcea aerul irespirabil. În momentul în care a început să se ridice un lichid negru și să polueze pânza freatică din zonă, gardienii SS ne-au dat ordin să luăm clorură de var și s-o turnăm peste gropile comune. Când au văzut că nu dă rezultate, ne-au ordonat să dezgropăm și să ardem toate cadavrele. Era deja toamna aceluiași an.

Președintele și-a dres glasul. Lângă el, locotenentul Carter a luat o înghițitură din paharul său. Până și doctorul Hoffman simțea o strângere de inimă la auzul descrierii atât de reci, dar tulburător de vii, a procesului de exterminare. Se întreba cum reușea Novák să treacă peste ceea ce văzuse acolo zi de zi, peste atrocitățile la care participase, chiar dacă fără voia lui. Era lucru știut că unii muncitori din Sonderkommando fuseseră nevoiți să își conducă rudele abia sosite, și chiar familiile, la camera de gazare. Nu era de mirare că slovacul era atât de agitat când s-a ajuns la audierea cazului lui Dahler. Doctorul Hoffman îi înțelegea perfect sentimentele față de fostul gardian SS.

– Spuneați că l-ați văzut pe acuzat când o bătea pe Frau Dahler, a zis președintele, străduindu-se să-și controleze emoțiile.

– Așa este. Mergeam cu un grup de bărbați la Buncărul 1. Helena... îmi cer scuze, *Frau Dahler*, a spus Novák, scrâșnind din dinți când a pronunțat

numele ofițerului SS, alerga pe lângă șirul de femei care mergea în față, înspre Buncărul 2. Jumătate dintre ele intraseră deja în clădire. Încerca să intre și ea, când Herr Dahler a prins-o de ceafă și-a tras-o deoparte. A urmat un fel de altercație între ei. N-auzeam ce spun, doar o vedeam că plânge și-l roagă ceva. Atunci, el a trântit-o la pământ și a început s-o lovească cu biciul, făcând-o în toate felurile. *Jidancă idioată; dacă mai ieși vreodată din cuvântul meu; m-am săturat până-n gât de tine; ai merita să te-mpuşc, târâtură proastă* – și altele. Îl auzeam pentru că deja țipa. Unul dintre superiorii lui, Hauptscharführer Moll[2], a intervenit în momentul acela și i-a atras atenția s-o ducă altundeva, ca să nu-l vadă nou-venitele când o bate. Și Moll era un sadic și jumătate, dar nu voia să creeze panică printre cele care nu cunoșteau încă lagărul. Herr Dahler le agitase pe multe cu gestul lui.

În tot acest timp, doctorul Hoffman îl urmărea cu mare atenție pe Dahler. Nici un mușchi nu tremura pe chipul austriacului. Era fascinant de calm.

Incapacitatea de a arăta emoţie în faţa agresiunii este tipică celor care suferă de psihopatie, a notat psihiatrul în carnet, dar a pus semnul întrebării la final. Dintr-un motiv sau altul, Dahler nu-i părea să fie psihopatul clasic. Și, cu cât urmărea mai mult cuplul din fața lui, cu atât era mai perplex.

– Acuzat, e adevărat ce a declarat Herr Novák? a întrebat președintele, uitându-se la fostul gardian SS peste marginea ochelarilor.

Dahler a șovăit câteva secunde.

– Da, este adevărat, a răspuns într-un final, cu voce blândă.

Soția lui s-a tras deodată mai în față pe scaun.

– Onorată Instanță, îmi permiteți să clarific ceva?

– Desigur, Frau Dahler.

– Nu s-a întâmplat cum a declarat Herr Novák. Sau, mai bine zis... a interpretat greșit ce-a văzut.

– Nu vă fie cu supărare, Frau Dahler, dar nu văd cum ar fi putut interpreta greșit un act de violență. Acuzatul ori v-a bătut în ziua aceea, ori nu. Nu există altă interpretare.

– A fost nevoit. Altminteri..., a început ea să se bâlbâie, vizibil încurcată. Altminteri, Hauptscharführer Moll m-ar fi trimis la gazare, împreună cu sora mea, Róžínka. Soțul meu ne-a salvat pe amândouă cu gestul lui.

În sală s-a lăsat o tăcere atât de adâncă, încât doctorul Hoffman își auzea respirația.

– Se poate să fiți mai explicită, Frau Dahler?

– Da, Onorată Instanță, dacă-mi permiteți. N-aș vrea să vă faceți o impresie greșită despre gestul soțului meu. Vă veți convinge că era singura soluție în situația aceea. Herr Novák are dreptate. Moll era un sadic și jumătate. Franz a trebuit să mă bată cu biciul în fața lui, ca să nu-mi facă el ceva și mai rău.

– Prea bine, Frau Dahler. Vă ascultăm.

---

[2] Referire la Otto Moll (1915–1946), plutonier major SS la Auschwitz-Birkenau, recunoscut pentru brutalitatea sa și atrocitățile comise, executat ulterior pentru crime de război, în urma Proceselor de la Dachau

9

HELENA

Birkenau. Vara anului 1942

Deși era devreme, soarele ardea fără milă. Însoțite de gardieni și de Kapo, mărșăluiam printre culoarele de gard electric, spre noua noastră locuință. Mai exact, o parte a Kommandoului nostru – doar femeile la prima tinerețe.

Ajunse la granița dintre cele două lagăre, un ofițer ne-a ordonat să ne oprim. Lângă porțile pe care ieșeau echipele externe în fiecare dimineață, avea loc un fel de selecție. În acordurile orchestrei care intona obișnuitul marș matinal, doi ofițeri SS, cu trese de medici militari pe umeri, scoteau anumiți bărbați din echipa lor și-i aliniau separat de ceilalți.

– Dezbrăcați-vă complet! le-au ordonat.

Cu mișcări lente, scheletele pământii s-au apucat să-și scoată zdrențele atât de murdare, încât abia se mai distingeau dungile albastre pe ele.

– Mai repede, mai repede! Haideți odată! le-a strigat unul dintre medici, exasperat.

Speriate, le aruncam priviri imploratoare superiorilor noștri SS. O vreme, au privit scena cu o placiditate politicoasă și abia când foiala și murmurele noastre s-au întețit, și-au făcut milă de noi.

– Nu vă faceți griji, a spus calm Rottenführer Dahler. Toți aceia sunt *Muselmänner*[10]. Abia pot să se miște, darămite să muncească.

Nimeni nu putea nega asta. Deținuții erau atât de costelivi, încât îi priveam amuțite. Prin pielea zbârcită și plină de răni, de o paloare cadaverică, le ieșeau oasele atât de proeminent, încât era un miracol că se țineau pe picioare. Capetele lor rase nu mai păreau omenești – o expoziție de cranii, în care ochii încă sticleau, sperând că vor păcăli soarta în ultima clipă. La capătul șirului, unul dintre ei și-a

luat uniforma de jos și a început să se îmbrace, urmărindu-i din ochi pe cei doi medici, care erau ocupați să noteze numerele deținuților selectați. O tentativă lamentabilă de a păcăli moartea, dar refuza să se dea bătut. I se citea îndârjirea și setea de viață în ochii adânciți în cap, în maxilarul încleștat. Un Kapo, Triunghi Verde, l-a observat, s-a dus imediat la el și l-a lovit cu bastonul, până când bietul om nu a mai putut nici să ridice brațele scheletice ca să se apere. După ce s-a asigurat că e mort, respectivul Kapo s-a dus fuga la șefii lui gardieni, și-a scos șapca și a raportat „incidentul". Impasibil și fără să arunce măcar o privire la bărbatul ucis, medicul SS i-a notat numărul alături de ale celorlalți. Restul ghinioniștilor au fost urcați într-un camion, care a pornit imediat în direcția Auschwitz-ului. După aceea, le-au făcut semn echipelor externe să meargă la treabă. Toată afacerea s-a încheiat în zece minute.

Ne-am reluat marșul în tăcere. Odată cu plecarea echipelor externe, membrii orchestrei au început să-și strângă instrumentele, caraghioși și batjocoritori, în uniformele lor albe cu șnururi roșii. În spatele meu, câteva femei suspinau pe înfundate.

– Nu le mai plângeți de milă, s-a răstit Rottenführer Wolff, iritat de această compasiune dizgrațioasă față de tovarășii noștri de suferință. Dacă am risipi mâncarea ca să-i întreținem pe unii ca ei, asta ar însemna ca muncitorii apți de muncă, așa ca voi, să moară de foame. Asta vă doriți, vaci tâmpe?

Rottenführer Dahler mergea pe partea mea de coloană. În scurt timp, a ajuns în dreptul șirului nostru de cinci – formația standard de marș – și a continuat să meargă pe lângă mine, cu privirea ațintită în față. Duceam întruna mâna la batic – un gest nervos pe care nu-l puteam controla după ce asistasem la acea scenă. Cât de ocrotiți eram noi, cei care lucram la Kanada! Cât de orbi la suferința din restul lagărului, în micul nostru paradis. Acum eram îngrozite să fim smulse din el; îngrozite că vom avea soarta bărbaților în uniforme vărgate, că

vom fi înfometate și muncite până când nu doar trupurile, ci și sufletele ni se vor stinge, uscate și pline de răni – cadavre ambulante pentru care moartea reprezenta o binecuvântare.

Am simțit deodată că mă sufoc. Sudoarea rece mi se scurgea pe spate și emanam spaimă prin toți porii. Am strâns din dinți, ca să-mi înăbuș suspinele – dacă plângeam după ce un gardian SS ne-a interzis clar să facem asta, ajungeam cu siguranță la camera de gazare.

Preț de o clipă, n-am mai simțit pământul sub picioare. Vedeam doar mâneca gri a uniformei Rottenführerului Dahler, legănându-se uniform înainte și înapoi. Nu scotea o vorbă și nu trăda nici o emoție. O singură dată m-a atins în treacăt cu mâna, *neintenționat*, fără îndoială. Am aruncat o privire spre el. Privea absent înainte, iar expresia lui relaxată și aproape senină a picurat un strop de liniște în sufletele noastre chinuite. Simțeam că începem să ne calmăm. Probabil că era un truc psihologic cu care ne amăgea lagărul. Ajunseserăm să ne punem încrederea în ei, precum oile care se încred în câinii de stână. Știam că ei sunt inamicii, specia invadatoare, și că ne pot ucide după bunul plac, dar totuși nu ne lăsau în ghearele lupilor cu trese de medici militari pe umeri... sau, cel puțin, așa credeam noi.

Era mai bine să gândim astfel.

Era mai bine să avem încredere în ei decât să nu avem încredere în nimeni.

Aveam mult de mers, căci noua noastră baracă era amplasată chiar la marginea lagărului Birkenau, înconjurată de pini, cu un câmp verde și nesfârșit în față. Drumul era bătătorit și plin de praf. De-o parte și de alta, se înșirau nenumărate barăci. În depărtare, comandoul feroviar bocănea de zor la șinele încă neterminate. Aerul mirosea a smoală, a motorină și a transpirație râncedă.

Treceau mașini oficiale, camioanele Crucii Roșii, motociclete de patrulă cu membrii SS în ele, cu însemne lucioase de *Lagerpolizei* la gât, iar noi mărșăluiam, mărșăluiam pe lângă barăcile fără

număr, pe lângă echipe de muncitori, pe lângă deținuți costelivi, cu ochii adânciți în orbite și obrajii supți, pe lângă suferință și chiar moarte. Unii dintre ei încă se ridicau în picioare la vederea soldaților SS, dar alții nu mai aveau puterea nici să înalțe capul. Albe la față ca varul, am observat că acești *Muselmänner* purtau rochii vărgate – ca ale noastre.

– O fi lagărul de femei, a remarcat cineva în șoaptă.

Ne-am uitat mai atent, dar, oricât ne-am fi străduit, nu recunoșteam în chipurile acelea jalnice pe cele ale unor femei. Aceiași ochi adânciți în orbite, aceleași capete rase, aceeași piele pământie și aceleași degete descărnate, întinse spre noi din spatele sârmei ghimpate, precum membrele străvezii ale unei fantome – doar rochiile le deosebeau de bărbații pe care-i văzuserăm puțin mai devreme. Tot mai multe capete se întorceau speriate către soldații SS. *N-ați venit să ne luați, nu-i așa?*

– Căscați bine ochii! a răcnit Wolff pe neașteptate, arătând cu cravașa înspre femei. Acolo ajungeți și voi dacă mai trândăviți. Căscați ochii și poate vă intră odată în căpățânile alea seci că aveți viață ușoară cu noi.

În loc să ne uităm, am întors privirile, cutremurându-ne la gândul că puteam fi noi în locul lor, dacă nu am fi avut norocul să fim repartizate în echipa de la Kanada. Wolff nu mințea. Aveam viață ușoară în comparație cu scheletele acestea ambulante. Eram slabe și noi, dar încă arătam a ființe umane. Aveam păr pe cap și purtam încălțăminte normală, nu saboți din lemn legați cu o singură curea și nici nu umblam desculțe, ca jumătate dintre aceste femei. Puteam fura diverse alimente pe care le găseam în valize și buzunare. Deținutele din lagărul de femei ne urmăreau alaiul cu ochi morți. Nouă, în schimb, ne era rușine să le privim. Dintr-un motiv inexplicabil, ne simțeam vinovate în fața lor, ca și când le trădaserăm cumva.

– O să aveți și dușuri, a spus Dahler, fără a se adresa cuiva anume, dar eu știam că pentru mine făcuse anunțul. Deocamdată sunt în spatele depozitului.

Nu mi-am putut reține un zâmbet larg. O să avem dușuri! Ardeam de curiozitate să-l întreb dacă ne vom putea spăla zilnic sau dacă se va stabili un program, dar nu aveam voie să vorbesc neîntrebată cu un gardian SS. Irma, cu banderola roșie pe care scria „Responsabil – Bloc 1“, mergea chiar în fața mea și mi-ar fi tras câteva bastoane fără să stea pe gânduri, dacă deschideam gura fără permisiune.

Dahler, însă, părea să-mi fi ghicit gândurile, căci, după o scurtă pauză, a venit cu clarificări.

– Le puteți folosi cât de des doriți. Noi chiar am prefera să vă spălați zilnic. Nu vrem să avem păduchi în echipa noastră.

– *Ja*. Faceți duș zilnic, doamnelor, a rânjit Wolff, apăsând disprețuitor pe „doamnelor“. Altminteri, rămâneți și voi fără păr, ca vacile de acolo, a adăugat, arătând din cap spre lagărul de femei. Nu acceptăm pocitanii rase pe cap în Kommandoul nostru. Dacă faceți păduchi, o să am grijă să ajungeți la gazare, împreună cu celelalte.

Într-un final, când am ajuns la destinație, deținuții supraveghetori ne-au adunat la ultimul apel, după care ne-au trimis direct la muncă. Înăuntru și între depozitele parțial construite, zăceau munți întregi de obiecte. La mesele de sortare, lucrau bărbați în jachete făcute pe măsură – toți erau „veterani“, judecând după însemnele din piept. Probabil îi mituiseră pe gardienii SS ca să fie transferați la un serviciu lejer. Fețele de oameni bine hrăniți, pielea strălucind de sănătate, ceasurile de mână, părul pomădat și pantofii lustruiți arătau că fac parte din elita lagărului, care știa cum să „organizeze“ lucrurile aici. Ne uitam la ei, amuțite de uimire, până să fim repartizate la bancurile de lucru.

Diferențele dintre cele două Kanade au ieșit repede la iveală. Aici, procesul de „organizare“ funcționa la un nivel aproape industrial.

– Vrea cineva săpun franțuzesc? repeta un bărbat, plimbându-se dintr-un capăt în altul al depozitului, sub cine știe ce pretext.

– Îți dau ceară de pantofi pe el, i-a răspuns șoptit o voce de lângă masa mea.

– Ce fel de ceară?

– Din aia bună. Olandeză. Miroase a parfum.

– Parfum franțuzesc... parfum franțuzesc, murmura alt deținut, urmând traseul folosit de colegul lui, cu zece minute mai devreme.

A primit o ofertă de la masa din colț:

– Îți dau cinci dolari pe el.

– Zece, nici un cent mai puțin.

– O să-l vinzi unui gardian pe douăzeci, escrocule! Mă crezi prost?

– Cum dorești.

– Îți dau opt dolari și-o pereche de dresuri.

– De mătase?

– De nylon. Auzi la el, tâmpitul! Visează mătase!

– Lasă că ești tu mai breaz, a venit răspunsul ironic. Bine, fie. Dar e jaf la drumul mare, să știi de la mine.

Ca niște căprioare speriate, am început să scotocim la nimereală prin mormanul de haine, în vreme ce ei făceau afaceri precum mahării de pe Wall Street. Dar cel mai șocant era că toți Kapo ignorau cu desăvârșire aceste tranzacții ilicite, căscau și întorceau înadins capul când deținuții obișnuiți își pasau marfa de la unul la altul. Până la urmă, după ce-a aruncat o privire în jur, una dintre fete a scos o pereche de chiloți din grămadă și a vârât-o sub rochie. Alta a șterpelit un ceas de mână, iar două își umpleau de zor buzunarele cu mâncare. Veteranii, care inițial nici nu ne băgau în seamă, au început să zâmbească.

Nici eu n-am putut rezista unui furou pe care l-am găsit printre lucrurile unei nefericite. Veteranul care schimbase săpunul franțuzesc pe o conservă de sardine a pufnit amuzat lângă mine. Roșie la față de rușine, m-am prefăcut că n-am auzit.

– Poți să iei aproape orice de-aici, mi-a zis. Doar să nu uiți regula de aur de la Kanada. Gardienii SS și

deținuții supraveghetori trebuie să-și primească partea. Dacă nu-i ungi, îți fac felul cât ai clipi.

Le-am instruit și pe celelalte fete. Seara, Kapo Maria a plecat pentru prima oară de la muncă cu zâmbetul pe buze. Toată lumea îi vedea buzunarele doldora când trecea prin dreptul șirurilor noastre ordonate, lăsându-ne în grija Irmei.

Apoi și-au făcut apariția gardienii SS. Sub gulerul uniformei Rottenführerului Wolff se zărea o cravată de mătase. Rottenführer Dahler mesteca gumă ca un actor american coborât de pe ecran. Ambii păreau mulțumiți de noul aranjament, departe de ochii vigilenți și reproșurile comandantului Höss. Aici, ei erau stăpâni și Dumnezei, dar și pentru noi situația se anunța favorabilă, având în vedere paza extrem de permisivă.

– Mai avem o surpriză pentru voi, ne-a anunțat vesel Rottenführer Wolff.

Bănuiam că descoperise o sticlă de băutură fină printre lucrurile morților. Acum, că alcoolul își făcuse efectul, bunăvoința lui era nemărginită.

– Fiecare bloc intră pe rând în depozit și își caută haine. Gata cu uniforma de închisoare. Luați-vă cămăși, pantaloni lejeri și pantofi comozi. Dar să vă păstrați baticurile. Nu vrem să vă cadă părul prin hainele sortate. Cu plăcere, parașutelor. Haideți, mergeți! Faceți-vă frumoase, ne-a îndemnat Wolff.

Dacă nu era Irma, care ne mâna deja cu bastonul, strigând „*Los, los, los!*“, am fi zis că e o glumă de om beat.

– Scoateți hainele de pe voi și lăsați-le în colțul de-acolo, ne-a spus Irma, arătând unde să aruncăm uniformele vărgate.

Odată dezbrăcate, ne-au dus repede la dușuri. Era o încăpere mică, întunecoasă și deplorabilă, cu cabine de metal pe ambele laturi, cu țevile montate pe lângă pereți și capete de duș prinse de ele, și podea de ciment. Apa era rece ca gheața, dar eram atât de fericite că ne putem spăla, încât acest inconvenient minor nici nu mai conta. În sfârșit, puteam scăpa de murdăria de pe noi! Ne simțeam ca-n paradis.

Fiecare bloc avea la dispoziție doar câteva minute. După ce ne-am frecat repede, dar vârtos, Irma ne-a dus fuga înapoi la depozit, unde, despuiate și cu apa șiroindu-ne pe spate din părul ud, ne-am ales cămăși, pantaloni și chiar lenjerie intimă din mormanele de haine deja triate și dezinfectate. Unul dintre deținuți nota cu grijă numărul exact de obiecte pe care le lua fiecare – hainele erau deja pregătite să fie trimise în Germania.

– Îmbrăcați-vă! Repede, repede! a strigat Irma din nou.

Două minute mai târziu, dar nu înainte de a scoate tot ce „organizasem“ din buzunarele uniformelor vechi, ne-a dat afară. Femeile din Blocul 2 își așteptau deja rândul la ușă.

Abia când am ajuns la noua baracă, unde ne-am examinat ținuta și ne-am lăudat cu obiectele șterpelite de la noua Kanada, tristețea a înlocuit zâmbetele. Flecăreala veselă s-a stins și o tăcere mohorâtă a coborât peste baracă. Toate acestea veneau de la surorile și frații noștri uciși. Cum putem sărbători așa ceva?

---

[10] *Muselmann* (pl. *Muselmänner*), termen argotic folosit în lagărele de concentrare pentru a-i desemna pe deținuții a căror moarte era iminentă

10

HELENA

Am auzit-o pe Maria când mi-a strigat numărul și a arătat spre o clădire cu acoperișul încă neterminat. Când am pornit spre zona indicată, împreună cu alte câteva femei, tâmplarii bocăneau harnici.

– Astăzi sunteți la dezinfecție, a strigat Maria, serioasă ca de obicei. Vă explică cei din Sonderkommando ce aveți de făcut.

Ne-am uitat nedumerite în jur. Nu vedeam nici o haină, doar sfori întinse, ca pânzele de păianjen, de la un perete la altul. În scurt timp, au apărut și cei din Sonderkommando, însoțiți de un Kapo, care avea să ne supravegheze în ziua aceea. Ne obișnuiserăm cu acești bărbați, deși oficial nu aveam voie să discutăm cu ei. Au intrat, încălțați cu obișnuitele lor cizme de cauciuc; nimeni nu vorbea despre asta, dar toată lumea știa că era sarcina lor să spele cu furtunul trupurile oamenilor gazați, înainte de a-i îngropa sau incinera. După aceea, curățau camera de gazare, ca să fie imaculată când își primea următoarele victime, dar nici despre asta nu vorbea nimeni. Moartea și mâncarea erau două subiecte interzise în lagăr, și pe bună dreptate.

In stilul lor operativ, oamenii din Sonderkommando s-au apucat să aranjeze spațiul de lucru.

Deținutul supraveghetor, un bărbat solid și brunet, cu triunghi roșu de prizonier politic în piept, ne-a dat explicații cu vocea lui groasă:

– Poftiți mănuși de cauciuc, doamnelor. Fiecare dintre voi ia un coș. Da, alea pe care doar ce le-au adus băieții. Luați părul și-l spălați mai întâi în soluția asta, ca să-l curețe de grăsime și paraziți. Apoi îl clătiți cu apă și-l puneți să se usuce pe sfori. Dacă părul e prea scurt, îl întindeți pe ziarele astea.

Vorbea germană cu un pronunțat accent polonez și, cum majoritatea dintre noi eram slovace, ne-am uitat unele la altele nedumerite. Probabil n-am auzit noi bine, ori a folosit greșit cuvântul „păr“. Ori poate în argoul celor din Sonderkommando însemna altceva. În fond, tot ei numeau cadavrele „răcituri“ și mărfurile de contrabandă, „produse non-cușer“. Poate era aceeași situație și acum.

Abia când ne-a făcut semn să trecem la treabă – *Haideți, luați câte un coș. Tot părul ăla nu se spală singur* –, mi-am dat seama că nu e nici un înțeles ascuns la mijloc. Când ne-am uitat în coșuri, am văzut mormane de păr femeiesc. Blond, sur, cârlionțat, împletit, lung, făcut permanent, roșu, vopsit – o expoziție cutremurătoare a feminității curmate. Eram obișnuite să triem și să dezinfectăm haine, dar asta era cu totul altceva.

– Treceți la treabă, a repetat Kapoul, împingându-ne ușor de la spate. N-aveți de ce să strâmbați din nas. Măcar nu sunt dinți, a adăugat cu glas blând, ca pentru a-și cere scuze.

Doi deținuți din subordinea lui ne-au arătat imediat ce avem de făcut. Mișcările lor erau agile și pricepute, aproape mecanice și complet lipsite de orice emoție.

– Ne cerem iertare, a șoptit unul dintre ei, în timp ce Maria discuta ceva cu Kapoul polonez. De obicei, noi tundem și dezinfectăm părul după gazare, dar am fost atât de încărcați în ultimele zile, încât nu mai avea cine să se ocupe și de asta. Jumătate dintre noi sunt trimiși zilnic la gropile comune; încep să iasă la suprafață răciturile și gardienii SS au zis că trebuie...

– Lăsați pălăvrăgeala! a strigat deținutul supraveghetor, curmându-ne discuția.

Cu mâini tremurânde în mănușile de cauciuc, ne-am ocupat toată dimineața de părul femeilor moarte. La prânz, când îngrijitoarele de bloc au adus cazanul cu supă, grupul nostru nici nu s-a putut uitat la ea. Nu departe de noi, bărbații din Sonderkommando își consumau liniștiți rațiile. Îi priveam aproape cu invidie. Se obișnuiseră cu

această muncă. Moartea nu-i mai impresiona. Îi dăduseră porecle și râdeau de ea zilnic, ca să supraviețuiască, ca să nu-și piardă mințile, ca să se desensibilizeze până în punctul în care corpurile le funcționau mecanic, dar gândurile le erau altundeva, departe de munții de cadavre pe care le spălau, le tundeau, le ardeau și le îngropau în fiecare zi. Era singura soluție rațională. Nimeni nu-i condamna că își puteau mânca supa.

Bărbatul era bronzat, bine clădit și cu figura tipic vicleană de speculant; purta maiou alb, pantaloni negri și deja familiarele cizme negre de cauciuc. Nu avea părul ras, ci pieptănat pe spate și cu cărare pe-o parte. Fluiera încet, în timp ce noi stivuiam coșurile la intrarea barăcii. Inițial, nu știam ce să fac. Zona de lângă depozit era pustie; majoritatea deținuților lucrau înăuntru, la adăpost de căldură. Pe mine, însă, zăpușeala de la amiază nu mă speria. Aici, aveam parte de liniște și singurătate măcar câteva ore pe zi. Când ești mereu înconjurat de oameni, ajungi să detești compania altora. Tocmai de-asta femeile riscau și mergeau la latrină în miez de noapte. Ca să fie singure, să nu mai audă vocile altora, să fie doar ele cu gândurile lor. Era un lux aproape imposibil în lagăr, dar eu aveam un aliat de nădejde în persoana Rottenführerului Dahler.

– Desigur, și-a dat el încuviințarea, imediat ce m-am oferit să sortez mormanele de bagaje de afară. Dar ai grijă să nu faci insolație. Dacă ți-e prea cald, să vii repede înăuntru.

După un torent de *Jawohl* și *mulţumesc*, am ieșit aproape în fugă în soarele orbitor al după-amiezii, rânjind cu gura până la urechi.

Încă o fluierătură de la băiatul din Sonderkommando. M-am întors imediat, am dus mâna pavăză la ochi și i-am aruncat o privire neîncrezătoare. Mi-a făcut semn să vin mai aproape. Am refuzat să-mi părăsesc postul pentru cine știe ce afacere dubioasă învârtea acolo.

Într-un gest clasic de exasperare, a ridicat brațele musculoase și bronzate în aer și s-a făcut nevăzut în

spatele barăcii. Nici un minut mai târziu, a reapărut cu o saltea rulată sub un braț și o pernă sub celălalt.

– Te interesează? mi-a strigat, iritat de codeala mea.

Am făcut ochii mari. *O saltea personală era un răsfăț care n-avea cum să fi fost „organizat" aici!* Cu toate astea, când a întins-o pe pământul proaspăt măturat chiar în acea dimineață, nu mi-am putut dezlipi ochii de la ea.

– Ce zici? a insistat el, jucându-se cu perna între palmele lui mari. Umplută cu puf; clasa întâi.

Am făcut un pas spre el.

– Și salteaua?

– Cred că-i din bumbac. Ușoară ca un fulg. Vino s-o pipăi.

Într-o clipă, eram deja pe vine în fața saltelei rulate, în dungi, și-mi afundam mâinile în moliciunea ei, chicotind ca o școlăriță. Băiatul din Sonderkommando mi-a pus și perna în poală, înfoind-o și aranjând-o cu mare atenție.

– Vezi? Moale ca un nor. O să dormi neîntoarsă, crede-mă. În profesia noastră, un somn bun e esențial. Toți avem saltele ca asta în baraca noastră. Contează enorm, ascultă la mine.

Omul știa să-și vândă marfa. Iar eu strângeam deja perna la piept, neîndurându-mă să mă mai despart de ea. Gata cu așternutul de paie, atât de subțire, încât simțeai toate scândurile patului. Mi-am lipit obrazul de pernă, mi-am îngropat toată fața în ea, imaginându-mi ce minunat va fi să dorm în fiecare noapte pe această moliciune de mult uitată.

Eram în culmea extazului și nu-mi era rușine cu asta.

– Ce vrei pe ea?

– Îmi trebuie tărie de cea mai bună calitate, cât de multe sticle poți să faci rost. Până diseară.

– Până diseară?

– *Ja*. E ziua unui gardian SS și colegii lui vor să i-o serbeze în stil mare. Le ascunzi pe toate într-unul dintre coșurile pe care le aranjai mai devreme și-l aduci în spatele centrului de dezinfecție, când ieși din tură, a zis el, schițând un semn din cap spre

depozitul de unde, în fiecare dimineață, erau trimise în Germania hainele curate și frumos împăturite.

– Cum să scot atâtea sticle din depozit?

A mijit ochii. Pe față i-a revenit zâmbetul viclean.

– Te privește. Umblă vorba că ai avea și un amic gardian SS la Kanada. De ce nu-i ceri lui voie?

– Ai înnebunit? N-o să accepte în veci așa ceva. O sticlă, poate, dar un coș întreg – o să mă împuște cu mâna lui, dacă-i spun asta!

– Ghinionul tău. E o saltea bună și nu se găsesc ușor, a zis, mângâind afectuos sulul dungat.

Cu o grimasă pe față, mă tot uitam când la depozit, când la saltea. Băiatul a venit mai aproape. Am strâns perna la piept.

– N-o să te refuze. Roagă-l frumos. Zâmbește-i. Merită să-i zâmbești unui gardian pentru o saltea, nu?

– Cum o duc în baracă, fără să mă vadă nimeni?

– De asta mă ocup eu. Livrarea e gratuită. Doar să-mi spui care-i baraca și care-i patul tău și-ți dau și cearșafuri și-o pătură, ca să fii mulțumită.

Îl priveam uluită. Era evident că știa pe cine să mituiască, dacă făcea asemenea promisiuni.

– O să încerc.

După prânz – până și supa era altfel aici, făcută din cartofi adevărați, nu din napi putrezi – am bătut la ușa Rottenführerului Dahler.

– Ah, am spus și m-am oprit în prag, observând farfuria aburindă de pe birou. Mă iertați. N-am știut că n-ați terminat masa, Herr Rottenführer. Revin mai târziu.

– Aiurea, a spus, ridicându-se de pe scaun și invitându-mă înăuntru. Intră. Ia loc. Ce s-a întâmplat?

Pentru o clipă, m-am gândit că s-ar putea să se simtă jignit că vin la el doar când am nevoie de ceva. Totuși, judecând după întrebare și felul în care lăsase capul într-o parte, mi-am dat seama că acceptase de mult această relație dintre noi. Aveam senzația că de la bun început plănuise asta, să-mi facă favoruri până când aveam să cedez. A spus că o să-mi demonstreze că mă înșel și părea hotărât să se

ținã de promisiune. *Vrei duşuri? Îţi dau duşuri. Vrei haine noi? Îţi dau haine. Vrei mâncare? Ia orice doreşti – o să am grijă să nu zică nici un Kapo nimic. Vrei să lucrezi singură? Stai acolo singură, până când mori de plictiseală. Te las să faci tot ce vrei, tot ce-mi stă în putinţă, doar ca să mai vii la mine şi să-mi ceri şi altele,* spuneau ochii lui albaștri, în care strălucea azi o asemenea pasiune, încât nu-i puteam privi.

Am plecat capul, preferând să mă uit în farfuria lui. Era tot supă, dar altfel decât a noastră, cu bucățele de carne și ceapă verde în ea, amestecate cu rotocoalele galbene de grăsime la suprafață. Înțelegându-mi greșit gestul, a împins farfuria spre mine.

– Ți-e foame?

Am clătinat din cap, descoperind cu surprindere că într-adevăr nu-mi era. Mă rog, nu la fel de foame ca înainte, la Auschwitz, când o farfurie ca asta mi-ar fi furat mințile și nu m-ar mai fi lăsat să mă concentrez la nimic câtă vreme stătea ispititoare și dureros de inaccesibilă în fața mea. Aici, în sectorul Kanada de la Birkenau, unde toată lumea fura și în fiecare seară plecam de la muncă cu buzunarele doldora de mâncare, alte lucruri începeau să ne preocupe. Eram bine îmbrăcați și ne spălam zilnic. Redeveneam oameni.

– Un bărbat din Sonderkommando mi-a oferit o saltea, am zis, aruncând o privire cercetătoare spre Dahler.

– Și ce vrea în schimb?

– Alcool. Un coș, mai exact. Până diseară.

Mi-am mușcat buza, așteptându-mă să urmeze prăpădul. Dahler era recunoscut pentru firea lui aprigă și nu știam cum va reacționa la o asemenea propunere îndrăzneață.

În mod curios, un zâmbet ironic i-a apărut pe față.

A văzut că sunt nedumerită și a încuviințat din cap amuzat.

– Afurisitul de Voss. E ziua unuia dintre gardienii SS de la crematoriu. Putea să discute direct cu mine, dar știa că l-ar fi costat scump. Așa că a procedat ca

orice escroc sadea, a rugat o deținută să-i facă rost pe gratis. Ce părere ai de asta?

Un zâmbet larg îi lumina chipul bronzat. Mă gândeam că ar fi bine să zâmbesc și eu, deși habar n-aveam cine e acest gardian SS pe nume Voss.

– Da, e un mare escroc, Herr Rottenführer.

– Dar asta-i bine pentru tine, a spus Dahler. Te alegi cu o saltea nouă din toată afacerea asta. Unde-a zis tipul din Sonderkommando că vă vedeți?

– În spatele centrului de dezinfecție.

– *Gut*. Să nu te duci singură. Trimit eu un deținut.

I-am aruncat o privire mirată. *Eu nu eram tot deținut?*

– Un bărbat, a clarificat el. Nu poți tu să cari un coș plin cu sticle.

I-am mulțumit timid și, după o secundă de ezitare, am scos un ceas de aur din buzunar. Îl găsisem mai demult și mă gândeam că ar fi un cadou potrivit pentru el.

– Vă mulțumesc încă o dată, Herr Rottenführer, am spus și l-am împins către el.

Dahler s-a crispat deodată, a luat o postură trufașă și și-a pus mâinile în poală, ofensat.

– Crezi că fac asta ca să câștig ceva? a zis și mi l-a împins înapoi, indignat. Ia-l de-aici. Nu-mi trebuie.

– Nu încerc să vă mituiesc, Herr Rottenführer.

– Mie așa mi se pare, mi-a răspuns pe un ton glacial.

– E un cadou pentru dumneavoastră.

Câteva clipe, s-a uitat la mine, parcă neînțelegând despre ce vorbesc.

– Un cadou?

– Da. Un cadou. Mereu îmi oferiți câte ceva. Acum pot să vă dau și eu ceva. Nu e o plată... ci un gest de recunoștință. Vă rog să mă iertați dacă v-am ofensat, am zis și mi-am trecut palma peste frunte, căutând cuvintele potrivite. Nu pot să vă explic totul, pentru că nu vorbesc germana suficient de bine. Vă spun doar că, dacă-l acceptați, mă simt eu mai bine. Simt că pot să dăruiesc și eu ceva. În general, oamenii se simt mai bine dacă le pot oferi ceva altora.

M-a privit îndelung.

– Ai dreptate, a spus într-un final, cu voce sugrumată și năpădită de melancolie, ca și când i-aș fi reamintit de un adevăr universal de mult uitat. Așa e. E mai plăcut să dăruiești decât să primești.

Și-a scos ceasul din dotarea SS și l-a pus la mână pe celălalt.

– Ajută-mă, te rog.

Mă bătea gândul să-l întreb în glumă cine-l ajută să-și pună ceasul la mână dimineața – cu siguranță era doar o șmecherie ca să-l ating, fie doar și în treacăt –, dar m-am abținut.

– Gata, Herr Rottenführer, am zis, aranjându-i chiar și manșeta. E foarte frumos.

– Este, într-adevăr, a spus, admirându-l zâmbitor. Mulțumesc. Nu-l mai scot niciodată.

Dahler s-a ținut de promisiune și a aranjat totul. În noaptea aceea, am dormit pe salteaua nouă, acoperită cu cearșaf, și mi-am odihnit capul pe perna de puf. Era o desfătare, o desfătare absolută, care te ajuta să uiți, și asta era tot ce conta în momentul acela. Aproape că nu mă mai gândeam că toate aceste lucruri veneau de la niște oameni uciși. Aproape că nu mă mai gândeam că noi supraviețuiam doar pentru că alții mureau cu miile.

Dar ce altă soluție aveam? Să ne înfometăm, să purtăm zdrențe și să nu ne spălăm, din solidaritate cu ceilalți? N-am fi făcut altceva decât să devenim și noi *Muselmänner*, iar SS-ul ar fi omorât astfel și mai mulți dintre noi. Nu, noi eram ferm hotărâte să scăpăm cu viață din acest infern. Eram ferm hotărâte să plecăm de aici într-o bună zi, măcar pentru a putea povesti lumii ororile pe care le-am trăit. Dacă acest lucru presupunea să facem negoț cu lucrurile morților, asta era situația. Dacă era să mor, nu mă deranja ca altcineva să-mi dea la schimb „bogățiile“ pe o bucată de pâine și să-și prelungească viața cu încă o zi. Nu mă deranja câtuși de puțin ca un evreu să supraviețuiască grație lucrurilor rămase în urma mea. Mă deranja mult mai mult dacă ar fi profitat de ele vreun arian, nazist înfocat. Asta era viața într-un lagăr de

concentrare. Eram constrânși să facem tot ce făceam, ca să supraviețuim.

11

HELENA

De două zile, vântul bătea necontenit dinspre câmp, aducând cu el mirosul insuportabil de moarte și putrefacție. Kommandoul de la Kanada suferea mai mult decât ceilalți deținuți, căci barăcile noastre se aflau la mică distanță. Până și gardienii începeau să se plângă, fiindcă și ei respirau zilnic același aer fetid.

– Trebuie neapărat să facă ceva cu hoiturile alea, a zis Wolff și a scuipat pe jos, uitându-se spre cele două buncăre, în spatele cărora se afla groapa comună. De la o zi la alta, e tot mai rău.

Rottenführer Dahler prefera să mascheze mirosul cu țigările. Doar ce terminase una, că și-a și aprins alta. A tras un fum și i-a aruncat colegului său o privire ușor ironică.

– Nu vrei să fii tu eroul care-i aduce la cunoștință lui Moll această problemă?

Wolff n-a răspuns, dar expresia de pe fața lui era suficient de grăitoare. Nici măcar ei nu voiau să aibă de-a face cu temutul Hauptscharführer, care domnea peste Sonderkommando și era oficial responsabil de majoritatea operațiunilor de exterminare din cele două buncăre. Spre deosebire de diplomatul și rafinatul Obersturmführer[11] Hössler, pe care nu degeaba Sonderkommandoul îl poreclise Moșe Mincinosul, pentru capacitatea lui de a-i calma până și pe cei mai agitați nou-veniți, Moll era un criminal sadic, căruia îi făcea deosebită plăcere să-i vadă pe alții că suferă. Noi, Kommandoul de la Kanada, auziserăm de el doar în treacăt, dar ne întrebam cât de rău poate să fie un om, dacă faptele lui îi îngrozeau chiar și pe supraveghetorii noștri SS, despre care nu se putea spune că ar fi fost străini de violențele de orice fel.

Era începutul lui septembrie, dar neobișnuit de cald, sufocant chiar. Acoperișul depozitului în care

lucram acum era terminat, dar ușile de pe ambele laturi stăteau larg deschise, ca să circule aerul. În timp ce noul contabil, Rottenführer Gröning, număra valuta în biroul său, Wolff și Dahler preferau să piardă vremea cu noi, fie de plictiseală, fie în speranța că vor mai șterpeli vreun obiect de valoare pe care să-l trimită acasă mai târziu. La început, l-am privit cu suspiciune pe noul ofițer SS – orice schimbare produsă în lagăr reprezenta un pericol pentru noi –, dar ne-am lămurit repede că Gröning era exact ca predecesorul său discret, Weber. Și, la fel ca și Weber, era blond și foarte tânăr. În ochii lui albaștri, ascunși în spatele ochelarilor, se citea inteligența; vorbea puțin și prefera să stea în birou decât să tândălească prin depozit, împreună cu tovarășii lui. De fapt, aproape că nu-i vedeam corpul înalt, decât la anumite ore, când venea sau pleca cu o servietă plină cu valută, sau când unul dintre noi îi ducea cutia cu obiecte de valoare în birou. Dar, chiar și atunci, era mereu politicos și indiferent – un birocrat tipic, pe care nu-l interesau decât cifrele și clubul sportiv al lagărului; cel puțin așa se zvonea.

Wolff și-a înăbușit un căscat. Se plictisise să se uite la noi cum sortăm. Și, spre ghinionul lui, nu găseam nimic valoros sau deosebit în ziua aceea. Din câte auziserăm, ultimii sosiți veneau dintr-un ghetou. Își dăduseră de mult tot ce aveau de valoare, în schimbul alimentelor. N-aveau ce să ofere Kanadei noastre.

– E ora să verificăm perimetrul, a anunțat, după ce și-a consultat ceasul de buzunar, cu un aer aristocratic.

Era de aur și avea un cadran frumos și un lanț lung, de aur, gros de un deget. Nu purta vestă la care să-l agațe, așa că-l ținea în buzunar, fără să se gândească o clipă că un asemenea accesoriu burghez contravenea principiilor lor neogermanice. Ca și ceasul de mână al Rottenführerului Dahler, și acesta provenea din rândul comorile de la Kanada. Pe cel vechi îl aruncase de mult în cutia cu ceasuri, fără să-i pese că îl vedem. Acestea urmau să ajungă la

Sachsenhausen, spre a fi reparate și trimise pe front soldaților care aveau nevoie.

Wolff a pornit spre ușă. Dahler a așteptat câteva secunde, apoi a făcut un pas șovăitor după el. De câteva săptămâni încoace, nu făcea altceva decât să se învârtă pe lângă masa mea și să-mi arunce pe fugă câte o observație, în general legată de muncă – erau prea mulți oameni în jur ca să putem purta o conversație normală –, și, din când în când, îmi mai strecura în buzunar câte un inel de aur, un dolar ori un biscuit.

În ultima vreme, cadourile lui erau tot mai excentrice si mă trezeam cu cele mai ciudate obiecte în buzunarele pantalonilor negri. Prima oară, am rămas uimită când am găsit o pudrieră de sidef, mică și rotundă. Nu era scumpă și nu valora nimic pe piața neagră. Probabil o văzuse și s-a gândit că, într-o lume normală, femeilor le plăceau oglinzile. I-am mulțumit călduros când l-am revăzut. Era un cadou la care țineam mult.

Cu câteva zile în urmă, a adus un mac în depozit și l-a pitit sub costumul pe care mi-a spus să-l verific, pentru că *părea de bună calitate. Sigur se ascunde ceva de valoare în el*. Într-adevăr, se ascundea ceva de neprețuit, dar nu în el, ci sub el. Învârtind fioarea între degete – *o floare!* –, ceva ce nu mai văzusem de câteva luni, nu mi-am putut stăpâni un zâmbet larg. Am ascuns repede minunăția roșie și catifelată în buzunar, ca s-o pun mai târziu sub pernă. Cu coada ochiului, l-am zărit și pe Dahler zâmbind, încântat de efectul produs de un gest atât de mărunt.

Astăzi, cu Wolff prin preajmă, nu găsea nici un pretext să se apropie de mine, așa că mi-a aruncat o ultimă privire îndurerată și a plecat după colegul său. Exact atunci mi-am dat seama că am scos un obiect familiar dintr-o valiză proaspăt adusă de Sonderkommando. Pașii gardienilor SS încă răsunau pe podeaua de ciment, când am început să răsucesc cămășuța de copil pe toate fețele, sperând să găsesc ceva care să demonstreze că mă înșel. Dar n-aveam cum să mă înșel. Cu mâna mea brodasem un

ursuleț zâmbitor pe fața ei, înainte să i-o dăruiesc surorii mele Rózínka, pentru fiul ei nou-născut.

Ăsta va fi cadoul meu pentru el când împlinește un an, îi spusesem, legănând în brațe pachețelul frumos și scâncitor, sub privirile mândre ale mamei sale.

Asta se întâmpla în august 1941. Acum, nepotul meu împlinea un an, iar eu țineam în mână cămășuța lui. Era împăturită frumos, împreună cu alte hăinuțe de copii, ale lui și ale surorii mai mari, în valiza pe care stătea scris numele Rózínkăi. Lângă hainele de copii, stătea rochia ei preferată, călcată și împăturită cu grijă.

M-am cutremurat de groază. *Sora mea era în lagăr. Sora mea era printre oamenii care mergeau la gazare.* Mâna în care strângeam cămășuța era udă de transpirație. Instinctiv, am luat-o la goană spre ușă, gâfâind și simțind că nervii ar putea să-mi cedeze în orice clipă.

– Unde crezi că pleci?

Strigătul Mariei nu m-a oprit; nici mâna Irmei, care a dat să mă prindă de braț când am trecut pe lângă ea. După ce-am scăpat la mustață, am rupt-o la fugă pe culoarul de sârmă ghimpată, în direcția buncărelor.

Rózínka, sora mea scumpă! Nu-l asculta pe Moșe Mincinosul. Nu te dezbrăca. Nu intra la „dușuri“, repetam ca o rugăciune în capul care-mi zvâcnea de spaimă.

În scurt timp, i-am prins din urmă. O căutam disperată pe Rózínka în coloană, când am auzit discursul obișnuit pe care-l ținea Moșe Mincinosul – Obersturmführer Hössler.

– Aici nu e stațiune de odihnă, ci lagăr de muncă, spunea el calm, plimbându-se prin fața coloanei, cu vocea lui blândă și cultivată, care-i liniștea fără excepție pe nou-veniți. Așa cum soldații noștri își riscă viața pe front, și voi va trebui să munciți în acest loc, pentru bunăstarea unei noi Europe. Toți aveți această șansă. Ne vom îngriji de sănătatea voastră și vă vom oferi locuri de muncă bine plătite...

Mă uitam deznădăjduită dintr-un capăt la altul al șirului de femei, căutându-mi sora care asculta minciunile lui Hössler și mergea la moarte, amăgită de promisiunile ofițerului SS.

– La finalul războiului, vom evalua pe fiecare în funcție de meritele sale și îl vom trata ca atare, își continua Moșe Mincinosul povestea, în timp ce o parte din grupul de femei intra cuminte în camera de gazare. Aveți un vestiar la dușuri. Toate hainele trebuie dezinfectate. E spre binele vostru; nu ne dorim epidemii și decese. Vă rugăm să vă dezbrăcați și să vă dezbrăcați și copiii. Cât timp faceți duș, hainele vor fi curățate și le veți primi înapoi la final. După baie, vă așteaptă supă și cafea sau ceai. Ah, să nu uit, rog diabeticii, care nu au voie să consume zahăr, să se prezinte la personalul de serviciu după ce ies de la duș.

Mă treceau fiori când auzeam cât de convingător e. Până și eu începeam să am îndoieli în privința sorții șirurilor de oameni care dispăreau în gurile căscate ale buncărelor. Astăzi chiar îi separaseră pe sexe. Dar eu tot nu-mi găseam sora!

Probabil era deja înăuntru, dezbrăcându-și copiii, liniștindu-i că vor primi supă și ceai, așa cum le promisese amabilul *Herr Offizier*. Exact când m-am răsucit pe călcâie, gata să dau buzna în buncăr – habar n-aveam ce-o să fac, odată intrată, și cum aș putea să-i salvez pe Rózínka și copiii ei de la o moarte cumplită –, o mână m-a prins de ceafă și m-a tras din șir.

– Ce cauți aici? mi-a șuierat o voce la ureche.

Nu era Maria sau Irma, ci Rottenführer Dahler, și părea deopotrivă furios și sincer speriat.

– Sora mea e înăuntru, i-am răspuns în șoaptă, cu lacrimile șiroindu-mi pe obraji. Vă rog, Herr Rottenführer, lăsați-mă să merg la ea...

– Nici nu intră-n discuție, a mârâit printre dinți, pe un ton foarte categoric. Dacă mergi înăuntru, mori și tu odată cu ea. Du-te înapoi la muncă, până nu te vede cineva.

Temerile lui erau întemeiate. Obersturmführer Hössler ne urmărea deja curios, probabil

întrebându-se ce se întâmplă. Dahler m-a tras din coloană. Tremurând din tot corpul, m-am agățat de tunica lui și am înfipt călcâiele în pământ, refuzând să-l urmez.

– Herr Rottenführer, vă implor, ajutați-o!

Nu mai vedeam nimic în jur, doar chipul lui neclintit ca un zid. Nu se uita la mine, ci în direcția opusă, și era tot mai încruntat.

– Vine Hössler, a murmurat, mai mult pentru sine.

Am simțit că îi slăbește strânsoarea pe gulerul meu. A aruncat o privire spre buncăr, apoi iar la Hössler și apoi iar la mine.

– Te rog, Franz!

Pentru prima oară, îi spuneam pe numele mic, în speranța că asta îl va emoționa cumva și-l va face să se răzgândească.

– Salvează-mi sora! Fac orice vrei... Orice, fără să pun întrebări. Ce spui tu, asta fac de-acum înainte. Îți îndeplinesc orice dorință. N-o să mai auzi niciodată vreo obiecție de la mine. Îți voi fi cea mai credincioasă servitoare. Te rog doar s-o ajuți.

Timp de câteva secunde interminabile, n-a zis nimic, uitându-se disperat undeva, peste capul meu.

– Încerc, a cedat în cele din urmă. Spune-mi repede cum o cheamă.

– Róžínka Feldman, am spus. Are doi copii mici cu ea...

– Copiii sunt altă poveste. Copiii nu pot trăi aici. Rahat! Ne-a văzut Moll, a spus, cu o figură deznădăjduită, aproape tragică. Iartă-mă, Helena, dar pe nenorocitul ăla nu-l convingi doar cu vorbe...

Nici nu și-a terminat ideea, că m-a și trântit la pământ. Ghemuită la picioarele lui, i-am văzut pe Hössler și Moll venind spre noi din ambele direcții.

– Jidancă proastă! a zid Dahler, schimbându-și ca prin minune tonul.

Nu mai era o șoaptă neputincioasă, ci un răcnet furios, iar prima lovitură de bici, departe de a fi o păcăleală.

– E așa greu să pricepi ce-ți spun? mi-a zis, și încă o lovitură m-a săgetat prin haine, paralelă cu prima.

Ai merita să-ți scot dinții din gură, fir-ai a dracu' de târfă proastă!

O durere ascuțită radia din toate locurile în care cădea biciul. Nu mai fusesem biciuită, *cu adevărat biciuită*, și abia acum înțelegeam de ce cravașa și bastonul erau cele mai temute pedepse printre deținuți. Aveam senzația că fiecare lovitură îmi sfâșie pielea până la os, dar am îndurat în tăcere, cu degetele înfipte în pământ și ochii ațintiți la intrarea buncărului, unde femeile se opriseră și se uitau îngrozite la scena care se petrecea în fața lor.

– Rottenführer!

Hauptscharführer Moll a ajuns primul la noi și l-a apucat pe Dahler de încheietură.

– Ce naiba faci, idiotule? a șuierat Moll printre dinți, smulgându-i cravașa din mână, iar în prima clipă, eu am crezut că o să-l lovească. Te-ai smintit de tot? Vrei să-i sperii pe ăștia două mii de oameni și să ne trezim c-o iau la goană ca potârnichile? Cine-i oprește dacă dau năvală peste noi? Suntem cincisprezece gardieni SS și amărâții din Sonderkommando. La asta te-ai gândit, *verdammter Arschloch*[12]!?

– Îmi cer scuze, Herr Hauptscharführer. E una dintre muncitoarele mele. Am trimis-o să aducă o parte dintre bagaje, dar ea se pregătea să meargă înăuntru, ca să-și vadă iubitul din Sonderkommando, când am zărit-o. I-am tot zis să nu se mai destrăbălеze, dar jidancele astea afurisite înțeleg doar de bici.

– Bineînțeles că atât înțeleg, a zis Moll. Dar, data viitoare, fii amabil și bate-ți curva în altă parte, nu în fața atâtor oameni. Sunt ca o turmă de oi. Dacă o ia una la fugă, o urmează și celelalte, și ne ia o zi întreagă să-i prindem pe toți și să-i potolim. Pe urmă, încearcă tu să-i mai bagi în buncăr, după ce-au văzut asta.

Stăteam ghemuită la pământul pe care tropăiau multe picioare. Trei perechi de cizme se strânseseră în jurul meu. Era și Hössler prin apropiere. Moll l-a asigurat imediat că totul s-a rezolvat.

– Doamnelor și domnilor, vă rog să mergeți spre dușuri! a reluat Hössler, cu un zâmbet larg. N-aveți ce vedea aici. Femeia aceasta a furat ceva, iar ofițerii noștri se supără uneori mai mult decât ar trebui când cineva fură de la Reich. Femeia se va întoarce la locul ei de muncă, unde va medita asupra faptei sale. Intrați în dușuri, vă rog! Se răcește supa.

– Herr Hauptscharführer, cred că mai e o muncitoare din Kommandoul meu aici, a spus Dahler, aruncând o privire cercetătoare către Moll. Pot să mă duc după ea? E muncitoare destoinică...

– Du-te, dar repede. Și trage-le câteva bastoane pe spinare, nu jucăria asta, a spus Moll, înapoindu-i cravașa. Nici nu mai simt biciul. Dar bastonul o să le pună cu botul pe labe. Și, dacă-ți mai prind târâturile că umblă pe-aici, le trimit direct la gazare, oricât de harnice ar fi. Ne-am înțeles?

– *Jawohl,* Herr Hauptscharführer.

– Ești liber.

Paralizată de frică, am rămas acolo unde m-a lăsat Dahler. Abia când a apărut, cu sora mea după el, m-am ridicat în picioare, plângând de ușurare și de fericire. În timp ce ne conducea la depozit, i-am mulțumit de o mie de ori, *salvatorului, ocrotitorului, celui mai milostiv suflet de pe fața Pământului*. Era absurd să-l privesc astfel; îmi dădeam seama, dar eram copleșită de asemenea emoție, de asemenea recunoștință inimaginabilă, încât îmi înăbușea și ultima fărâmă de rațiune. Știam doar că mi-a readus sora. Că a salvat-o, de dragul meu. In momentul acela, nu mai simțeam durerea provocată de loviturile lui. Deodată, aproape că îl veneram.

A adus-o pe Róžínka la bancul meu de lucru și i-a explicat repede ce are de făcut.

– Kapo, a zis, arătând spre Maria, o să-ți treacă numele pe listă și-o să te ducă la duș mai târziu și-o să se ocupe de toate formalitățile. Acum trebuie s-o duc pe sora ta la blocul medical.

A mai aruncat o privire îngrijorată spre cămașa mea gri, care se lipise de rănile sângerânde provocate de biciușca lui.

– Și copiii mei? a întrebat Rózínka, așteptând răspunsul cu sufletul la gură.

Dahler tocmai dădea să-i spună să nu se mai gândească la copii, dar l-am prins de mână și i-am strâns degetele într-un gest implorator. *Ai milă de ea! Abia a ajuns în lagăr. Adevărul o va ucide. Mai așteaptă...*

După câteva clipe de tăcere, a scos un oftat și s-a silit să zâmbească.

– Ai văzut camioanele Crucii Roșii, parcate în fața dușurilor?

Erau camioanele care transportau gazul la buncăre, dar ea nu știa asta.

– Asistentele o să-i ducă într-un lagăr special pentru copii, pe care-l avem aici. Vor fi bine îngrijiți.

– Când pot să-i văd?

– În curând, doamnă dragă. Cu cât îți îndeplinești mai repede norma, cu atât îi vezi mai curând.

Rózínka i-a zâmbit fericită și s-a apucat de treabă cu o râvnă lăudabilă și sfâșietoare.

---

[11] Ofițer la comanda unităților de asalt, grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de locotenent major

[12] „Ticălos nenorocit“ (în limba germană în original)

12

HELENA

Nu m-a dus la infirmeria deținuților, ci la o baracă ciudată, văruită cu alb, căreia nu-i dădusem niciodată atenție. Imediat ce-am intrat, medicul deținut a sărit în picioare și a luat poziție de drepți, un gest instinctiv după atâtea luni în care stătuse la discreția oricărui gardian SS. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu față de intelectual, păr încărunțit înainte de vreme și steaua evreiască cusută pe halatul alb. M-am uitat cu jind la cartea pe care o citea și care rămăsese deschisă pe birou. *Cât aș vrea să mai citesc o carte, măcar câteva minute pe zi! Să mai uit de orori, să mă pierd într-o altă lume pentru câteva clipe nepreţuite...*

Lângă mine, Rottenführer Dahler și-a dres gâtul, neștiind cum să înceapă.

– Vreau să-mi consulți o muncitoare.

Doctorul și-a luat ochelarii cu rame subțiri de pe birou, s-a uitat la mine, apoi la el, cu o figură nedumerită.

– Da, pe ea, a confirmat Dahler, foindu-se de pe un picior pe altul.

– Să examinez ceva anume, Herr Rottenführer? a întrebat prudent medicul, într-o germană corectă, dar cu accent pronunțat, fixându-mă din nou cu ochii lui ageri.

– Da. Examinează-i spatele. Cred că are nevoie de îngrijiri.

N-a trebuit decât să arunce o privire rapidă la cravașa lui Dahler, și în ochii medicului s-a citit înțelegerea, dar și dezaprobarea. *Nu-i nevoie de mai multe lămuriri, Herr Rottenführer. Problema obișnuită.*

– Ia loc, te rog, și scoate-ți cămașa, a spus doctorul, adresându-mi-se direct pentru prima oară.

M-am așezat cu spatele la cei doi bărbați și am început să-mi trag cămașa. În unele locuri, sângele

se uscase deja și mă schimonoseam de durere când desprindeam materialul lipit de carnea vie. Dar n-am scos nici un sunet, spre deosebire de unul dintre ei, al cărui icnet mi-a dat de înțeles că nu era deloc o imagine plăcută. Cum priveliștea n-ar fi trebuit să fie străină nici unuia dintre ei, reacția mi se părea cu atât mai surprinzătoare.

– Hm, a zis medicul, șovăitor. Aș putea să curăț rănile, ca să nu se infecteze.

– Doar atât? Pentru asta puteam s-o trimit să se spele și gata. Ce fel de doctor ești dacă vii cu asemenea idei?

– Sunt patolog, Herr Rottenführer, a răspuns doctorul calm.

Abia atunci mi-am dat seama că stau pe masa de disecție, care era încă udă după ce fusese proaspăt spălată.

– În împrejurări normale, aș fi curățat rănile, aș fi aplicat dezinfectantul, apoi bandaje îmbibate în oțet, ca să calmeze senzația de fierbințeală din răni, și aș fi lăsat-o să se odihnească măcar câteva ore, înainte de a le curăța din nou și bandaja. Dar, din ce-am înțeles, voiați doar să fiți sigur că nu sângerează prea abundent și poate relua munca?

– Ce-nțelegi tu, gânganie afurisită, despre dorințele mele?! s-a inflamat Dahler deodată. Ți-am cerut să-i îngrijești rănile. Îngrijește-i-le așa cum trebuie! Cum ai îngriji rănile nevesti-tii.

– Nevasta mea a fost gazată din prima zi, Herr Rottenführer, l-a anunțat doctorul, cu aceeași voce calmă și impasibilă.

M-am întors spre Dahler. Pentru o clipă, am crezut că o să-i tragă un dos de palmă, pentru obrăznicia de a vorbi despre subiecte strict *verboten* în lagăr, cu atât mai mult în prezența ofițerilor SS. Dar Dahler mi-a văzut privirea rugătoare, a oftat adânc și s-a liniștit.

– Condoleanțe, a spus scurt, după câteva clipe. Acum fii amabil și îngrijește-i rănile.

– *Jawohl*, Herr Rottenführer.

Doctorul a înclinat respectuos capul, s-a dus la dulapul cu medicamente și a început să caute

materialele necesare.

– Ai tot ce-ți trebuie sau e nevoie să-ți mai aduc ceva de la medicii SS, în caz că...

Dahler a ezitat puțin înainte să continue. Asemenea preocupare pentru sănătatea unui deținut era ceva nemaiîntâlnit, iar doctorul îl privea deja curios.

– Vă mulțumesc pentru generozitate, Herr Rottenführer, dar am tot ce-mi trebuie. Laboratoarele de experimentare și disecție sunt bine aprovizionate de biroul doctorului Thilo.

– Poți să-i dai un calmant?

La auzul acestei întrebări, patologul s-a uitat la Dahler de-a dreptul șocat.

– E muncitoare bună, a murmurat ofițerul SS, ca pentru a se apăra.

Doctorul a adus un sul de aspirine, bandaje și alte ustensile medicale, apoi m-a pus să înghit două dintre pastilele amare. După aceea, s-a întors iar spre Dahler. *Mulțumit?* păreau să spună ochii lui cenușii. Încă se citea dezaprobarea în ei, în ciuda eforturilor doctorului de a o ascunde. *N-ar fi avut nevoie de tratament, dacă n-o răneai tu.*

Dahler n-a vrut să părăsească sala nici măcar când m-am întins pe masa de disecție, aranjându-mi cămașa sub mine, ca să existe o mică protecție între pielea mea goală și metalul rece. Preferam să nu mă gândesc cine – sau mai exact, ce – a stat aici înaintea mea, și mi-am concentrat toată atenția asupra atingerii delicate, răcoroase a medicului.

– Nu-i nevoie să mai rămâneți, dacă aveți treabă, Herr Rottenführer, a spus doctorul, pe un ton cât mai respectuos.

Ca orice doctor adevărat, nu suporta să vadă torționarul lângă victima sa.

– O țin aici până diseară și, după ce-i pansez rănile, o conduc chiar eu la baracă, dacă doriți. N-aș vrea să vă răpesc timpul prețios. Știu cât de ocupați sunteți cu toții, a adăugat el.

În ciuda politeții glaciale, se simțea înțepătura din vorbele lui. Dahler a dat ocol mesei și s-a oprit în fața mea. Am ridicat capul de pe brațele încrucișate

și m-am uitat la el. A întredeschis gura, ca pentru a mă întreba ceva, dar și-a adus aminte de doctor și și-a reluat figura impenetrabilă.

– Să-i dai aspirină dacă mai cere. Sau preferabil morfină, dacă are dureri mari. Și dacă nu ai, cumpără de la Sonderkommando, a spus, apoi, în loc de la revedere, a îndesat câțiva dolari în buzunarul medicului stupefiat și a ieșit repede din sală.

Abia după vreun minut, doctorul mi s-a adresat în limba mea maternă.

– Ai o relație cu omul ăsta?

– E șeful meu, am răspuns.

– Doar atât?

– Doar atât.

– De ce te-a bătut? a întrebat, dar probabil am căutat prea mult un motiv credibil pe care să i-l spun, pentru că a scos un pufnet ușor: Degeaba, să înțeleg. Ca de obicei.

Nu mi-am putut reține un zâmbet. Cât de plăcută era această interacțiune umană normală, în ciuda evenimentelor care m-au adus aici; cât de revigorantă și de încântătoare! Preț de câteva clipe, aproape că m-am convins că sunt o fată normală venită la un doctor normal, pentru un motiv absolut neînsemnat. Mi-am imaginat că sunt în Slovacia. Vorbea limba mea doctorul acesta minunat și blajin și, ca prin farmec, fantezia s-a întregit.

– Îți trimit mulți oameni cu asemenea răni? l-am întrebat.

– Tu ești primul caz de acest gen, a răspuns, după câteva secunde.

Am întors capul să văd dacă glumește. A terminat de tamponat ultima rană sfâșiată, apoi a aruncat vata îmbibată în spirt și penseta în recipientul de metal de lângă mine. S-a uitat în ochii mei; nu, nu glumea.

– În general, singurii mei pacienți vii sunt fie gardienii SS pe care am voie să-i tratez, fie muncitorii din Sonderkommando, sau..., a început el să-mi explice, dar s-a oprit înainte de a divulga o informație pe care evident nu avea voie s-o spună

nimănui. Nu contează. O să-ți mai aplic niște pansamente și până diseară ești ca nouă. Sfatul meu e să dormi pe burtă, măcar câteva nopți. Ești de la Kanada, nu? M-am gândit eu, judecând după haine. Aveți paturi de două persoane, la fel ca cei din Sonderkommando? m-a întrebat și, după ce am confirmat, a încuviințat din cap mulțumit. Foarte bine. Biciuirea poate fi o condamnare la moarte pentru cei din lagărul normal, din cauza infecțiilor și a condițiilor insalubre. Dar tu n-ar trebui să ai probleme. Crezi că șeful tău te lasă să vii și mâine, ca să verific dacă se vindecă așa cum trebuie?

– Nu pot spune cu certitudine, dar așa cred.

– Și eu. Arăta ca o curcă plouată când te-a adus aici. Cum ai reușit să-l enervezi în asemenea hal? I-ai refuzat avansurile? a zis, cu un rânjet cinic.

– Nu, am răspuns și am întors capul, rușinată dintr-un motiv sau altul.

– Dacă n-aș ști ce le poate pielea gardienilor SS, aș zice că părea aproape rușinat de fapta lui.

– M-a găsit într-un loc unde n-aveam ce căuta, am zis, oferindu-i un soi de explicație.

– Cu vreun curtezan? a întrebat, de data asta, cu o sticlire poznașă în ochi. Îmi dau seama că l-ar scoate din minți.

– Cu sora mea, am zis pe negândite, deși nu-i datoram o explicație. O duceau la camera de gazare. A salvat-o la rugămintea mea.

Brusc, i-a pierit rânjetul. S-a uitat la mine, amuțit de uimire.

– Te rog să nu mai spui nimănui, am zis, cu ochii plecați în pământ.

– Bineînțeles că nu spun, copilă.

I-am simțit mâna dezmierdându-mi părul – un gest părintesc. Mă întrebam dacă i-a murit și fiica odată cu soția.

– Hai, odihnește-te acum. Cine știe când o să mai ai ocazia.

Cred că am adormit, după ce m-a acoperit cu o pătură subțire și m-a lăsat întinsă pe masă. M-a trezit un bărbat care își dregea glasul lângă mine.

Încă ameţită de somn, am ridicat capul şi am clipit de câteva ori, ca să-mi limpezesc ochii. Era un tânăr, la vreo douăzeci şi cinci de ani, cu barbă neagră, nerasă, părul tuns scurt sub şapca de deţinut, ochi căprui şi blânzi, şi uniforma tipică celor din Sonderkommando – pantaloni vărgaţi, cămaşă civilă sub o jachetă bunicică, cu numărul cusut pe ea, sub steaua galbenă, şi cizme de cauciuc.

– Îmi pare rău că te-am trezit. Gardianul SS care te-a bătut mi-a zis să-ţi aduc asta, a spus el timid şi a scos o cămaşă curată din jachetă. Poţi să mi-o dai pe cealaltă? Mi-a zis că e distrusă şi trebuie să-ţi cos numărul şi steaua pe asta nouă.

Fără să scot o vorbă, am tras cămaşa veche de sub mine şi i-am întins-o. Mi-a mulţumit şi s-a aşezat turceşte pe jos, cu ambele mele cămăşi în poală.

După ce l-am privit o vreme, nu mi-am mai putut stăpâni curiozitatea:

– De unde ştii că el m-a bătut?

– Am văzut cu ochii mei, a răspuns, fără să ridice privirea.

Cosea cu o pricepere neobişnuită pentru un bărbat.

– Nu pregetă niciodată să pună biciul pe om. Veteranii din Sonderkommando se feresc de el ca de dracul când e cu capsa pusă, mi-a explicat.

– Nu-i chiar aşa rău, am spus calm.

– Nu-i chiar aşa rău? a repetat bărbatul, ridicând din sprâncene, după care a pufnit în râs. În comparaţie cu cine? Cu Hitler?

Nu mi-am putut reţine un zâmbet.

– În comparaţie cu Rottenführer Wolff. Sau cu Hauptscharführer Moll.

– Aici nu te pot contrazice, a spus el şi i-a revenit zâmbetul larg. Dar tot nu scuză ce a făcut. Cum să baţi o femeie cu biciul, ca pe un animal?

A clătinat din cap şi a aruncat o privire la pătura care-mi acoperea spatele.

– Nu-i nimic. Nu doare foarte rău. Doctorul mi-a pansat rănile şi mi-a dat calmante.

– Orice ai spune, tot un sadic nenorocit e, a declarat tânărul, pe un ton brusc tăios.

Nu l-am contrazis.

Când a vorbit din nou, blândețea îi revenise în glas:

– Am uitat să mă prezint. Mă cheamă Andrej.

– Helena, am zis și i-am întins mâna.

Cum stătea pe podea, s-a întins și mi-a strâns-o, cu un zâmbet călduros.

– E aproape gata cămașa. Dacă mai ai nevoie de ceva, baraca noastră e imediat după colț. Spune oricui că-l cauți pe Andrej Novák, sau dă-i o listă cu ce-ți trebuie. O să încerc să fac rost.

– Ești foarte generos, Andrej. Mulțumesc.

– Trebuie să ne ajutăm cu toții, ca să supraviețuim, nu? a zis, apoi a rupt ața cu dinții, a netezit cusătura cu degetele și s-a ridicat de jos. Poftim cămașa. Mi-a făcut plăcere să te cunosc, Helena.

– Și mie, Andrej. Ai grijă de tine și mulțumesc pentru ajutor.

Mi-a făcut cu ochiul și a plecat.

13

Germania, 1947

– Așa l-am cunoscut pe Herr Novák, a încheiat Helena Dahler, cu vocea ei delicată.

Fusese o depoziție lungă și obositoare; pe toată durata ei, Helena s-a uitat oriunde, mai puțin la completul de judecată din fața ei. Doctorului Hoffman îi amintea de el când era la facultate; nici el nu s-a putut uita la profesorii lui când a susținut teza de licență. S-a temut că s-ar intimida și ar uita ceva. Ochii publicului aveau puterea de a distruge, în momentele cele mai importante, încrederea unui om, pe când podeaua și pereții nu prezentau nici un pericol în acest sens. Nu te judecau niciodată. Doar stăteau acolo, solizi, nemișcați și imparțiali, și poate acesta era motivul pentru care Freud, părintele psihiatriei moderne, le sugera pacienților săi să se întindă pe canapea și să privească tavanul, decât să se uite în ochii psihiatrului.

Grefierul s-a lăsat pe spătarul scaunului și și-a flexat degetele, luând o pauză binemeritată. Pentru prima oară, Carter a început să se foiască pe scaun. Probabil își amintise că n-a fumat de la începutul audierii, iar acum părea disperat după un Camel. Între timp, doctorul Hoffman continua să analizeze cuplul. Spre surprinderea lui, Helena era neașteptat de calmă pentru cineva care supraviețuise lagărului de exterminare. Nu-i tremura vocea nici măcar când relata o situație emoționantă ca aceea în care văzuse coloana în care se afla sora ei, îndreptându-se spre camera de gazare. La fel de imperturbabil a povestit și episodul în care luase bătaie.

Chipul lui Dahler a rămas impasibil în aproape tot acest timp. O singură umbră a trecut fugitiv când Helena descria biciuirea. Era limpede că nu-i făcea plăcere să-și amintească de asta, cu atât mai puțin în sala de judecată.

– Soțul meu mi-a cerut iertare de nenumărate ori, după acest incident, a ținut ea să adauge, probabil nedorind să-l supere pe Dahler.

Andrej Novák a scos un pufnet disprețuitor și a dat ochii peste cap.

Președintele s-a uitat la el peste ramele ochelarilor.

– Herr Novák, cunoșteați împrejurările în care s-a petrecut incidentul? Faptul că era vorba de sora lui Frau Dahler?

– Nu. Helena nu mi-a dat nici o explicație la vremea aceea, ceea ce mă face să cred că Herr Dahler a născocit întreaga poveste și și-a instruit soția în așa fel încât s-o relateze cât mai convingător. Știam că sora ei a ajuns în lagăr, dar Helena nu mi-a spus atunci că Dahler a salvat-o de la gazare.

– Nu l-ați văzut pe inculpat ieșind din buncăr împreună cu sora lui Frau Dahler?

– Nu. Intrasem deja în al doilea buncăr, ca să păstrez ordinea. L-am văzut doar când a bătut-o pe Helena, nimic altceva.

Președintele a schimbat o privire cu locotenentul Carter. Între timp, doctorul Hoffman îl urmărea cu atenție pe Dahler. Tânărul își păstra calmul de invidiat și nu protesta la nici una dintre acuzațiile pe care i le aducea Novák. *O recunoaștere tacită a vinovăției? Ce altceva putea fi, din moment ce ignora cu asemenea obstinație afirmațiile lui Novák?* Cu toate astea, psihiatrul nu era foarte convins.

– Puteți s-o întrebați pe sora mea cine a scos-o din buncăr, a spus Helena în locul soțului ei. A venit special din Palestina, la rugămintea mea, ca să clarifice orice nelămuriri. Soțul meu a inclus-o pe lista de martori ai apărării și a primit aprobare. Am depus și declarația ei dată sub jurământ, dar a venit aici în persoană, în caz că doriți să-i puneți mai multe întrebări.

– Nu văd de ce n-am discuta și cu Frau Feldman. Tot Feldman o cheamă, nu-i așa? a întrebat președintele, iar după ce Helena a confirmat, a reluat: Mai avem multe de lămurit în legătură cu

mărturia dumneavoastră, Frau Dahler, și a lui Herr Novák, dar, dacă nu rămâne timp destul azi, cu siguranță o vom audia mâine pe Frau Feldman.

Helena Dahler a încuviințat din cap și a coborât din nou privirea la palmele ei albe și mici.

Procurorul și-a chemat martorul, pe Andrej Novák, care abia aștepta să depună mărturie.

– Herr Novák, ați declarat că inculpatul v-a lovit și pe dumneavoastră cu biciul, nu-i așa?

– Așa este. S-a întâmplat la scurt timp după acel episod, spre sfârșitul lui noiembrie, dacă nu mă înșală memoria. Câțiva din Sonderkommandoul nostru ardeau deja cadavrele pe care primiserăm ordin să le dezgropăm și să le incinerăm în gropile deschise. Din pământul în care erau îngropate se scurgea o substanță absolut dezgustătoare, și gardienii SS nu voiau să le contamineze sursa de apă sau să iște vreo epidemie în lagăr. Își făceau griji pentru ei, nu pentru deținuți, firește. Îmi aduc aminte că tovarășii mei spuneau că Moll îi zorea pe toți cu biciul în ultima lună, ca un stăpân de sclavi. Trebuiau să termine repede, pentru că nopțile deveneau tot mai reci, iar a doua zi, pământul era greu de săpat. Deci sigur s-a întâmplat prin perioada aceea, pentru că atunci am fost detașat la acea unitate a Sonderkommandoului.

– Ne puteți descrie împrejurările?

Slovacul a tăcut câteva secunde, evident pentru a-și aduna gândurile.

– Helena s-a îmbolnăvit grav în acea perioadă. A început ca o răceală banală, dar, cum vă puteți imagina, în lagăr nimeni nu trata aceste afecțiuni, așa că starea ei s-a agravat rapid. I-a atacat plămânii. Aveam acces la Kanada fiindcă lucram în Sonderkommando – înainte de detașare, făceam parte din echipa de transport. În fiecare zi, aduceam la Kanada obiectele personale rămase în vestiarul camerelor de gazare, așa că nu era foarte greu să strecor și niște medicamente pentru Helena. Suntem slovaci amândoi. Ne uneau multe lucruri și era plăcut să vorbim limba maternă după ce toată ziua eram obligați să folosim doar germana, care ne

zgâria timpanele. În câteva săptămâni, s-a înfiripat un soi de prietenie între noi. N-aveam voie să vorbim unii cu alții, dar apucam să schimbăm câteva vorbe când deținuții supraveghetori nu erau atenți. Într-o zi, Herr Dahler ne-a prins vorbind și se pare că nu i-a convenit, pentru că o considera pe Helena proprietatea lui, a zis și i-a aruncat lui Dahler o căutătură dușmănoasă. Ce m-a enervat cel mai tare la toată afacerea n-a fost faptul că m-a bătut din cauza asta. M-a enervat că, deși dispunea de toate resursele, n-a făcut nimic s-o ajute când era suferindă și pe deasupra mi-a interzis să mai vorbesc vreodată cu ea. Puțin îi păsa dacă moare, câtă vreme orgoliul lui era satisfăcut.

– Ne puteți descrie punctual ce s-a întâmplat între dumneavoastră și Herr Dahler? a întrebat procurorul. Ce v-a făcut, mai exact?

– De față cu Helena, nimic, a răspuns Novák, privindu-l sarcastic pe Dahler. Acesta e un alt motiv pentru care am avertizat instanța cu privire la caracterul său. Herr Dahler a fost întotdeauna extrem de șiret. Știa că o persoană sensibilă ca Helena ar fi oripilată dacă m-ar bate în prezența ei. Așa că mi-a spus să-l urmez și, abia când am ajuns în câmp deschis, departe de cele două buncăre, s-a apucat să mă lovească cu biciul, iar, când s-a săturat de bici, a trecut la pumni.

– Erați doar voi doi pe câmp?

– Nu. M-a dus lângă râpa în apropierea căreia erau arse cadavrele dezgropate. Erau acolo câțiva dintre colegii mei din Sonderkommando și câțiva gardieni care-i supravegheau, dar vă dați seama că nu s-a sesizat nici unul că un ofițer SS bătea un evreu. Se întâmpla atât de frecvent, încât nu mai impresiona și nu mai interesa pe nimeni.

– Ce s-a întâmplat după aceea?

– După ce m-a bătut măr, a scos arma și s-a uitat la mine rânjind. M-a târât pe marginea gropii cu foc, m-a apucat de guler și m-a răsucit cu fața la ea. „Ia zi, vierme, ce-ar trebui să fac – să te-mpușc mai întâi și pe urmă să te-arunc înăuntru, sau să te-arunc de viu?“ Mi-era groază că așa va face, așa că l-

am implorat să-mi cruțe viața. Până la urmă, m-a trântit pe jos, mi-a mai tras un picior în burtă și-a zis: „De azi înainte, ești detașat la această unitate a Sonderkommandoului. O să arzi cadavrele astea până se termină, pe urmă o să le arzi la crematoriul pe care-l construim. O să arzi cadavre până-ți pui capăt zilelor, sau până vă vine și vouă rândul“ – o dată la patru sau cinci luni, lichidau aproape întregul Sonderkommando și nu lăsau în viață decât o mână de oameni, care să-i instruiască pe succesorii lor. Nu voiau să existe martori la crimele lor. Cred că Herr Dahler spera că asta va fi și soarta mea. De asemenea, m-a avertizat că, dacă mă mai prinde că vorbesc cu Helena, n-o să mă mai întrebe dacă prefer să mă arunce mort sau de viu în foc.

Președintele și-a îndreptat atenția spre acuzat.

– Este adevărat ce a declarat Herr Novák în fața instanței?

– Nu complet. Este adevărat că l-am bătut și l-am rugat pe Kommandoführer Hössler să-l detașeze la unitatea Sonderkommandoului care se ocupa de incinerare. Dar nu l-am amenințat niciodată cu arma sau că-l arunc în foc. Asta e o minciună sfruntată, a replicat Dahler sec.

– Bineînțeles că nu recunoaște, a spus Novák înveninat. Nu vrei ca soția ta să afle adevărul despre multe dintre faptele pe care le-ai comis.

– Nu am secrete față de soția mea, iar întâmplarea pe care ați descris-o nu se numără printre faptele *comise de mine*, a răspuns, dar, în ciuda tonului politicos, privirea batjocoritoare pe care i-a aruncat-o lui Novák era foarte grăitoare. N-am contestat nimic din ce s-a spus până acum. Nu încerc să dau impresia că aș fi mai bun decât sunt, dar nici n-o să vă ascult minciunile fără să zic nimic. Dacă e ceva neadevărat în declarația dumneavoastră, voi anunța instanța. Îmi pare rău dacă atitudinea mea vă deranjează.

– Nu mă deranjează câtuși de puțin, a replicat Novák cu blândețe. Dimpotrivă; tu va trebui să trăiești având pe conștiință crimele pe care le-ai comis împotriva unor oameni nevinovați.

Doctorul Hoffman urmărea cu atenție cuplul din fața lui. Helena s-a crispat vizibil, iar, lângă ea, Dahler a tras aer în piept, încercând să se calmeze. O clipă mai târziu, și-a regăsit placiditatea politicoasă. Doctorul Hoffman era de-a dreptul impresionat de asemenea stăpânire de sine.

– Cunosc foarte bine rolul meu în Holocaust, Herr Novák, a reluat Dahler, cântărindu-și cuvintele. Nu încerc să-l bagatelizez. Știu că implicarea mea în această crimă împotriva umanității, cum a fost pe bună dreptate calificată, îmi va împovăra pe veci conștiința. Nu intenționez nicidecum să neg responsabilitatea de a fi făcut parte din acel mecanism colectiv care a provocat moartea a milioane de oameni nevinovați. Regret rolul jucat în cadrul lui? Categoric. Dar nu-mi voi asuma vinovăția pentru ceva ce nu am făcut. Sper să respectați această instanță la fel de mult pe cât o respect eu și să o tratați ca atare. Cu alte cuvinte, să spuneți adevărul. Altminteri, tot acest proces nu are nici o valoare. Pe lângă asta, dacă tot vorbim despre oameni aruncați în gropi cu foc, dumneavoastră vă faceți vinovat de această crimă, nu eu.

Toate capetele s-au întors spre slovac. Era alb la față ca varul.

– Ce minciuni semănați acum, Herr Dahler?

Folosirea intenționată a formulei germane de adresare nu i-a scăpat doctorului Hoffman. Era chiar mirat că Novák nu i s-a adresat cu titlul militar. Se aștepta la o împunsătură de acest fel din partea slovacului.

– Sunt fapte reale, nu minciuni, a replicat Dahler, ridicând din umeri indiferent. Nu dumneavoastră și tovarășii dumneavoastră ați ars de viu un gardian SS în cuptorul crematoriului, la una dintre revoltele dumneavoastră?

Peste sala de judecată s-a așternut o tăcere stranie. Doctorul Hoffman își auzea propria respirație. Lui Novák i-a revenit culoarea în obraji, care s-au împurpurat de emoție.

– Aveți idee câți oameni a omorât? Își merita soarta cu vârf și-ndesat! a strigat, tremurând din tot

corpul.

Dahler era întruchiparea calmului.

– Altă minciună sfruntată. Gardianul acela nu se compara cu Moll. Era doar un soldat placid, căruia nu-i păsa de ce se întâmplă în jur, câtă vreme lucrurile decurgeau normal. Era mult prea indiferent ca să bată pe cineva, și cu atât mai puțin să găsească o plăcere sadică în asta. Pur și simplu, s-a nimerit să fie singur cu voi, așa că ați profitat de ocazie ca să vă răzbunați pe un om îmbrăcat în uniforma pe care o urați atât de mult. Haideți să spunem lucrurilor pe nume, Herr Novák. Ați ucis un om nevinovat; l-ați condamnat la o moarte în chinuri. Firește, e cuvântul meu împotriva cuvântului dumneavoastră, dar trebuie să ținem seama că, dintre voi doi – dumneavoastră și bărbatul pe l-ați ars de viu cu ajutorul colegilor –, dumneavoastră ați scăpat cu viață și puteți depune azi mărturie. Ceea ce înseamnă că dumneavoastră sunteți criminalul sadic, nu eu. Eu nu v-am aruncat în groapa cu foc, altminteri n-am mai fi purtat această discuție acum.

– Cum îndrăznești să mă faci criminal? Tu, care purtai uniforma SS, care-ai trimis milioane de oameni la moarte, care ai bătut-o cu sălbăticie pe femeia pe care susțineai c-o iubești, cum îndrăznești să mă numești tu pe mine criminal sadic?

Președintele a lovit cu ciocănelul, avertizându-l pe Novák să facă liniște.

– Nu vă permitem să transformați această ședință într-un concurs de urlete, Herr Novák! Vă rog să vă calmați. De fapt, cred că ne-ar prinde bine o scurtă pauză. Ședința se suspendă și ne revedem peste o oră.

14

Cantina judecătoriei era modestă, dar funcționa, și asta era tot ce conta pentru magistrații cu figuri abătute și polițiștii militari americani. Pe un perete, încă se distingea conturul unui vultur, deși fusese văruit în grabă anul trecut, de prizonierii de război germani, cu puținele resurse pe care le aveau la dispoziție. Locotenentul Carter și doctorul Hoffman luau prânzul în tăcere, fiecare cufundat în gândurile sale. De când se terminase războiul, studiaseră mii de cazuri de denazificare, dar nici unul nu mai întâlnise vreo situație atât de bizară.

Andrej Novák aproape că nu se atingea de mâncare. Se uita când la psihiatru, când la un polițist militar, și părea tot mai agitat.

– Sper că nu-l credeți pe nazistul ăla? a spus, nemaiputând suporta tăcerea. Cred că vă dați seama că și-a manipulat soția să spună toate lucrurile alea.

Locotenentul Carter s-a oprit din mâncat și s-a uitat la doctorul Hoffman. Acesta a lăsat furculița jos. Cu slovacul la masă – în calitate de coreclamant avea dreptul să stea cu ei –, era destul de evident că nu puteau lua masa în liniște. *Ce rost avea să mai evite subiectul care-i frământa pe toți?*

Doctorul Hoffman se foia stânjenit pe scaun. Știa că, după ce va spune ce avea de spus, va urma un potop de acuzații, dar se afla acolo ca să observe și să-și spună părerea, așa că nu avea de ce se feri.

– Nu cred că a făcut asta, a spus calm, după câteva clipe.

– Nu? a făcut Carter, aruncându-i o privire curioasă.

A primit declarația mult mai bine decât slovacul, care s-a trântit pe spătarul scaunului, mocnind de furie. Dar Carter avea încredere în opinia psihiatrului chiar și atunci când era vorba de criminali de război de rang mult mai înalt; în ochii lui Novák, Hoffman era doar un militar american ochelarist, care nu știa nimic despre naziști. Nu

apucase să câștige respectul slovacului ca specialist, așa că neîncrederea acestuia era de înțeles.

– Nu, a repetat doctorul Hoffman. Observându-i comportamentul, sunt absolut convins că doamna Dahler nu a fost instruită în vreun fel pentru această depoziție. Nu pare ceva „regizat". Se vede imediat când cineva a învățat pe de rost ce să spună. Stilul e artificial, se repetă frecvent ideile pe care vrea să le sublinieze; e lipsit de emoție și nu se abate de la subiect. Cu alte cuvinte, seamănă cu o lecție recitată. Doamna Dahler și-a spus povestea foarte natural. Nu cred că domnul Dahler a influențat-o în vreun fel. Cu toate astea...

– Nu pot să cred că v-ați lăsat păcălit! și-a regăsit Novák glasul, făcând un gest disperat din mâini, după care și le-a lăsat neputincios în poală. V-am avertizat că e o năpârcă – o adevărată năpârcă – și locul lui e în streang. Femeia aia, pe care o numește soția lui, e o victimă! Tot ce face, începând cu *permiteți-i să stea lângă mine*, e manipulare pe față. Cum e posibil ca un psihiatru să nu vadă asta? A dresat-o cu biciul! Și știți ceva? Poate că aveți dreptate și n-a învățat-o ce să declare la depoziție, dar e atât de speriată de el, încât n-ar îndrăzni să declare ceva împotriva lui! E îngrozită de el, iar el se folosește de ea ca să obțină certificatul de denazificare de la voi! Cine știe ce se petrece în casa aia, în spatele ușilor închise? Iar voi vreți să-l lăsați liber ca s-o chinuiască până la sfârșitul vieții? Sau poate că nu va mai trebui să sufere. Dacă-l declarați nevinovat, n-o să mai aibă nevoie de ea. Înțelegeți că e posibil s-o omoare?

Un zâmbet blând a apărut pe chipul doctorului Hoffman. Slovacul era foarte interesat de siguranța Helenei. Sau, mai degrabă, de Helena.

– Mă îndoiesc că o s-o omoare, domnule Novák.

– Eu nu. Sunt convins că așa va fi, a replicat slovacul, încrucișând brațele la piept, cu un aer sfidător. Pentru că-l cunosc. Îi știu adevărata față. Voi ați văzut-o doar pe cea pe care v-a arătat-o el.

– Îmi cer scuze că vă întrerup, dar cred că am auzit un „cu toate astea", a intervenit Carter, ca să-

și salveze colegul de mustrarea pătimașă a lui Novák.

Hoffman a zâmbit recunoscător.

– Așa cum am spus și mai devreme, nu cred că doamna Dahler a primit indicații cu privire la ce să spună. Cu toate astea, a zis, uitându-se la Carter, care, la rândul său, i-a zâmbit, e ceva anormal la Helena.

– În ce sens anormal?

– Din punct de vedere psihic, a clarificat Hoffman, cu privirile ațintite la ruinele de afară.

Geamurile ferestrelor fuseseră integral înlocuite, si doar administratia locală stia cum făcuse rost de ele. Priveliștea însă era aceeași ca peste tot în Germania. Dărâmături și ruine ale vieții de odinioară; mormane cenușii de praf, ciment și glorie apusă. Toate erau înlăturate de pe străzile principale și strânse cu grijă pe margini. De jur împrejur, se întindea umbra orașului de altădată, prefăcându-se că totul era bine și neștirbit, când, în realitate, se năruia de câte ori echipele de geniști scoteau din morman cărămida care nu trebuia.

Prin fața ochilor doctorului Hoffman, în locul ruinelor, au apărut chipurile oamenilor intervievați de curând – victimele, nu agresorii. Exact la fel se întâmpla și cu ei – fațada părea intactă, dar imediat cum atingea cărămida greșită, trezea amintirea care nu trebuia dezgropată ori punea întrebarea care nu trebuia rostită, persoana din fața lui se năruia cu totul, se spulbera în mii de fărâme. Prea multe avarii structurale. Ar fi durat ani întregi să-i reconstruiască pe acei oameni din temelii, dacă mai puteau fi reconstruiți.

– Poți să explici mai pe larg? a spus Carter, trezindu-l din reverie.

Doctorul Hoffman s-a uitat la carnetul său, dar nu l-a deschis ca să-și consulte notițele. Pentru o clipă, a părut pierdut, parcă neștiind de unde să înceapă.

– Unele dintre reacțiile ei emoționale la anumite evenimente sunt foarte ciudate. De pildă, când a descris bătaia cu biciul și ce a urmat... Ați observat

cât de des repeta că nu simțea aproape nici o durere, ci era, mai degrabă, copleșită de un sentiment de recunoștință? Cum a minimalizat suferința pe care i-a provocat-o, ba chiar l-a lăudat pe Dahler pentru fapta lui minunată? Înțeleg că i-a salvat sora, dar... dacă privim lucrurile logic, el și compatrioții lui sunt motivul pentru care sora ei a ajuns în lagăr. Reacția unei persoane normale ar fi de furie înăbușită, de condamnare tacită și, cel mai probabil, de durere fizică și psihică... Doamna Dahler însă a declarat că aproape-l iubea în acele momente.

– Pentru că asta i-a spus el să declare! a strigat Novák, exasperat.

Câteva capete de la mesele învecinate s-au întors spre el, dar majoritatea nici nu i-au dat atenție. Asemenea răbufniri nu erau o noutate aici; le vedeai în special la avocați și procurori.

– Mă îndoiesc că are legătură cu el, a răspuns doctorul Hoffman, clătinând din cap. Cred cu tărie că îl iubea, dar nu pricep de ce.

Carter a luat o înghițitură de cafea.

– Dacă are o problemă psihică, cum spui, înseamnă că e inaptă să depună mărturie, sau...

– Nicidecum, a spus doctorul Hoffman imediat. Nu suferă de o afecțiune clinică... dar indiscutabil suferă de un fel de tulburare disociativă.

– Iar tu, absolvent de Harvard, n-o poți diagnostica? a zis Carter, cu un zâmbet strâmb.

– Din păcate, nu, a recunoscut Hoffman, deschizând brațele într-un gest de neputință. Cum aș putea să explic mai clar? Imaginați-vă că sunt un doctor din secolul al XIX-lea, care observă că la unul dintre pacienții lui se instalează septicemia. Știu că pacientul are o problemă, dar n-am idee care e cauza și cum îl pot trata. În zilele noastre, ne gândim că e un microb, îi dăm antibiotice și, în câteva zile, se înzdrăvenește. Dar, acum o sută de ani, n-aș fi avut ce să fac. La fel se întâmplă și în cazul doamnei Dahler. Îmi dau seama că are o problemă, dar nu știu care-i aceea. Nu există precedente în care victima să-l apere de bunăvoie pe agresor și chiar să meargă până într-acolo încât să

declare că îl iubește. E ceva nemaiauzit. Nu înțeleg afecțiunea și n-am nici cea mai vagă idee ce anume a provocat-o, cu atât mai puțin cum aș putea s-o tratez. Presupunând că e tratabilă și că tratamentul i-ar face bine.

– De ce să nu fie?

– Uneori, psihiatrii riscă să facă mai mult rău cu asemenea tratamente. Terapia de conversie aplicată homosexualilor e doar un exemplu în acest sens. Nu numai că nu le schimbă orientarea, dar provoacă și un număr uriaș de sinucideri. Uneori, e mai bine să lași lucrurile așa cum sunt, dacă nu afectează grav pacientul.

– Adică doamna Dahler s-ar putea sinucide dacă o desparți de soțul ei? a întrebat Carter, ridicând neîncrezător din sprâncene.

Doctorul Hoffman a căzut pe gânduri.

– Sincer să fiu, nu m-ar mira. Pare să aibă o dependență nesănătoasă de el. Caută să-l ia de mână de câte ori nu-și găsește cuvintele. El singur a spus că preferă să stea lângă el tot timpul. Inițial, am crezut că spune asta ca s-o controleze, apoi am observat că ea face asta din proprie inițiativă. Ați văzut cum a intrat în sala de judecată? Prima mea impresia a fost că e victima tipică, urmându-și agresorul care, nepermițându-i să meargă înaintea lui, îi reamintește unde-i e locul. Acum însă cred că a fost alegerea ei. *Se ascundea* în spatele lui. Cu siguranță, a rămas cu multe sechele din lagăr, printre ele, o anxietate socială severă, depresie și chiar anumite aspecte de psihoză traumatică. Din cauza asta, nu-l percepe pe Dahler ca pe un agresor, ci ca pe un protector. N-am idee de ce, dar astea sunt observațiile mele.

– Poate pentru că el a fost singura persoană care i-a oferit un oarecare sentiment de siguranță în lagăr? a sugerat Carter.

Hoffman a încuviințat încet din cap.

– Asta-i și impresia mea. Cred că, dacă Gröning, celălalt gardian SS pe care l-a menționat, s-ar fi purtat frumos cu ea, și-ar fi îndreptat toate aceste emoții spre el. Sau vechiul contabil, Weber. Sau

orice superior de ale cărui decizii și de a cărui bunăvoință depindeau viața ei și a surorii ei.

– Amicul nostru, Novák? a glumit Carter, făcând semn din cap spre slovac.

Acesta din urmă s-a înroșit la față ca racul, confirmând bănuielile doctorului Hoffman cu privire la sentimentele pe care i le purta Helenei.

– Domnul Novák nu era în poziția de a lua decizii cruciale, a spus doctorul. Nu, e vorba doar de membrii SS. Nici măcar un Kapo n-ar fi intrat în discuție. Trebuia să fie cineva în uniformă militară.

– Așadar, nu-și iubește cu adevărat soțul?

Doctorul Hoffman a lăsat capul într-o parte, mușcându-și buza.

– Cred că ea *crede* că-l iubește. La fel cum un schizofrenic crede că e făcut din sticlă. Așa percepe el realitatea și oricâtă psihoterapie ar face, nu l-ar convinge că nu e adevărat. Cred că ea și-a indus ideea că-l iubește, pentru că asta o ajuta să supraviețuiască. Minciuna pe care a creat-o în jurul ei a devenit o realitate pentru ea. Cred că e complet dependentă de soțul ei, dar s-ar fi îndrăgostit de el în împrejurări normale? Asta nu pot spune cu certitudine. E doar o teorie, firește, s-a grăbit să adauge, aruncându-i lui Carter un zâmbet vinovat. Nu pot diagnostica ceva ce psihiatria modernă n-a întâlnit până acum. Sau poate-l iubește cu adevărat, iar eu caut o boală inexistentă.

A tăcut brusc, când l-a văzut pe Franz Dahler intrând în cantină, cu soția lui. Cu o mână pe talia Helenei, Dahler o dirija spre o masă liberă, din colțul cel mai îndepărtat. Din cauza zumzetului de glasuri, doctorul Hoffman distingea cu greu cuvintele în germană – limba oficială a cuplului, din câte se părea.

– Ia loc acolo, până mă duc eu să cumpăr ceva de mâncare. Sau preferi să stai cu mine la coadă?

Helena a răspuns atât de încet, încât psihiatrul nu a auzit nimic. Dahler a pufnit în râs la răspunsul ei. Dinții albi îi străluceau în lumina puternică a becurilor.

– S-a notat. Vrei și varză murată, dacă au? Și ceva dulce? Cafea, ca de obicei?

Abia atunci, privirea austriacului s-a îndreptat spre masa la care stăteau Hoffman, Carter și Novák. L-a salutat pe psihiatru – singurul din grupul lor care era așezat cu fața la el – cu o încuviințare rigidă și ușor stânjenită din cap, apoi i-a șoptit ceva Helenei. Femeia s-a întors spre doctorul Hoffman, i-a făcut cu mâna și s-a dus repede la masa din colț, unde s-a așezat cu spatele la sală. Psihiatrul a zâmbit melancolic la vederea acestei decizii ciudate; la fel și Dahler, când s-a apropiat de masa doctorului.

– Îmi cer scuze.

De data asta, austriacul le-a zâmbit stânjenit celor trei, căci toți îl priveau acum, doi, cu interes, unul, cu ură nedisimulată.

– E un pic agitată. Se temea că o să ne invitați să luăm loc la masa dumneavoastră și i-a ajuns câți oameni a văzut azi. Preferă să se uite la un perete sau la moaca mea urâtă.

Doctorul Hoffman a zâmbit înțelegător.

– Îmi imaginez că s-a săturat de noi toți.

– Îmi cer scuze, a mai spus Dahler o dată, arătând spre ceas (doctorul Hoffman avea impresia că ar mai fi zăbovit o vreme și și-ar mai fi cerut scuze de câteva ori, dacă timpul nu ar fi fost limitat), apoi s-a dus repede la coada din fața vitrinei cu mâncare.

Carter a pufnit ușor, minunându-se.

– Ca să vezi! Cavalerul teuton cu chip împietrit poate să și zâmbească dacă e luat prin surprindere.

– Cred că și Otto Ohlendorf, care a masacrat toată populația evreiască din Ucraina de Sud și Moldova, vă zâmbea când îl interogați, a replicat Novák, pe un ton înveninat.

– Așa e, a recunoscut doctorul Hoffman, neașteptat de ușor.

Slovacul i-a aruncat o privire suspicioasă. Dar psihiatrul s-a mulțumit să încuviințeze de câteva ori din cap, adâncit în gânduri, și a mai spus o dată:

– Așa e.

15

HELENA *Auschwitz-Birkenau. Noiembrie 1942*

Numai un zâmbet și bătându-l amical pe spate, Rottenführer Gröning îl conducea la ieșire pe Unterscharführer Dahler, proaspăt avansat în grad. Se împrieteniseră rapid, în doar două luni, probabil pentru că Dahler avea mult mai multe în comun cu noul contabil decât cu celălalt coleg al său, Wolff. Înconjurat de oamenii din Sonderkommando, Gröning și-a ajutat prietenul să-și pună pe umeri ranița doldora de obiectele pe care deținuții le îndesaseră înăuntru de dimineață – *fără știrea Unterscharführerului Dahler, firește. Să aibă o surpriză plăcută când o deschide în tren. Cu drag, din partea Sonderkommandoului; ca, atunci când se întoarce, să pună o vorbă bună pentru noi la Voss, să nu ne trimită la gazare, acum când se apropie termenul de patru luni.*

Nimeni nu vorbea despre asta, dar gardienii SS din lagărul normal plecau în permisie cu un schimb de haine și un singur pachet de mâncare obligatoriu, oferit de administrația lagărului. Ofițerii care răspundeau de sectorul Kanada și de Sonderkommando plecau în permisie ca regii, încărcați cu obiectele morților și cu tot soiul de delicatese, prefăcându-se că nu știu ce le-au pus deținuții în buzunare, în ranițe ori în căptușeala uniformelor. De la bancul de lucru, i-am văzut cum își iau la revedere și am intrat în panică. Unterscharführer Dahler era încă aici, dar, într-o străfulgerare de luciditate, am conștientizat că pleacă din lagăr. Am aruncat o privire circumspectă în jur, într-un efort zadarnic de a mă convinge că nu se întâmplă nimic rău. Veteranii își întrerupseseră târguielile, dar aveau să revină la îndeletnicirile lor imediat cum cei doi ofițeri SS părăseau depozitul. În jur, fetele încă triau haine; Maria, cu banderola de Kapo pe braț și bastonul la brâu, își aștepta stăpânii să plece, ca să-și reia

discuția cu deținutele care erau de serviciu la bucătărie în ziua aceea. După prânz, Rottenführer Gröning, cu o cutie plină cu valută, avea să iasă din birou și să fumeze în ușă, așteptând să vină mașina oficială care să-l ducă la Kommandantur. Muncitorii din Sonderkommando aveau să descarce valizele dintr-un alt camion și să le pună grămadă lângă depozit – totul urma să revină la normal. Numai că, odată cu Dahler, avea să dispară și sentimentul de siguranță. După ce-am mai aruncat o privire disperată în jur, mi-am dat seama că n-am la cine să apelez, în caz că se întâmplă ceva.

Parcă simțindu-mi neliniștea, Unterscharführer Dahler a aruncat o ocheadă spre mine și a încuviințat din cap aproape imperceptibil, după care s-a reîntors spre Gröning și i-a șoptit repede ceva la ureche. Acesta din urmă m-a analizat din spatele ochelarilor și a încuviințat rigid din cap. Și astfel, după o ultimă strângere de mână, au plecat amândoi – Dahler, la camionul care urma să-l ducă la gară, Gröning, în biroul lui –, iar eu aveam senzația că mă sufoc, fiindcă nu mă mai simțisem niciodată atât de singură și de părăsită, chiar dacă o aveam pe Róžínka lângă mine.

Dar ea era oarbă la spaima mea, cum, de altfel, era oarbă la tot ce se întâmpla în jur. În ziua aceea, lucra la fel de sârguincios ca întotdeauna; doar avea cel mai puternic stimulent. *Herr Unterscharführer i-a spus că, dacă e harnică, o să-i dea voie să-şi viziteze copilaşii iubiţi, în lagărul de copii. Poate, când se întoarce din permisie, iar Kapo Maria îi va spune cât de mult a muncit...*

Din nenorocire, Maria a auzit-o murmurând ca de obicei și, nemaifiind Unterscharführer Dahler prin preajmă ca s-o oprească, a izbucnit într-un hohot de râs batjocoritor.

– Care copii? Ai înnebunit? Sunt hrană pentru viermi de luni bune, *Scheiße-Jude* prostănacă! Sonderkommandoul arde ce-a mai rămas din ei în gropi. Da, în gropile alea de pe câmpul din spatele buncărelor.

În prima clipă, Róžínka a rămas fără grai. Stătea nemișcată și se uita la Maria, clipind ca o bufniță.

– Dar Herr Unterscharführer a zis...

– Herr Unterscharführer te-a mințit!

Întregul depozit a încremenit după acel răcnet.

Cu lacrimi în ochi, dar refuzând să creadă cuvintele crude ale Mariei, Róžínka a șoptit:

– Dar, de ce-ar fi...

– Pentru că gardienilor le place să născocească minciuni, ca să râdă de tine. Îi distrează să vă vadă moacele când aflați adevărul.

Fără să mai spună o vorbă, paralizată de durere, Róžínka s-a întors agale la masa ei de sortare și s-a reapucat de treabă. N-a mai scos un cuvânt toată ziua. Seara, a refuzat pentru prima oară rația de pâine. O săptămână mai târziu, m-am trezit în miez de noapte, iar jumătatea ei de pat era goală. Am ieșit în fugă, deși era interzis, și-am găsit-o chiar înainte să ajungă la gard. Cum prin înfometare nu murea suficient de rapid, se gândise că va avea mai mult succes cu gardul electric.

– Ce faci? i-am șoptit la ureche, aruncându-mă peste ea și trântind-o în zăpadă. Ce-i în mintea ta, femeie ne...

Mi s-a tăiat respirația și n-am mai putut să spun nimic.

Și atunci s-au dezlănțuit lacrimile; ale mele, nu ale ei. Îi mângâiam părul negru, presărat acum cu șuvițe încărunțite de suferință, și plângeam în hohote. Abia atunci s-a calmat și s-a oprit din înaintarea sinucigașă, chiar lângă turnul de supraveghere, în zona interzisă. Gărzile aveau ordin să împuște orice deținut care intra în ea, dar soldatul de deasupra, cu gura mitralierei îndreptată în jos, se uita trist la noi, cu capul aplecat într-o parte, și, din când în când, mai trăgea din țigară. Mi-am adus aminte că Dahler spunea că au început să înroleze bărbați trecuți de prima tinerețe, pentru a prelua sarcinile tinerilor soldați SS trimiși pe front. În lumina orbitoare a reflectorului, soldatul ne-a făcut semn să ne ridicăm și să plecăm mai

repede, ca să nu avem probleme toți trei. M-am gândit că o fi avut fiice de vârsta noastră.

După acest incident, Rózínka a revenit la regimul de înfometare, refuzând în continuare să vorbească cu mine. Trăia datorită intervenției lui Dahler, dar era limpede că o parte din ea murise odată cu copiii, iar fără ei, era ca și condamnată la moarte. Nu mânca, se mișca precum un robot și aștepta, pe zi ce trecea, ca viața să i se scurgă din trupul tot mai vlăguit. Prin intermediul noii mele cunoștințe din Sonderkommando, Andrej, am reușit să fac rost de un fel de pastile, care am înțeles că aveau s-o moleșească într-atât încât să nu mai poată ajunge la gardul electric. Din nefericire, n-aveau cum să repare inima unei mame, sfâșiată într-un mod atât de brutal. Așa că stătea cu privirile rătăcite în față și gamela al cărei conținut îl vărsase în a mea, uitată în mâinile-i amorțite.

Îmi mâncam supa și simțeam gustul sărat al lacrimilor în ea. Tăcerea mă durea cel mai tare. Poate că ar fi fost mai bine s-o las să moară odată cu copiii ei, dar eram o soră egoistă și nu concepeam să mai rămân singură în locul acela. Bineînțeles că mă disprețuia din cauza purtării mele meschine.

– Trebuie să mănânci puțin, Rózínka, i-am șoptit. Dacă nu mănânci, te trimit la gazare. Urmează dezinfecția lunară. Dacă vede doctorul cât ești de slabă, te trece pe listă și s-a zis cu tine. N-o să te mai poată ajuta nimeni, nici măcar Unterscharführerul...

M-am poticnit când a trebuit să pronunț numele bine cunoscut. *El nici măcar nu-i aici, vacă proastă. Trebuia să-l fi preţuit când era. Mâini de ucigaş, pe dracu'. Cui altcuiva crezi că-i pasă dacă mori mâine? Nimănui.*

Am strâns gamela în mâini, doar ca să simt ceva tangibil și solid; ca să nu mai am senzația că-mi fuge pământul de sub picioare.

– Unterscharführerul Dahler? a zis Rózínka, aruncându-mi o privire de gheață. Te-ai gândit vreodată că poate aș fi preferat asta?

M-am uitat la ea năucită.

– Cum poți să spui așa ceva?

– Nu ești mamă, mi-a replicat pe un ton rece și a întors capul. N-ai cum să înțelegi.

– Frumos din partea ta să-mi spui asemenea răutate, am răspuns cu amărăciune, simțind că mă podidesc lacrimile.

– Te-ai schimbat mult, Lena.

– Se mai întâmplă, când trăiești în lagăr, am replicat scurt.

– Să complotezi în așa hal cu un ofițer SS, fără știrea mea...

– N-a complotat nimeni împotriva ta! A inventat povestea cu lagărul de copii pentru că l-am rugat eu, ca să-ți fie mai ușor la început. Preferai să ți-o spună din prima zi, așa cum ți-a trântit-o Maria? Cum le fac celorlalți nou-veniți, când arată spre crematoriu și le zic să-și ia adio de la rudele lor de care s-a ales scrumul? Ți se pare că ar fi fost mai milostiv așa?

– Mai milostiv era să mă lăsați alături de copiii mei, ca să-i strâng în brațe când mor, ca o mamă adevărată. Voi doi ne-ați răpit și mie și lor această alinare.

Vorbele ei m-au străpuns ca un cuțit în inimă. Mi-am înăbușit un suspin. Nu plânsesem aproape niciodată de când mă aflam aici, dar acum nu mă mai puteam stăpâni. Credeam că mă obișnuisem cu toate, cu izolarea și singurătatea insuportabile în mulțimea fără chip, cu spaima constantă de moarte, care-ți dădea fiori pe șira spinării la cea mai neînsemnată provocare, cu lumea sălbatică în care fiul îi fura tatălui codrul de pâine, pentru ca apoi să fie prins de Kapo și omorât în bătaie împreună cu părintele său, cu corupția care era a doua limbă universală după germană și cu speranța care pierea zilnic în camerele de gazare, cu fiecare transport nou, și care-ți lăsa gust de cenușă pe limba amorțită.

Iar acum lacrimile mă copleșeau, nimicitoare și sufocante, și îmi zgâriau gâtlejul, ca sârma ghimpată. Sora mea nu voia să mai audă de mine. Eram singură în lumea asta ostilă.

Franz, a venit gândul dușmănos și nepoftit, și mi-am înfipt degetele în păr, doar-doar reușesc să-l alung din minte.

– Îmi pare rău că l-am rugat să te scoată de-acolo, Rózínka, am zis, apoi m-am șters pe față cu mâneca și am dat să mă ridic. Îmi pare rău că am fost egoistă. N-ai decât să continui cu această sinucidere lentă, ca să nu-mi pierd doar nepoții, ci să-mi văd și sora cum moare sub ochii mei. Lasă-mă singură aici. Bravo, așa face o soră bună.

I-am aruncat toate aceste acuze puerile, când ar fi trebuit să-i cer iertare, dar lagărul avea efecte ciudate asupra psihicului și, când luni întregi te gândești doar la supraviețuire, mai poți avea pretenția ca o persoană atât de distrusă să reacționeze logic sau decent?

M-a prins de mânecă înainte să mă întorc la muncă și m-a strâns la piept. Îmi șiroiau lacrimile pe obraji. Mă zguduiam din tot corpul.

– Eu ar trebui să-mi cer scuze, a oftat ea, în cele din urmă. Trebuia să mă gândesc și la tine. Bineînțeles că nu te părăsesc, micuța mea scumpă.

Era cu doar zece ani mai mare decât mine, dar mereu îmi spunea „micuța ei scumpă". Era a doua mea mamă, prietena mea cea mai bună, și fusesem cât pe ce s-o pierd – de două ori.

– Promit că o să mănânc.

M-a sărutat pe creștetul acoperit cu baticul albastru. Din brațele ei, am surprins privirea Mariei, care ne urmărea cu o figură batjocoritoare și crudă.

Dezbrăcate și neputincioase, ne așteptam rândul în centrul de dezinfecție – o mare de trupuri goale. În timp ce ne stropeau hainele cu tot felul de chimicale, care invariabil ne dădeau mâncărimi și usturimi, noi stăteam aliniate în fața bărbaților cu foarfeci, la ritualul lunar. Pentru Rózínka, era abia a treia oară – trecuse prin procesul de dezinfecție obligatorie imediat ce fusese repartizată oficial în Kommandoul de la Kanada –, dar tot nu reușea să-și stăpânească emoțiile când trebuia să îndure un tratament atât de umilitor. În felul ăsta, era foarte

ușor să le deosebești pe noile membre ale Kommandoului de cele vechi. Nou-venitele încă își acopereau sânii cu brațele și se înroșeau de rușine. Noi ne obișnuiserăm de mult cu procedura; cu prezența medicilor SS, cu supraveghetoarele care ne zoreau, cu colegii lor din SS, care stăteau deoparte și urmăreau spectacolul, doar ca să se distreze. Noi, femeile de la Kanada, eram bine hrănite în comparație cu celelalte. Aveam păr pe cap. De asta, eram încă atrăgătoare în ochii lor.

Când mi-a venit rândul, m-am dus cuminte în fața unui prizonier politic, un Triunghi Roșu. Am ridicat brațele, cutremurându-mă ușor când am simțit metalul rece la subraț. În câteva secunde s-a terminat.

– Desfă picioarele, te rog.

După accent și stilul politicos, am dedus că cel mai probabil face parte din intelectualitatea poloneză. Am zâmbit cu amărăciune, gândindu-mă în ce postură jalnică ne aflăm. Un profesor universitar, sau ceva asemănător, care rădea părul pubian al unei evreice. Și el părea la fel de stânjenit de situația dezolantă.

Mă așezasem la rând, în fața ușilor pe care scria *Baie și Dezinfecție*, când unul dintre cei trei doctori SS prezenți m-a chemat la el. Nu știam cum îl cheamă, dar l-am recunoscut imediat, fiindcă nu rata niciodată ocazia de a *verifica personal* deținutele care-i atrăgeau atenția. Avea o oarecare logică să procedeze astfel cu nou-venitele, care puteau ascunde lucruri de valoare asupra lor, dar cu noi, celelalte, era doar un moft, un tertip prin care-și satisfăcea plăcerile sexuale. Altă explicație nu aveam, căci nu se întâmplase niciodată să găsească ceva asupra noastră, muncitoarele din sectorul Kanada.

M-am uitat drept în față, când m-a prins de șolduri cu mâinile lui reci, acoperite cu mănuși de cauciuc, și și-a vârât degetele în mine. Cu greu te stăpâneai să nu te strâmbi de silă și să rămâi impasibilă în timpul acestor percheziții revoltătoare și degradante, dar până și un zvâcnet al ochiului

putea fi interpretat drept un gest de sfidare la adresa Rasei Superioare, iar aici, doctorii erau cei care hotărau cine trăiește și cine moare. Dacă opuneai rezistență, cu siguranță ajungeai la camera de gazare și toate eram conștiente de asta. Poate că era atât de îndoctrinat și de amăgit de ideile propagandei, încât își închipuia că ne simțim onorate dacă ne atinge cu mâinile lui ariene în zonele cele mai intime. Iar noi, ca să rămânem în viață, ne prefăceam că așa e.

În momentul în care mi-a dat drumul, m-am îndepărtat, răsuflând ușurată. Alt deținut, un doctor evreu de data aceasta, m-a frecat pe cap și în zona pubiană cu o soluție de clorură de calciu. După ce m-am frecat bine cu ea pe tot corpul, fără să-mi pese că mă ustură ochii, cel puțin m-am simțit curățată într-o oarecare măsură de atingerea doctorului SS. Fără să vreau, gândul mi-a fugit iar la Dahler. El nu m-a violat niciodată, deși și-a exprimat foarte clar sentimentele în bilețel. Nu m-a atins niciodată într-un mod necuviincios. Nu mi-a inspirat niciodată scârbă la gândul de a mă atinge.

Mi-am privit trupul gol și tremurând de frig după duș, și m-a cuprins deodată un asemenea dor de el, încât am simțit că nu mai pot să respir. Am încercat să-mi înghit nodul din gât, dar zadarnic. Lacrimi fierbinți mi se prelingeau pe obraji, în timp ce-mi trăgeam peste cap cămașa caldă și mirosind puternic a dezinfectant. Înainte, nu plângeam atât de mult. Acum, numai asta făceam.

Rózínka a venit lângă mine, ca să mă liniștească, blestemându-l în șoaptă pe doctor, dar nu spre el se îndreptau gândurile mele deznădăjduite. Voiam ca Franz să vină înapoi.

Franz, Franz, Franz, i-am repetat numele ca o rugăciune, dar nici un murmur n-a scăpat de pe buzele mele. Rózínka nu m-ar fi iertat niciodată, dacă-i mărturiseam asta.

16

HELENA

Apel. Ceața se întindea dinspre nord. Cafeaua nu mai era de mult aburindă până să apucăm să ne încălzim trupurile înfrigurate cu ea. Un gardian SS nou-venit îi cerea ceva lui Wolff. Acesta a dat ochii peste cap și i-a făcut semn Mariei să rezolve problema, care evident nu-l privea pe el. Nimic din ce se întâmpla la Kanada nu-l privea pe el, decât atunci când venea vorba să fure lucrurile oamenilor abia uciși.

Văzând privirea urâtă pe care mi-a aruncat-o Maria, ar fi trebuit să-mi dau seama că îmi pregătește ceva, după scurta discuție cu gardianul SS.

– Tu aia, *Scheiße-Jude*!

Așa mă alinta în ultima vreme. În prezența Unterscharführerului Dahler, eram doar „tu aia". Absența lui se simțea chiar și în astfel de detalii mărunte, nesemnificative dacă te gândeai rațional, dar care totuși răneau prin puterea cruzimii lor inutile. Nu reprezentau o amenințare reală, dar dureau și n-aveai cum să n-o simți.

– Vino-ncoace! Mai repede, putoare! mi-a zis, iar eu am iuțit pasul. Am o treabă pentru tine.

Am luat poziție de drepți. Noul gardian SS m-a măsurat cu atenție.

– E curată? a întrebat-o pe Maria, nu foarte convins.

– *Jawohl,* Herr Rottenführer. Toate sunt despăducheate în a patra săptămână a lunii, ca măsură de precauție. Dacă o vedem pe vreuna că se scarpină, o trimitem imediat de-aici. Toate femeile sunt curate.

– Înțelegi germana? m-a întrebat pe mine, de data asta.

– *Jawohl,* Herr Rottenführer.

A încuviințat din cap mulțumit și mi-a făcut semn să-l urmez. O vreme am mers în tăcere – eu, la trei pași în spatele lui, cum cerea regulamentul –, până când fie s-a plictisit, fie a ajuns la concluzia că trebuie să-mi explice ce am de făcut.

– Martorii lui Iehova lucrează de obicei în locuințele ofițerilor, dar cretinii fanatici refuză să pună mâna pe orice obiect care are legătură cu războiul. Cică din motive religioase. Nici măcar comandantul nu reușește să se înțeleagă cu ei. În fine, nu contează. Ideea e că, în timp ce ei fac curățenie în locuințe, tu trebuie să te îngrijești de uniforma, cizmele, cureaua și tocul armei Hauptscharführerului Moll.

La auzul numelui atât de temut, stomacul mi s-a făcut ghem. Moll, sadicul; Moll, torționarul; Moll, spaima întregului Sonderkommando, care omorâse odată în bătaie un deținut pentru simplul motiv că acesta îndrăznise să-i tragă un picior în bot lupului alsacian al lui Moll, deși Moll însuși asmuțise câinele asupra deținutului, fiindcă se plictisea și voia să se distreze cumva.

Între timp, gardianul SS continua să vorbească în stilul său flegmatic. Oricum n-ar fi observat că m-am albit la față – mergea mult prea în față ca să-mi vadă chipul livid.

– Trebuie să perii uniforma, să lustruiești cizmele și să ungi cureaua și tocul. Îți dau eu tot ce-ți trebuie.

Când am ajuns la locuința lui Moll, aproape că nu-mi mai puteam ascunde tremurul corpului. Circulau prea multe povești despre el, chiar și în „paradisul“ nostru de la Kanada. Era un om care ucidea de plăcere, iar eu trebuia să-i ung cureaua.

Gâfâiam. Cerul nu mai era cer deasupra capului meu blestemat, ci un capac de sicriu, care se închidea peste mine.

– Herr Rottenführer...

Un murmur firav în bătaia vântului de noiembrie. Eram pregătită să înfig călcâiele în pământ și să-l implor pe gardian să mă trimită la cariera de piatră, dar nu în gaura acelui șarpe. Preferam să sap

pământul cu lopata cât e ziua de lungă sau să car cărămizi până cad din picioare, decât să dau ochii cu diavolul ăla.

N-avea rost să strig după el. Nu mă auzea.

Cazarma SS-ului era goală și doar câțiva deținuți alergau dintr-o parte în alta, curățând echipamentele sau cărând mormane de rufe. Unii dintre ei purtau cizme lucioase, exact ca gardienii SS – cea mai înaltă distincție printre elitele lagărului. După epidemia de tifos, gardienii nu mai primeau pe oricine în locuințele lor. Doar „veteranii“ erau demni de această onoare. Aproape nici unii nu purtau uniforme vărgate, iar fețele le străluceau de sănătate.

Moll o fi cu echipa lui; departe de-aici, pe câmpul din spatele buncărelor, am încercat să mă încurajez, inspirând adânc la fiecare pas pe care-l făceam. Când am intrat pe ușa apartamentului său, parcă dispăruse tot aerul din Polonia și nu mai aveam ce trage în plămâni. *Nu-i aici. N-o să mă întâlnesc cu el. Îmi termin treaba și plec.*

Am ajuns la capătul coridorului lung. În momentul în care gardianul a bătut la ușă, am crezut că leșin. Moll era aici. Toate speranțele mele s-au spulberat.

– Herr Hauptscharführer, am adus-o pe fata de la Kanada. Să-i zic să intre?

Din spatele ușii, s-a auzit un *Ja* leneș.

Dacă nu m-ar fi împins gardianul de la spate, n-aș fi intrat în veci. S-a strecurat pe lângă mine, și-a salutat superiorul așezat la birou și i-a cerut permisiunea *să aranjeze lucrurile*. Spre marea mea ușurare, Moll nici nu m-a băgat în seamă, fiind prea absorbit de mulțimea de hârtii împrăștiate pe biroul său.

– Vino încoace, mi-a strigat gardianul.

Am trecut fuga în partea cealaltă a camerei spațioase, cu capul în pământ, ca să fiu cât mai mică și mai invizibilă cu putință. Gardianul mi-a întins o perie.

– Începi cu uniforma.

Mi-a arătat tunica și pantalonii. A așteptat să mă apuc de treabă, dar exasperat de nepriceperea mea, m-a prins de mâna în care țineam peria.

– Nu așa. N-o să iei scamele de pe ea dacă o mângâi ca pe o pisică. Nu-ți fie milă. Perie viguros. Ai priceput? a zis și mi-a apăsat mâna pe materialul gri al tunicii. Acum să te văd și pe tine.

I-am imitat mișcările cât am putut de bine. Văzând că nu-mi trage nici o palmă, am dedus că e mulțumit de munca mea.

– Știi să lustruiești cizme sau trebuie să-ți arăt și asta?

– Știu să lustruiesc cizme, Herr Rottenführer.

– Știi să ungi cureaua?

– Cât de greu poate fi să ungi un căcat de curea de piele? a răsunat strigătul iritat al lui Moll, făcându-mă să scap peria din mână.

De data asta, am primit o palmă peste ureche de la gardian, însoțită de cuvintele „vacă nepricepută", mormăite în șoaptă.

– Am de scris un raport și nu pot din cauză că voi doi trăncăniți ca la piață! Las-o în pace. Dacă are un strop de minte, învață singură cum se face. Dacă n-are, ghinionul ei. Va trebui să găsești alta.

– *Jawohl,* Herr Hauptscharführer.

Gardianul a pocnit din călcâie și a plecat. M-am uitat după el cu invidie. El putea să fugă de furia lui Moll, dar eu eram doar o sclavă aici, și încă una de care se putea dispensa după bunul plac. M-am pus repede pe periat, ca să-i evit privirea și să nu mă gândesc la amenințarea ascunsă în spatele vorbelor lui – „va trebui să găsești alta".

Moll nu împlinise nici treizeci de ani, dar avea deja sute de morți pe conștiință. Figura îi reliefa de minune caracterul – rotundă și brutală, fața unui fost porcar, pe care SS-ul îl recalificase din ucigaș de porci în ucigaș de oameni, cu o ușurință uluitoare. Părul blond-roșcat era pieptănat peste cap, dezvelindu-i fruntea pistruiată. Sprâncenele joase îi ascundeau ochii mici și cruzi, dintre care unul se zvonea că ar fi fost artificial. Nu l-am privit

niciodată suficient de atent încât să-mi dau seama. Puțini îndrăzneau și chiar mai puțini supraviețuiau.

În dimineața aceea, fuma și înjura în barbă după fiecare fum pe care-l trăgea. Era prost dispus, așa că înjura înainte să ridice receptorul și în timpul conversației în sine. Nimeni nu scăpa de comentariile lui sardonice, nici ordonanțele, nici comandantul însuși, toți cei cu care vorbea.

– Al dracului croncan fudul. De unde să fac rost de trei sute de oameni pentru Sonderkommando?

Se auzea stiloul scârțâind furibund pe hârtie. Apoi o voce batjocoritoare, care-l imita pe comandantul Höss: *Nu cred că îți dorești să rămână vreun martor în viață, Hauptscharführer. Sunt convins că înțelegi situația. Nu fac altceva decât să respect protocolul.*

O lovitură puternică în suprafața de lemn m-a făcut să tresar. Cu degetele încleștate pe paharul de coniac gol, Moll asculta persoana de la celălalt capăt al firului și pufnea disprețuitor.

– De parcă o să meargă la gazare de bunăvoie. Iar trebuie să cer un pluton de mitraliori. Trebuie să instruiesc alți trei sute. Dintre ăștia, cam o treime o să-și facă seama după ce-și scot rudele din camera de gazare. Pe urmă, trebuie să găsesc alt grup și să-l instruiesc. Pe capul cui cad toate astea? A lui Herr Kommandant? Bineînțeles că nu. Herr Kommandant *nu face altceva decât să respecte protocolul,* babalâc nenorocit. Cine trebuie să se ocupe de toate mizeriile astea? Hauptscharführer Moll, firește. Hai să-i punem totul în cârcă lui Moll. Moll e puternic. Rezolvă totul rapid, zicea el, iar după câteva pufăieli și foșnete, s-a auzit deodată: Hei, tu!

Am tresărit și m-am întors spre el, strângând peria la piept.

– Cât mai bibilești uniforma aia? E curată. Apucă-te și lustruiește cizmele.

– Am înțeles, Herr Hauptscharführer.

Zărisem deja ceara și peria de pantofi într-un colț al dulapului. Le-am scos, dar m-am oprit când mi-am dat seama că gardianul SS care m-a adus aici nu mi-a lăsat și cizmele. În dulap nu erau. M-am uitat

repede la canapeaua frumos tapițată lângă care stătea o măsuță de cafea. Nici acolo nu erau.

Moll era ocupat cu hârtiile și discuția telefonică, dar așteptarea părea să nu se mai sfârșească. *Dacă vede că nu muncești, s-a zis cu tine, Helena.* Am tușit ușor și am făcut un pas timid către el.

– Mă scuzați că vă întrerup, Herr Hauptscharführer, dar nu găsesc cizmele...

După la revedere și *Heil Hitler*, a pus telefonul în furcă. Mi-a aruncat o privire atât de veninoasă, încât mi-aș fi dorit să se crape pământul sub mine și să mă înghită. Roșie la fața ca racul, am așteptat să-mi răspundă. Și el părea să aștepte ca eu *să ghicesc* unde sunt cizmele. Sau îi plăcea să mă tortureze cu tăcerea.

– Chiar așa tâmpă ești? a zis în cele din urmă, apăsând pe fiecare cuvânt, și, oricât am încercat să mă țin tare, m-au podidit lacrimile. Vino încoace, m-a chemat, iar eu l-am ascultat și m-am oprit în fața biroului. Nu, vino lângă mine și lasă-te în genunchi.

Îngrozită, m-am apropiat de scaunul lui și am îngenuncheat. În secunda următoare, m-a apucat de păr și m-a forțat să aplec capul.

– Acum le vezi, javră proastă?

M-a împins cu fața în cizmele de piele cu care era încălțat. Ca să-mi țin echilibrul, m-am agățat instinctiv de genunchii lui, dar m-a gonit ca pe un câine, lovindu-mă cu putere în piept. Cu greu m-am abținut să nu mă strâmb sau să nu duc mâinile la locul dureros.

– Vă rog să mă iertați, Herr Hauptscharführer. N-am vrut să vă ating.

Am luat repede ceara și am aplicat-o din belșug pe piciorul pe care binevoise să-l scoată de sub birou, răsucindu-se în scaun, ca să-mi ușureze munca.

Deodată, m-a prins iar de păr și mi-a dat capul pe spate, uitându-se atent la fața mea.

– Îmi pari cunoscută. Ai mai fost pe aici?

– Nu, Herr Hauptscharführer.

– Atunci unde te-am mai văzut?

– Lucrez la Kanada, Herr Hauptscharführer.

– Evident.

Evident. Altminteri, aș fi fost rasă pe cap și n-ar fi avut de ce să mă mai apuce.

– Unde oare te-am mai văzut?

Deschideam și închideam gura, neîndrăznind să-i spun adevărul. Nici nu era nevoie, căci, judecând după rânjetul de pe buze, își amintise de singura noastră întâlnire.

– *Ach*, ești curvișțina care umblă cu Sonderkommandoul. Supraveghetorul tău SS trebuia să te ciomăgească bine pentru asta.

– *Jawohl,* Herr Hauptscharführer.

S-a apropiat de mine. Era ceva ciudat în ochii lui albaștri și spălăciți – unul dintre ei de o fixitate care-ți dădea fiori.

– Te-a pedepsit așa cum trebuie? a întrebat, lingându-se pe buze ca o fiară.

Mi-am făcut curaj și i-am aruncat o privire. Stătea aplecat spre mine și gâfâia de încântare. Nu-i ajungea confirmarea, voia detalii.

– M-a pedepsit, Herr Hauptscharführer. Douăzeci și cinci de lovituri, cum ați ordonat, și câteva în plus, pentru că așa a considerat dumnealui de cuviință. Pe lângă asta, n-am primit mâncare o zi întreagă.

Judecând după rânjetul lui crud, era exact ce-și dorea să audă.

– Îți mai arde să te furișezi la întâlnire cu iubitul din Sonderkommando?

– Nu, Herr Hauptscharführer.

– Ți-a băgat mințile-n cap tinerelul ăla afurisit, nu-i așa? Cum îl cheamă?

– Unterscharführer Dahler, Herr Hauptscharführer, am răspuns imediat.

Era atât de plăcut să-i rostesc numele, ca și când asta m-ar fi protejat cumva împotriva răului.

– Aveți dreptate, am încuviințat.

– Dahler, așa e. O să ajungă departe mucosu' ăla afurisit, ascultă la mine, a declarat, cu figura mândră a unui tată, deși nu avea mai mult de șapte sau opt ani în plus față de Unterscharführer Dahler. N-are milă de voi, cum e și normal.

În sfârșit, mi-a dat drumul la păr. Dintr-un motiv inexplicabil, numele lui Dahler reușise să-l binedispună.

– Oricum, de ce te-ai întinde cu ăștia din Sonderkommando? Sunt niște mizerabili, cel puțin ăia care ajung să lucreze destul de mult timp. Nu i-ai văzut? Cu o mână târăsc mortul și cu cealaltă mănâncă. Nu le pasă dacă-și ard semenii. Chiar îți place să te-ntinzi cu ei?

Am clătinat încet din cap. M-a pufnit din nou plânsul, de data asta, din cauza acestor presupuneri umilitoare.

– Atunci, de ce? Pentru că-ți dau de mâncare? m-a întrebat, iar eu am încuviințat din cap, doar ca să scap de interogatoriu. Sunteți dispuse să faceți orice pentru mâncare. Nemțoaicele nu s-ar umili niciodată în asemenea hal.

Nemţoaicele nu sunt aduse cu forţa în lagăre de concentrare, i-am răspuns în sinea mea. *Şi chiar dacă sunt, pot să fie prostituate, criminale sau prizoniere politice, voi tot le numiţi Kapo, adică sunt privilegiate şi mult deasupra noastră, „păduchii evrei“.*

Moll a bătut cu piciorul în podea, dându-mi de înțeles că e momentul să mă întorc la treabă. S-a întors și el la rapoartele lui, evident plictisit de mine. Totuși, mi-a aruncat un pachet de țigări, după ce-am terminat să-i ung cureaua și tocul armei. I-am mulțumit în șoaptă și nu mi-am îngăduit să plâng decât după ce-am plecat de acolo și mergeam în urma aceluiași gardian SS, care mă conducea înapoi la Kommandoul meu.

– Unde-ai fost? Ce s-a întâmplat? Ai pățit ceva?

La prânz, Rózínka m-a asaltat cu o mulțime de întrebări, dar eu doar clătinam din cap și-mi ștergeam lacrimile care șiroiau fără încetare pe obraji.

Un lucru era limpede; nu voiam să mai calc vreodată pe acolo. Prin urmare, cunoscând-o pe Maria și apucăturile ei sadice, am zâmbit larg când mi-a sugerat să revin la Moll a doua zi și am declarat că e o plăcere să lucrez pentru el, fiindcă Hauptscharführer Moll s-a purtat foarte frumos cu

mine și chiar m-a recompensat cu țigări și pâine pentru efortul meu. Maria mi-a aruncat o privire dușmănoasă și-a trimis altă fată cu gardianul SS din ziua anterioară. Fata aceea nu s-a mai întors de la locuința lui Moll. A doua zi, gardianul SS a venit după alta.

Cu toate astea, Maria n-a pierdut ocazia să se răzbune.

– Numeri zilele până se-ntoarce Herr Kommandoführer, scroafo? Nu te obosi. A cerut să fie transferat pe front. S-o fi săturat de duhoarea voastră.

După ce mi-a spus asta, cam în aceeași manieră în care i-a zis și Rózínkăi despre copiii ei, a plecat satisfăcută.

Am ridicat ochii la cerul vinețiu, prevestind ninsoare. Capacul se închisese definitiv. Nu-mi mai rămânea decât să mor.

Băiatul, cu ochi mari și verzi și trăsături delicate ca de femeie, semăna leit cu un elf din povești. Părul îi era pieptănat cu cărare pe mijloc și netezit cu apă. Avea în jur de cincisprezece sau șaisprezece ani, dar privirea obosită, de om bătrân care a văzut prea multe pentru vârsta lui. Toată lumea îl cunoștea. Era *Pipel* – servitorul personal al lui Kapo Schwartz – și își vindea frumusețea și inocența în schimbul vieții. Băiatul nu era pederast, dar deținutul supraveghetor, da, iar băiatul voia să trăiască, nu doar să supraviețuiască cu supă de napi și pâine cu rumeguș, și poate chiar să scape cu viață de aici într-o bună zi. Și pentru asta aveai nevoie de mâncare și de un protector. Schwartz avea grijă de el, într-o oarecare măsură. Nu era un caz singular în lagărul de concentrare, iar gardienii erau mituiți zdravăn de respectivii Kapo, pentru a se face că nu văd nimic.

– Ești Helena din Slovacia? Ți-am adus asta, a spus repede, cu glasul lui subțire, încă senin, întinzându-mi un pachet, apoi a ieșit din baracă.

După ce-am terminat de mâncat – în ziua aceea, eu și Rózínka izbutiserăm să sustragem din Kanada câțiva cârnați și niște biscuiții –, am învârtit

pachetul pe toate fețele, neînțelegând ce-i cu el. Scria, ce-i drept, numele meu pe el și era plin de timbre în toate nuanțele de albastru, din care te fixa privirea furioasă a lui Hitler, dar n-avea cine să-mi trimită pachete. Róžínka s-a tras mai aproape și a început să pipăie hârtia maro în care era învelit.

– E ceva tare înăuntru.

– Mi-e frică să-l ating, am mărturisit.

– E numele tău pe el. Poate-i de la Crucea Roșie.

Primiserăm pachete de la Crucea Roșie cu o lună în urmă, dar acesta nu semăna deloc cu ele. Adresa expeditorului fusese ruptă în mod intenționat, cel mai probabil de cineva din lagăr.

Într-un final, am desfăcut hârtia și înăuntru am găsit o cutiuță. Avea motive festive de Crăciun pe ea – cam devreme, dar nu m-ar fi mirat ca în Germania să se fi pus deja în vânzare. În jurul cutiei, era legată o panglică roșie, cu o fundă frumoasă.

Am schimbat o privire nedumerită cu Róžínka. Îmi făcea cineva o farsă?

Am tras încet de panglică și am ridicat capacul. Un miros divin s-a răspândit în jurul nostru, atrăgându-le imediat pe celelalte fete care se odihneau. Împresurată de marea de corpuri, am scos un fursec din cutie – unul dintre multele așezate în grămăjoare ordonate. Între fursecuri și marginea cutiei, se vedea un bilețel. Róžínka l-a scos și l-a vârât în buzunar, înainte ca eu să încep să împart bunătățile fetelor entuziasmate. Abia după ce am mâncat și după ce-am răspuns la toate întrebările și privirile curioase, ridicând din umeri neștiutoare – *Nu, habar n-am cine-ar fi putut să le trimită* –, i-am cerut Róžínkăi biletul.

Mi-e dor de tine.

Doar atât scria, în germană, cu litere de tipar, ca să nu existe riscul să-i recunoască cineva scrisul. Mi-am dus mâna tremurândă la gură și m-am îndoit de spate, izbucnind în hohote de plâns incontrolabile, dar mute.

– De la cine e? a întrebat Róžínka, pe un ton nefiresc de calm.

Cine ți-a trimis un pachet din Germania? era întrebarea pe care nu îndrăznea să mi-o adreseze, căci se temea prea mult de răspunsul pe care l-ar fi putut primi.

– De la Franz, am răspuns în șoaptă. Unterscharführer Dahler.

A urmat o pauză lungă și apăsătoare.

– De ce-i spui pe numele mic?

– El mi-a dat voie.

Țineam încă fața în palme. Nu vedeam, dar am simțit cum Rózínka se îndepărtează de mine, șocată. Deodată, nu-și mai recunoștea sora.

Deodată, nici eu nu mă mai recunoșteam.

A doua zi dimineață, am bătut la ușa Rottenführerului Gröning, fiindcă era rândul meu să-i predau cutia cu obiecte de valoare și valută. Mi-a spus să iau loc și să aștept până verifică el cutiile – acesta era protocolul, pentru că doar contabilul avea cheia. Am privit cum așază valuta fiecărei țări în grămăjoare separate și m-am minunat cât de multe țări erau reprezentate acolo. Erau dolari americani și mărci germane, zloți polonezi și franci francezi, și multe altele pe care nu le știam. Gröning le-a numărat la mașina de calcul de pe biroul lui și a notat sumele în coloanele înguste ale registrului contabil.

Fără să ridice privirea, m-a întrebat pe neașteptate:

– Ți-a dat pachetul băiatul?

Am tresărit, dar m-am adunat repede.

– Da, mi l-a dat, Herr Rottenführer. Vă mulțumesc.

– Nu-i de la mine.

– Știu de la cine e. Vă mulțumesc că mi l-ați adus. Îmi dau seama că n-a fost ușor.

N-a spus nimic, ci doar a deschis a doua cutie și s-a apucat să separe verighetele de diamante și bijuteriile de argint.

Îmi mușcam buza de neastâmpăr, dar, până la urmă, mi-am făcut curaj și l-am întrebat:

– Herr Rottenführer, e adevărat că...

Gröning s-a uitat la mine și și-a ridicat ochelarii pe nas. Brusc, nu-mi mai găseam cuvintele.

– Ce să fie?

– E adevărat că a cerut să fie transferat? am zis cu glas aproape șoptit, ferindu-mă să-l privesc în ochi.

– Da. Și eu la fel. Ambele cereri au fost respinse. N-avem ce căuta pe front. Nici măcar pe cel de Est. El e trecut în rezervă din cauza genunchiului beteag, iar eu nu văd nici la un metru în față fără ochelari.

M-am uitat la el uluită și, profitând de faptul că era bine dispus, am decis să-l mai întreb ceva.

– De ce ați cere să fiți transferați pe front? Nu e mai bine aici, feriți de primejdii?

– Feriți de primejdii, da. Mai bine, n-aș zice.

– De ce?

S-a uitat la mine de parcă i-aș fi pus cea mai stupidă întrebare.

– Glumești. Chiar crezi că vrea cineva să vadă *asta* în fiecare zi? a spus în timp ce schița un gest vag în jur, fără îndoială, referindu-se la întregul lagăr.

Atunci am înțeles de ce nu ieșea aproape niciodată din birou. Gröning s-a ridicat de pe scaun, parcă nemulțumit că a divulgat mai multe decât intenționa, și a împins cutiile goale spre mine.

– Poți să pleci, a zis el.

17

HELENA

Ca orice om care nu avea nici o realizare personală cu care să se poată lăuda, Maria se mândrea cu naționalitatea ei. Nu avea o inteligență remarcabilă – nici măcar mediocră – și nici talente deosebite, în afara aceluia de a inventa mereu noi metode de a chinui deținutele. Cu toate astea, era extrem de mândră de părul ei blond, pe care-l purta în cozi împletite regește în jurul capului – în concordanță cu idealul neogermanic și, fără îndoială, cu silueta ei „statuară“, cum îi plăcea să spună. Se mândrea mai cu seamă cu șoldurile ei late, „pe care i le-ar invidia orice femeie aflată la vârsta procreării“. Ea nu avea copii și nu fusese niciodată măritată (din cauza fostei ei meserii, bănuiam noi), dar nici măcar contradicția aceasta ironică nu o împiedicase vreodată să ne măsoare cu priviri disprețuitoare când defila printre noi, „*astea uscate ca scândura*“, ca un cuirasat printre niște bărcuțe amărâte.

Era de o mediocritate teribilă, o fostă muncitoare la fermă, devenită prostituată, pe care Reichul o pusese deasupra profesorilor, medicilor, cântăreților de operă și jurnaliștilor, ca, de altfel, deasupra tuturor oamenilor decenți, pentru simplul motiv că avea „sânge arian superior“. Era o situație lamentabilă și nedreaptă, atât pentru ei, cât și pentru ea, căci, odată ce avea să cadă Marele Imperiu German, nu-i mai rămânea nimic, decât iluziile spulberate cum că *a fost cineva cândva*, chiar dacă asta se întâmpla în lagăr și doar pentru că purta banderola de Kapo, chiar dacă noi fuseserăm reduși cu forța la postura de sclavi ai ei, din cauza unui nebun care decisese că o prostituată germană, înveninată și proastă ca noaptea, e mai grozavă și decât cel mai strălucit și mai competent evreu.

Din toată populația lagărului, pe ea o uram și-o disprețuiam cel mai mult. Ar fi putut să profite de poziția ei și să ne ajute, dar prefera să ne umilească, deoarece Maria făcea parte din acea categorie de oameni care nu se pot ridica decât doborându-i pe alții. Rottenführer Wolff ne biciuia doar atunci când „o impunea situația" – rapid, sever și fără bucurie. Spre deosebire de el, Maria se purta cu răutatea vicleană specifică femeilor sadice, care înjosesc de dragul de a înjosi, nu pentru că vor să te pedepsească pentru o greșeală comisă.

Sute de cărucioare de bebeluși, de toate formele și culorile, se adunaseră la Kanada în ultimele luni. Așteptam să vină camioanele care să le ducă la Reich, așa că Maria ne aliniase afară, în gerul cumplit, interzicându-ne să ne luăm hainele groase din baracă. Mă îndoiam că Rottenführer Wolff ne-ar fi permis să ieșim fără paltoane – chit că erau oamenii SS-ului, își știau interesul și aveau grijă să fim nu doar curate, ci și sănătoase –, dar el încă lua prânzul în biroul său, așa că Maria putea face orice dorea.

– Nu-i timp să vă duceți după paltoane, mielușelele mele sensibile.

Se uita cum stăteam aliniate cinci câte cinci – așezarea regulamentară – și zâmbea mulțumită; numai că, de data asta, eram o adunătură jalnică de femei fără copii, care aruncau priviri triste la cărucioarele goale, pe care ne înghețaseră mâinile. Maria era înfofolită cu palton gros și cu fular, ca batjocura să fie și mai evidentă.

– Dacă vă mișcați fundurile lenețe, n-o să vă mai fie frig. Hai, repejor, până nu vă dau eu un imbold.

În seara aceleiași zile, jumătate din Kommandoul nostru de cărucioare își ștergea nasul de mânecă. A doua zi, când ne-am trezit, multe aveam febră. Dar asta nu schimba cu nimic programul zilnic. În lagăr, răciții mergeau la muncă, nu beau ceai cu miere în pat. Depozitele încălzite cu zgârcenie și curentul constant ne afectau și mai mult sănătatea deja șubredă. Am muncit în ciuda febrei, dar, după aproape o săptămână, am bănuit că boala mi s-a

dus la plămâni și m-am ales cu o bronșită. Speram să nu fie ceva chiar mai grav.

– Mergi la infirmerie, să vadă ce-i cu tusea asta, a zis Rottenführer Wolff, observându-mă cât de greu respir.

M-am uitat la el cu ochii împăienjeniți și înlăcrimați. Toată lumea se temea de infirmerie. Oamenii mergeau acolo să moară, nu să se vindece.

M-am silit să zâmbesc și am simțit cum îmi crapă buzele de efort.

– Sunt bine, Herr Rottenführer. Nu-i nimic grav. O să-mi treacă în câteva zile.

Mi-a aruncat o privire neîncrezătoare.

– Ai grijă să fie așa.

Bineînțeles că nu mi-a trecut. Dimpotrivă, s-a agravat și nu știam ce mă supăra mai mult în perioada aceea, faptul că mă sufocam din cauza tusei uscate și măgărești sau că nu dormea nimeni în baracă din cauza mea. Nu s-a plâns și nu m-a pârât nici una dintre fete, lucru pentru care le eram profund recunoscătoare, dar nu-mi venea deloc ușor să-mi ascund boala pe timpul zilei și mai ales în fața Rottenführerului Wolff.

I-am văzut cizmele cum se apropie de mine în timp ce stăteam pe jos și mă chinuiam să trag aer în piept.

– Nu poți nici să respiri, darămite să muncești. Nu știu ce boală ai, dar n-am chef să-ți împrăștii microbii pe-aici. Du-te la infirmerie. Ce-aștepți?

M-a împuns în umăr cu mânerul cravașei, forțându-mă să mă îndrept de spate. M-am ridicat cu greu în picioare, dar tușeam întruna în palmă, oricât aș fi încercat să mă abțin.

– Du-te odată! Și să nu te-ntorci până nu zice doctorul că te-ai făcut bine.

Cu gâtul iritat de tuse și ochii umezi, am luat de pe bancul de lucru primul palton pe care l-am văzut și-am ieșit din depozit împleticindu-mă pe picioare. Ningea. Norii plumburii și grei erau atât de joși, încât aveam impresia că o să se încurce în cablurile de înaltă tensiune. Am șovăit câteva clipe. Nu știam nimic despre doctorii de la infirmerie, doar că puțini

pacienți ieșeau vii de acolo. Erau șanse să mă trateze dacă aveam ce să le ofer în schimb. Am vârât mâna în buzunarul pantalonilor și am pipăit moneda pe care mi-o dăduse mai demult Unterscharführer Dahler. Cât de ridicolă și absolut înfiorătoare era ideea că, în lagăr, o banală vizită la doctor era un pariu între viață și moarte!

Puteau să ia aurul și să-mi treacă oricum numele pe listă.

Puteau să ia aurul, să-mi dea tratament de tuse și să mă salveze, dacă le dădeam de înțeles că vor mai primi și alte monede.

Mă puteau pârî la Departamentul Politic pentru dare de mită.

M-am cutremurat de frig și am aruncat o privire jalnică spre depozit. N-aveam cum să mă întorc – Rottenführer Wolff mi-o spusese clar și răspicat – și eram prea lașă ca să mă furișez în baracă și să mă ascund, în speranța că voi scăpa cu bine. Cu problemele pe care le aveam la plămâni, orice om mai *zelos* mă descoperea în zece minute.

Dârdâind ca o frunză, dar nu de frig de data aceasta, am pornit către infirmerie. Câteva deținute săpau la întâmplare pământul înghețat bocnă, sub supravegherea unei gardience îmbrăcate cu o manta groasă. Din nările lupului ei alsacian ieșeau nori de aburi cenușii. Când m-am uitat în ochii deținutelor, m-am mustrat imediat în gând pentru nerușinarea de a-mi plânge de milă. Picioarele lor goale, încălțate cu saboți de lemn legați doar cu o curelușă, erau vinete sub rochiile vărgate. Ca la un semn, s-au întors toate și s-au uitat cu jind la paltonul, pantalonii de lână și ghetele călduroase pe care le purtam. Ele mă invidiau pe mine, și eu, pe ele. Ele nu tușeau; un lucru neînsemnat în circumstanțe normale, dar o condamnare la moarte în lagăr. Sub fulgii mari și pufoși care-mi cădeau pe cap, mi-am continuat drumul spre infirmerie.

– Hei! s-a auzit o voce cunoscută.

M-am întors și nu mi-am putut stăpâni zâmbetul. Era Andrej, noul meu prieten din

Sonderkommando. Și el se echipase cu o haină frumoasă, din piele de oaie.

– Încotro?

Și-a potrivit pașii cu ai mei, având însă grijă să rămână la ceva distanță în spate. Nu aveam voie să vorbim între noi.

– M-au trimis la doctor, am hârâit și mi-am dres din nou glasul.

I-a pierit numaidecât zâmbetul.

– Ești bolnavă?

– Cred că am bronșită. Sper ca asta să fie.

A mormăit o înjurătură în slovacă.

– Mergi la doctorul *nostru,* bine? Iar eu încerc să-ți aduc niște medicamente mai târziu...

– Doctorul nostru e patolog.

– Ce importanță are?

A coborât tonul în momentul în care am ajuns în dreptul unui turn de supraveghere. Nu se punea problema că ne-ar fi auzit gardianul, dar ne intrase în refiex să vorbim doar în șoaptă când erau ei prin preajmă.

– Și el tot evreu e. N-o să te trimită imediat la moarte, cum ar face naziștii de la infirmerie. Doctorii SS-ului tratează bolnavii cu o injecție de fenol în inimă. Nu cred că-ți dorești asta.

Am încetinit pasul, neștiind dacă să urmez ordinul lui Wolff sau sfatul lui Andrej. Simțind că șovăi, Andrej s-a apropiat de mine, m-a prins de braț și m-a tras spre baraca unde se afiau locuința doctorului slovac și laboratorul de disecție. Cei din Sonderkommando cunoșteau regula universală a lagărului; comportă-te natural, mergi hotărât și nu vei păți nimic. Cu aceeași încredere de nezdruncinat, m-a condus înăuntru, l-a salutat pe medic și i-a spus că superiorul meu i-a ordonat să mă aducă acolo.

Doctorul a pus jos raportul pe care-l citea, și-a scos ochelarii și m-a privit cu atenție. M-a recunoscut imediat.

– Același superior care te-a mai adus aici?

– Nu, am spus cu un rânjet, clătinând din cap. Altul. Am o tuse care nu-mi mai trece.

– Hm, asta nu-i bine.

– Nu e, i-am dat dreptate și am reînceput să tușesc.

Medicul a ascultat, cu o figură îngândurată și strângând din buze, sunetele hârâitoare care-mi ieșeau din piept.

– I-am spus Helenei că o să-i aduc niște medicamente mai târziu, a anunțat Andrej, parcă citindu-i gândurile. Să caut ceva anume?

– Un sirop de tuse i-ar prinde bine, dar nu cred să găsești printre...

– Gardienii SS au din belșug, l-a întrerupt Andrej pe un ton calm; doctorul se pregătea să spună ceva, dar Andrej i-a luat-o înainte: Nu-l fur, stai liniștit. Am un om acolo care mi-l vinde pe câțiva dolari.

– Dacă spui tu, nu te contrazic.

– Mă duc chiar acum.

Doctorul a scos un stetoscop dintr-o geantă de piele pe căptușeala căreia se vedea cusut numele lui – m-a surprins că i-au permis s-o păstreze –, mi-a făcut semn să-mi ridic cămașa și m-a ascultat la plămâni aproape un minut. *Cu fața. Cu spatele. Tușește. Respiră pe gură...*

– Nu-i bine, a concluzionat el. Nu-i bine, dar nici nu-i ceva fatal. Pare o bronșită urâtă. S-a strâns multă flegmă, a zis și m-a privit îndelung. Am putea risca să-ți facem o radiografle, a continuat, bătând gânditor cu creionul în teancul de hârtii.

– Ar trebui să merg la infirmerie pentru asta?

– Din păcate, da.

– E adevărat că le fac oamenilor injecții cu fenol?

– Nu tuturor bolnavilor, mi-a răspuns șovăitor. Depinde de doctorul de gardă.

– Atunci nu mă duc.

– Ar fl bine să aflăm sigur că e doar bronșită...

– Nu mă duc acolo, am repetat, cu ochii ațintiți în podea.

Doctorul mi-a aruncat o privire compătimitoare.

– Cum vrei tu. Să sperăm că e bronșită. Superiorul tău se așteaptă să te întorci repede?

Am clătinat din cap. Probabil Rottenführer Wolff ar fi preferat să nu mă întorc deloc.

– În spate, am o cameră unde dorm. Întinde-te pe pat și odihnește-te cât lucrez eu. Diseară te trimit înapoi la baracă. Facem așa în flecare zi, până când te înzdrăvenești. Herr Doktor nu trece aproape niciodată pe aici. De obicei, infirmierii aduc cadavrele. Sunt oameni de încredere și știu să-și țină gura.

I-am strâns mâna în semn de recunoștință.

– Mulțumesc, domnule doctor.

A zâmbit nostalgic și m-a mângâiat ușor pe mână. Poate chiar a avut o flică de vârsta mea care murise în lagăr.

18

HELENA

După o săptămână, am revenit la Kommandoul meu. Nu-mi imaginasem vreodată că voi fi atât de fericită să revăd depozitul și nici nu împăturisem vreodată, înainte, hainele cu un asemenea entuziasm, ca să le arăt supraveghetorilor cât sunt de harnică. *Să arăt că m-am întors printre cei vii și că sunt utilă!* Până și Rottenführer Wolff s-a abținut de la observațiile lui jignitoare și mi-a permis să păstrez sticluța cu sirop pe care mi-o dăduse doctorul – povestea pe care i-am spus-o și pe care a acceptat-o fără să comenteze.

Andrej reușise să facă schimb de posturi cu cineva din Kommandoul lui și mă vizita zilnic, când venea cu camioanele cu bagaje. De fiecare dată, pe lângă sirop, îmi strecura și câteva dropsuri mentolate sau bomboane franțuzești, ca să-mi aline usturimea din gât. Oricât îl rugam să mă lase să-l răsplătesc cumva pentru aceste servicii – care, cu siguranță, îl costau scump –, refuza categoric chiar și cele mai neînsemnate obiecte.

– Fă-te tu bine. E cea mai bună răsplată pe care mi-o poți oferi, spunea el, cu un zâmbet sflos, ferindu-se să se uite în ochii mei.

Astăzi mi-a mai adus niște bomboane. Probabil sosise un transport din Franța. Tocmai îi mulțumeam pentru grija pe care mi-o purta, când l-am văzut că-și scoate șapca de pe cap și ia poziție de drepți.

M-am răsucit imediat pe călcâie și fața mi s-a luminat pe dată de un zâmbet strălucitor, când l-am văzut pe ofițerul SS cu manta gri. Se întorsese Unterscharführerul Dahler.

El însă nu mi-a zâmbit. Dimpotrivă, nu mi-a aruncat nici măcar o privire, uitându-se doar la Andrej.

– Stați la palavre în loc să munciți? a zis, cu o figură batjocoritoare.

Mi-a pierit zâmbetul. Deodată, îmi era din nou frică de el, ca la început. Nu era Franz în momentul acela, era *omul cu biciușca*. Vedeam cum îi tremură degetele înmănușate pe ea.

– Vino după mine. Mergem la o plimbare în pădure, s-a răstit la Andrej și a plecat fără să-l aștepte.

Andrej mi-a aruncat o privire mâhnită, ca un adio nerostit, și a plecat fuga după gardianul SS. Am dat să-l urmez, dar am înțeles numaidecât că nu avea nici un rost. În ciuda imaginii romanțate pe care i-o creasem în ultimele câteva săptămâni, Unterscharführer Dahler era un om irascibil și schimbător, și nu eram convinsă dacă, într-un acces de furie, nu m-ar fi omorât și pe mine odată cu Andrej. Cine putea ști ce idei îi trăsniseră din discuțiile noastre prietenești și zâmbetele mele amabile?

Mi-a confirmat bănuielile la scurt timp după aceea, când s-a întors.

– Vino-n biroul meu! a răcnit, trecând prin dreptul mesei mele, și a încuiat ușa imediat ce-am intrat. Îi scăpărau ochii de furie. Deci așa mă răsplătești pentru tot ce-am făcut pentru tine, a mârâit el.

Nu era o întrebare, ci o acuzație și o condamnare – justiție tipic nazistă. Cât era de zvelt și de înalt în mantaua lui cenușie! Cât de autoritar și de înfricoșător!

– Ești prea mândră ca să-mi atingi *mâinile ucigașe*, dar nu ești prea mândră să atingi mâinile unui porc din Sonderkommando, care toată ziua nu face decât să scoată cadavre din camera de gazare. *Asta* nu-ți repugnă. *Asta* ți se pare suportabil, pentru că dumnealui e victima blestemaților de naziști și, prin urmare, un om mult mai bun. Un adevărat martir, chiar alesul lui Dumnezeu. Ce fată nu visează la o partidă așa grozavă?

De mânie, tremura din tot corpul. M-a apucat și pe mine tremuratul, dar de teamă că o să mă

lovească. Cu coada ochiului, îi zărisem pumnul strâns.

– Ei, de ce taci? a urlat.

Nu era nevoit să-și controleze tonul. Regulamentul lagărului îi permitea să țipe la deținuți.

Oricât m-aș fi străduit, nu reușeam să scot nici un cuvânt. Voiam să-l întreb dacă l-a omorât pe Andrej, sau doar l-a bătut – își scosese mănușile și i se vedeau degetele zdrelite –, dar nu îndrăzneam.

Tăcerea mea îl enerva și mai rău.

– Te-am întrebat ceva!

M-am lipit cu spatele de ușă. Eram lac de sudoare.

– Sunt bolnavă, Herr Unterscharführer.

– Nu mi se pare, a replicat, fixându-mă cu o privire de gheață.

– Tușesc rău. Andrej doar îmi aduce medicamente.

Am scos din buzunar sticluța cu sirop și bomboanele și i le-am arătat.

– Rottenführer Wolff mi-a ordonat să merg la infirmerie, dar..., am început eu, însă nu mi-am dus ideea la capăt, căci Unterscharführer Dahler știa foarte bine ce se întâmplă cu deținuții care ajung la infirmerie. Asta-i tot, Herr Unterscharführer. Pentru că lucrează în Sonderkommando, poate să organizeze anumite lucruri. Sunt sigură că înțelegeți...

– Ah, firește că *înțeleg*, a spus batjocoritor. Înțeleg foarte bine că hienele alea fură de la Reich tot ce le cade în mână.

M-am uitat la ceasul de la mâna lui, pe care eu i-l dăruisem, dar nu eram atât de neroadă încât să-i amintesc că el și colegii lui șterpeleau tot ce doreau de la evreii morți.

– Și cum i-ai răsplătit eforturile? a zis, cu un rânjet sardonic, încrucișând brațele la piept. Porcii ăștia nu fac nimic gratis.

Suportam multe din partea lui – țipetele, ironiile crude, orice, dar nu asemenea insinuări dezgustătoare. M-au podidit lacrimile.

– Lasă teatrul. Nu mă impresionezi dacă plângi.

– Bineînțeles că nu, am răspuns cu amărăciune. Cum aș putea să te impresionez? Emoțiile omenești sunt nedemne de rasa supremă, am izbucnit, căci se rupsese zăgazul și nu mai puteam stăvili torentul de acuzații care se revărsa din mine. Voi nu știți decât să fiți cruzi. Nu vedeți bunătatea din alți oameni pentru că în voi nu există nici un strop!

– Nu există bunătate în mine? a spus el, apoi s-a albit la față și a făcut un pas înapoi, de parcă îi trăsesem o palmă. Ce memorie scurtă ai! Și asta după tot ce-am făcut pentru tine.

– Nu e scurtă, am spus, ștergându-mă pe față cu o deznădejde neputincioasă. Te-am așteptat ca un câine. În fiecare zi, în fiecare oră petrecută în infernul ăsta, m-am gândit doar la tine și la cât de bun ai fost cu mine. De câte ori mă certa Maria, mă gândeam la tine, și nici una din jignirile ei nu mă mai atingea. Când a trebuit să mă duc acasă la Hauptscharführer Moll, să-i curăț uniforma, și a început să mă hărțuiască, cu tine l-am comparat și m-am gândit cât de diferit ești de el. Am suportat chiar și percheziția corporală a doctorului SS pentru că mă gândeam că o să te întorci în curând și-o să-mi ștergi amintirile urâte cu o privire blândă. Deci, Herr Unterscharführer, n-am memoria scurtă. N-a trecut minut fără să mă gândesc la tine, n-a trecut secundă fără să sper că o să te văd din nou. Iar acum te-ai întors și regret asta, pentru că ai distrus tot ce începusem să simt pentru tine. Mai bine mă duci în pădure și mă ucizi, cum ai făcut cu Andrej, pentru că singură n-o să supraviețuiesc aici.

Câteva minute m-a lăsat să plâng în tăcere, parcă rușinat deodată de comportamentul lui pueril și neștiind ce să spună. În primele clipe, mi-aș fi dorit să mi se spargă un vas de sânge în plămâni și să mor pe loc, fiindcă nu puteam îndura gândul că ultimul om în care mi-am pus încrederea mi-a întors spatele într-un mod atât de crud.

– Chiar ești bolnavă, a zis.

Într-o clipă, mi-a pus o mână pe spate, iar cu cealaltă îmi scotocea prin buzunarul pantalonilor.

– Bea-ți siropul. *Gott*, ce tuse urâtă ai!

Cuprins de îngrijorare, aproape că mi-a vârât sticluța pe gât. Am luat câteva sorbituri și am așteptat să-și facă efectul medicamentul, suspinând încet în tot acest timp.

– Nu l-am omorât, a zis, iar eu am ridicat ochii; Dahler a mai clătinat o dată din cap, mult mai calm acum. Nu l-am omorât. Doar i-am tras câteva peste bot și i-am zis să nu se mai apropie de Kommandoul meu.

– De mine.

– Da, de tine.

– Voia doar să mă ajute. N-a acceptat nici un ban de la mine.

– Pentru că urmărește altceva.

I-a revenit rânjetul pe față, dar cel puțin nu mai era la fel de malițios ca înainte.

– Te înșeli. Nu urmărește nimic.

– L-am văzut cum se uită la tine.

– Herr Unterscharführer, nu poți controla cum se uită unii oameni la alții.

– Așa e, dar pot controla oamenii și ce pățesc dacă-mi ies din cuvânt.

– E exact ce-am spus mai devreme!

Criza trecuse. Nu mai eram speriată de el, ci doar profund dezamăgită. Nu se deosebea cu nimic de ceilalți. Era exact ca ei.

– Sunteți cruzi și egoiști și vă credeți superiori celorlalți pentru că aveți sânge arian. Tratați oamenii ca pe obiecte, am izbucnit eu.

– Ce prostii îndrugi acolo?

– Prostii? În ce sens sunt prostii, Herr Unterscharführer? Nu ne controlați? Uită-te la tine; ți-ai ieșit din minți de furie pentru că am îndrăznit să zâmbesc altcuiva. Tirania asta nu e o cruzime? Nu cumva dovedește limpede că mă privești ca pe un obiect care-ți aparține? Nu știu de ce te mai obosești cu dulcegăriile astea. Cadouri, vorbe tandre... Nu-i nevoie să mă curtezi. Nu sunt nemțoaică. În ochii voștri, nici om nu sunt. Dacă vrei să fiu a ta, nu-i nevoie să-ți împărtășesc sentimentele. Fă cum fac și colegii tăi. Ia orice dorești; doar n-o să te pedepsească cineva. Voi sunteți stăpânii lumii. Noi

suntem sclavii. Mi-ai explicat foarte clar cum stau lucrurile, dar îți sunt datoare că mi-ai salvat sora.

S-a tras înapoi, îngrozit.

– Ce tot aiurezi? Ce-i asta, o invitație să te violez?

– N-ai nevoie de invitație.

– Nu merit să-mi vorbești astfel.

– Nici eu.

S-a lăsat tăcerea în cameră. Multă vreme a rămas nemișcat, apoi s-a răsucit brusc pe călcâie și s-a dus la fereastră. Spre mirarea mea, l-am văzut că se șterge la ochi, cu spatele la mine.

Era ultimul lucru la care m-aș fi așteptat.

– Herr Unterscharführer, am zis, făcând un pas ti-mid înainte. Îmi cer scuze. N-am vrut să spun asta.

– Ba da, a răspuns cu voce calmă, dar se simțea că e profund ofensat.

M-am blestemat în gând că am limba așa ascuțită. Dar cine s-ar fi gândit că există sentimente sub acea uniformă și mai ales că vorbele unei evreice l-ar putea răni pe un ofițer SS?

– Mă bucur că ai spus toate astea, a zis, uitându-se pierdut pe fereastră. Acum știu exact ce simți pentru mine. Poți să pleci. N-o să te mai deranjez niciodată.

M-am uitat la ușă, apoi la umerii lui încordați, și m-am șters încet pe frunte.

– Nu știi nimic despre mine, Herr Unterscharführer.

– Știu că mă consideri crud și abject.

– Doar crud, am oftat. Cum altfel să te descriu? Un cuțit nu se poate supăra dacă i se spune că e ascuțit. La fel, și un om crud n-ar trebui să se simtă jignit când i se spune că e crud, căci, dacă n-ar fi, nu s-ar comporta de așa manieră. Singura diferență e că un cuțit nu se poate controla, pe când omul e capabil să aleagă cum se comportă. Nu cred, totuși, să fie vina ta: sentimentalismul, compasiunea și toleranța sunt privite ca emoții nedemne de un german de tagma ta.

– Care tagmă?

– SS-ul.

– Nu suntem toți la fel, a mormăit, încercând să se apere. Eu n-am nimic în comun cu Moll.

– Știu. Tocmai de-asta mă supără atât de tare când te comporți exact ca el, deși știu că poți fi atât de diferit.

S-a întors și mi-a aruncat o privire jalnică.

– Nu vreau decât să mă iubești. Îți cer prea mult? Chiar atât de respingător mă consideri?

– Nu, firește că nu, dar..., am zis, gesticulând disperată. Asta nu-i o relație normală între un bărbat și-o femeie. Mi-e teamă să te ating. Uneori, mi-e frică să vorbesc cu tine, pentru că nu știu cum o să reacționezi.

– Ți-e frică de mine? a întrebat, cu o figură șocată.

M-a pufnit râsul.

– E chiar așa greu de crezut?

– Da. De ce ți-ar fi frică de mine?

Am ridicat din umeri.

– Faci parte din SS. Toți ne temem de tine.

– Aiurea.

Din câțiva pași mari, a ajuns la mine. S-a uitat la mâinile mele, mi le-a luat și le-a pus pe obrajii lui. Avea genele încă ude.

– Vezi? Sunt doar un om în carne și oase, ca și tine. În uniforma asta e doar un om ca toți oamenii.

Nu faci altceva decât să afirmi ceea ce conducătorii voştri nu vor să priceapă, Herr Unterscharführer.

Și-a luat încet mâinile de pe mâinile mele, în speranța că le voi ține acolo de bunăvoie, dar le-am îndepărtat imediat. Era un moment straniu și nu știam ce să cred. Avea o piele neașteptat de catifelată, dar îmi părea nefiresc s-o ating. Era totuși un ofițer SS.

Și-a dat seama ce se întâmplă și a rămas în fața mea, iar pe figură i s-a așternut deodată o expresie vulnerabilă și nehotărâtă.

După o vreme, a rupt tăcerea.

– Cât am fost plecat în permisie, n-am visat decât să mă întorc aici și să te strâng în brațe. Pot să te îmbrățișez măcar pentru câteva secunde, Helena? m-a întrebat și am simțit înfrigurarea din tonul vocii lui.

Am încuviințat din cap, mai repede decât ar fi trebuit. A luat-o ca pe un gest instinctiv de supunere și nu s-a clintit din loc.

– Nu vreau să accepți doar ca să-mi faci pe plac. N-aș face niciodată nimic împotriva voinței tale. Nu se va schimba nimic între noi dacă nu vrei să te ating. Te voi proteja orice-ar fi și voi avea grijă de tine.

– Poți să mă îmbrățișezi, dacă vrei. Ți-ar prinde bine. Cred că, în Reich, mamele voastre nu v-au îmbrățișat destul și tocmai de-asta s-a și ajuns în situația asta.

Un zâmbet amar i-a apărut pe chip. Am dedus din asta că nu eram prea departe de adevăr.

– Mama ta te îmbrățișa des? m-a întrebat.

– În fiecare zi. De câte ori avea ocazia.

Cu mișcări lente, m-a prins în brațe și și-a rezemat bărbia pe creștetul meu. Neștiind ce să fac cu mâinile, le-am lăsat să atârne pe lângă corp. N-a comentat și nici nu s-a arătat jignit.

– Eu am fost crescut altfel, a mărturisit. Trebuia să fim de mici niște soldăței. Nu era timp de alintări, doar de disciplină severă. Când am căzut de pe bicicletă și mi-am luxat glezna, tata m-a bătut cu cureaua. Pentru că plângeam, nu pentru că mi-am luxat glezna. Din ziua aia, n-am mai plâns de față cu el. Abia după ce-a murit pe front.

– Câți ani aveai?

– A murit acum un an. Deci aveam nouăsprezece.

– Nu, nu asta. Câți ani aveai când ai căzut de pe bicicletă?

– Opt.

Ce mai era de spus? Copleșită de emoție, am ridicat brațele și l-am cuprins strâns de mijloc. Inițial, a încremenit, după care a părut cât pe ce să se sufoce de bucuria de a fi îmbrățișat. Preț de câteva clipe, am stat nemișcați, neîndrăznind nici să respirăm, atât era de covârșitoare plăcerea de a simți atingerea umană în acest infern unde emoțiile erau interzise ambelor tabere și unde dragostea însăși se făcea scrum în crematoriile industriale.

– Ce bine e..., a zis el cu un oftat, dând glas și sentimentelor mele, și mi-a dezmierdat ușor părul cu obrazul. Aș sta așa toată ziua.

Nu l-am contrazis.

M-a mângâiat tandru pe spate.

– Nu-mi place cum respiri. Ai fost la un doctor?

– La slovacul la care m-ai dus și tu.

– Și ce-a zis?

– Nimic. Mi-a zis să beau cât mai multe siropuri și să mă rog să nu fie tifos, am răspuns, cu un zâmbet stins.

– Ți-au apărut pete roșii pe piept?

– Nu. Mă verific în fiecare zi.

– Dar ai febră.

– Mică. Îmi trecuse, dar a revenit.

– Dureri de stomac?

Gardienii SS erau pregătiți temeinic să descopere tifosul de la primele simptome. Mă bucuram că nu s-a îndepărtat de mine când i-am spus că există și acest risc.

– E posibil să fie doar crampe de foame.

– Ai slăbit cât am fost plecat, a remarcat, cu o figură îngrijorată.

– N-am prea avut poftă de mâncare.

– O să te faci bine, Leni.

M-a emoționat până la lacrimi numele acesta de alint, chiar dacă era varianta germană a numelui meu.

– Am eu grijă de asta. Stai liniștită. M-am întors și n-o să pățești nimic cât timp sunt eu aici. Sunt un soldat bătrân și vigilent.

19

HELENA

Doctorii SS au apărut pe neașteptate, chiar înainte de apelul de dimineață, și au făcut controalele obișnuite. Noi, femeile de la Kanada, arătam mult mai sănătoase decât restul populației lagărului, dar tot excludeau pe oricine prezenta iritații ori ulcerații sau era atât de imprudent încât să tușească în fața lor, cum mi s-a întâmplat mie.

– Ridică-ți bluza.

M-am supus fără să comentez, neștiutoare și încă toropită de febră și somn.

Doctorul SS s-a tras imediat înapoi.

– Tifos. Afară imediat. Toată baraca intră în carantină două săptămâni.

Mi-am examinat, șocată, pieptul și abdomenul. Ieri erau albe și curate, azi, pline de pete roșii. M-a luat amețeala. *Uite așa, azi ești viu, mâine...*

Nu-mi aduc aminte când m-au scos afară.

Eram ciudat de calmă când infirmierul mi-a arătat camionul cu cruce roșie, pe care-l foloseau ca să transporte deținuții la camera de gazare. Regretam doar că n-am apucat să fac schimb de încălțări cu Róžínka, ale cărei suspine încă-mi răsunau în urechi când am urcat în camion. Ghetele mele erau mult mai potrivite pentru iarnă și, dintre noi două, sora mea trebuia să treacă cu bine peste ea. Regretam și că n-am avut ocazia să-mi iau adio de la Unterscharführer Dahler, dar ofițerii nu se trezeau înainte de apelul de dimineață. Avea să afle mai târziu ce-am pățit. Speram doar să se poarte frumos cu Róžínka și după moartea mea.

Drumul a fost scurt și cufundat într-o tăcere funestă. Toată lumea știa unde mergem și nimeni nu scotea nici un sunet. Prezența mea părea nefirească în grupul de uniforme vărgate și chipuri descărnate, dar, în momentele acelea, nu mă băga nimeni în seamă. Câteva minute mai târziu, soldații

și membrii Sonderkommandoului ne-au dat jos din camion. Unul dintre ei m-a recunoscut ca fiind din sectorul Kanada și mi-a strâns mâna compătimitor, în timp ce ne conduceau spre bine cunoscutul buncărul.

– Nu te teme. E o zi bună azi, cu vreme uscată. O să se termine repede. Așază-te sub gurile din tavan și inspiră adânc. O să-ți pierzi cunoștința rapid și n-o să suferi deloc.

I-am mulțumit și l-am urmat înăuntru. Era liniștitor să fiu înconjurată de fețe cunoscute în ultimele clipe de viață. Ne-am dezbrăcat, femei și bărbați laolaltă. Profitând de neatenția gardienilor SS, i-am făcut semn bărbatului din Sonderkommando să vină la mine și i-am pus moneda de aur în palmă – cea pe care mi-o dăduse Rottenführer Dahler înainte să plece în permisie și pe care n-o cheltuisem, ci o păstrasem drept talisman.

– Îi dai, te rog, ghetele surorii mele, Róžínka? Și ea lucrează tot la Kanada...

– O cunosc. Stai liniștită că i le duc.

În scurt timp, toată lumea era în pielea goală, o masă de trupuri costelive și pământii. Doar eu aveam păr pe cap. Unul dintre oamenii din Sonderkommando l-a întrebat pe superiorul SS dacă n-ar fi bine să mă radă mai întâi. Acesta din urmă a gesticulat plictisit.

– Lasă că se ocupă de asta la crematoriu, a răspuns, înăbușindu-și un căscat. Și de dinți. Să-și bată ei capul, nu-i treaba noastră.

Ușa camerei de gazare s-a deschis. Sonderkommandoul ne-a împins înăuntru. Era aproape ireal cât de calmi mergeam toți la moarte. Poate pentru că, spre deosebire de nou-veniți, noi știam că protestele și rugămințile nu sunt de nici un folos și eram atât de sleiți de puteri, încât îmbrățișam cu ușurare soarta atât de comună.

Nu te teme. O să se termine repede.

Cu toate astea, în ultima clipă, l-am prins de mânecă pe bărbatul din Sonderkommando.

– A scăpat vreodată cineva cu viață de la gazare?

S-a uitat la mine de parcă eram nebună.

– Întreb ca să fiu sigură... Dacă doar îmi pierd cunoștința... și pe urmă mă trezesc la crematoriu?

Aceasta era spaima mea cea mai mare – să nu fiu arsă de vie. Bărbatul voinic, cu ochi triști, și-a dat seama și mi-a zâmbit blând.

– N-a supraviețuit nimeni niciodată. Dar, dacă vrei, îți rup gâtul înainte să te bage-n cuptor. Pentru orice eventualitate.

– Da, pentru orice eventualitate, am spus, zâmbind. Mulțumesc.

Cu inima îndoită, i-am dat drumul la mână.

În cameră, era întuneric. Am ridicat ochii și am văzut câteva guri pătrate în acoperiș, prin care pătrundea lumina și prin care gardienii SS aveau să arunce mai târziu gazul.

Am închis ochii și-am așteptat ca gardienii SS să le strige oamenilor din Sonderkommando să iasă și să închidă ușa etanșă.

– Helena! Helena Kleinová!

Șocată să aud vocea care mă striga cu disperare, nu m-am gândit să mă ridic imediat, dar cineva a împins corpurile din jurul meu, și în față mi-a apărut Unterscharführerul Dahler. Ciufulit, cu hainele răvășite și fără manta. Era galben ca ceara la față. În ochi i se citea o spaimă teribilă.

– Aici erai! a exclamat, gâfâind încă după cât alergase, apoi m-a prins de mână și m-a tras în picioare. Sus, sus! Hai să ieșim din șandramaua asta.

Unul dintre ofițerii SS care coordonau gazările s-a postat în cadrul ușii.

– Unde-o duci? a întrebat, privindu-ne bănuitor.

– N-are ce căuta aici. N-ai văzut cum e îmbrăcată? De ce nu m-ai anunțat că unul dintre muncitorii mei e aici?

Celălalt gardian închidea și deschidea gura, vizibil descumpănit de mustrarea lui Dahler.

– Păi... cum a ajuns aici atunci?

– E limpede că a fugit ca să-și pună capăt zilelor, cu ajutorul tău, bolovan cu trese.

Dahler m-a împins în fața ofițerului. Am dus repede mâinile la piept – nu atât de pudoare, ci ca să-mi acopăr iritația.

– Ți se pare ție că arată a om care n-a trecut selecția? Uită-te la ea! E de două ori cât ceilalți!

Era o exagerare, dar, într-adevăr, nu arătam ca un schelet ambulant.

Ofițerul nu părea convins. Ochii lui aveau o sticlire ciudată în semiîntunericul din camera de gazare.

– De ce-ar veni cineva la gazare de bunăvoie?

– I-a crăpat iubitul acum câteva zile și e supărată.

– Așa e, Herr Unterscharführer, a sărit în ajutorul lui Dahler bărbatul din Sonderkommando; așadar, cei doi ofițeri erau egali în grad, de unde și atitudinea sfidătoare. Am văzut-o cu ochii mei. S-a așezat chiar sub gura de gazare, ca să moară mai repede.

După ce-a mormăit o înjurătură la adresa mea, al doilea ofițer s-a dat în sfârșit la o parte și ne-a lăsat să ieșim.

– Unde-ți sunt hainele? m-a întrebat Dahler pe un ton răstit, având grijă să mă întoarcă cu spatele la spectatorii curioși.

Și el se temea că vor observa petele roșii. Era puțin probabil să-și facă griji că îmi admiră goliciunea, când avea o problemă mult mai mare pe cap.

Am arătat spre cârligul în care-mi lăsasem hainele.

– Pentru isprava asta, ai merita să mergi goală până la muncă! mi-a strigat sub privirile indiscrete ale camarazilor lui din SS, apoi m-a îmbrâncit spre haine. Îmbracă-te repede! Și să-ți intre odată în capul ăla sec – aici, noi hotărâm cât trăiți, nu voi!

Ușa camerei de gazare s-a închis și am auzit încuietoarea rotindu-se cu un zgomot înfundat. Cu mâini tremurânde, mi-am tras repede hainele pe mine, sub privirile gardienilor SS și ale bărbaților din Sonderkommando.

– Trebuia s-o lași acolo, dacă-și dorește așa mult să moară, a comentat același Unterscharführer de

mai devreme.

– E experta mea în textile. Cine-i face treaba? Tu? a replicat Dahler ironic.

Câțiva gardieni SS au pufnit în râs. În timp ce-mi încheiam cămașa la nasturi, unul dintre ei i-a făcut semn soldatului postat la ușa care ducea afară. La rândul său, soldatul a făcut semn unei persoane aflate pe acoperiș. În câteva secunde, s-a stârnit agitație în spatele ușii etanșe, mai întâi crize de tuse, urmate de țipete și pumni care izbeau în ușa de oțel. Au urmat plânsete și rugăminți disperate. Unterscharführerul de serviciu s-a uitat la ceas, cu aceeași expresie plictisită pe față.

– Unde-i duceți după aceea? a întrebat Dahler, arătând spre camera de gazare.

– La crematoriu.

– Credeam că nu-l mai folosiți din cauza coșului. Nu de-asta îi ardeți afară de câteva luni?

– L-au reparat între timp. O să-l folosim până construiesc alte patru.

– Monstruozitățile alea din apropiere de Kanada mea?

Celălalt Unterscharführer a scos un mormăit de încuviințare.

– Cică astea-s industriale, nu rabla aia de la Auschwitz, care se strică după fiecare utilizare. O să aibă două etaje, cu buncăr și lift pentru transportul cadavrelor de la parter, unde e camera de gazare, la crematoriul de la etaj. Am văzut planurile, a adăugat lăudăros. Cinci cuptoare, flecare cu câte trei camere. O să fie și un birou pentru Kommandoführer, a încheiat, cu glas visător.

Evident, spera să fie promovat la gradul de Kommandoführer în viitorul apropiat.

– Ca birourile pe care le avem deja la Kanada? a întrebat Dahler, cu un aer ingenuu.

Unterscharführerul l-a săgetat cu privirea.

– Ia-ți jidanca și marș înapoi la Kanada ta, fanfaron cu aere de erou de război! Trebuia să vă fi încuiat pe amândoi înăuntru, ca să nu mai dai din gură și altă dată.

Dahler a pufnit în râs, vizibil încântat că înțepăturile lui și-au atins ținta, apoi m-a apucat de cot și m-a scos din anticameră. Fața lui nu trăda nici o emoție. Doar mâna îi tremura pe brațul meu.

Afară, câmpul înzăpezit scânteia în lumina soarelui. M-a orbit imediat. Mă simțeam deodată secătuită de puteri. Mi s-au înmuiat genunchii și era cât pe ce să mă prăvălesc în zăpadă.

– Nu, nu, nu, Leni, n-avem voie să facem asta, a spus Dahler, prinzându-mă repede și zgâlțâindu-mă ușor. Trebuie să mergem, soldățel. Nu putem dormi când dușmanul e cu ochii pe noi.

Era ciudat că, în cea mai profundă stare de slăbiciune, doar ordinele unui gardian SS ne făceau să mergem mai departe. O văzusem de multe ori la *Muselmänner*, iar acum, asemenea lor, și eu înaintam pas cu pas, deși nu mai aveam pic de forță.

Dahler mă ținea bine. În ochii unui străin, ar fi părut că mă târăște undeva să mă bată, când, în realitate, doar strânsoarea lui vârtoasă mă ținea pe picioare.

În scurt timp însă, nici el nu mai putea să meargă.

– Te superi dacă ne oprim puțin? a întrebat când ne-am mai îndepărtat de buncăr. Trebuie să fumez o țigară.

Deși mă clătinam pe picioare, m-am aplecat instinctiv și-am luat bricheta pe care o scăpase în zăpadă. Îi tremurau mâinile mai rău decât mie. După a treia încercare, a reușit să aprindă țigara și a tras de câteva ori, cu o expresie chinuită, ca și când i-ar fi venit să vomite.

– E prima oară când văd cu ochii mei.

A încercat să râdă, vrând parcă să-și mascheze paloarea cadaverică și broboanele de sudoare care-i luceau pe frunte, în ciuda gerului de afară, dar a renunțat repede și a mai tras o dată din țigară.

– Procesul în sine, la asta mă refer. La instruire, medicii ne-au asigurat că mor pe loc; că acel gaz le paralizează căile respiratorii în câteva secunde... S-a uitat la mine cu o privire rătăcită și a adăugat pe un ton trist: Poate n-au aruncat destul gaz? Sau a făcut-o intenționat? Individul mi s-a părut o canalie, nu crezi? Un rahat cu epoleți! Să sabotezi cu bună-știință o gazare! Ar trebui să-l pârăsc comandantului!

Aproape că-mi era milă de el, atât de disperat se uita la mine. Eu știam de la Andrej că oamenii țipă mereu în camera de gazare.

O știa și Dahler, dar era prea dureros să admită că semenii lui îi ucideau pe ai mei la scară industrială și într-un mod absolut barbar. Probabil că avea nevoie să vadă acolo o persoană la care ținea, pentru ca în sfârșit să se indigneze.

S-a uitat aproape cu ură la buncăr și m-a prins iar de braț.

– Hai să mergem. N-avem de ce să mai zăbovim aici.

Cu mare efort, am deschis gura. Câtă vreme vorbeam, câtă vreme mă prefăceam că sunt întreagă la minte, puteam merge unde mă ducea el.

– Cum ai știut, Herr Unterscharführer?

– Irma, responsabila de bloc, a dat fuga până la cazarmă imediat ce te-au ridicat.

– Irma?

Am rămas plăcut surprinsă. Irma nu era recunoscută pentru firea ei milostivă, dar poate că o ascundea din prudență? Poate că mai salvase și alte vieți, de care nu știa nimeni.

Dahler a ridicat din umeri.

– Cred că știe că sunt îndrăgostit de tine, a răspuns cu sinceritate.

Zăpada ne scârțâia sub picioare în timp ce mergeam unul lângă altul, zgribuliți de frig.

– Unde mă duci, Herr Unterscharführer? am întrebat în cele din urmă.

– Înapoi la Kanada, unde altundeva?

A încercat să zâmbească, dar i-a ieșit doar un rânjet jalnic.

– Am tifos.

– Știu. Mi-a spus Irma.

I-am aruncat o privire nedumerită.

– Din cauza mea, toată baraca e în carantină.

– Ăsta-i protocolul. Vor să fie siguri că nu se răspândește.

Evita dinadins să-mi dea un răspuns clar?

– Atunci, eu unde mă duc?

– Oficial, la infirmerie.

– Și neoficial?

– Nu mai vorbi. Ne apropiem de poartă.

Când am văzut punctul de control, am rămas câțiva pași în spate – așa cum circulau deținuții însoțiți de gardieni SS. Soldatul de gardă căsca. L-a salutat leneș pe Dahler și ne-a făcut semn să trecem fără să întrebe de ce un ofițer SS umblă fără manta, cu o deținută după el. Spre norocul nostru, îl interesa mai mult să-și bea cafeaua de dimineață, decât să respecte regulamentul lagărului. Pe noi, deținuții, ne certau la cea mai mică abatere, pe când camarazilor le aplicau cu totul alte reguli. M-am ținut după Unterscharführer Dahler, străduindu-mă să par sănătoasă tun.

De la distanță, am văzut că Rottenführer Gröning instruia deja un grup de noi deținute pentru munca pe care o executa Kommandoul meu. Erau aduse din lagărul de femei, spre nemulțumirea lui Wolff. Se uita cu o figură acră la rochiile lor vărgate, la trupurile sfrijite și la capetele rase, acoperite cu basmale, și își bea cafeaua din termos. Cum ambii lui camarazi erau ocupați cu nou-venitele, eu și Dahler ne-am strecurat în biroul lui neobservați.

– Bun. Și-acum...

S-a uitat în jur, cu o figură descumpănită.

Atunci am înțeles de ce n-a vrut să-mi spună nimic despre planul lui. Nu avea nici un plan.

Mă uitam la el, aproape cu milă. Era exagerat de impulsiv. Mă salvase, ce-i drept, din camera de gazare, dar ce se întâmpla de acum încolo? Nu aveam unde să mă duc. La baracă nu mă puteam întoarce, pentru că era dezinfectată, conform protocolului. Administrația lagărului era îngrozită

de tifos după epidemia de anul trecut, din iulie, când și câțiva gardieni SS avuseseră ghinionul să se îmbolnăvească.

Dahler m-a tras până la biroul lui și mi-a arătat spațiul dintre două șiruri de sertare, unite printr-o placă.

– O să stai aici deocamdată, mi-a zis. Trebuie să mă prezint la post, dar mă întorc repede, cu mâncare și niște pături. Mai ai sirop?

– Da, am răspuns, scoțând sticla pe jumătate goală din buzunar.

Nu voiam decât să mă întind pe jos și să fiu lăsată în pace.

– Bun. Încerc să mai fac rost. Te-aș ruga, a bolborosit, vizibil stânjenit, să nu faci zgomot cât ești aici. Acoperă-ți gura cu mâna când tușești. Nu vreau să afie cineva că ești aici. O să las radioul pornit, dar încearcă totuși să nu faci gălăgie.

– Desigur, Herr Unterscharführer.

Mi-a zâmbit larg, a pornit radioul și a ieșit din birou, încuind ușa după el.

20

HELENA

A revenit în jurul prânzului, a trântit un munte de blană pe jos, apoi s-a lăsat în genunchi în dreptul ascunzătorii mele.

– Ce mai faci, soldățel? m-a întrebat, făcându-mi semn să ies de sub birou.

– Bine.

M-am târât afară, cu mâinile și picioarele tremurânde și asudând toată din pricina efortului de a mă mișca. Simțeam că-mi plesnește capul. Aveam cârcei din cauza poziției chircite în care dormisem și mă dureau îngrozitor mușchii. Dar m-am străduit să zâmbesc.

– Ți-am organizat câte ceva, m-a informat mândru și s-a apucat imediat să-mi încropească un culcuș sub birou, din câteva haine de blană și un cojoc.

Adusese chiar și o pernuță brodată.

– Gata. Așa nu mai trebuie să dormi pe podeaua tare.

– Mulțumesc, Herr Unterscharführer.

M-a cercetat cu luare-aminte.

– Mi se pare că ai febră, a zis, punându-mi o mână pe frunte. Ți-e frig?

– Un pic.

Am închis ochii din cauza luminii mult prea puternice, aproape orbitoare. Am dat să mă întorc în culcuș, ca să mă mai odihnesc. Să închid ochii și să nu mai simt nimic.

Unterscharführer Dahler m-a oprit imediat.

– Nu încă, Leni. Bea asta. Ți-am adus niște supă de pui de la cantină.

A scos termosul, nelipsit iarna din dotarea gardienilor SS.

– Trebuie să mănânci ceva mai întâi.

– Mi-e greață.

– Știu, dar doctorul, compatriotul tău, a zis că trebuie neapărat să mănânci.

– Ai vorbit cu el?

– Bineînțeles că am vorbit. Trebuie să știu cum să te îngrijesc.

L-am privit cu nețărmurită recunoștință.

– Dar dacă se-ntâmplă să...

– Ce să se întâmple?

S-a ridicat, a traversat camera și a adus o găleată pe care o foloseau deținuții să spele pe jos.

– Dacă vomiți, vomiți. O golesc eu mai târziu. Dar trebuie neapărat să mănânci, Helena. Așa a zis doctorul.

Mi-am plimbat privirea prin birou, de parcă atunci l-aș fi văzut pentru prima oară. Conștientizam deodată unde mă aflu – lagărul din jur și sârma ghimpată; șirurile de barăci în care trăiau prea mulți oameni care doar mureau și mureau și se făceau cenușă și ne îngropau sub ea pe noi, supraviețuitorii, până când ne suna și nouă ceasul. Pământul însuși era otrăvit aici, putred de prea multe cadavre, prea mulți oameni omorâți de prea multe ori de mâna gardienilor SS – gazați, împușcați, îngropați și apoi arși, de parcă ar fi vrut să șteargă până și amintirea noastră de pe fața pământului, ucigându-ne de mai multe ori. Totul în jur era ostil și primejdios – gardienii în uniforme gri și lupii lor alsacieni, *Muselmänner* care ne îngrozeau pentru că reprezentau viitorul nostru, ființe prinse între viață și moarte, dar, cel mai rău, sentimentul chinuitor de singurătate, în mijlocul a sute de mii de persoane. Eram cu toții atât de singuri aici, atât de înghesuiți dar atât de covârșitor de singuri, căci nu ne puteam bizui pe nimeni și nimic...

M-a trecut un fior de amărăciune. Înaintea mea stătea un ofițer SS. Imaginea lui mi se învârteja cețoasă prin fața ochilor. *N-ar trebui să accept nimic de la el. Astea erau hainele oamenilor uciși. Mâncarea era luată de la gura celor flămânzi. N-aveam dreptul să mă folosesc de ele. N-aveam dreptul să dorm pe salteaua unui mort. N-aveam dreptul să port hainele*

unei moarte. N-aveam dreptul să supraviețuiesc când ceilalți mureau cu sutele, de mâna lor.

Încet și cu mare efort – dar animată de o hotărâre lucidă –, i-am împins termosul înapoi.

Mai bine de un minut, Dahler n-a scos un sunet, ci doar s-a uitat nepăsător la el.

– Ce-i asta, Leni? Un gest de rebeliune? Sau te-ai molipsit de la defetismul celorlalți? a zis și mi-a întins din nou termosul. Bea.

Văzând că nu mă ating de el, i-a scos capacul și mi l-a pus cu forța în mâini.

– Vrei să scapi de-aici sau nu?

I-am aruncat o privire stupefiată. *Cei ca mine nu scăpau de aici. O știa și el foarte bine.*

– Situația nu ne e deloc favorabilă la Stalingrad. Toată armata noastră e încercuită. Contraatacurile comuniștilor s-au intensificat și le-au venit în ajutor și trupele siberiene, dacă japonezii sunt ocupați cu americanii. Apropo de americani, acum că au intrat și ei în război și le trimit rusnacilor aeronave, echipamente și alimente, sunt slabe șanse să ieșim victorioși. E doar o chestiune de timp, cât va mai trebui să suferi aici. Poate doi sau trei ani... Nu vrei să scapi și... să-ți trăiești viața? Eu îmi doresc nespus să trăiești, Leni.

– Cu tine? am întrebat, căci, dintr-un motiv sau altul, mi se părea crucial să aflu răspunsul la această întrebare. Vrei să trăiesc cu tine, după război?

Dahler a ridicat din umeri. Nu-i vedeam ochii din cauza genelor lungi.

– Cu mine sau fără mine, cu porcul ăla din Sonderkommando, dacă dorești. Nu contează. Vreau doar să scapi cu viață.

M-am înecat deodată și aproape că m-am convins că tusea era de vină. Am sorbit din supă, trecând peste greață și durere, până când am simțit că mă încălzesc din nou – de la cuvintele lui pline de căldură, dar nici asta nu conta. Ajunsesem într-un punct în care nu mai puteam opune împotrivire. Dahler mă privea tulburat și cu nemărginită tandrețe, încetând în clipa aceea să mai fie, în ochii mei, dușmanul. Cu un efort supranatural, am

căutat ultimele fărâme de rezistență în mine, dar n-am găsit nici una. Eram bolnavă și cu un picior în groapă, iar el era singurul care stătea pavăză între mine și moarte, și pentru asta îl iubeam.

Zâmbetul cald i-a revenit pe chip.

– Ți-am adus și ceva mai consistent, a spus, scoțând din buzunar un pătrat gros învelit în ziar. Sendviș cu lebăr. Din ăla adevărat, făcut în Austria, nu mizeria pe care-o găsești la bucătăria lagărului. L-am adus de la Drasenhofen. Mutti l-a preparat, deci crede-mă că e o minunăție. Și niște miere pentru tuse.

M-am trezit cu un borcan în mâinile deja pline de bunătăți.

– Carafa cu apă e pe pervaz, dacă ți-e sete. Aș sta cu tine, dar noile lucrătoare sunt foarte nepricepute, așa că va trebui să stăm toți cu ochii pe ele cât e ziua de lungă, pentru că habar n-au ce fac. Trec să te văd când prind o clipă liberă. Să te odihnești, da? Îți mai aduc mâncare și medicamente mai târziu. Acum, apucă-te și mănâncă. E un ordin. Până mă-ntorc, să nu mai rămână nimic.

M-am trezit pentru că cineva mă striga și mă zgâlțâia de umăr. Încă toropită de somn și de febră, am deschis cu greu ochii și-am deslușit, la lumina lanternei pe care o lăsase pe podea, silueta Unterscharführerului Dahler.

– Leni? Cum te simți?

I se simțea îngrijorarea în glas.

– Încă vie, am hârâit stins.

A scos un pufnet ușor.

– Același lucru i l-am spus și eu medicului, după ce m-am târât de pe front, cu genunchiul făcut ferfeniță. Apoi am leșinat pe masă.

Și-a pus palma rece pe fruntea mea fierbinte.

– Ți-a crescut febra.

N-am răspuns, ci doar m-am uitat în jur, după apă. Mă ustura cumplit gâtul și nu puteam să respir. Dahler mi-a întins un termos mai mic.

– Ți-am făcut *Glühwein*[13]. Ar trebui să te mai încălzească. E bun și pentru gât, mi-a zis, iar eu am

încercat să ridic termosul cu ambele mâini, dar îmi părea greu ca un bolovan. Ar fi bine să te schimbi în haine uscate. Mă duc să văd ce găsesc.

Când s-a întors cu hainele, eram pe jumătate adormită. Nu puteam să țin ochii deschiși. Dahler a șovăit o clipă, apoi s-a lăsat în genunchi înaintea mea.

– Ești în stare să te schimbi singură?

Mă îndoiam că aș fi, dar am încuviințat totuși din cap. M-am ridicat în capul oaselor cu ajutorul lui și am început să-mi deschei nasturii cămășii. Am ajuns doar la al treilea, după care mi-au căzut mâinile în poală. Nu mă simțeam atât de epuizată la finalul unei ture de douăsprezece ore, cum mă simțeam după trei nasturi amărâți.

– Trebuia să mă fi lăsat în camera de gazare, Herr Unterscharführer, am murmurat, cu glas răgușit. Oricum n-am șanse să scap.

– Aiurea! O să te pui pe picioare, mi-a zis, prinzându-mi obrajii în palme, și i-am simțit respirația caldă pe buze. În caz că ai uitat, chiar azi-dimineață ți-am spus că noi hotărâm cât trăiți. E foarte simplu de ce nu poți să mori, Leni. Pentru că ți-o interzic.

Cuvintele lui mi-au smuls un zâmbet îndurerat.

– Nu cred că tifosul ține cont de asta, Herr Unterscharführer.

– Mai vedem noi.

A început să-mi desfacă nasturii, unul câte unul. Am încercat să-l ajut, trăgându-mi brațele din mâneci, dar, până la urmă, el a făcut și asta, cum tot el m-a dezbrăcat și de restul hainelor. Eram mult prea slăbită ca să-l ajut. Furoul ud leoarcă a sfârșit în vârful mormanului de pe podea. Din pudoare, m-am gândit să-mi acopăr goliciunea. Era necuviincios și un păcat teribil să îngădui unui bărbat – care nu-mi era soț – să mă dezbrace și să-mi atingă trupul gol, dar eram prea amețită și lipsită de energie ca să-mi bat capul cu asemenea fleacuri. Pe lângă asta, nu era nimic sexual în modul în care trata situația. Ba mai mult, atingerile lui, mișcările precise și reci semănau mai mult cu ale unui doctor, decât cu ale

unui soldat care ar profita de ocazie ca să pipăie o fată despuiată și neajutorată.

A adus puțină apă, a udat cămașa veche și mi-a șters delicat transpirația de pe corp.

– Ar trebui să-ți scadă puțin temperatura, a spus, lipindu-mă cu blândețe de pieptul lui, ca să mă șteargă pe spate.

Am lăsat capul pe umărul lui și mi-am auzit respirația hârâită.

– Nu sta așa aproape de mine, Herr Unterscharführer, că te molipsești. Tifosul e foarte contagios.

– Păduchii îl transmit, nu oamenii. Gata, nu mai vorbi, că îți iriți gâtul.

Am așteptat să termine și mi-am folosit puținele forțe rămase ca să-l ajut să mă îmbrace în cămașa groasă și pantalonii comozi. Reușise să facă rost și de o pereche de șosete de lână, pe care mi le-a tras în picioare.

– Ar trebui să pleci, Herr Unterscharführer. Sigur te caută camarazii dumitale...

– Colegii mei beau de sting la ora asta, ca întotdeauna la sfârșit de tură, așa că n-ar observa nici dacă ar lua foc lagărul.

A mai aranjat o dată blănurile sub birou, m-a întins ușor și s-a lungit lângă mine, așezându-mi capul pe brațul lui.

– Dormi, Leni. Ai nevoie de odihnă.

M-am trezit de câteva ori în cursul nopții și, de fiecare dată, Unterscharführer Dahler m-a strâns în brațe când m-a apucat tusea, mi-a adus apă cu miere și mi-a șters fruntea cu o cârpă umedă. Încercam să-i zâmbesc și să par curajoasă, dar când au început durerile de stomac, ascuțite și chinuitoare ca loviturile de cuțit, am cedat psihic și am izbucnit în plâns, agățându-mă cu disperare de hainele lui.

– Hei, soldățel, de ce plângi? a spus el, mângâindu-mi părul, ca să mă aline. Te doare așa rău? Să-ți aduc niște morfină?

– Da... Nu. Mi-e foarte frică...

– De ce ți-e frică?

De moarte. Nu era limpede?

– Sunt aici. O să te faci bine și-o să uiți de asta, a zis și m-a strâns și mai tare în brațe.

În mod curios, mă simțeam destul de liniștită, ca și când moartea n-ar fi cutezat să se atingă de mine câtă vreme el mă ocrotea.

– Nu vreau să mor, am recunoscut în cele din urmă, îngropându-mi fața la pieptul lui.

– N-o să mori, mi-a zis el, cu un glas atât de calm și pe un ton atât de sigur, încât mi-a dat și mie încredere. Asta-i noaptea cea mai grea, atâta tot. Trebuie să înceapă să-ți scadă febra, așa a zis doctorul. Mâine-dimineață, o să te simți mai bine. Încearcă să mai dormi puțin.

– Mi-e teamă să adorm. Simt că o să mor în somn. Dacă sunt trează, nu pune gheara pe mine...

Am redevenit agitată și transpiram de frică.

Spre surprinderea mea, n-a râs de superstițiile mele, doar m-a privit cu infinită răbdare, cum te-ai uita la un copil năpădit de o teamă nejustificată.

– Întinde-te, că te țin eu în brațe și-ți spun povești ca să stai trează până dimineața. De acord?

Nu eram foarte convinsă, dar am încuviințat din cap. A tras cojocul peste noi și m-a cuprins în brațe.

– Despre ce-ai vrea să-ți povestesc?

Am cugetat preț de câteva clipe.

– Despre orașul tău natal.

– Drasenhofen? a întrebat, oarecum mirat. Oraș e mult spus. Mai degrabă sat, a zis, râzând în părul meu. E în Austria Inferioară, chiar la granița cu Cehoslovacia.

– Serios?

– Foarte serios. Suntem vecini, tovarășă.

S-a ținut de cuvânt și nu mi-a dat drumul din brațe, nici nu s-a oprit din vorbit. În delirul meu, îl auzeam povestind despre mama și tatăl lui, care murise pe Frontul de Est, despre prietenii din copilărie, despre dragostea pentru cai și despre recrutorii SS care au venit în oraș imediat după Anschluss[14]. Mi-a vorbit despre război și tovarășii lui, despre stepele ucrainene și câinele lui, Prinz, de

care-i era foarte dor, precum și despre casa în care aveam să locuim după război. Poate că ultima parte a fost doar un vis, iar el n-a pomenit nimic despre asta; când ai febră mare, se întâmplă ca mintea să-ți joace feste.

Din timp în timp, când febra începea din nou să crească, îmi atingea fruntea și mă tampona cu cârpa udă. Dar nici o clipă nu mi-a dat drumul și, într-un sfârșit, am adormit în brațele lui. Dimineață, când am deschis ochii în acordurile trompetelor anunțând apelul și am dat să mă ridic – un instinct dezvoltat în lagăr –, mă simțeam într-adevăr mai bine. Eram încă foarte slăbită, dar dispăruse senzația de amețeală, la fel și întunericul straniu care amenința să mă înghită cu doar câteva ore mai devreme. A trebuit să mă agăț de uniforma lui Dahler când am vrut să mă ridic – gest care, judecând după expresia de pe fața lui, îi făcea mare plăcere. Îl ținusem treaz toată noaptea, cu accesele mele de tuse și toate poveștile pe care mi le spusese, și totuși zâmbea, ca și când acest lucru nu l-ar fi deranjat câtuși de puțin.

– Trebuie să fiu prezent la apel, mi-a zis, descleș-tându-mi încet degetele de pe mâneca lui. Mă întorc repede cu micul-dejun. Mai dormi puțin. S-a făcut dimineață. N-are de ce să-ți fie frică.

Am vârât mâna pe sub cămașă și mi-am pipăit petele roșii.

– Nu mi-a trecut iritația, am spus dezamăgită.

– Nu trece așa repede. O să ți se extindă pe tot corpul.

Mi-am pipăit fața, rușinată.

Gestul meu l-a făcut să râdă.

– Nu-ți face griji pentru fețișoara ta drăgălașă. Nu apare și pe ea. Nu e pojar, m-a asigurat el.

– Trebuia să te fi făcut doctor.

– Așa e, a încuviințat neașteptat de ușor și m-a sărutat pe frunte. Te iubesc, Leni.

– Și eu te iubesc, Herr Unterscharführer, am murmurat pe negândite.

– Franz.

– Franz, am repetat.

S-a ridicat în picioare, deși era limpede că nu avea nici un chef. Imediat cum a încuiat ușa, am adormit din nou și am visat un orășel de la granița dintre Austria și Cehoslovacia, un câine cu numele Prinz și o casă în care aveam să trăim într-o bună zi.

---

[13] „Vin fiert“ (în limba germană în original)

[14] Anexarea Austriei de către Germania nazistă, la 12 martie 1938

21

HELENA

Programul de noapte nu s-a schimbat. Dahler intra în birou cu buzunarele pline cu bunătățile șterpelite de la popota SS-ului, punea lanterna pe podea, ca să nu atragă atenția aprinzând becurile, și mă hrănea cu linguriţa în așteptarea clipei când aveam să mă înzdrăvenesc și să mă pot hrăni singură. Se așeza turcește pe jos, cu spatele la lumina difuză, chihlimbarie, și mă distra cu anecdote soldățești, până mi se închideau ochii de somn după atâta mâncare și ceai cald. Apoi aranja blănurile în jurul nostru și mă lua în brațe ca în prima noapte și-mi sufla ușor în păr, dându-mi fiori pe șira spinării.

Trecuse mai bine de-o săptămână, poate și mai mult, iar eu mă obișnuisem atât de mult să adorm în îmbrățișarea lui, încât nu mai concepeam altceva din momentul acela. Alături de el, nu mă temeam de nimic.

– Cum de nu te-ntreabă camarazii de ce stai până târziu la birou? am zis, în timp ce împărțeam cina alcătuită din tocăniță, cârnați și pâine luată de la popota SS-ului.

Pe chipul lui Dahler a apărut un zâmbet strâmb.

– Conducerea lagărului a mărit rația de șnaps, așa că se fac turtă în fiecare seară. Cred că nici nu observă că nu sunt în patul din cazarmă. Știi că a fost o vreme când ne îmbătam în asemenea hal, încât nu eram în stare nici să coborâm din pat ca să stingem lumina și trăgeam cu pistolul în bec?

– Cred că glumești, am zis și chiar m-am oprit din mestecat pentru câteva secunde.

– Ăsta-i purul adevăr. Nu ne cere nimeni socoteală. În general, putem face orice poftim. Inclusiv să umblăm noaptea după bunul plac.

– Adică nu ești singurul care pleacă din cazarmă?

– Nici pe departe. Numai că ceilalți..., a zis, foindu-se stânjenit, nu au țeluri atât de nobile ca acela de a-și îngriji prietenele suferinde. Văzându-mi figura nedumerită, a dat ochii peste cap, exasperat că trebuie să-mi explice. Sunt toți bărbați tineri, iar gardiencele sunt foarte puține. Așa că dau buzna prin barăci, își aleg fetele care le plac și... înțelegi tu..., s-a bâlbâit el, și regretam acum că am întrebat. Eu n-am făcut niciodată așa ceva, s-a grăbit să adauge.

– Nici nu-mi închipuiam.

– Vorbesc foarte serios. Nici măcar când eram pe front.

– Te cred.

O vreme, a rămas cufundat în amintiri și n-a mai spus nimic.

– Erau și băieți care făceau asta... pe front. Dar aveam un Untersturmführer[15] bun. Nu-i lăsa să scape nepedepsiți pentru asemenea fapte. Erau doi prieteni, amândoi din München, băieții unor funcționari de partid... N-am pomenit vreodată niște javre mai mari! Mereu beți și pușși pe rele, dar, când urma un atac, se făceau nevăzuți amândoi. Odată, au prins o tânără, fiica unui țăran și... în fine, nu-i nevoie să afii detaliile oribile, dar când localnicii au venit să se plângă, Untersturmführerul le-a zis celor doi prieteni la cataramă să se împuște reciproc, altminteri îi trimite în fața plutonului de execuție. Nu-l interesa dacă se supără părinții lor că a făcut dreptate. S-au supărat rău mahării de partid și l-au transferat imediat pe comandantul nostru. Nu știu ce s-a întâmplat cu el. Înlocuitorul lui era un nemernic. Din fericire, am fost rănit la scurt timp după aceea și n-a trebuit să rămân prea mult sub comanda lui. Sunt oameni de toate soiurile, asta-i realitatea. A meditat câteva secunde, apoi a adăugat: Wolff e un exemplu din acest punct de vedere. Uneori, n-are chef să meargă în oraș și să plătească, așa că... se distrează în altă parte.

– La Birkenau? am întrebat, nevenindu-mi a crede că așa ceva e cu putință.

Franz a clătinat încet din cap.

– Aici, la Kanada, a murmurat, aproape fără să mişte buzele. Femeile de la Kanada încă arată a femei normale. Îşi dau cu parfum, au păr şi sâni. Nu s-ar atinge de cele de la Birkenau, fiindcă i se par dezgustătoare.

Am împins mâncarea cât colo, căci îmi pierise toată pofta. Câte dintre femeile pe care le cunoşteam or fi fost abuzate într-un mod atât de abject? Înţelegeam şi puteam ierta bătăile, dar asta era cu totul altceva.

– Nu le violează; le oferă bani şi alte favoruri, a adăugat Dahler, vizibil stânjenit. Dar...

– Dar, deşi pare că au de ales, în realitate nu au, aşa-i? am spus eu ceea ce el nu putea rosti.

– Nu ştiu foarte bine cum procedează, a zis încet, lăsând ochii în pământ.

– De ce eşti prieten cu el, dacă ştii că face asemenea lucruri?

– Nu sunt prieten cu el. Suntem colegi. E altceva.

– Altceva? am pufnit, aproape amuzată de logica lui ciudată.

– E greu să-ţi explic, a răspuns, încruntându-se în timp ce căuta cuvintele potrivite; se vedea că e dificil să găsească o explicaţie raţională. Aşa am fost crescuţi de mici. Führerul şi SS-ul sunt mai presus de orice. Un soldat SS trebuie să execute ordinele fără să le pună la îndoială. E datoria noastră sfântă să ne urmăm şefii. Gândirea e dăunătoare, ca să-l citez pe Obergruppenführer Eicke[16]. Un soldat SS adevărat nu trebuie decât să asculte ordinele. Îndoielile sunt dăunătoare. Nu e loc de îndoieli printre membrii SS. Fraţii noştri din SS sunt mai presus decât fraţii de sânge. Conducătorii noştri ştiu ce e mai bine pentru noi. Noi trebuie să-i ascultăm. Loialitatea necondiţionată e mai presus de orice.

Glasul lui începea să capete forţă, ca şi când ar fi descoperit fundamentul pe care putea în sfârşit să se sprijine, iar ochii i-au devenit deodată întunecaţi şi ficşi. Era ceva mecanic în vorbirea lui când recita acele idei. Îi veneau prea uşor neadevărurile duşmănoase şi otrăvite, pe care le repetase de prea multe ori.

Am înghițit în sec, temându-mă că e prea târziu să le mai separe de propriile gânduri. Prinseseră rădăcini adânci.

– Chiar dacă logica îți spune altceva? am stăruit cu prudență.

Și-a masat fruntea.

– Ordinul e ordin. Soldatul SS are datoria să se supună fără să protesteze, a repetat.

– Chiar dacă știi că faci ceva rău? am spus, privindu-l cu atenție. Chiar dacă e împotriva conștiinței tale?

Dahler a făcut o grimasă și și-a acoperit ochii cu podul palmelor.

– Sentimentele de compasiune sunt provocate de înșelăciunile inamicilor statului. Se folosesc de mila noastră ca să-și atingă scopurile răuvoitoare. Dacă un superior îți dă un ordin, nu poate fi decât corect, chiar dacă nu-l înțelegi. Nu avem voie să contestăm autoritatea superiorilor noștri. Este periculos. Este o trădare...

– Franz, uită-te la mine, te rog.

I-am tras mâinile de pe față, pe care și-o ascundea de mine cu îndărătnicie, parcă implorându-mă să pun capăt acestui interogatoriu.

– Sunt evreică. *Eu* sunt inamicul statului. Atunci de ce m-ai scos din camera de gazare? De ce mă ascunzi? Nu e o încălcare a ordinelor?

– Ba da, dar...

– Dar ce?

– N-aș putea permite să pățești ceva, a răspuns, cu o figură tragică.

– Dar sunt evreică și n-ar trebui să mă protejezi.

– Știu.

– Ce se-ntâmplă cu ordinele sfinte?

– Nimic. Te iubesc. N-am ce face.

Aveam senzația că o să izbucnească-n plâns din pricina necazului care căzuse pe capul lui.

M-am tras mai aproape și l-am prins de mână. Era încă ciudat să-l ating eu prima și fără să-i cer voie, dar știam că se bucură enorm când fac asta.

– Führerul vostru e o ființă odioasă, am spus calm, uitându-mă în ochii lui.

A tresărit îngrozit, dar n-a încercat să protesteze și nici nu și-a retras mâna, deși am observat că s-a încordat din tot corpul la auzul cuvintelor mele. Aici, oamenii erau împușcați din motive mult mai mărunte, iar eu îi puneam la încercare loialitatea față de un om pentru care juraseră toți să-și dea viața.

– Tu nu ești așa, sunt sigură de asta. Îmi doresc să fii bun, nu spre binele meu sau al celorlalți deținuți, ci pentru tine. Ura distruge totul. Dragostea e cea care vindecă. Nu ești mai fericit aici, cu mine, decât atunci când bați un amărât de prizonier sau te îmbeți cu tovarășii tăi, ca pe vremuri? l-am întrebat, dar nu spunea nimic. Nu te-ai simțit mai împăcat când mi-ai salvat sora de la gazare decât atunci când ai auzit oamenii care se sufocau înăuntru? am stăruit, iar el a încuviințat din cap, încet și extrem de șovăitor, dar a încuviințat. M-ai făcut să mă simt protejată lângă tine, Franz. Când sunt cu tine, știu că n-o să pățesc nimic. Am ajuns să am încredere în tine; am ajuns să te îndrăgesc în aceste două săptămâni, dar asta pentru că mi-ai permis să-ți văd adevăratul chip, nu uniforma pe care o detest din tot sufletul. Știu că poți fi bun și afectuos și știu că ai inimă. Nu-ți cer decât să-ți asculți inima, și nu abjecțiile pe care vi le bagă-n cap șefii voștri. Când intuiția îți spune că ceva nu e bine, să știi că așa e. E busola morală care te îndrumă. Comportă-te așa cum simți tu că e bine.

A rămas nemișcat o perioadă. Apoi s-a aplecat brusc spre mine și m-a sărutat scurt pe obraz.

– Simt că asta e bine.

Un zâmbet larg mi s-a înfiripat pe buze. Era deja altceva, mult mai bine decât să-mi recite papagalicește doctrina SS.

– Ai dreptate.

După câteva clipe de cugetare și simțind că nu voi opune împotrivire, s-a tras mai aproape și și-a lipit buzele de colțul gurii mele. Am închis ochii. Genunchii ni se atingeau. Mi-am tras încet mâna din strânsoarea lui și i-am pus-o pe ceafa atât de catifelată și vulnerabilă, pe sub gulerul rigid al

uniformei. Mi-a cuprins fața în palme și mi-a acoperit gura cu a lui, iar eu l-am lăsat să mă sărute, să mă sărute cu adevărat pentru prima oară.

Undeva, într-un cotlon al minții mele, glasul mamei îmi repeta că sărutările și trupul meu sunt menite doar soțului meu și doar el avea dreptul să primească darul cel mai de preț – fecioria pe care i-aș fi oferit-o în noaptea nunții, nu mai devreme. Doctorul SS îmi răpise deja acest dar din ziua sosirii mele aici. Puteam să ofer ce mai rămăsese din mine unei persoane care să aprecieze măcar.

Nu l-am oprit când mângâierile au devenit mai insistente, în timp ce-mi explora corpul, și nu i-am dat mâinile la o parte când a început să-mi descheie cămașa. Am așteptat să mă cuprindă rușinea și dușmănia – și eu eram crescută altfel –, dar, în locul lor, s-a așternut altă emoție. N-am simțit rușine ori vinovăție când i-am permis să mă întindă pe jos și să-mi scoată pantalonii. Dimpotrivă, mi se părea firesc să-mi atingă pielea goală, ca și când i-aș fi aparținut și nu făcea decât să revendice ceea ce i se cuvenea.

Se simțea nerăbdarea în sărutările și atingerile lui – sânii, pântecul, picioarele mele desfăcute –, dar tot m-a întrebat cu glas stins și răgușit dacă am mai fost vreodată cu un bărbat, ca să se poarte cu blândețe și să nu mă rănească. Am zâmbit cu amărăciune și i-am spus să nu-și facă griji. Mă rănise doctorul SS cu mult înaintea lui. Voiam ca Franz să mă ajute să uit de toate. Și poate reușeam și eu să-l fac să-și uite trecutul.

---

[15] Grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de sublocotenent

[16] Este vorba despre generalul-locotenent Theodor Eicke (1892–1943), cel mai înalt responsabil cu organizarea lagărelor de concentrare. A murit în februarie 1943, când avionul său a fost doborât de sovietici.

22

Germania, 1947

Doctorul Hoffman se uita la Helena Dahler, care a lăsat capul în pământ, cu un zâmbet blând.

– Deci, cum puteți vedea, totul s-a petrecut de comun acord. Soțul meu nu m-a violat niciodată, nici pe mine și nici pe alte deținute. Dar înțeleg motivul pentru care domnul Novák ar declara acest lucru.

Se uita la fereastra pictată în roșu de lumina amurgului, evitând să privească spre completul de judecată când vorbea despre lucruri atât de intime. Franz Dahler îi mângâia mâna, cu degetul mare, fără să-și dea măcar seama ce face. Observându-i gestul, doctorul Hoffman nu și-a putut reține un zâmbet.

– Așa cum ați dedus, probabil, din cele spuse despre Herr Wolff, deținutele nu se puteau împotrivi dorințelor unui gardian SS. E normal ca Herr Novák să presupună că soțul meu e același gen de bărbat. Unul care violează femei. Vă asigur că Franz nu a făcut niciodată așa ceva, nici mie, nici vreunei alte persoane.

În tot acest timp, slovacul se uita la peretele din față și strângea din buze. Spre deosebire de Dahler, care părea relaxat și ușor gânditor, Novák avea spatele țeapăn de încordare.

– Herr Dahler, l-ați *văzut* vreodată pe inculpat să o forțeze pe Frau Dahler să întrețină relații intime cu dumnealui? l-a întrebat președintele completului de judecată.

– Nu, bineînțeles că nu l-am văzut. După cum vă puteți imagina, gardienii SS preferau intimitatea când era vorba de astfel de activități. N-am făcut altceva decât să repet ce-am auzit de la alții.

– Și ce spuneau aceștia, mai exact?

– Că inculpatul avea o relație cu ea.

– Neconsimțită? Exprimați-vă clar.

Slovacul n-a răspuns.

– Herr Novák, vă rog să răspundeți la întrebare, a insistat președintele. Nu uitați că sunteți sub jurământ.

– Se înțelege de la sine, s-a răstit Andrej Novák. Nici o deținută n-ar întreține relații intime cu un gardian SS de bunăvoie. Nu credeți că am dreptate?

– Nu suntem aici ca să emitem păreri. Suntem aici ca să discutăm despre fapte concrete, i-a explicat, răbdător, președintele. În calitate de coreclamant, ați adus acuzații grave la adresa inculpatului, printre care și faptul că a întreținut relații sexuale forțate cu martora, Helena Dahler. Este de datoria tribunalului să arate dacă aceste acuzații sunt întemeiate sau nu. Până acum, toate dovezile pe care le-ați adus în sprijinul acestei acuzații sunt zvonuri, cu atât mai mult dacă luăm în considerare faptul că Frau Dahler însăși neagă că s-ar fi întâmplat așa ceva. Dacă ați fi fost martor la un astfel de eveniment, ar fi fost cu totul altă discuție. De unde și întrebările mele.

– Nu, n-am fost *martor* la un astfel de eveniment, a răbufnit Novák, încercând să-și mascheze furia.

– Ca să se consemneze, inculpat, și dumneavoastră negați că ați abuzat sexual de martoră? a întrebat președintele, arătând cu ciocănelul spre Helena.

Dahler a oftat, parcă sătul să tot repete ceea ce era evident.

– Așa cum a declarat deja soția mea, n-am atins-o niciodată fără consimțământul ei. Nu, niciodată n-am abuzat-o sexual, nici pe ea, nici pe vreo altă deținută. Sunt convins că și cumnata mea, Róžínka Feldman, va conflrma acest lucru, deși mă consideră un ticălos, a zis, iar cuvintele lui au stârnit chicoteli în sală. Puteți discuta cu supraviețuitorii de la Kanada – toți vor depune mărturie în favoarea mea. Violul este cel mai abject lucru la care un bărbat poate supune o femeie și am disprețuit mereu lichelele care se pot deda la asemenea fapte. Mi-ar crăpa obrazul de rușine dacă i-aș face asta soției mele. N-am negat că am bătut-o o dată, dar așa ceva...

A clătinat din cap vehement.

Doctorul Hoffman îl credea.

– Mâine o vom audia pe Róžínka Feldman, a anunțat președintele completului. Sunt curios ce are de spus despre toate acestea.

– Va fi cel mai serios martor, Onorată Instanță, a zis Dahler, păstrând tonul glumeț pe care-l folosise anterior, când vorbise despre cumnata lui. Nu mă suportă, dar e femeie cinstită; va spune doar adevărul și, spre deosebire de soția mea, nu se va întrista dacă ajung cumva la închisoare.

Vorbele lui au stârnit din nou râsete.

Când vrea, e un tip șarmant, și-a zis doctorul Hoffman. Dar, în meseria lui, cunoscuse criminali de o șiretenie desăvârșită.

*

Se înserase. Afară, orașul tăcut se scălda în ploaie. Cu excepția câte unui felinar chior, străzile, doar parțial locuibile, erau cufundate în întuneric. Apa scânteia pe pietre, ca și când orașul s-ar fi spălat de trecutul său sângeros. Doar pârâiașele de ploaie care se prelingeau pe geamul lui erau vii, în rest, totul era neclintit.

Cu mâncarea pe jumătate consumată și uitată pe pervazul ferestrei – în armată, se dezvățase să mai mănânce la masă, fiind mereu pe fugă, mereu preocupat de ceva important –, doctorul Hoffman și-a consultat ceasul. Era nepotrivit să-și sune colegul la o oră atât de înaintată, dar știa că n-o să poată dormi dacă nu vorbește cu cineva din domeniul lui. Cazul acesta îl sâcâia ca un țânțar la țară, pișcându-l cu întrebări fără răspuns, care-l făceau să-și iasă din minți.

Și când te gândeai ce simplu părea totul la început! Un fost nazist își aduce soția pe post de martoră, ca să-și salveze viața. Versiunea coreclamantului Novák era succintă și anostă; Dahler era un violator și un mitoman, un ucigaș cu sânge-rece, care ura evreii. Iar Helena – biata Helena – era doar o victimă care îndurase abuzuri, mai întâi în lagăr și acum, în calitate de soție a lui Dahler. Motivul lui Dahler era limpede ca lumina

zilei. Nimic nu-i spăla mai bine reputația decât căsătoria cu o fostă deținută a lagărului.

Totuși, tandrețea cu care îl privea ea și afecțiunea atât de evidentă nu puteau fi simulate sub imperiul amenințărilor. Își iubea sincer și profund soțul, iar lucrul acesta îl nedumerea peste măsură pe doctorul Hoffman. Cum era posibil așa ceva? Cum să se îndrăgostească de el? În definitiv, relația lor începuse în cele mai sumbre împrejurări. Ea singură recunoscuse că la început n-a vrut să aibă de-a face cu el. I-a rupt biletul de dragoste. În primele săptămâni, era convinsă că Dahler nu are suflet și nu e capabil să iubească. Și atunci, cum s-a produs această schimbare?

Știa foarte bine cum s-a produs – Helena și-a spus povestea fără ascunzișuri; mici favoruri, gesturi de bunăvoință, faptul că i-a salvat sora și apoi... chiar pe ea. În mod normal, însă, asta ar fi trezit sentimente de recunoștință. Logic gândind, nu te îndrăgostești de persoana care te salvează de la înec. Nu te îndrăgostești de temnicer pentru că te lasă să te acoperi cu încă o pătură.

Cât despre Dahler, nu era nici pe departe o figură eroică. E adevărat că și-a riscat viața ca s-o salveze, dar asta dintr-un interes personal. Voia ca femeia pe care-o iubea să fie a lui și numai a lui. În afară de ea și de sora ei, n-a scos pe nimeni altcineva din camera de gazare. Cel mai probabil nici nu-i păsa de soarta celorlalți evrei, ci doar de a Helenei. Prin urmare, cum putea să iubească atât de sincer un om care i-a omorât fără milă semenii? Nu cu mâna lui, ce-i drept, dar complice fiind.

Doctorul Hoffman și-a dezlipit ochii din punctul în care privea gânditor, s-a uitat la ceas și s-a dus hotărât la telefonul negru de pe birou. Bătea nervos cu degetele în masă, așteptând să-i răspundă glasul cunoscut.

Erau în total patru colegi de facultate care lucrau aici ca psihiatri și adunau materiale pentru viitoarele studii academice. Cum Will Hutson era extrem de apreciat de profesorii de la Stanford pentru teza lui despre relația temnicer–prizonier, era

normal ca doctorul Hoffman să-l aleagă pe el. Teoriile lui se aplicau în cazul lui Dahler.

– Will? a zis și s-a luminat la față când a auzit obișnuita formulă *doctorul Hutson la telefon*. Te-am trezit cumva?

– Nu, încă lucrez. Ce părere ai de vremea asta oribilă?

– Vreau să te întreb ceva, dacă ai câteva minute la dispoziție, a zis Hoffman, ignorând întrebarea irelevantă, și a dat drumul cablului pe care începuse să-l înfășoare pe deget fără să-și dea seama.

– Pentru tine, oricând. A apărut ceva interesant?

Interesant era puțin spus.

– Ai discutat și tu cu supraviețuitori din lagăr, nu?

– Normal.

– Ai întâlnit vreodată un caz în care o fostă deținută să... se îndrăgostească de un reprezentant al autorității?

– De un ofițer, vrei să spui?

– Ofițer, gardian, Kapo... un superior ierarhic.

– Te referi la situațiile în care deținutele le făceau favoruri sexuale ca să primească diverse alimente?

– Nu. Mă refer la o relație amoroasă în adevăratul sens al cuvântului.

La celălalt capăt al firului, s-a lăsat liniștea. Doctorul Hoffman își mușca buzele, așteptându-se să audă un hohot de râs.

– Relație amoroasă? a repetat Hutson.

– Da. Mai mult decât atât, sunt căsătoriți acum.

– Cine?

– Fosta deținută și ofițerul.

– Ca să obțină documentele necesare, nu? a zis Hutson, după încă o pauză lungă.

– El da, ar fi avut o motivație în acest sens. Dar îți dau cuvântul meu că soția lui pare să-l iubească sincer.

– Hm.

– Știu. Pare greu de crezut, dar așa e.

– Și au fost amândoi în același lagăr?

– Da, la Auschwitz. Ea a lucrat sub supravegherea lui în sectorul Kanada – echipa de sortare.

– Norocoasă fată. Un loc călduț, din câte-am înțeles.

– Așa e. Nu s-a plâns de condiții.

– Cum naiba i-ai găsit?

– El a primit citație să se prezinte înaintea Tribunalului de Denazificare. Un alt fost deținut, care-l cunoaște din lagăr, jură că individul e diavolul în persoană.

– Dar soția lui nu-i de aceeași părere?

– Dimpotrivă, soția lui pare realmente îndrăgostită de el.

Încă un *Hm* din partea lui Hutson.

– Tu ce părere ai despre el?

– E un tip agreabil. Șarmant chiar, dar după ce se relaxează puțin. La început, era foarte reținut și nu reușeam deloc să-l citesc.

– E prima oară când aud așa ceva în cariera mea, dar...

Psihiatrul părea să ezite, dar cuvintele lui i-au trezit imediat curiozitatea lui Hoffman.

– Orice-ar fi, chiar dacă ți se pare neimportant, spune-mi!

– Am tratat la un moment dat un adolescent, a spus Hutson, nu foarte convins. Tot de la Auschwitz. Bietul de el, era dintre aceia frumușei care au doar de suferit din cauza asta. Un „domnișor“, *Pipel* cum i se spunea în lagăr. Ai auzit de așa ceva?

– Da, chiar soția lui, Helena, a pomenit de unul în declarația ei.

– Deci știi despre ce e vorba. Băiatul îl lăsa pe Kapo să-i facă orice dorea și, în schimb, primea haine, mâncare și era protejat de ceilalți. În general, era bine îngrijit, a spus Hutson, apoi s-a lăsat liniștea.

– Și? a insistat Hoffman, nerăbdător să afle continuarea.

– Și, când am discutat cu el, susținea sus și tare că respectivul Kapo – agresorul lui – era de fapt un om nemaipomenit, fără de care n-ar fi supraviețuit. De câte ori îi explicam că s-a folosit de el în cel mai dezgustător mod cu putință, începea să-l apere atât

de pătimaș, încât ai fi zis că respectivul era, într-adevăr, un erou și merita să i se ridice o statuie. Am purtat această discuție în nenumărate rânduri, dar n-a fost chip să-l conving. Era de neclintit. Kapo era un om bun, iar el, băiatul, îi datora viața. Am mers până într-acolo încât să-l întreb dacă e homosexual, dar a negat vehement. Îi plăceau femeile și n-a simțit niciodată vreo atracție fizică față de un bărbat. L-am mai întrebat o dată de Kapo, dar nu m-am putut înțelege cu el. Susținea în continuare că avea defectele lui, dar era un om cumsecade, pentru că i-a salvat viața, deși nu era obligat.

Un zâmbet de speranță a răsărit pe chipul doctorului Hoffman, zâmbetul savantului în pragul unei descoperiri epocale.

– Zi mai departe, a spus, cu glas aproape șoptit.

– Concluzia băiatului: *Putea să se folosească de mine şi să mă omoare, dar s-a purtat cât de frumos a putut. Cum să-i port ranchiună când el m-a tratat bine? Fără el, aş fi murit. Afecţiunea lui a fost singura care m-a protejat. Ceilalţi deţinuţi nu mă tratau la fel de frumos. O să-i fiu veşnic recunoscător, pentru că m-a ţinut în viaţă, chiar dacă nu avea nici un motiv.* Mă depășește această logică, dar asta-i realitatea.

Doctorul Hoffman a râs ușor.

– Știi ce-a declarat Helena Dahler despre soțul ei? Aproape același lucru. *Era singura persoană care ţinea la mine; îi datorez viaţa.* Și multe altele în acest sens. Care crezi că e problema lor?

– Psihologic vorbind?

– Bineînțeles. Nu crezi că suferă de un fel de... tulburare de personalitate? Nu e o reacție deloc normală la un abuz.

– Poate e un mecanism de protecție? a spus Hutson, gânditor. O tehnică subconștientă de supraviețuire? Am întâlnit diverse situații când observam deținuții... dar nu se comparau cu astea. Totuși, ideea era similară.

– Asta era și teoria mea. Dar tot nu reușesc să-mi explic cum au ajuns să dezvolte sentimentele de afecțiune.

– Poate ca să minimalizeze trauma? Evreii, spre deosebire de deținuții germani, erau deja condamnați la moarte. Poate nu la una rapidă, ci prin muncă, boli și înfometare. Erau conștienți de asta. Nu aveau la ce să spere. Majoritatea dintre ei își pierduseră familiile încă de la sosire, iar ei erau abuzați zilnic. Și brusc, un reprezentant al autorității, de care depinde viața lor, a început să le dea atenție. Normal că s-au agățat de asta cu dinții, pentru că însemna supraviețuirea lor, chiar dacă poate pentru foarte scurt timp. Conștientizau că persoana respectivă e un agresor, dar supunându-se voinței agresorului, ca să se protejeze de potențiale traume, și-au impus să-l privească într-o cu totul altă lumină, ca pe un salvator, ceea ce, de asemenea, îi făcea și pe ei să pară mai buni.

– Un fel de tulburare disociativă voluntară?

– Nu la fel de gravă ca dubla personalitate, dar din aceeași sferă. Și-au autoindus o stare de confuzie, ca să-și protejeze psihicul și așa fragil. Normalizând relația cu agresorul, nu mai erau la fel de copleșiți emoțional de această necesitate, cum s-ar fi întâmplat în orice altă situație. Majoritatea victimelor abuzurilor se recunosc ca fiind victime și suferă de afecțiuni ca psihoză, depresie, diverse nevroze, fobii și așa mai departe. Adolescentul meu, totuși, părea mult mai calm și mai stabil decât victimele violurilor în grup, de exemplu. De unde și concluzia mea. „Soția“ ta cum e?

– Pare calmă când e soțul ei în preajmă. Cu siguranță suferă de afecțiuni pe care le-a dezvoltat în timpul detenției și după aceea – agorafobia și fobia socială sunt doar două dintre ele – și însuși soțul ei recunoaște asta. Dar, într-adevăr, lângă el, pare surprinzător de calmă și de stăpânită. De regulă, victimele cedează psihic în timpul audierilor. Am avut cazuri când au leșinat chiar, dar ea s-a comportat exemplar câtă vreme o ținea el de mână. Și mai ai dreptate într-o privință; ea nu se privește ca pe o victimă. A regimului fascist, da, dar nicidecum a lui Dahler.

– Se anunță un subiect de cercetare nemaipomenit, nu-i așa?

Doctorul Hoffman a chicotit.

– Din păcate, sunt prea puțini subiecți pentru o cercetare.

– Ancheta e încă deschisă?

– Da. Mâine depune mărturie sora Helenei.

– Aș vrea să asist și eu, dacă se poate.

Doctorul Hoffman se aștepta la această rugăminte.

– Desigur, Will. Îți mulțumesc mult.

23

Lumina moale a soarelui îmbrăca sala de judecată într-un auriu pal. Băncile bine lustruite scârțâiau sub greutatea trupurilor înghesuite – toată lumea sosise devreme în acea dimineață, cu mult înaintea orei programate. Se simțea o schimbare subtilă în glasurile care flecăreau în ziua aceea; dispăruse tonul apatic și ușor iritat, atât de caracteristic avocaților tracasați de la Tribunalul de Denazificare. Nouă fără zece minute. Locotenentul Carter, îmbrăcat în uniformă nouă, nu-și lua ochii de la ceas.

Doctorul Hutson stătea la geam, într-o bancă destinată publicului, bine mascat de lumina difuză. Doctorul Hoffman și-a reținut un zâmbet la vederea colegului său, al cărui chip trăda nerăbdarea. A încetat să se foiască abia când a intrat președintele completului de judecată și a anunțat că începe ședința.

Rózínka Feldman era programată să depună mărturie prima. Ca de obicei, Dahler și soția lui stăteau unul lângă altul, el cu o palmă pe mâna ei. I-a zâmbit cumnatei lui și a salutat-o în șoaptă, când a trecut pe lângă el. Rózínka i-a răspuns cu un gest rece din cap. Pe chipul Helenei se oglindeau toate emoțiile pe care le trăia – era neplăcut să-și târască prin tribunale singura rudă în viață, dar nu avea de ales.

Doctorul Hoffman aflase între timp că Rózínka era cu zece ani mai mare decât Helena, dar, dacă n-ar fi știut, ar fl zis că e mama ei. Helena era palidă și fragilă, ca o păpușă de porțelan – nespus de delicată, dar fină și veșnic tânără –, pe când ochii Rózínkăi spuneau povestea unei vieți pe care n-ar fi dorit-o nici unei flințe umane. Două lacuri negre și sumbre, înconjurate de riduri și întunecate de umbre care aveau s-o bântuie pentru totdeauna, oricâți ani ar fi despărțit-o de suferințele pe care fusese nevoită să le îndure. Două linii adânci și amare îi mărgineau

gura strâns închisă, care n-ar fl dorit să vorbească. Doar părul îi era negru, dar doctorul Hoffman bănuia că e vopsită, altminteri ar fi fost complet alb.

S-a uitat ușor nedumerită la Biblie, dar a pus mâna pe ea și a repetat jurământul. Au urmat primele întrebări superficiale.

– Numele?

– Roza Feldman.

– Vârsta?

– Treizeci și cinci de ani.

Doctorul Hutson i-a aruncat o privire compătimitoare. Părea mult mai bătrână.

– Domiciliul?

A rostit ceva în ebraică sau idiș, din care doctorul Hoffman a înțeles doar *Palestina*.

– Starea civilă?

– Văduvă.

Spre bucuria doctorului Hoffman, judecătorul a cruțat-o de întrebarea referitoare la copii. Rózínka a vorbit pe scurt despre viața ei în Slovacia, despre ocupația germană, Garda lui Hlinka, noile politici antisemite și ziua în care a aflat că sora ei s-a dus să se înregistreze la nemți.

– Înainte de asta, locuia cu părinții noștri. Imediat ce-au auzit că nemții iau femei tinere și le trimit la muncă în lagăr, au trimis-o la prietenii noștri non-evrei. Multe familii au procedat așa, ca să-și apere copiii, dar..., a început să explice Rózínka, dar s-a oprit pentru o clipă și a oftat prelung. Germanii au început să bage spaima în localnici. Pretutindeni vedeai aflșe pe care scria că toți cei care vor fl prinși că adăpostesc evrei vor fi judecați și trimiși la muncă în lagăr. Așadar, ca să nu le creeze probleme prietenilor noștri, Helena s-a dus și s-a înregistrat la oficiul german. Mai târziu, prietenii noștri ne-au trimis biletul pe care-l lăsase înainte să-și ia valiza și să plece. Am aflat astfel că își imagina că o vor trimite într-o fabrică unde va putea munci și contribui la efortul de război german... Totul era doar propagandă și minciuni, flrește, dar unii oameni – printre care și Helena – erau atât de naivi încât să creadă tot ce spuneau

nemții și că familiile lor vor fl lăsate în pace dacă se oferă voluntari. Credeau că nemții îi vor considera utili. Nici unul nu-și imagina că va ajunge într-un loc ca Auschwitz-ul.

Doctorul Hoffman a aruncat o privire cu coada ochiului spre Dahler. Fostul ofițer de la Auschwitz mângâia absent mâna soției sale și fixa podeaua, cu o privire goală. Cu siguranță asculta, dar gândurile îi rătăceau în trecut. Doctorul Hoffman ar fi dat toți banii pe care-i avea numai să afle ce-i trece prin minte.

Una dintre întrebări îl frământa peste măsură. Dahler ar fi preferat ca Helena să stea ascunsă și să-și păstreze libertatea, ceea ce ar fl însemnat ca ei doi să nu se cunoască niciodată, sau ar fl preferat ca lucrurile să rămână neschimbate? Cu greu se abținea să nu încalce regulamentul și să-i adreseze întrebarea lui Dahler. Până la urmă, a decis să tacă.

– Când ați primit citație de la guvern? a întrebat președintele.

– În vara lui 1942. La câteva luni după ce a fost deportată Helena.

– Citația viza toți membrii familiei.

– În 1941, guvernul a dat legea prin care toți evreii erau obligați să se înregistreze la oficiu. În 1942 au început să trimită astfel de citații la toate adresele. Noi am primit-o pe-a noastră – eu, soțul și copiii, iar mama și tata au primit-o la adresa lor. Dar pe a lor era altă dată. Abia după război am aflat că au fost duși la Treblinka, nu la Auschwitz, și gazați încă de la sosire.

Rózínka relata aceste evenimente cu un calm admirabil. Ochii îi erau uscați și sumbri.

– Și ați ajuns la Auschwitz împreună cu familia? a întrebat președintele.

– Da. Ne-au separat pe rampă. Bărbații trebuiau să stea în alt rând decât femeile. Ofițerul care se ocupa de selecție m-a întrebat dacă vreau să-mi păstrez copiii. Mi s-a părut o întrebare absurdă – ce mamă n-ar fi vrut să-și păstreze copiii? a întrebat retoric, iar râsul ei amar a răsunat în toată sala. Mai târziu mi-au explicat deținuții că, dacă-mi părăseam

copiii, aș fi fost trimisă în cealaltă coloană, unde erau cei aleși pentru muncă, nu pentru gazare.

Și-a privit unghiile gânditoare, preț de câteva secunde.

– N-ar fl contat. Chiar dacă aș fi știut asta de la bun început, n-aș fl renunțat la copiii mei ca să-mi salvez viața. I-am lăsat abia acolo, în locul ăla...

Era prima oară când o copleșeau emoțiile. A dus mâna la gură, încercând să se liniștească. Îi tremurau ușor degetele. Într-un flnal, a tras aer în piept și a reluat:

– I-am lăsat acolo pentru că îmi imaginam că intră la dușuri. Gardienii SS erau foarte convingători. Ne vorbeau amical și ne explicau ce muncă vom face după ce ieșim de la dușuri, ne întrebau ce calificări avem. Totul părea atât de plauzibil, a explicat, devenind brusc agitată. Îl dezbrăcam pe fiul meu, când a venit un ofițer și m-a strigat. M-am dus la el și i-am spus că eu sunt Rózínka Feldman. M-a prins de braț și mi-a zis să-l urmez. Nu vorbeam prea bine germana și am înțeles doar că mă caută sora mea și că o să mă ducă la ea. Am arătat spre copiii mei, dar mi-a zis să nu-mi fac griji. Credeam că o să-i revăd mai târziu.

A dus repede o batistă la ochi. Încă nu putea vorbi despre asta fără să-i dea lacrimile. Trecuse prea puțin timp. Rana era încă deschisă.

– Cine este oflțerul care v-a scos din camera de gazare? a întrebat președintele, după un timp, dându-i răgaz să-și vină în flre.

– Franz Dahler, a răspuns imediat Rózínka, arătând spre fostul gardian de la Auschwitz.

Era ceva acuzator în gestul ei. Părea să-i fl trezit curiozitatea doctorului Hutson, care a notat repede ceva în carnetul său. La fel arătau victimele spre făptași atunci când erau chemate la poliție să-i identiflce.

– Ce s-a întâmplat după aceea?

– Afară, am văzut-o pe Helena. Plângea, dar părea fericită să mă vadă. Herr Dahler ne-a îmbrâncit cu grosolănie pe amândouă și nu ne-a permis să ne îmbrățișăm ori să vorbim până când nu ne-am

îndepărtat de locul acela. Atunci Helena mi-a strâns mâna și mi-a spus că totul va fi bine și că vom lucra împreună. Am întrebat când voi putea să-mi recuperez copiii, iar Herr Dahler mi-a spus că vor fi îngrijiți într-un lagăr special pentru copii și că îi voi vedea mai târziu.

Ascultând-o, Helena Dahler lăsa capul tot mai jos în pământ, până când Hoffman nu i-a mai văzut ochii. De asemenea, se lipise de soțul ei, părând să caute ocrotirea pe care el nu i-o putea oferi, cu excepția unui sărut fugitiv pe mână înainte de a i-o acoperi cu palmele lui. Un gest furiș, dar profund emoționant în sinceritatea lui neputincioasă. Amândoi erau vinovați în fața Róžínkăi, fiecare din alte motive, dar în egală măsură, și nu se puteau baza decât pe sprijinul celuilalt.

– Inculpatul este cel care v-a spus adevărul despre copiii dumneavoastră?

– Nu. Un Kapo, Maria Krupp. N-am crezut-o inițial, dar mi-au confirmat celelalte deținute. Și, în cele din urmă, Helena. Mi-a explicat că voia să mă protejeze de durere cât mai mult cu putință, ca să nu înnebunesc și să-mi fac rău cumva. Era îngrozită la gândul de a rămâne singură în locul acela și voia să mă țină lângă ea cu orice preț.

– Este adevărat că ați lucrat împreună cu sora dumneavoastră, sub supravegherea inculpatului?

– Este adevărat, Onorată Instanță.

– Ce impresie v-a făcut? Cum se comporta cu deținuții?

După ce i-a aruncat o privire iscoditoare lui Dahler, Róžínka și-a cântărit, preț de câteva clipe, răspunsul. Doctorul Hoffman s-a uitat la Hutson, care a făcut un gest discret înspre Dahler, a plecat ochii în pământ, apoi s-a uitat iar la Hoffman și a ridicat sugestiv din sprâncene. Hoffman a legănat din cap aprobator. Și el observase că Dahler ține înadins ochii plecați. De data asta, nu se citea nici un pic de vinovăție pe chipul lui, doar dorința respectuoasă de a nu intimida o fostă deținută, uitându-se fix la ea. Iar pentru asta, doctorul Hoffman nu putea să nu-l respecte. Rareori

criminalii erau atât de politicoși. De regulă, alegeau să-și domine victimele până la capăt. Dahler, însă, o lăsa să vorbească, să spună tot ce dorea să spună, fără reținere.

A remarcat, de asemenea, cât de diferit se purta în prezența lui Novák.

– Era... impulsiv. Greu de citit, în comparație cu ceilalți gardieni. Rottenführer Wolff, de pildă, era un om crud. Nimeni nu îndrăznea să-l supere. Rottenführer Gröning, pe de altă parte, era exact opusul lui Wolff. Nu l-am văzut niciodată să lovească pe cineva. În mare parte a timpului, stătea închis în biroul lui. Nu-i plăcea să stea printre deținuți și prefera munca de birou decât să supravegheze depozitul. Dar noi îl simpatizam. Era destul de indulgent. În ce-l privește pe Herr Dahler..., a zis, apoi a făcut o scurtă pauză. Era când așa, când așa. Dacă se enerva, era mai bine să stai departe de el. Nu m-a lovit niciodată, doar m-a mustrat de câteva ori, dar nu s-a atins niciodată de mine.

– Se poate să ne explicați mai clar ce înseamnă că „era când așa, când așa“?

– Avea momente când era rău, dar, în același timp, nu era surd la rugămințile deținuților. Iar, când voia, putea fi la fel de plăcut ca Gröning.

– Cu alte cuvinte, se purta frumos cu dumneavoastră și sora dumneavoastră?

– Cu sora mea era cu totul altă poveste. Pe ea o iubea. Era normal ca relația cu ea să fie complet diferită de relația cu ceilalți deținuți. Era cu totul altfel în prezența ei, de parcă nici n-ar fi fost aceeași persoană.

– Ca să se consemneze, dumneavoastră susțineți că nu o abuza fizic sau sexual?

Doctorul Hoffman a aruncat o privire curioasă în direcția lui Novák. Întrebarea președintelui decurgea din declarația lui. Slovacul se uita cu ură la creștetul capului lui Dahler.

– În nici un caz, a spus Rózínka, clătinând din cap categoric. Am aflat că a bătut-o cu biciul, în ziua sosirii mele, abia când s-a întors de la doctor și mi-a

povestit. Dar trebuia s-o facă, altminteri ar fi trezit suspiciuni superiorilor lui și cine știe ce s-ar fi întâmplat. Era o situație în care nu avea de ales.

– A mai lovit-o vreodată după aceea?

– Nu, niciodată, și nici înainte de asta, din câte mi-a spus sora mea. Mai mult decât atât, era extrem de protector cu ea.

– Este adevărat că a salvat-o din camera de gazare?

– Da. Pe la sfârșitul lui noiembrie sau începutul lui decembrie 1942. Îmi pare rău, dar nu-mi mai amintesc data exactă. Nu aveam calendar acolo, a declarat, apoi s-a oprit câteva secunde, înainte să reia: Helena s-a îmbolnăvit de tifos și, la un control neanunțat, doctorul SS a trimis-o la camion. Toată lumea știa unde-i duc camioanele pe deținuții care nu treceau selecția. Credeam că am pierdut-o, dar, în aceeași zi, Herr Dahler a venit la mine și mi-a spus că Helena e în siguranță. Nu mi-a zis unde o ține ascunsă, dar mi-a spus că o să aibă grijă de ea. În zilele următoare, trecea din când în când pe la bancul meu de lucru și mă informa rapid despre starea ea. *Helena se simte bine*, sau *I-a mai scăzut febra* – doar câteva cuvinte, dar mă mulțumeam cu atât. Măcar știam că sora mea e în viață. A adus-o înapoi după Anul Nou și ne-a povestit de un vaccin pe care doctorii SS l-ar fi testat pe ea și care ar fi vindecat-o. Oamenii l-au crezut. Sau, mai bine zis, nu erau atât de proști încât să-l ia la întrebări pe un ofițer SS. Camarazilor lui le păsa prea puțin de asta.

– Știa vreunul dintre ei de relația dintre Herr și Frau Dahler?

– Helena mi-a spus că Rottenführer Gröning știa. Mai exact, nu că *știa*, ci că se prefăcea că nu știe ce se întâmplă. Nu l-a pârât pe Herr Dahler. Dar de știut, știa. Wolff nu cred că știa ceva. Era genul care ar fi raportat asta la Departamentul Politic.

– Circulau zvonuri că Herr Wolff ar fi întreținut relații sexuale cu deținutele. Le-ați auzit și dumnea-voastră?

– Am auzit câte ceva și știu de ce mă întrebați asta, a spus ea, cu un zâmbet fugar. Dacă și el făcea asta, de ce l-ar fi raportat pe Herr Dahler, nu? Dar,

vedeți dumneavoastră, aici, vederile lor difereau enorm. Dacă lui Wolff i se părea normal să abuzeze femeile oricând dorea, gândul de a avea o relație de durată cu una dintre ele era împotriva codului moral al SS-ului, sau cum i-o fi spus el. Evident, Herr Dahler vedea altfel lucrurile.

– Când ați aflat prima oară despre relația surorii dumneavoastră cu inculpatul?

– Am bănuit ceva încă de când am sosit. Sora mea se schimbase mult după câteva luni de detenție. Mi-o aminteam ca pe o fată vesele, senină și sociabilă, mereu zâmbitoare și căreia îi plăcea la nebunie să cânte. Helena de la Auschwitz era complet diferită. Era închisă, distantă chiar, necomunicativă și foarte fragilă din punct de vedere emoțional. De exemplu, când a văzut că nu mă hrănesc cum trebuie, a devenit isterică. Eram încă foarte deprimată după ce aflasem despre moartea copiilor mei și... sinceră să fiu, m-a speriat tare în ziua aceea. Recunosc că mi-a trecut prin cap să mă sinucid, dar atât de rău m-a speriat ieșirea Helenei, încât mi-am dat seama că, dacă muream și-o lăsam singură, n-ar fi rezistat mai mult de câteva zile. Era foarte instabilă psihic. Mulți erau, dar nu voiam ca singura mea soră să-și piardă și ea mințile. Nu mai aveam pe nimeni altcineva, așa că mi-am spus că e de datoria mea să am grijă de ea și să mă asigur că supraviețuiește. Dar, cu toată bunăvoința mea, n-aș fi putut s-o apăr. Așa că a apelat la singura persoană care putea.

– Cu alte cuvinte, relația dumneaei cu inculpatul era una de conveniență, în scopul supraviețuirii?

– La început, da. Nu cred că a făcut-o în mod conștient. Eram precum câinii acolo, loviți de prea multe ori și lăsați să murim de foame. Era firesc ca, în momentul în care cineva ne arăta un dram de bunătate, să ne agățăm de acea persoană. Asta însemna să fii „dezghețat“. Deținuții legau relații cu Kapo și responsabilii de bloc, ca să-și ușureze cât de puțin viața. Tinerii își vindeau inocența pentru poziția de favorit al vreunui Kapo. Muncitorii pricepuți îi mituiau pe gardieni; gardienii favorizau anumiți deținuți de pe urma cărora aveau de

câștigat. Era o ierarhie foarte complicată. Helena, însă, era prea candidă ca să gândească așa. S-a atașat sincer de Herr Dahler. Dar abia după ce s-a întors, în ianuarie 1943, am observat o mare schimbare la ea, a spus Rózínka și a mai făcut o scurtă pauză. Era aproape obsedată de el.

– În ce sens „obsedată"?

– Adică refuza cu obstinație să vadă realitatea din jur. Nu o mai interesau decât Franz al ei și cărțile.

– Cărțile?

– Da, a spus Rózínka, cu un zâmbet stins. După boală, era prea slăbită ca să muncească o tură întreagă, așa că Herr Dahler o chema zilnic în biroul lui sub diverse pretexte și-o încuia acolo, ca s-o lase să se odihnească. Chipurile, făcea curățenie sau alte treburi, dar, de fapt, o lăsa să citească diverse cărți pe care i le aducea de la Kanada în loc să le ardă. Seara, când se întorcea în baracă, se întindea lângă mine și-mi șoptea la ureche despre poveștile pe care le citise. În primele zile, chiar m-am temut că și-a pierdut mințile din cauza febrei tifoide. Refuza să mai vorbească despre lagăr sau despre orice altceva în afară de Franz și de cărți.

– Ce vă spunea despre inculpat?

Pe chip, i-a apărut un zâmbet melancolic.

– Îmi vorbea despre planurile lor de viitor, a spus Rózínka, oftând înainte de a da mai multe detalii. Era unul dintre motivele pentru care o bănuiam că a înnebunit. Îmi spunea, cu un zâmbet înspăimântător de senin, că Franz i-a propus să se căsătorească la sfârșitul războiul și că ea a acceptat. Că aveau să trăiască în Austria, împreună cu mama lui, până când își cumpărau casa lor. Că abia așteaptă să-l cunoască pe câinele lui, Prinz, pentru că *îi e dor de câini blânzi, nu ca aceia din lagăr*, și că arde de nerăbdare să înceapă o nouă viață, alături de el. Mă gândeam că e doar o născocire a minții ei. Știam că Herr Dahler o place, dar mi se părea imposibil să porți asemenea discuții cu un gardian SS. Nu puteam să cred că el și-ar face astfel de planuri cu o deținută. Dar m-am convins în scurt timp.

– Ce anume v-a schimbat părerea?

– Nu era vorba doar despre mine. În vara lui 1943, tot sectorul Kanada știa deja de relația lor. Erau mult prea indiscreți.

– În ce sens?

A ridicat din umeri.

– El zăbovea mereu pe lângă masa ei. Vorbea cu ea de câte ori avea ocazia, despre lucruri nevinovate, dar la Auschwitz era nefiresc să vezi un gardian SS care vorbește cu o deținută despre calitatea stofei unei jachete. Căuta tot felul de scuze ca s-o atingă, de pildă, *ca să-i arate cum să împăturească ceva*. Stătea mereu pe lângă ea. Iar ea îl privea într-un fel anume... știți la ce mă refer, priviri visătoare, zâmbete furișe. Uneori, își pasau bilețele. Helena rămânea după ora stingerii și o aducea el mai târziu la baracă. Firește, nu îndrăznea nimeni să-l întrebe unde e Helena, dar toată lumea știa. În împrejurări normale, relația lor ar fi trecut drept foarte discretă, dar la Auschwitz mai lipsea doar să trimită invitațiile la nuntă. Deci, cu siguranță, deținuții știau.

– Ați vorbit vreodată deschis cu sora dumneavoastră despre această relație?

– Am vrut, dar am renunțat rapid la idee. N-ar fi avut nici un rost.

– Ce vreți să spuneți?

– Spun că, de câte ori încercam să deschid subiectul..., a zis Róžínka, apoi și-a masat fruntea și a scos un oftat de exasperare. Dumnezeule mare, el era ofițer SS, iar ea, deținută și evreică pe deasupra. Vă dați seama numai cât de oribil sună? Pentru mine, era ca o palmă peste față. Herr Dahler purta aceeași uniformă ca oamenii care mi-au ucis copiii. Care ne-au ucis întreaga familie! Iar ea îi declara dragoste nemuritoare. Îmi venea s-o zgâlțâi până-i venea mintea la cap. Dacă ar fi făcut-o doar ca să supraviețuiască, aș fi înțeles. Chiar aș fi înțeles. Dar mă scârbea s-o văd atât de îndrăgostită de el! a spus, fiuturând iritată din mână. În orice caz, mi-aș fi răcit gura de pomană vorbind cu ea. Cum încercam să raționez cu ea, cum o apucau isteriile. *Cum*

puteam s-o acuz că-l iubeşte pe singurul om care ţine la ea? Cum puteam să nu-i doresc să fie fericită, indiferent alături de cine? Cum puteam să fiu atât de nerecunoscătoare, când amândouă îi datoram viaţa? Lucruri de genul ăsta. Vorbe de om nebun. Nici nu-și dădea seama ce spune. Cum am declarat și mai devreme, dezvoltase o dependență obsesivă față de el. Fără Herr Dahler, se sfârșea lumea. Și acum gândește la fel. Nu poate nici să iasă din casă dacă n-o însoțește el.

În privirea pe care i-a aruncat-o surorii ei, care încă ținea capul plecat de rușine, nu se citea reproș de data asta, ci tristețe. Părea un părinte mustrându-și copilul nesăbuit. *Sau un psihiatru privindu-și compătimitor pacientul care nu se va vindeca niciodată*, se gândea doctorul Hoffman.

– Decizia de a nu ieși singură din casă îi aparține surorii dumneavoastră sau inculpatului? a întrebat președintele, legându-se imediat de ultima afirmație.

– E doar decizia ei. Herr Dahler a încurajat-o de multe ori să iasă la plimbare sau la cumpărături, dar Helena are atacuri de panică pe stradă. Am încercat să merg cu ea odată și..., a zis Róžínka, apoi s-a întrerupt și a oftat adânc. După doar câteva minute, s-a speriat atât de rău, încât a căzut în genunchi și nu mai putea să respire. A leșinat și m-a ajutat un soldat american s-o duc înapoi la apartament. N-am mai ieșit cu ea de atunci. Dar, când e cu soțul ei, se comportă mult mai bine. Reușește chiar să intre în cinematograf și să stea acolo pe toată durata filmului, cu condiția să o țină el de mână. Trebuie să-l știe mereu lângă ea, altfel se pierde cu firea. Cum spuneam, a dezvoltat o dependență maladivă de Herr Dahler. Era așa încă din lagăr. Dintr-un anumit punct de vedere, poate că relația lor n-a fost tocmai un lucru rău. Și Herr Dahler s-a schimbat mult, doar că, spre deosebire de Helena, el a devenit mai calm, mai stăpânit. Nu ne mai lovea cu biciul și, în general, se comporta mult mai frumos cu deținuții.

– În ce sens?

– Helena avea obiceiul să împartă o mulțime de lucruri. Pentru că lucram la Kanada, aveam acces cam la orice. Uneori, când aveam foarte mult de muncă, ne trimiteau ajutoare din lagărul de femei. Toate erau subnutrite în comparație cu noi și nu aveau nici măcar strictul necesar. Helena încerca mereu să le ajute, pe cât putea. Le dădea mâncarea pe care o găsea, lenjerie – nici măcar atât nu aveau –, încălțăminte bună, ca să nu mai poarte saboți de lemn. Periuțe de dinți, medicamente, bani, ca să-și cumpere diverse lucruri de pe piața neagră. Le dădea cam orice când avea ocazia. De regulă, Dahler supraveghea sectorul ei și se făcea că nu vede când le împărțea obiectele. Știa ce face Helena și o ignora cu desăvârșire. Deci, ajuta și el, în felul lui.

– Considerați că inculpatul era antisemit?

– Aparținea acelei categorii de gardieni care credeau că ordinele cu privire la exterminarea evreilor trebuie să fie corecte, chiar dacă nu le înțelegeau. Credeau că, dacă așa a spus Führerul, cu siguranță așa trebuia procedat, chiar dacă aveau dubii în această privință. Mai târziu, a început să-și formeze propriile opinii și chiar să-i ajute pe deținuți... E o schimbare care se produce treptat.

– Credeți că urăște din fire evreii?

– Nu. Cred că este o persoană foarte confuză. Dar nu ne ura cum ne urau Moll, Wolff și alții, a spus Róžínka, apoi s-a oprit pentru câteva secunde. Ar trebui să-i fiu recunoscătoare pentru simplul fapt că mi-a salvat sora. Nu doar fizic, ci pentru că i-a fost alături când Helena avea mai mare nevoie de sprijin moral. În cele două împrejurări în care au fost despărțiți la Auschwitz, m-am temut pentru viața ei.

– Despărțiți?

Locotenentul Carter și-a tras scaunul mai în față, renunțând la rolul de simplu observator.

– Vă referiți la perioada când inculpatul a plecat în permisie?

– Asta ar fi a treia oară, a spus Róžínka, cu o umbră de zâmbet. Nu, mă refer la momentele când au fost despărțiți forțat, în 1943 și la începutul lui 1944. Prima oară s-a întâmplat când a venit o

comisie din Germania, trimisă să ancheteze cazurile de corupție, și a fost arestat temporar. A doua oară, au fost amândoi arestați. Dar cred că sora mea e cea mai în măsură să vă relateze povestea asta.

Din primul rând, unde ședea, doctorul Hutson urmărea totul cu mare atenție.

– După pauză, vom asculta mărturia lui Frau Dahler, a anunțat președintele completului de judecată, bătând cu ciocănelul în masă.

24

HELENA *Auschwitz-Birkenau. Toamna anului 1943*

Apelul a decurs foarte ciudat în acea dimineață, în prezența Rottenführerului Wolff. Mă tot uitam îngrijorată spre biroul lui Franz, care era încuiat chiar și după mai multe ore. Lângă mine, Rózínka enumera cele mai bune rețete ale familiei noastre. *Ce ospăț o să ne pregătească imediat ce ne eliberează Aliații!* Încă ne era teamă să credem, dar speram, visam și șușoteam despre asta. După înfrângerea de la Stalingrad, sărbătorită în lagăr cu felicitări șoptite și speranțe renăscute, norocul părea să-i fi părăsit pe nemți. Lagărul fremăta de zvonuri, majoritatea contradictorii. Unele erau aduse de nou-veniții selectați pentru muncă; altele, auzite la radiourile clandestine pe care oamenii din unele barăci le încropiseră din piese furate și pentru tăinuirea cărora ar fi fost executată toată baraca. Dar puțin le păsa de asemenea fleacuri. Speranța era mult mai importantă pentru noi decât amenințarea constantă a morții. Ne obișnuiserăm de mult cu aceasta din urmă. Devenise parte din noi, la fel de reală și permanentă ca tatuajele de pe brațe.

– Dar cea mai gustoasă e crusta de pe peștele copt, turuia Rózínka, neobservându-mi îngrijorarea.

In ultima vreme, aceste discuții făceau parte din distracția noastră cotidiană, ca să treacă timpul mai repede, dar, în după-amiaza aceea, eram atât de absorbită de ușa încuiată de la biroul lui Franz, încât aproape că nu auzeam ce spune. *Unde-o fi fost?*

– Dacă amesteci ceapa cu ciupercile și adaugi un pic de...

A lăsat repede jos rochia pe care o împăturea și a luat poziție de drepți. I-am urmat exemplul, sperând să intre Franz și să-l salute pe Wolff, cu un rânjet și obișnuita formulă: *Cum merge treaba, zbârciogule?*

În locul lui, au intrat câțiva bărbați în uniforme, au trecut pe lângă secția noastră și s-au dus direct la

birourile SS. Văzându-i pe comandantul Höss și Untersturmführerul Grabner de la Departamentul Politic, am avut o strângere de inimă. Mi s-a făcut rău când l-au întrebat pe Rottenführerul Wolff dacă are cheile de rezervă de la celelalte două birouri. Acesta le-a spus că nu sunt la el și a rămas la ușa biroului său, lăsându-i pe ceilalți gardieni SS să răscolească încăperea. De unde stăteam, îi vedeam cum scot și verifică sertarele, ca nu cumva să aibă fund dublu, și cum trag de scândurile podelei. Nici pereții n-au scăpat vigilenței lor.

– Ce se întâmplă? a murmurat o deținută, în spatele meu.

Nimeni nu știa, nici măcar Wolff, care era palid și speriat de moarte, judecând după broboanele de sudoare care-i luceau pe frunte.

Abia după ce a auzit verdictul *Alles in Ordnung*, a răsuflat ușurat. Restul gardienilor SS își îndreptaseră deja atenția către celelalte două birouri.

– Ale cui sunt?

– Ale Rottenführerului Gröning și Unterscharführerului Dahler, a răspuns Wolff îndată. Gröning e responsabil cu valuta și obiectele de valoare, iar Dahler e Kommandoführerul întregului serviciu și al fabricii de pielărie.

Cu obișnuita eficiență germană, cineva făcuse rost deja de cheile de rezervă. În câteva minute, și celelalte două birouri au avut aceeași soartă cu cel al lui Wolff.

– Ce-or fi căutând? a întrebat Róžínka, cuprinsă brusc de neliniște.

– Cine știe? am zis, urmărind ca hipnotizată scena din fața mea.

Dintr-un motiv neștiut, întreaga acțiune prevestea ceva nefast, de al cărui efect nu ne puteam feri oricât am fi încercat. Știam prea bine ce înseamnă aceste percheziții pentru noi, evreii, dar habar nu aveam că și temuții gardieni SS sunt pasibili de același tratament, iar gândul acesta ne îngrozea mai tare decât orice percheziție a barăcii.

– Unde-i Rottenführerul Gröning? l-a întrebat Grabner pe Wolff, când delegația a ieșit din birou,

lăsând un dezastru în urmă.

Wolff s-a îndreptat și mai mult de umeri.

– E la Berlin, Herr Untersturmführer. Duce banii și obiectele de valoare la Reichsbank.

Comandantul Höss a încuviințat din cap, cu o figură impenetrabilă. Grabner s-a întors spre un alt bărbat, care urmărea percheziția de afară, flancat de doi gardieni SS de grad inferior.

– Herr Obersturmführer, dacă tot nu-i aici, n-ar fi mai bine...

– Când se întoarce?

Herr Obersturmführer nu numai că i-a tăiat vorba lui Grabner, unul dintre cei mai temuți oameni de la Auschwitz, dar îl ignora cu asemenea nonșalanță uluitoare, încât toată lumea a înțeles cine este autoritatea superioară. Până și comandantul se ținea la oarecare distanță, indiferent, dar atent la toate gesturile lui Herr Obersturmführer.

– Cred că peste câteva zile, Herr Obersturmführer, a răspuns Wolff, uitându-se la Höss.

Ajutaţi-mă, vă rog. Dumneavoastră sunteţi comandantul. Habar n-am cum să vorbesc cu oamenii ăştia şi ce să le răspund, ca să nu dăm toţi de belea, părea să-l implore din ochi. Comandantul se prefăcea că nu-i observă privirile disperate.

– Nu vă spune data exactă?

– Nu, Herr Obersturmführer, doar cu aproximație. După bombardamentele din ultima vreme, liniile de cale ferată..., a început Wolff, dar și-a mușcat imediat buza și s-a albit și mai tare sub privirea ucigătoare pe care i-a aruncat-o Obersturmführerul la auzul acelor cuvinte necugetate. Vreau să spun că trenurile mai au întârziere și nu știe sigur când o să ajungă, s-a corectat Wolff.

– De cât timp lucrează aici?

– De peste un an, Herr Obersturmführer.

– Ți se pare un angajat cinstit și conștiincios?

– Desigur, Herr Obersturmführer, a spus Wolff, încuviințând zelos din cap.

– De unde știi că nu fură bani?

Wolff a ridicat capul, șocat de francheța întrebării.

– De unde știu?

– Da.

– Pentru că este...

A mai aruncat o privire disperată spre comandant, dar tot fără folos.

– Pentru că este flzic imposibil, Herr Obersturmführer. Procesul de colectare și înregistrare a banilor e gândit în așa fel încât să fie cu neputință să-ți însușești chiar și un dolar.

– Mai exact?

– Toate obiectele de valoare și banii pe care-i găsesc deținutele când sortează hainele sunt puse într-o cutie cu fantă din mijlocul barăcii. Când se umple, deținuta care e „responsabilă de cutie“ în ziua aceea o duce în biroul contabilului – adică al lui Gröning. Stă cu el până când termină de numărat banii, notează suma exactă în registrul contabil și inventariază toate obiectele – greutate, tipul metalului etc. – într-un alt registru. Abia atunci îi înapoiază cutia deținutei.

Anchetatorul SS s-a întors imediat spre noi.

– Cine-a fost responsabilă de cutie în ziua dinaintea plecării lui Gröning?

Mi-a stat inima în loc. Transpirată toată, am făcut un pas înainte.

– Eu, Herr Obersturmführer.

– Cum te numești?

Era o întrebare ciudată la Auschwitz. In ochii lor, eram numere, nu ființe umane. Am clipit de câteva ori, dar, până la urmă, i-am spus cum mă cheamă. Mi-a făcut semn să vin mai aproape.

– Așa s-a desfășurat mereu procesul pe care l-a descris Rottenführer Wolff?

– Da, Herr Obersturmführer.

– Și n-ai observat niciodată ca Rottenführer Gröning să bage ceva în buzunar?

Am clătinat din cap categoric. Chiar nu observasem.

S-a apropiat de mine, cu un mic rânjet de data asta.

– Și nu ți-a oferit niciodată bani ca să nu spui nimic?

– Nu, Herr Obersturmführer, am negat eu, mai vehement decât îmi doream. N-ar face ei niciodată așa ceva...

– Ce anume? m-a întrebat pe un ton foarte calm, apropiindu-și fața de a mea.

– N-ar face astfel de înțelegeri cu evreii, am răspuns, lăsând instinctiv ochii în pământ.

– Ah. Așa deci, a spus și s-a tras înapoi, părând mulțumit de răspunsul meu. Sunt și non-evrei printre voi?

Câteva femei au făcut un pas înainte – toate poloneze, cu triunghiurile roșii, ale deținuților politici, cusute pe haine.

– V-a oferit mită vreunul dintre superiorii voștri SS ca să păstrați secretul?

Au răspuns *nein* la unison. Nici nu era de mirare când, din spatele Obersturmführerului, Wolff le arunca niște priviri atât de amenințătoare, încât până și mie mi s-a strâns stomacul. Anchetatorul părea să le fi simțit teama și zâmbea din nou cu blândețe.

– Nu trebuie să vă temeți că veți fl pedepsite dacă mărturisiți că ați acceptat mită de la superiorii voștri direcți. Dimpotrivă, pentru că ajutați ancheta, eu însumi vă voi proteja și vă voi răsplăti eliberându-vă imediat din lagăr.

Comandantul Höss s-a încruntat ușor și era pe punctul să obiecteze, când Obersturmführerul i-a aruncat o privire tăioasă. Între ei a avut loc un dialog mut – *Nu mă contrazice, dacă nu vrei să ai probleme* –, iar Höss s-a tras înapoi, vizibil satisfăcut. Numai că deținuții de la Auschwitz învățaseră să recunoască minciunile binevoitoare care li se serveau cu asemenea ușurință, mai ales în Kommandoul de la Kanada. Din precauție, nimeni n-a comentat.

– Dacă mărturisiți, veți fl numaidecât transferate în lagărul principal, unde ofițerii mei vă vor semna documentele de eliberare imediat ce terminăm de

scris declarația, a insistat anchetatorul, în speranța că le va dezlega limbile.

N-a reușit, spre ușurarea lui Wolff.

Bineînțeles că toți erau corupți. Cu toții eram corupți, doar că noi luam mâncare și obiecte de strictă necesitate, pe când gardienii luau bani și aur, și ambele tabere se prefăceau că nu văd nimic. Eu însămi cususem câteva monede de aur, brățări cu diamante și dolari în căptușeala tunicii lui Wolff, înainte să plece în permisie. Era un fel de tradiție nescrisă la Kanada, „o atenție din partea deținuților", despre care gardienii SS se prefăceau că nu știu nimic și descopereau „cadourile" când ajungeau la casele lor din Germania. La întoarcere, erau mulțumiți și bine dispuși, ne dădeau voie să mâncăm tot ce găseam și nu ne mai băteau. Era un troc echitabil.

Nu, nu eram atât de proști încât să-i trădăm autorităților care veneau să strice echilibrul fragil al vieților noastre. Supraviețuiam tocmai pentru că erau corupți. Depindeam de ei și ne bucuram să le oferim banii găsiți și orice altceva, ca să ne protejeze. Căci cine putea ști pe cine ar numi acest Obersturmführer în locul lor? Vreun fanatic ideologic care ne-ar fl omorât doar dacă îndrăzneam să-i sugerăm așa ceva.

Toate deținutele tăceau mâlc. În spate, Wolff abia reușea să-și ascundă rânjetul satisfăcut. Delegația a plecat cu mâna goală, după ce a aplicat sigiliul oficial pe ușile birourilor.

Nimeni n-a pomenit nimic de Franz, iar asta mă îngrozea mai rău decât toți anchetatorii la un loc.

– Pe unde-o fi, Rózínka? am întrebat toată ziua și toată noaptea, la care ea îmi răspundea mereu, pe un ton oarecum compătimitor: *Nu ştiu, Lena*.

Ea se bucura de dispariția lui. Eu, părăsită și singură, adormeam plângând.

25

HELENA

Alte transporturi, alte valize, alte cărți – tot în limbi străine. Ușa biroului lui Franz rămânea sigilată. Peste sectorul Kanada domnea tăcerea, apăsătoare și plină de incertitudini chinuitoare. Nici o veste, nici măcar un zvon șoptit, care să-mi dea un strop de speranță. Munceam, tăcute și cuminți, sub supravegherea unui gardian SS trimis să-l ajute pe Wolff până când Franz... Am dus palmele la ochi și mi-am șters lacrimile, copleșită de deznădejde. Adevărul era că nimeni nu știa *când* și *dacă* Franz avea să se mai întoarcă.

– Nu mai trândăvi că rămâi fără masa de prânz.

Capătul cravașei noului gardian m-a lovit peste mâini. Le-am îndepărtat repede de la față și mi-am frecat instinctiv zona dureroasă, după care m-am reapucat să împăturesc. Nu mă mai bătuse nimeni de atât de mult timp, încât gestul în sine mă durea mai rău decât lovitura.

Franz nu mai folosise cravașa de luni întregi.

Franz ne lăsa să mâncăm tot ce găseam.

Franz ne lăsa să luăm pulovere și bluze groase când toamna poloneză cețoasă își intra în drepturi.

Franz. Franz. Franz...

Îmi venea să urlu din cauza incertitudinii, a ușii sigilate, a prezenței ofensatoare a gardianului, a sentimentului de singurătate și de neputință.

Altă noapte. Altă pernă îmbibată de lacrimi. Franz ne lăsa să luăm perne.

Franz!

O figură cunoscută și-a făcut apariția în depozit. Andrej, care nu avea voie să se apropie de sectorul nostru după incidentul de anul trecut, stătea zâmbitor în fața mesei mele, profitând de faptul că Wolff și noul gardian supravegheau descărcarea camioanelor. În palma murdară, ținea un cârnat proaspăt și gros – un cadou de reîntâlnire, probabil.

– Pentru tine și sora ta. Ascunde-l repede! N-ai idee ce greu a fost să-l aduc aici. Nu din cauza gardienilor, ci a tovarășilor mei, care l-au adulmecat imediat cu nasurilor lor de copoi și-au vrut să-l confiște. Cu chiu, cu vai, am reușit să-l salvez pentru tine.

Mă uitam la el, năpădită de groază. Era prima oară când simțeam mirosul de carne arsă emanat de hainele și chiar de pielea lui; era prima oară când mi se făcea greață la vederea mâncării, mai ales a unei asemenea delicatese. M-au podidit lacrimile, iar el zâmbea și mai larg, răstălmăcindu-mi emotiile.

– Nu plânge, Helena, m-a consolat cu glas blând, iar eu tremuram din tot corpul, oripilată de atingerea străină, în momentul în care mi-a strecurat cârnatul în buzunarul pantalonilor. Ai scăpat de javra nazistă. N-o să te mai chinuiască.

A întins mâna, să-mi șteargă lacrimile de pe obraji, dar m-am tras înapoi, îngrozită. Pe degetele lui stăruia nu doar funinginea, ci și duhoarea morții. Nu se mai obosea să se spele pe mâini după ce ardea cadavrele.

– Nu mă atinge.

Mi-a aruncat o privire nedumerită, apoi i-a revenit zâmbetul.

– Liniștește-te, Helena. N-are de ce să-ți mai fie teamă de el. Nu se mai întoarce.

Am dus palmele la gură, ca să-mi înăbuș un țipăt care amenința să-mi scape de pe buze. *Nu se mai întoarce*. Sudoarea mi se prelingea în șiroaie pe spate. Aproape că nu-l mai auzeam, zguduită de suspine înăbușite.

– Am eu grijă de tine de-acum încolo. N-o să-ți lipsească nimic, crede-mă. Ca pe vremuri, da?

Mi-am tras brațul din strânsoarea lui și am fugit afară, înainte să apuce să mă oprească. Gâfâind și gemând, l-am rugat pe Rottenführer Wolff să-mi permită să merg la latrină. Mi-a aruncat o privire suspicioasă, dar mi-a făcut semn să mă duc. Când m-am văzut înăuntru, m-am ghemuit într-un colț și am plâns atât de tare încât simțeam că-mi plesnesc

capul și plămânii de la suspinele disperate și spasmodice.

Nu se mai întoarce.

Afară, lumina zilei pierise.

– A venit Rottenführer Gröning!

M-am uitat nedumerită la Rózínka. Aștepta răbdătoare să-i confirm în câteva cuvinte că am înțeles mesajul, dar nu reușeam să rostesc nici unul. Cu câteva zile în urmă, ceva se frânsese în mine și gândurile nu îmi mai funcționau cum trebuia. De fapt, nici nu mai aveam gânduri. Fuseseră înlocuite de gesturi mecanice, lipsite de orice scop. Când mi se spunea să mă aliniez la apel, mă aliniam. Când Rózínka mă înghiontea să iau cafeaua de dimineață, mă așezam la coadă. Dar, dacă nu-mi ducea efectiv cana la gură, nu mă gândeam să o beau, cum nu mă gândeam nici să mănânc supa la prânz sau bucata de pâine la cină. Cel mai straniu era că, pentru prima oară de când mă aflam la Auschwitz, nu simțeam foame. Nu simțeam absolut nimic.

– Lena! Ai auzit ce-am spus?

– Da.

– Și?

I-am întors spatele și mi-am văzut mai departe de împăturit. Am făcut asta timp de câteva ore, până când mi-a împins cutia de lemn în față și m-a pus s-o iau în brațe.

– Eu sunt de serviciu azi, dar poți să i-o duci tu. Mergi odată! Du-te și întreabă-l de afurisitul de Dahler. Nu suport să te mai văd umblând ca un zombi! Zici că ești unul dintre cobaii lui Mengele. Doar șorțul alb îți mai lipsește.

Dar ochii sunt la fel – morți. N-a spus-o cu glas tare, dar era limpede că asta gândea.

Am luat cutia, am ajuns cu ea la biroul lui Gröning și am ciocănit în ușă, de pe care dispăruse acum sigiliul. Când am auzit bine cunoscutul „Intră“, a tresărit ceva în mine, o amintire îndepărtată, o asociere cu ceva nespus de drag, care, la rândul ei, se transformase în amintire.

Era din nou ordine pe masa de lucru a Rottenführerului Gröning. M-am apropiat cu pași grei și am pus cutia pe ea. S-a apucat de treabă, fără să schimbăm măcar o vorbă. Banii, într-o parte, diamantele, în alta. De data asta, nu avea despre ce pachete să mă întrebe. Legătura care ne unea altădată dispăruse.

A ridicat mirat capul, în momentul în care a căzut o picătură pe una dintre bancnotele de un dolar. Am dus mâna la față și am remarcat cu nedumerire că am palma udă. Cum era posibil ca un om să nu-și dea seama că plânge?

– Du-te înapoi la muncă, mi-a zis Gröning, pe un ton calm.

Nu m-am clintit. O singură întrebare trebuia să-i pun, dar nu izbuteam să dau glas acelor cuvinte, așa că îl priveam în tăcere cum numără banii, prefăcându-se că nu mă observă.

– Ce s-a întâmplat cu Rottenführerul Dahler? am întrebat în cele din urmă și chiar am dus mâna la buze, neștiind sigur dacă rostisem sau nu acele cuvinte.

Gröning se pricepea de minune să-și ascundă ochii în spatele ochelarilor, al registrelor contabile și calculatoarelor.

– Nimic. Du-te înapoi la muncă.

– A plecat?

A aruncat stiloul pe masă și m-a săgetat cu o privire iritată. Apoi expresia i s-a mai îmblânzit și o emoție indescifrabilă i-a luminat ochii albaștri. I se făcuse milă de mine.

– E închis, aici la Auschwitz. Împreună cu alții. SS-ul îi anchetează pentru corupție.

– O să-i omoare?

A chicotit ușor și i s-au scuturat umerii. Părea aproape amuzat de spaima din ochii mei.

– Nu, n-o să omoare pe nimeni. Umblă vorba că până și Palitzsch, fostul Rapportführer, o să fie trimis într-un lagăr la Brno și nu la batalionul disciplinar, iar el nu doar că a strâns o avere frumușică din bunurile furate, dar și-a luat și-o amantă evreică după moartea nevesti-sii. Dahler a

fost acuzat de posesie de bunuri ilegale în dulap – câțiva dolari și-un briceag sau alte nimicuri. E greu de crezut că va primi o pedeapsă mai aspră decât Palitzsch. Gata, du-te la muncă. Avem o mulțime de lucruri de sortat, iar după-amiază mai primim un transport.

Am luat cutia de pe birou. Am simțit lemnul lucios sub degete și am auzit podeaua scârțâind sub picioarele mele. Lumea începea să-și recapete claritatea. Respiram în sfârșit, conștient și cu mare ușurare, ca și când m-aș fi ridicat dintr-o apă mâloasă în care fusesem cât pe ce să mă înec.

Dar, abia când l-am văzut cu ochii mei, silueta bine cunoscută a unei mantale la apel, mersul cu un șchiopătat atât de imperceptibil încât doar eu îl observam, și fața, cea mai dragă și mai frumoasă față din lume, mi-am dat seama că trăiesc din nou. Umbra unui zâmbet când ni s-au intersectat privirile, după despărțirea agonizantă, mi-a făcut inima să tresalte de fericire.

S-a întors.

S-a întors. S-a întors. S-a întors!

– Te-ai întors.

Am atins cu șovăială lâna aspră a mantalei lui. Ne aflam în biroul lui, unde mă chemase în pauza de prânz. Încerca să mă îmbie cu sendvișul pe care mi-l păstrase, dar eu voiam doar să-l ating, să fiu sigură că e viu, că respiră și că e din nou lângă mine.

– Normal că m-am întors. Ce credeai, că mă trimit pe front și scapi de mine?

N-am râs la gluma lui. Era prea mult. Oricât ar fi încercat, nu-mi putea desprinde degetele încleștate de pe mânecile lui. Mă agățam de el ca o pisică, preferând să-mi smulgă ghearele decât să-i dau drumul.

– Te rog, Leni, a șoptit, pe un ton aproape vinovat. Anchetatorii sunt încă aici. Umblă prin lagăr și deschid ușile când te-aștepți mai puțin. N-am nimic cu Cehoslovacia ta natală, dar parcă n-aș avea chef să mă îmbarce în același tren cu Palitzsch.

A reușit să-mi desfacă degetele, dar, cu cât încerca mai mult să mă îndepărteze, cu atât mă agățam mai

tare și-l imploram. Până la urmă, a oftat, m-a luat în brațe și m-a lăsat să plâng.

– Promite-mi că nu mă părăsești niciodată, repetam fără încetare, în ciuda asigurărilor lui.

Zadarnic încerca să mă liniștească și să se înțeleagă rațional cu mine. Eram cuprinsă de groază și simțeam că m-aș face fărâme, că m-aș destrăma în bucățele infime, dacă nu mă ținea el laolaltă.

– Te rog să nu mă mai lași singură niciodată. Mor fără tine.

– N-ai să mori...

– Ba da, am să mor.

Ceva în glasul meu l-a făcut să mă strângă mai tare. Îmi mângâia părul, cu un aer gânditor și mohorât.

– Ce s-a întâmplat în lipsa mea, Leni?

– Nu-mi amintesc nimic. A dispărut totul. Am muncit.

S-a uitat la mine, cu o privire speriată și compătimitoare, de parcă mi-aș fi pierdut mințile. Poate că asta se și întâmplase. Să fi înnebunit și n-am băgat de seamă? Băgase el de seamă acum, și asta îl înspăimânta teribil.

M-a tras mai aproape, cu un gest tandru și plin de tristețe.

– Promit că nu te părăsesc, Leni. O să fiu lângă tine mereu.

– Juri?

– Jur. Cât o să trăiesc.

26

HELENA

Decembrie 1943

Animate, deși încă discrete, discuțiile au mai înviorat atmosfera de obicei tăcută din depozit. Odată cu numirea noului comandant – Obersturmbannführer[17] Liebehenschel –, începea să se instaleze senzația mult mai suportabilă a unui lagăr de muncă, în locul disperării înăbușitoare a centrului de exterminare. Circulau încă o mulțime de zvonuri cu privire la demiterea comandantului Höss, dar, oricare ar fi fost adevărul, toți deținuții primiseră vestea cu bucurie.

Încă ne venea greu să credeam că un singur om a putut aduce o asemenea schimbare într-un timp atât de scurt. Nu trecuse nici o lună de când comandantul Liebehenschel a vizitat lagărul pentru prima dată, inspectând toate cotloanele și ungherele cu o meticulozitate de admirat, adresându-se personal deținuților și notându-le doleanțele într-un carnețel, și iată că, deodată, deținuții supraveghetori nu ne mai băteau din te miri ce motiv. Oamenii din Sonderkommando se lăudau întruna cu noul sistem de recompensare, introdus pentru a stimula producția. Până și gardienii SS îi tachinau pe polonezii norocoși din echipă, cu voce tare și în fața femeilor de la Kanada, cu privire la vizitele lor la bordelul recent instalat.

– Hei, *Dummkopf*[18]! Am auzit că ai irosit sfertul de oră alocat distracției *stând la palavre* cu dama? Ce s-a întâmplat? Nu ți s-a sculat sau ai uitat unde se bagă, *Arschloch*[19] caraghios?

Să-i vezi pe gardienii SS chicotind și pe muncitorii din Sonderkommando cu capetele plecate de rușine era un fel de miracol; numai faptul în sine că gardienii binevoiau să glumească cu deținuții, să râdă, chiar dacă nu cu ei, ci de ei, dar totuși să râdă,

în loc să-i potopească cu insulte și lovituri. Bărbații care descărcau camioanele erau mai mult decât mulțumiți de această situație și, în scurt timp, au prins destul curaj cât să tatoneze terenul și să le replice din când în când gardienilor „Era cam urâțică și de-asta“, ceea ce inevitabil se solda cu alte chicote și bătăi pe spate din partea acestora.

– Ia uite la polonezii ăștia obraznici! Noi le-aducem muieri și ei strâmbă din nas că nu le convine calitatea.

Gardienii SS se zguduiau de râs, iar pe chipurile nerase ale oamenilor din Sonderkommando au început să apară zâmbete. Până și noi ne trezeam chicotind – nu pentru că Birkenau ar fi devenit peste noapte un loc suportabil, ci de euforie că *ni se permitea să chicotim* și să schimbăm replici fără să fim omorâți în bătaie de vreun Kapo furios. Când trăiești înconjurat de moarte și violență cruntă, înveți să apreciezi până și astfel de schimbări mărunte; poate de-asta propunerea mea de a organiza o petrecere de Crăciun în onoarea noului comandant a fost primită cu mare entuziasm de cei-lalți deținuți.

Imediat după prânz, m-am dus la Franz și l-am întrebat dacă nu i-ar fi pe plac comandantului Liebehenschel ca noi, deținuții, să organizăm ceva plăcut pentru el și restul personalului, în semn de recunoștință pentru modul frumos în care se poartă cu noi.

– Nu văd de ce-ar refuza o ofertă atât de generoasă, dar ar fi bine totuși să-l întrebăm, a spus Franz și s-a uitat la ceas. Cred că e la Kommandantur la ora asta. Vrei să mergi să vorbești personal cu el?

– De una singură? am murmurat, îngrozită.

Comandantul Liebehenschel era incomparabil mai blând decât Höss, dar n-aveam nici un chef să intru în comandamentul plin cu ofițeri superiori.

– Bineînțeles că nu, a spus Franz, amuzat de reacția mea. Nu poți circula fără autorizație. Te duc eu.

S-a răsucit imediat pe călcâie și i-a strigat lui Wolff că pleacă să discute cu comandantul. Wolff i-a făcut semn cu mâna, mult mai liniștit și mai relaxat acum, sub noul comandament. O singură persoană părea imună la exuberanța generală. Andrej, care revenise în Kommandoul de livrări în absența lui Franz, ne urmărea ca un vultur când am plecat din depozit. Pe chip i se citea doar o ură neagră și rece. Franz a vrut să-l scoată din echipă imediat cum l-a văzut, dar, după ce l-am rugat să lase omul în pace – nu era o plăcere pentru nimeni să radă părul de pe capetele morților sau să incinereze cadavrele celor gazați –, a acceptat cu jumătate de gură să nu se atingă de el. Mă bucuram că Andrej avea înțelepciunea de a nu agita apele și mai mult încercând să vorbească cu mine în prezența lui Franz, dar îl blestema fără încetare, întrebându-se *de ce nu l-o fi mătrășit Gestapoul pe porcul ăla de ofițer de SS, așa cum merita.*

La fel cum mă prefăceam că nu-i aud vorbele încărcate de ură, mă prefăceam și că nu-l văd că ne urmărește, când am ieșit din depozit. Afară, orbită de zăpada proaspăt așternută și rămasă singură cu Franz, am uitat imediat de el.

– Cine a avut ideea cu petrecerea? m-a întrebat Franz, încetinind pasul ca să-l prind din urmă.

Eram obișnuită să merg atât în urma gardienilor SS, cât și a deținuților supraveghetori, astfel că gestul lui m-a emoționat profund.

– Eu.

– Cred că o să-i placă.

– Comandantului?

– *Ja.*

Franz a aruncat o privire peste umăr, apoi la gardianul din turnul de supraveghere, s-a asigurat că se uită în altă direcție și mi-a strâns repede mâna.

Gestul acela scurt, dar atât de expresiv, mi-a făcut inima să tresalte prin tandrețea lui. În jurul nostru, fulgii cădeau lin. Crusta de diamant ne trosnea sub picioare. Copacii erau împovărați de zăpadă. La fiecare pală de vânt, cristalele strălucitoare ne

zburau în față. Nu ne deranja câtuși de puțin, așa cum mergeam, unul lângă altul, într-o tăcere plăcută. Dacă nu ar fi fost gardurile de sârmă ghimpată din jur, am fi zis că ne plimbăm printr-un parc. Dacă țineam privirea pironită-n pământ, iluzia devenea foarte credibilă.

– Așa mi-ar plăcea să te țin de mână, mi-a mărturisit Franz, cuprins brusc de emoție.

– Și mie.

– După ce se termină războiul, o să te iau de mână și n-o să-ți mai dau drumul.

Când ne-am apropiat de turnul de supraveghere, mi-am dat seama că zâmbesc și mi-am tras iute basmaua peste gură. N-avea rost să trezesc bănuieli afișând o expresie nefirească pentru o deținută.

– Crezi că se va termina în curând?

– Se va termina într-o bună zi, mi-a răspuns el, gânditor.

– Cine câștigă?

– Deocamdată, rusnacii.

Am încuviințat din cap, ascultând cu nesaț orice informație proaspătă pe care era dispus să mi-o dea. Deși plănuiam să ne clădim o viață împreună, îmi dădeam seama că înfrângerea va fi o lovitură dureroasă pentru el. În fond, țara lui era pe punctul de a pierde războiul. Era firesc să sufere din cauza turnurii pe care o luaseră lucrurile.

– Într-o zi se va termina și vom trăi liberi în Viena, a murmurat din nou, după ce l-a salutat rapid pe gardianul din turn. N-o să mai existe Legile de la Nürnberg. Ne vom căsători și nimeni nu se va putea opune.

– În Viena? am întrebat, întorcându-mă spre el.

Ochii lui priveau pierduți drept în față, ca și când ar fi putut întrezări viitorul.

– Da. Nu ți-am spus? Ne-au dat un apartament în Viena. Părinților mei, mai exact. Mama s-a mutat deja. Mi-a trimis o scrisoare.

– Foarte frumos. Ca răsplată pentru serviciile tale?

După câteva clipe de tăcere, a clătinat încet din cap.

– Foștii proprietari erau evrei. Au fost strămutați acum câteva luni.

– Deportați, am șoptit și mi-am mușcat imediat buza, de vinovăție și totodată de enervare, neînțelegându-mi propriile emoții.

– Da, deportați, a recunoscut Franz. Dacă nu-l luam eu, îl lua altcineva. Știi cum e. Îmi dau seama că e o scuză ridicolă, dar măcar vei trăi acolo cu mine și mă gândeam că asta ar fi ca o compensare. Nu crezi?

Am încuviințat din cap, neștiind foarte bine cum să răspund. Exista un răspuns corect la o asemenea întrebare?

– Bănuiesc că nici sora ta n-o să aibă unde să meargă după război. Poate să stea cu noi cât dorește.

– Mulțumesc, Franz. Ești foarte generos.

– Nu-i vorba de generozitate, a replicat el, pe un ton mai ridicat decât trebuia, apoi s-a uitat încruntat la oamenii care se târau în spatele gardului de sârmă ghimpată – ființe pe jumătate înghețate, pe jumătate moarte.

Ajunseserăm deja la lagărul principal.

– E vorba de... *Scheiße*, și-a încheiat, sau mai bine zis nu și-a încheiat, gândul cu o înjurătură, care, în mod curios, se potrivea perfect cu momentul.

Când am ajuns la Kommandantur, m-am oprit în fața intrării, deși era modestă și nepăzită. Palma lui Franz a coborât pe spatele meu – un gest atât de necesar de sprijin tacit – și m-a îndemnat să înaintez.

– Intră tu primul, i-am șoptit și l-am văzut zâmbind amuzat.

Am mers, ascunzându-mă după el, pe coridoarele care miroseau a podele proaspăt ceruite și a uniforme de lână și m-am lipit de perete când a intrat în anticamera comandantului, lăsându-mă singură și îngrozită în spatele ușii duble capitonate.

Tremuram degeaba, pentru că nimeni nu mă băga în seamă. Au trecut pe lângă mine doi ofițeri, discutând despre ultimul film pe care-l văzuseră la cazarmă, și nu mi-au aruncat nici măcar o privire. În schimb, m-a observat o deținută frumoasă și

grăbită, cu un teanc de dosare în brațe. Era prima oară când o vedeam, dar auzisem de ea. O chema Mala, evreică din Polonia, și ocupa o funcție privilegiată, de traducătoare și mesageră, pentru că vorbea mai multe limbi și avea o minte ascuțită și logică. Era un fel de legendă în lagăr, singura femeie, cu excepția celor de la Kanada, care avea păr pe cap. M-a salutat cu o legănare prietenoasă din cap, și eu i-am răspuns la fel, simțindu-mă curios de îmbărbătată de prezența ei acolo. O priveam impresionată cum merge dreaptă și mândră, când Franz a deschis ușa și mi-a făcut semn să intru.

Comandantul Liebehenschel ne-a primit în biroul său, cu mobilier din lemn de culoare închisă, simplu și plăcut în absența temutului Höss. Noul comandant era un bărbat destul de tânăr, cu ochi căprui și triști, păr negru și o frunte înaltă, brăzdată de riduri premature. Buzele lui subțiri zâmbeau cu o ușurință surprinzătoare, cel puțin către Franz. După saluturile obișnuite, ne-a invitat să venim mai aproape și, din nou, Franz m-a împins ușor de la spate.

– Aghiotantul meu m-a informat că aveți niște planuri pentru Crăciun. E adevărat, Unterscharführer?

– *Jawohl*, Herr Kommandant. Una dintre fetele din Kommandoul meu a venit cu ideea să organizăm un spectacol pentru membrii SS și voiam să vă cer părerea.

Ochii căprui ai comandantului s-au mutat spre mine. Erau mari și nu lipsiți de bunătate. I-am zâmbit timid.

– Herr Kommandant, noi, deținuții, am vrea să vă mulțumim, dumneavoastră și personalului de la Auschwitz-Birkenau, pentru tot ce-ați făcut pentru noi în ultima vreme. Dacă sunteți de acord, am dori să vă delectăm cu un spectacol cu ocazia sărbătorii Crăciunului...

Vocea mi s-a stins de la sine. Auzindu-mă, mi-am dat seama cât de ciudat sunau acele cuvinte în gura unei evreice.

Mi-a zâmbit, totuși, vizibil interesat.

– E o idee minunată. Și în ce-ar consta spectacolul?

– Cântece tradiționale. Unele fete știu să și danseze..., am zis, dar m-am oprit din nou pentru o clipă; apoi, încurajată de atitudinea lui binevoitoare, am adăugat: Poate chiar o piesă de teatru.

– O piesă? N-ar fi rău. Ce fel de piesă?

M-am întors disperată spre Franz. Asta trebuia să fi discutat pe drum, nu cum o să ne ținem de mână când se termină războiul. Halal organizatori mai eram.

– O piesă clasică, aș zice? a sugerat Franz, dezmeticindu-se înaintea mea.

El n-avea de ce să se teamă de omul de la birou. Nici eu, de altfel, pentru că era complet diferit de Höss, dar era un refiex să te temi de orice ofițer superior. Niciodată nu știai când ar putea să-i sară țandăra unuia din SS.

– Sau, și mai bine, una comică. Ca să-i mai înveselească pe colegi, a spus Franz, uitându-se încântat la comandant. Una cu Krampus[20], dacă nu aveți nimic împotrivă.

– Cu Krampus?

Comandantul Liebehenschel a ridicat dintr-o sprânceană, apoi a râs – un râs degajat, tipic omului care o face frecvent.

– Vasăzică, ești din Austria. Trebuia să ghicesc după accent. Din ce zonă?

– Austria Inferioară, Herr Kommandant. Dar familia mea locuiește acum la Viena.

– Soția?

– Nu, mama.

– Nu ești însurat?

– Nu, *mein* Kommandant.

– Norocul tău. În ciuda propagandei, e cea mai mare greșeală pe care o poate face un bărbat.

Franz a chicotit pe înfundate.

– De unde ți-a venit ideea cu Krampus?

– E amuzant, a răspuns Franz, ridicând din umeri.

– Nu e diavolul?

– E diavolul bun. Arată înspăimântător, dar e băiat cumsecade. Oamenii îl judecă greșit.

– Așa îl vedeți voi, austriecii?

Franz a mai ridicat o dată din umeri, cu un zâmbet cald.

– Vă vine sau nu să credeți, dar copiii îl așteaptă cu mai mare nerăbdare decât pe Moș Nicolae.

– Se spune despre el că bate copiii, îi bagă în sac și-i duce în iad! Ce fel de copii creșteți voi, în Austria, de se bucură să-l vadă? a întrebat comandantul, râzând.

– Pe viitorii conducători neînfricați ai Reichului, din câte se pare, a replicat Franz, cu un rânjet, după ce-a aruncat o privire la portretul de pe perete al Führerului, compatriotul lui. Judecând după reacția încântată a comandantului, era răspunsul corect. Se bucură să-l vadă pe Krampus, pentru că el pedepsește doar copiii neascultători. În afară de asta, știu toți că povestea cu bătaia, băgatul în sac și dusul în iad nu-i adevărată. E doar o prefăcătorie. Tocmai de-asta e amuzant. Toți știu că se preface.

– M-ai convins. Montează-ți piesa cu Krampus, viitorule conducător al Reichului.

– Nu sunt eu acela, Herr Kommandant. N-am calitățile necesare. Dramaturgia mi se potrivește mult mai bine.

Umerii comandantului se zguduiau iar de râs. Îl plăcea pe Franz.

– Valea de-aici, Shakespeare cu galoane! Să-mi faci un raport amănunțit, cu data, ora și locul exacte.

– Se poate să folosim popota ofițerilor, Herr Kommandant? Ca să nu organizăm serbarea în depozit, a spus Franz, uitându-se la uniforma elegantă a lui Liebehenschel. Nu-i un loc potrivit pentru dumneavoastră și ceilalți ofițeri.

– Da, puteți folosi popota.

– Vă mulțumesc, Herr Kommandant.

Nici n-am apucat să ieșim bine, că Franz, plin de idei, a început să țină un discurs înfiăcărat despre *ce costume trebuie neapărat să avem, cum să decorăm scena și din ce să-i facem coarnele lui Krampus*. Deodată, s-a oprit și s-a uitat la mine nedumerit.

– De ce ești așa mohorâtă? A acceptat absolut totul. Nu-ți place ideea cu Krampus? Nu e musai să fie Krampus. Din partea mea, putem monta și *Spărgătorul de nuci*...

Nu înțelegea de ce sunt tăcută și abătută. În sfârșit, puteam discuta liber, în văzul tuturor, pentru că aveam un motiv întemeiat. Puteam petrece timpul împreună, ca să punem la punct toate detaliile. Ce-ți mai puteai dori când erai aproape liber?

– Îmi place ideea cu Krampus, am răspuns încet. Mi-a plăcut cum ai descris-o. Doar că mi-a amintit de...

– De ce?

Am oftat.

– Mi-ar plăcea ca totul să fie prefăcătorie și aici. Bătăile, iadul. Ce frumos ar fi fost dacă totul era doar o glumă și toți oamenii răpiți s-ar întoarce la casele lor!

Era rândul lui să tacă acum. Să tacă și să se întristeze ca mine. Regretam că am spus toate astea. Ce rost avea?

Umblam prin lumina albă și scânteietoare a zilei. În această zonă a lagărului, la marginea Auschwitz-ului, barăcile, deținuții și chiar vechile crematorii nu se vedeau, doar troienele vălurite și moi de zăpadă, adunate în jur, ca într-un peisaj de basm. Am încetinit. Nu mă simțeam pregătită să revin la Birkenau. Acolo, povestea redevenea realitate, moartea, scheletele ambulante, coșurile de fum.

Ca la un semn, s-a oprit și Franz și și-a aprins o țigară. Stătea în așa fel încât să mă protejeze de vânt, în timp ce trăgea agale din țigară și se uita peste capul meu acoperit cu basmaua groasă.

– Și mie mi-ar plăcea asta, Leni, a răsunat vocea lui, ca un nor gri străveziu în aerul înghețat. N-ai idee cât mi-aș dori să mă trezesc și să văd că totul a fost doar un vis. Toată această..., a zis, schițând un gest vag în jur, după care s-a uitat la mine cu o figură hotărâtă. Dar nu tu. Aș muri dacă m-aș trezi și n-ai fi lângă mine.

Dar eu și locul acesta eram legați cu un nod atât de strâns, încât era imposibil să ne mai separi. De data asta, mi-am cântărit bine cuvintele, ca să nu-l întristez și mai mult.

– Sunt lângă tine și voi fi mereu.

Locul acesta m-a distrus. M-a distrus în asemenea măsură, încât nu-mi mai puteam imagina viața dincolo de zidurile lui. Cu o luciditate înfiorătoare, mi-am dat seama că și Franz era la fel de legat de locul acesta și că, fără el, și eu aș fi murit. Chiar dacă se termina războiul, chiar dacă aș fi fost din nou liberă, mi se părea imposibil să fac măcar un pas fără el lângă mine. N-aș fi putut să intru pe nici o ușă, fără atingerea liniștitoare a mâinii lui pe spatele meu. N-aș fi putut să mă ascund de ceilalți decât în spatele lui. Aveam nevoie de el mai mult decât avea el nevoie de mine. El avea nevoie de mine pentru că mă iubea, eu aveam nevoie de el pentru că altfel n-aș fi supraviețuit.

Mi-a zâmbit și a suflat fumul departe de fața mea.

– Rămânem la Krampus atunci, de acord?

Am încuviințat din cap și, cu inima împăcată, am pornit după el pe cărarea deszăpezită.

---

[17] Ofițer superior la comanda unităților de asalt, grad paramilitar în timpul nazismului, în cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de locotenent-colonel

[18] „Tâmpit, fraier“ (în limba germană în original)

[19] „Dobitoc“ (în limba germană în original)

[20] Personaj demonic din folclorul central-european, care îi pedepsește de Crăciun pe copiii care nu s-au purtat frumos. În jurul figurii lui Krampus au loc tot felul de serbări tradiționale, cu măști și costume specifice.

27

HELENA

Împovărate de maldărul de haine pe care urma să le folosim drept costume, așteptam stânjenite în fața popotei ofițerilor, în vreme ce Franz îi comunica ordinul comandantului unei persoane dinăuntru. Ne aflam pe un teritoriu străin, un teritoriu inamic, deținut de SS, și tânjeam după confortul liniștitor al depozitelor și barăcilor noastre.

Două gardience SS au ieșit din popotă, dar s-au oprit imediat ce-au dat cu ochii de noi, o adunătură de nevolnice care se foiau de pe un picior pe altul sub privirile lor curioase. Rareori vedeam gardience la serviciul nostru de la Kanada. Ele domneau peste lagărul de femei de la Birkenau. Wolff vorbea despre ele, în general, cu insinuări libidinoase; Franz a spus o singură dată, în treacăt, când l-am întrebat despre ele, că sunt scursurile de la Ravensbrück și că ar fi bine să stau cât mai departe de ele.

Acum se aflau în fața noastră, frumoase și disprețuitoare, cu un zâmbet crud și batjocoritor pe chipurile rotofeie și sănătoase.

– Ce-i cu șatra asta? a întrebat una dintre ele.

În lumina soarelui de iarnă, părul ei avea o nuanță de platină. Purta uniformă cenușie, croită pe silueta ei zveltă, sub pelerina descheiată.

– Un gardian SS v-a adresat o întrebare, a zis cealaltă, îndreptându-se de umeri.

Avea părul coafat cu migală, în bucle de onix, asortate cu cizmele lustruite. Țineam toate capetele plecate, de teamă să nu le vedem privirile răutăcioase.

– Vreți să vă dezleg eu limba? a insistat ea.

– Sunt aici la ordinul comandantului Liebehenschel.

Am răsuflat ușurate când a ieșit Kommandoführerul nostru, urmat de alți doi

bărbați. Gardianca blondă s-a întors spre el.

– Acum instalați șatra chiar sub nasul nostru? a spus ea, lăsând capul într-o parte, cu un zâmbet de mironosiță.

– Montăm o piesă de Crăciun pentru Herr Kommandant și personalul său, i-a răspuns Franz cu răceală.

– Nu mai bine lucrează decât să facă spectacole? a zis blonda, arătând spre noi.

– Nu mai bine îți vezi de problemele tale decât să-ți bagi nasul în treburile superiorilor? a venit replica înadins grosolană.

Am amuțit toate. Să vorbești astfel unei gardience SS, în fața deținuților! Dar Franz era ofițer SS, și bărbat pe deasupra, și, din câte se părea, puțin îi păsa dacă lezează sentimentele compatrioatelor sale. Ignorându-le pe cele două, ne-a făcut semn să intrăm și le-a spus bărbaților care-l însoțeau să ne ia legăturile de haine.

Eliberaseră deja locul pentru scenă și așezaseră scaunele în fața ei. Am aflat mai târziu că erau deținuții care lucrau ca ospătari la popota ofițerilor – alt serviciu râvnit și privilegiat, pentru care orice deținut de la Auschwitz ar fi făcut moarte de om. Printre picături, ne-au întrebat în șoaptă dacă avem nevoie să ne „organizeze“ ceva de la cantină. Le-am mulțumit și am acceptat bucuroase tot ce ne-au băgat în buzunare. Nu erau doar pentru noi; mai târziu, aveam să le împărțim cu fetele de la Birkenau, care ne înlocuiau temporar. Toate veneau din lagărul de femei și erau numai piele și os sub rochiile vărgate. Nici nu se încumetau să șterpelească ceva din bogățiile de la Kanada – unele din principiu, altele de teama bătăii pe care ar fi putut s-o primească de la Kapo. Erau bătute mult mai frecvent decât noi, chiar și sub noua conducere, și nu reușeau să-și depășească fricile adânc înrădăcinate.

Unul dintre ospătari, care tocmai strecura o bucată de brânză în buzunarul uneia dintre fete, a înlemnit când Franz s-a răsucit pe neașteptate și l-a prins chiar asupra faptului. Speriat, ospătarul s-a

îndepărtat încet de tânără, așteptându-se să fie pedepsit.

– Ce faci? l-a întrebat Franz, pe un ton măsurat. Împarți proprietatea Reichului?

Ospătarul a clipit o dată, de două ori; era mai degrabă un tic nervos decât un clipit normal. Ce puteai răspunde la o asemenea întrebare? Înainte să deschidă gura și să-și agraveze situația, ofițerul SS i-a transmis peste umăr:

– Să nu se mai întâmple.

Apoi s-a întors cu spatele la cei doi.

Fă ce vrei, dar nu sub nasul meu. N-am chef să explic la Departamentul Politic de ce-am permis asta, chiar dacă nu mai e condus de Grabner.

Transpirat și șocat de norocul neașteptat, ospătarul s-a apucat să decoreze cu zel scena și chiar a reușit să facă rost de câteva suluri de vată de sticlă – poate de la acoperișul popotei – „ca să arate frumos zăpada de sub bradul lui Herr Unterscharführer".

La vederea rulourilor gălbioare și pufoase, acesta din urmă a ridicat din sprâncene.

– Le pun la loc după spectacol, Herr Unterscharführer, i-a promis ospătarul noului său ofițer SS favorit. N-o să observe nimeni.

– Ai grijă așa să fie. Eu răspund de toate astea. Dacă dispare ceva sau...

– Jur pe mormântul mamei, Herr Unterscharführer, a zis deținutul, dând chiar și ochii peste cap, ca să fie mai convingător.

Gardienii – majoritatea bărbați și câteva femei – care se perindau pe acolo opreau invariabil în dreptul scenei noastre improvizate, doar ca să fie goniți de Franz (dacă aveau același grad sau unul inferior lui), care păzea montarea piesei cu înverșunarea unui adevărat dramaturg.

– Nu mai trageți cu ochiul, nătărăilor! le striga, mai în glumă, mai în serios. Vă pârăsc comandantului că vă amestecați în treburile oficiale ale SS-ului!

– Mare treabă oficială ți-ai găsit! a replicat unul dintre gardieni, înțelegând că e o glumă.

– Mai ai nevoie de câțiva actori? a spus altul, arătându-și dinții albi în lumina artificială.

– Da, îmi trebuie niște vagabonzi, iar voi ați fi perfecți pentru rol! a răspuns Franz, rânjind larg la tachinările camarazilor săi. Puneți zdrențele alea pe voi și urcați pe scenă. Vă preiau fetele mele îndatoririle. Oricum sunt mai capabile decât voi.

– Capabile, zici?

– Și mult mai plăcute ochiului decât niște pocitanii ca voi! a încheiat Franz, cu un zâmbet șarmant și plin de sarcasm.

Printre toate aceste înțepături și râsetele care le urmau inevitabil, noi stăteam îmbrăcați în costume și zâmbeam.

Aveam și doi bărbați cu noi; Krampus, un polonez voinic, cu ochi negri și aprigi și un fizic pe măsură, pe care Franz îl împrumutase de la Sonderkommando, și Moș Nicolae. Din cauza acestuia din urmă s-a iscat o ceartă între Franz și Wolff, când Franz a venit cu el din fundul depozitului de la Kanada.

– Vrei să-l iei pe Dayen? a întrebat Wolff, uitându-se mirat la fostul rabin.

– Da. Îmi trebuie cineva care să joace rolul lui Moș Nicolae.

– Și ți se pare că el ar fi cea mai potrivită alegere?

– Poate și altcineva să ardă cărțile și documentele în lipsa lui, a răspuns Franz.

Wolff aștepta încă o replică, pentru a se convinge că e o glumă. Văzând că nu se întâmplă nimic, și-a dres din nou glasul.

– E evreu.

Franz s-a uitat la camaradul lui ca și când spusese o prostie monumentală.

– Toți sunt, în caz că n-ai observat. Vrei să apelez la gardienii SS să joace în piesa de Crăciun? Ca să nu-ți lezeze sensibilitățile ariene? Sau poate vrei să-l joci tu pe Moș Nicolae? Pentru mine-i totuna. Trebuie doar să-mi spui, și imediat te-mbrac în haină roșie și-ți lipesc o barbă de vată.

Wolff s-a supărat. Ofițerii SS nu-și vorbeau astfel. Ar fi vrut să răspundă cumva și chiar deschisese

gura, dar și-a dat seama că nu știe ce să spună. Se simțea un iz de trădare în vorbele camaradului său, vag, abia perceptibil și rebel, dar greu de demonstrat, căci Franz nu ataca niciodată fățiș regimul, SS-ul sau măcar teoria rasială. Pur și simplu i se părea normal ca un evreu, și rabin pe deasupra, să joace rolul lui Moș Nicolae. Ce putea spune la asta? În fond, el era responsabil cu piesa. Noul comandant îi dăduse voie să facă orice consideră de cuviință. În cele din urmă, loialitatea de partid a lui Wolff a ieșit învingătoare. Dacă așa a decis comandantul că e bine, doar nu era el să conteste ordinele superiorilor.

– Fă ce ai de făcut, a spus, uitându-se peste capul lui Franz, ca și când i-ar fi fost scârbă să-și privească tovarășul.

Franz era mult prea apropiat de evreii ăia, care stăteau grămadă în jurul lui, precum oile lângă câinele ciobănesc. Wolff era dezgustat de atitudinea lui credulă. Nu-i plăcea deloc cum se uitau evreii la Franz. Și nu-i plăcea deloc că Franz le permitea să se uite la el așa.

Din ziua aceea, relația lor s-a schimbat. Între ei s-a înfiripat vrajba, iar acum nu doar Andrej, ci și Wolff îl urmărea pe Franz cu aceeași privire – concentrată, vigilentă, suspicioasă.

Elza, ultima venită în Kommandoul nostru, era din Slovacia. Toată familia ei fusese gazată încă de la sosire – mama și tatăl pentru că erau prea bătrâni și firavi, surorile pentru că erau prea tinere. Din acest motiv, ura pe oricine avea rude în viață. N-o puteai condamna. Fiecare își ducea suferința în felul său; unii înnebuneau, precum Zosia, care a început să țipe într-o zi de august din 1942 și nu s-a oprit până când n-a scos-o Wolff din baracă și-a împușcat-o. Alții se transformau în *Muselmänner*, chiar dacă aveau noroc și ajungeau în serviciul de la Kanada, unde șansele de supraviețuire erau mult mai mari decât în lagărul normal. Nu mai mâncau, cum s-a întâmplat și cu Rózínka atunci când a aflat că i-au murit copiii, și se stingeau încetul cu încetul pentru

că nu aveau pe nimeni care să le poarte de grijă. Ori pentru că nu aveau pentru cine să trăiască... Oamenii tăcuți sunt cei mai imprevizibili.

Apoi, erau cei precum Elza, care trăia măcinată de ură față de oamenii ca mine și Róžínka, pentru că noi eram împreună, iar ea nu avea pe nimeni.

Ea a râs prima de ideea mea cu piesa de teatru pentru noua conducere, încă dinainte să i-o împărtășesc lui Franz. Dar disprețul ei s-a transformat în ceva și mai întunecat, exact ca ochii ei, când ne-a văzut pe noi, fetele din Kommandoul Artistic, venind chiar înaintea apelului de seară și pălăvrăgind vesele. Ne-a privit în tăcere cum ne aliniem lângă cele din lagărul de femei și le strecurăm rațiile noastre în buzunarele rochiilor vărgate. Ne-a privit cum reluăm repetițiile după ce am primit masa de seara în baracă. Ne-a privit cum râdem și strigăm replicile în gura mare și ne punem pături pe umeri drept pelerine. Ne-a privit și, în cele din urmă, n-a mai suportat voioșia noastră.

– Nu vă e rușine?

Strigătul ei ne-a tăiat discuția precum un cuțit o bucată de unt. S-a lăsat liniștea în baracă, exact ca atunci când veneau doctorii SS în control.

– Vă fâțâiți pe-aici ca niște pațachine, a reluat, satisfăcută de efectul cuvintelor ei. Chiar atât de mult vă doriți să le faceți pe plac stăpânilor SS? Nu mai aveți pic de demnitate? Vă împopoțonați și țopăiți ca maimuțele la circ, ca să-i distrați pe ei! Halal meserie onorabilă, n-am ce zice!

Îmi era milă de ea. Am compătimit-o mereu, dar, dintr-un motiv sau altul, acuzațiile pe care ni le aducea acum m-au făcut să reacționez într-un mod pe care nici eu nu-l înțelegeam. M-am postat sfidătoare în fața grupului.

– Fii amabilă și scutește-ne de criticile tale. Când am făcut ultima oară ceva care să ne binedispună? În sfârșit se ivește ocazia să facem ceva – nu contează ce – care nu presupune să scotocim prin bagajele morților, și tu te trezești să ne judeci? N-ai nici un drept! N-ai absolut nici un drept! am zis, căci un sentiment necunoscut, o furie neagră și

copleșitoare, s-a adunat în mine, incontrolabil și aprig, și m-a făcut să uit de orice regulă și să urlu: Unele dintre noi suntem aici de ani întregi. Le-am văzut pe toate – moarte, bătăi, boli, selecții – și tu îndrăznești să ne spui că nu avem voie să ne prefacem, măcar pentru câteva săptămâni, că există și altceva pe lumea asta? Ne reproșezi că vrem să ne costumăm și să ne prefacem că suntem altcineva, doar ca să scăpăm pentru câteva clipe din acest loc de coșmar? Nu ești singura care a pierdut tot, Elza. Nu ești singura căreia trebuie să-i menajăm sentimentele. Vrem să ne bucurăm de viață atât cât putem și n-ai dreptul să ne interzici asta!

M-a apucat imediat de braț și m-a tras – cu pătura colorată înfășurată în jurul meu – spre ușa barăcii. A deschis-o și m-a împins în zăpada de afară. O pală de vânt m-a izbit în față, odată cu vorbele ei.

– Eu n-am dreptul?! Uită-te acolo! a zis, prinzându-mi bărbia ca într-o menghină și întorcându-mă cu fața spre crematoriu. Uită-te la coșul ăla, idioato! Oamenii sunt arși acolo chiar în clipa asta. Oamenii sunt arși acolo zilnic, semenii noștri, rudele noastre, și tu-mi spui mie că n-am dreptul? Vrei să sărbătorești asta dansând și cântând! Vrei să-i mulțumești lui Herr Kommandant pentru cât de frumos ne tratează! Vrei să le mulțumești ofițerilor SS că sunt atât de amabili!

– E mult mai bine acum, că a venit comandantul Liebehenschel, am bombănit, încăpățânată, în apărarea mea. N-ai fost aici când era Höss comandant. Habar n-ai ce rău era atunci. Dacă putem face ceva ca să intrăm în grațiile comandantului Liebehenschel...

– La fel cum ai intrat în grațiile lui Dahler? a zis și s-a pus în fața mea.

Umbrele îi dansau pe chip, de la lumina sobei aprinse în baracă, schimonosindu-i-l într-o mască grotescă.

N-am spus nimic la această replică. *Nu aveam* ce să spun.

– Zici că n-am dreptul! Eu zic că *tu* nu ai dreptul. Nu ai dreptul să te mai numești evreică după tot ce-ai făcut. Ești o rușine pentru strămoșii noștri, care au îndurat suferința în numele Domnului. Ești o rușine pentru istoria noastră. Nu ești decât o târfă ieftină care s-a vândut SS-ului, și-a continuat ea tirada, iar acum, chipurile noastre aproape că se atingeau. O târfă ieftină, a repetat, apăsând pe fiecare silabă.

Cuvintele ei mă dureau mai tare decât palma pe care mi-o trăsese peste gură. Mi-am dat seama că asta urmează, dar n-am întors capul și nu m-am ferit.

Avea dreptate. Eram o târfă ieftină și o meritam pe deplin.

Elza plecase de mult, dar eu încă stăteam împietrită între întuneric și lumină, între nebunie și rațiune, între viața din baracă și moartea din coșul care scuipa nori roșii de fum către cerul vinețiu și nepăsător. Era decembrie, dar nimeni nu mi-a strigat să închid ușa, cum ar fi făcut-o în mod normal. Rózínka m-a luat de umeri și m-a tras înăuntru, în baraca amuțită deodată, și mi-a șoptit la ureche singurele vorbe de consolare pe care mi le putea oferi în clipa aceea:

– N-are dreptul să-ți spună ea cum să supraviețuiești. E furioasă pe tine pentru că mă ai pe mine. Nu pune la suflet.

Toată dimineața, până la apel, Elza m-a fixat cu o privire dușmănoasă, studiind cu aviditate chipul lui Franz, care s-a încruntat imediat ce mi-a văzut fața. Cu coada ochiului, am zărit-o pe Elza îndreptându-se de umeri și tremurând, cuprinsă de o emoție inexplicabilă. Voia să demonstreze ceva în dimineața aceea, sperând ca toată lumea să vadă până unde am decăzut și dorindu-și să arăt spre ea în momentul în care Franz mi-a pus întrebarea previzibilă:

– Ce-ai pățit la față?

– Am alunecat și-am căzut, Herr Unterscharführer, am răspuns calm, uitându-mă peste umărul lui.

Franz a venit mai aproape, silindu-mă să-l privesc în ochi.

– Cine te-a lovit? a insistat, reformulându-și dinadins întrebarea.

– Nimeni, Herr Unterscharführer. Am alunecat și-am căzut, am repetat, mai tare de data asta.

Se pregătea să spună ceva, când, în spatele lui, a răsunat vocea lui Wolff:

– De câte ori trebuie să-ți mai spună împiedicata că a dat cu gura de pământ? Ținem apelul odată sau vrei să chemi doctorul s-o vadă?

Franz s-a răsucit pe călcâie și l-a săgetat cu o privire ucigătoare, dar n-a zis nimic.

28

Germania, 1947

Helena a reflectat câteva secunde după ce și-a terminat depoziția. Președintele n-a zorit-o, din respect pentru tot ce îndurase.

– Nu știu nici acum cine ne-a pârât, a concluzionat ea, într-un final. După cum puteți vedea, până la Crăciun, mulți aflaseră deja de relația noastră. Iar de Crăciun, după piesa de teatru, a făcut greșeala de a-mi mulțumi puțin cam călduros în fața comandantului și a ofițerilor... N-a fost nimic ieșit din comun, doar o reacție umană flrească. A vrut să-mi mulțumească pentru ideea care i-a adus laude din partea superiorului său și... Comandantul Liebehenschel a luat-o ca pe o glumă și-a râs, dar câțiva ofițeri au început să-l privească pe Franz cu suspiciune din momentul acela. În mai 1944, când a revenit la conducere comandantul Höss, tot Auschwitz-ul știa, sau bănuia, că e ceva între noi, a explicat ea, cu un oftat adânc. Și cineva ne-a pârât.

A căzut pe gânduri, cu ochii umbriți de amintiri ațintiți la podeaua pe care se derula povestea vieții ei, invizibilă altora. Mâinile îi ședeau moi în poală. Spre mirarea doctorului Hoffman, părea curios de senină, pierdută într-o lume în care el nu putea pătrunde.

Președintele și-a dres glasul și-a îndemnat-o blând să continue:

– Ce s-a întâmplat după aceea, Frau Dahler?

Helena a ridicat capul cu greutate, ușor buimacă și confuză, ca și când abia atunci ar fi descoperit că se află în sala de judecată, și nu altundeva.

– Într-una din zile, Kommandoul nostru se întorcea la baracă. A venit la mine un Kapo pe care nu-l cunoșteam și mi-a zis să-l urmez. N-am înțeles despre ce e vorba până n-am ajuns la Blocul 11, blocul disciplinar. Un ofițer de la Departamentul

Politic m-a dus la carceră și m-a încuiat acolo fără să-mi dea nici o lămurire. Comandantul Liebehenschel renunțase la celulele strâmte, în care nu puteai sta decât în picioare, dar, odată cu revenirea lui Höss, fostele carcere „întunecoase“ fuseseră repuse în folosință. Erau niște odăi de beton, fără ferestre și fără pic de lumină și în care nu aveai decât o găleată într-un colț. Uneori, primeam apă. Și foarte, foarte rar, niște supă.

Helena se uita la tivul fustei, pe care îl frământa între degetele nervoase. Doctorul Hoffman își dădea seama că e un chin pentru ea să retrăiască amintirile pe care mai mult ca sigur încercase să le uite de când scăpase din lagăr. Nimeni nu dorea să rememoreze întâlnirea cu Gestapoul de la Auschwitz.

– Pe noi, deținuții, ne țineau închiși o perioadă, ca un fel de tortură psihologică, a continuat Helena, pe un ton calm și echilibrat, alegându-și cu grijă cuvintele și aranjându-le astfel încât să redea ideea dorită. Inițial, nu-ți dădeai seama, dar, după câteva ore în beznă și tăcere, simțeai că înnebunești. Cel mai oribil era că nu știai dacă e noapte sau zi; nu auzeai nici măcar fanfara de la apel. Era întuneric, frig și liniște, ca într-o peșteră în care ai căzut și de unde nu mai există scăpare. După un timp, aveai senzația că n-o să se mai facă niciodată lumină.

Din poala lui Franz Dahler a căzut o hârtie, fără ca el să observe. Doctorul Hoffman a remarcat că fostul gardian SS se uita la podea cu aceeași expresie tulburată. Instinctiv, psihiatrul s-a aplecat în față, neștiind sigur dacă austriacul o să-l audă.

– Ați fost încarcerat în același buncăr, Herr Dahler?

Dahler a ridicat imediat capul, la auzul numelui său – un instinct pur militar. A schițat un zâmbet, parcă cerându-și scuze pentru starea de neatenție, și a conflrmat cu glas blând:

– Da. Am și documentul care să ateste.

Încă netrezit pe deplin la realitate, ci pierdut în bezna celulei, Dahler s-a apucat să caute hârtia prin teancul de dosare pe care-l ținea în poală.

Aprodul a ridicat hârtia căzută pe jos și i-a întins-o. Dahler i-a mulțumit tot cu un zâmbet stânjenit – *Îmi cer scuze, nu sunt în apele mele azi* – și a arătat timid spre doctorul Hoffman. Aprodul a înțeles gestul și i-a dat hârtia psihiatrului, care a aruncat un ochi pe ea și le-a întins-o președintelui și locotenentului Carter. Un simplu document în germană, cu traducerea autorizată atașată, și informații simple, enumerate cu meticulozitatea birocratică tipic germană: *numele, gradul, data încarcerării, motivul detenţiei, punerea în libertate din lipsă de dovezi.*

Era un document util pentru apărarea lui Dahler. Motivul, îndeosebi, îi era favorabil la această audiere: *reţinut sub suspiciunea de a fi întreţinut relaţii sexuale consimţite cu o deţinută de rasă evreiască*. Cuvântul „consimțite", subliniat cu roșu de cineva de la Departamentul Politic, era probabil o acuzație deosebit de rușinoasă pentru oflțerul în cauză. Cazurile de viol se închideau de obicei cu o simplă mustrare verbală – doctorul Hoffman știa asta prea bine. Dar relații sexuale *consimțite*, un fel de trădare a sângelui național și a idealurilor Reichului german și SS-ului, nu puteau fl trecute ușor cu vederea. Prin urmare, îi ținuseră închiși pe amândoi timp de o săptămână și-i interogaseră separat, în speranța că unul dintre ei va ceda și își va mărturisi fapta.

Da, documentul era foarte bun, în cazul în care Dahler trebuia să convingă judecătorii că sentimentele față de soția lui sunt sincere, și nu o stratagemă de a scăpa nepedepsit. Cu toate astea, doctorul Hoffman simțea că nu mai aveau nevoie de alte dovezi.

– M-au ținut acolo aproape o săptămână... cred, a spus Helena, încruntată, neștiind foarte bine nici data încarcerării, nici a eliberării.

Spre deosebire de soțul ei, nu avea nici un document recuperat din arhivele Gestapoului. Nimeni nu se obosea să scrie documente pentru deținuți. În ochii administrației lagărului, aceștia

erau neimportanți, teoretic nu erau nici ființe umane.

– În flecare zi mă scoteau din celulă și-mi cereau să semnez o declarație conform căreia un anume Unterscharführer Dahler ar întreține relații sexuale cu mine. Le spuneam mereu că nu e nimic între noi și, cu cât insistam, cu atât se enervau mai rău. În scurt timp, a venit să mă interogheze chiar Schurz, înlocuitorul lui Grabner. De data asta, el și oamenii lui m-au dus afară, la Zidul Negru. Cel în fața căruia executau la început deținuții..., a povestit ea și și-a tras ușor nasul, deși nu avea lacrimi în ochi. Mi-au zis că, dacă nu mărturisesc, mă împușcă pe loc.

A urmat o nouă pauză lungă. Doctorul Hoffman aștepta cu răsuflarea tăiată, deși știa cum s-a terminat interogatoriul și o vedea pe Helena în carne și oase, în fața lui. Tensiunea era palpabilă, sumbră, apăsătoare.

– Le-am spus că pot să mă împuște și că nu mai am altceva de adăugat.

Helena s-a uitat la completul de judecată, iar doctorul Hoffman a rămas uluit de dârzenia care îi lucea deodată în ochii negri. Probabil la fel se uitase și la Schurz, însuflețită de forța pe care abia atunci și-o descoperea. O protectoare, și poate o martiră atotiertătoare, dar nu o victimă.

– Nici acum nu știu de ce m-au eliberat. Vinovată sau nu, în mod normal, m-ar fi omorât, a încheiat ea, ușor încruntată și parcă nedumerită de deznodământul neașteptat.

Mâna lui Dahler a țâșnit spre a ei și i-a prins-o – gestul oarecum nervos și spasmodic al omul care își caută portofelul în care ține toate economiile de o viață. *E la locul lui. Nu l-am pierdut.* O liniște evidentă s-a așternut pe chipul lui Dahler. S-a lăsat pe spătarul scaunului și i-a mai aruncat un zâmbet stânjenit doctorului Hoffman. Nu era deloc în apele lui în ziua aceea. Îi dispăruse toată stăpânirea de sine, acum când nu trebuia să se mai apere, ci doar își spunea povestea, alături de femeia cu care o trăise. Doctorul Hoffman nu putea să nu observe

cât de tânără părea fața lui, dar cât de împovărați de vinovăție îi erau ochii... Va fl achitat doar datorită datei de naștere și a gradului inferior – tipicul *adept îndoctrinat*, cum îi clasifica Tribunalul de Denaziflcare pe foștii naziști; cu siguranță știa și el asta. Și totuși, Dahler îl fixa cu ochi atât de pătrunzători, parcă încercând cu disperare să-i transmită ceva, să-l facă pe Hoffman să înțeleagă ceva ce putea doar să fle simțit înlăuntrul sufletului, dar imposibil de transpus în cuvinte.

*

– Insist să discutați cu Helena Dahler între patru ochi, a spus Andrej Novák, curmându-i gândurile în pauză. Cu gura lui, tocmai a recunoscut în fața instanței că era un mincinos desăvârșit, a pledat el, rostind ultimele cuvinte pe un ton batjocoritor, dușmănos și rece. A pus-o să joace teatru în fața superiorilor lui, acum o pune să joace teatru în fața judecătorilor. Iar voi îi înghițiți gogoșile pe nerăsuflate.

– Nu cred că..., a dat să spună doctorul Hoffman, dar a fost din nou întrerupt.

– Eu sunt coreclamant în cazul ăsta. Vreau să vorbiți cu ea fără să fie și soțul ei de față. Și vreau să particip și eu la discuție.

Doctorul Hoffman a schimbat o ocheadă cu doctorul Hutson.

– Dacă o despărțim de soțul dumneaei și o forțăm să poarte o discuție care poate trece drept interogatoriu, după tot ce a declarat până acum, riscăm să o traumatizăm, a spus doctorul Hutson șovăitor, uitându-se la locotenentul Carter.

Acesta din urmă a ridicat neputincios din umeri. Dacă asta solicita coreclamantul, ca martora să fle interogată separat, el nu se putea opune. *Legea e lege*. Doctorul Hutson i-a aruncat slovacului o privire mustrătoare.

– Vă respect drepturile în calitate de supraviețuitor și coreclamant în acest caz. Nu vă cer decât să vă gândiți la victimă și...

– La victimă mă și gândesc, a replicat brutal Novák, iar ochii negri i-au scăpărat în lumina

înșelătoare din cameră. Sincer să fiu, am senzația că sunt singurul din această sală care se gândește la binele victimei. Dacă o separați de soțul ei și-o lăsați să spună povestea adevărată, o s-o ajute, în nici un caz n-o să-i facă rău. Va putea, în sfârșit, să vorbească liber.

Cei doi psihiatri au schimbat o privire, dar nu aveau un cuvânt de spus în această situație.

– Cum doriți, domnule Novák. Îl vom ruga pe președinte să ne permită să o supunem unui interogatoriu separat și vă anunțăm unde se va ține.

– Vreți o cafea? Ceai? Niște apă?

Cu un zâmbet binevoitor pe chip, doctorul Hoffman și-a așezat scaunul în așa fel încât să n-o incomodeze pe Helena cu prezența lui.

Doctorul Hutson s-a mutat și mai departe, într-un colț întunecat, unde a încremenit imediat ce a luat loc. În ciuda măsurilor de precauție, au observat amândoi că Helena s-a schimbat la față în momentul în care s-a închis ușa, iar soțul ei a rămas afară. Doctorul Hoffman era recunoscător că tânărul le-a ușurat sarcina atât cât era posibil în aceste împrejurări.

„Sunt la uşă, Leni.“ Îi vorbise încet şi calm, cu mâinile puse liniştitor pe umerii ei. „Dacă ai nevoie de mine, mă cheamă domnul doctor Hoffman imediat.“ Helena încuviinţase din cap fără să zică nimic, cu privirea bănuitoare a animalului care este dus la tăiere.

– Nu, mulțumesc. Vreau să terminăm cât mai repede, a zis ea acum, trăgând atât de tare de tivul fustei, încât doctorul s-a speriat că se rupe stofa.

– Vă punem doar câteva întrebări...

– Nu pricep de unde secretomania asta, a spus ea, evitând să se uite la psihiatru, dar aruncând priviri furișe spre ușă.

Începutul nu era deloc promițător. Doctorul Hoffman și-a masat fruntea, cu un sentiment de dezgust – nu avea nici un chef de acest interogatoriu. Din fericire, Novák lipsea. „Nu e ca și când eu aș avea să vă spun ceva ce nu îndrăznesc să spun în fața instanței.“

– Herr Novák a solicitat acest interogatoriu, a spus Hoffman, descoperind că e foarte ușor să dea vina pe altcineva. E dreptul dumnealui, în calitate de coreclamant.

Helena a încuviințat încet din cap. Piciorul drept îi tremura ușor. Doctorul Hoffman nu-și putea scoate din minte imaginea unei sălbăticiuni încolțite de oameni. Era evident că Helena abia aștepta să iasă de acolo.

Ca la un semn, a intrat Novák. Neobservând atitudinea crispată a Helenei, i-a zâmbit larg. Ea nici nu l-a văzut, căci era prea ocupată să se uite pe hol, înainte ca ușa să se închidă din nou.

– Putem începe? a întrebat doctorul Hoffman, deschizându-și carnețelul.

– Eu sunt gata, a anunțat slovacul, cu prea mult entuziasm pentru gustul psihiatrului.

Doctorul Hoffman s-a încruntat.

– Frau Dahler?

Pentru prima oară, Helena a ridicat ochii la el. Psihiatrul a plecat capul, neputând, dintr-un motiv inexplicabil, să-i susțină privirea.

– De cât timp sunteți căsătorită cu Herr Dahler?

– Din decembrie 1945. Ne-am căsătorit imediat ce-a fost eliberat din lagărul pentru prizonieri de război.

– A cui a fost ideea?

– A mea, a răspuns cu glas ferm, aproape sfidător. La finalul războiului, am fugit din centrul pentru strămutați al Crucii Roșii și l-am căutat pe Franz. L-am găsit în septembrie, tot prin intermediul Crucii Roșii. Am locuit în cazarma ofițerilor americani de lângă lagăr. Mi-au oferit un loc de muncă acolo, pentru că nu puteau să mai scape de mine. La început, am dormit lângă gardul de sârmă ghimpată. Eu, pe o parte, Franz, pe cealaltă. Ne țineam de mână prin gard. Soldații au vrut să mă gonească, dar, după ce mi-au aflat povestea, după ce le-am arătat tatuajul și documentele pe care le aveam de la Crucea Roșie, li s-a făcut milă de mine. De asemenea, trebuiau să-l transfere pe Franz într-

un alt penitenciar, împreună cu criminalii cu grad superior.

Aceasta era una dintre problemele pe care Novák le tot ridica, sugerând că americanii l-au anchetat pe Dahler drept criminal de război și l-au eliberat din lipsă de dovezi.

– De ce l-au transferat acolo? a întrebat doctorul Hoffman.

Helena a ridicat din umeri.

– Camarazii lui din SS s-au întors împotriva lui în momentul în care au aflat despre mine. Aproape l-au omorât în bătaie. Au intervenit americanii și l-au mutat în izolare, ca să-l apere de ceilalți. Colonelul american care conducea lagărul de prizonieri de război i-a eliberat un document care atestă acest lucru. Îi puteți cere să vi-l arate.

Doctorul Hoffman a încuviințat din cap.

– Frau Dahler, a zis, dregându-și glasul, nu-mi face plăcere să vă întreb asta, dar datoria mi-o cere. Ați fost vreodată agresată de soțul dumneavoastră?

Helena s-a uitat la el de parcă spusese o mare prostie.

– Bineînțeles că nu, a răspuns. Nu m-a lovit niciodată.

– Cu excepția bătăii cu biciul, în lagăr, a intervenit Novák, dușmănos.

Doctorul Hoffman cu greu și-a stăpânit un fior de dezgust.

– Am explicat deja în fața instanței împrejurările în care s-a produs acel eveniment, a răspuns calm Helena.

– Nu contează împrejurările. E un om violent, a zis Novák, încrucișând brațele la piept. Te-a bătut în ziua aceea. Te-a jignit la modul cel mai grosolan.

Chipul Helenei nu trăda nici o emoție, dar degetele îi erau albe, atât de tare strângea tivul fustei.

– N-ai de ce să-l protejezi în fața instanței, Helena, a continuat slovacul, îndulcindu-și tonul, apoi s-a dus spre ea, părând că ar vrea să o prindă de mână, însă când a văzut că Helena se crispează și mai tare la față, doctorul Hoffman l-a apucat de

mânecă și l-a oprit. Știu că el te-a silit să faci toate astea. Crezi că, dacă și-a înfipt colții în tine la Auschwitz, nu-ți mai dă drumul până nu te frânge în două. Te înșeli. Poți schimba asta. Spune-le adevărul acestor domni și n-o să mai suferi. Vei fi din nou liberă. Vei scăpa de el pentru totdeauna...

– Ajunge, domnule Novák, a intervenit doctorul Hutson, de data asta, din colțul său întunecos. Nu mai încercați să influențați martora.

– Încerc doar s-o ajut să pună capăt abuzurilor, a replicat Novák. Sunteți psihiatri și știți cât de greu le este victimelor să-și înfrunte agresorii. Unele nu pot nici măcar să depună mărturie împotriva lor, atât sunt de speriate. Am văzut cazuri în sala de judecată. O femeie a leșinat când...

– Cu tot respectul, domnule Novák, a spus doctorul Hoffman, care nu tolera astfel de discursuri, sunteți aici doar în calitate de martor la interogatoriu. Vă rugăm să ne lăsați să-l desfășurăm, așa cum a decis președintele completului de judecată.

I-a aruncat Helenei o privire îngrijorată. Respira sacadat și ținea o mână la gură. Ochii ei însă îl speriau cel mai mult. Erau plini de lacrimi și spaimă nemărginită. A întins mâna spre ea, cât putea de ușor.

– Frau Dahler, vă simțiți în stare să continuăm?

Helena a strâns și mai tare din buze. Novák i-a răstălmăcit gestul.

– Spune-le tot, Helena. Nu te teme. Nu te mai poate răni.

– De ce faci asta? a răbufnit ea, aproape strigând și privindu-l îngrozită pe Novák.

– Ca să te protejez, de ce crezi? Din același motiv pentru care l-am pârât Gestapoului, prima oară pentru furt, apoi pentru că te-a violat. Voiam să-l aresteze, să-l împuște – orice, numai să-l știu departe de tine, a zis, iar Helena a scos un geamăt scurt, de om care se simte profund trădat; i se cutremurau umerii de plâns. Spune-le, Helena. Spune-le acestor domni ...

– Ce rău ți-am făcut eu vreodată? a strigat ea din nou, tremurând din tot corpul. De ce mă pedepsești astfel? Vrei să mor?

Novák s-a întunecat la față. A clătinat din cap vehement.

– Nu poate să-ți mai facă nimic. Nu poate să se răzbune pe tine, dacă spui adevărul acum. Nu te teme, nu e la ușă. E într-o cameră încuiată, păzit de aprozi. Dacă depui mărturie acum, nici măcar nu va mai trebui să dai ochii cu el.

– Ajunge! a spus doctorul Hutson, ridicându-se de pe scaun.

Cu o figură rugătoare, doctorul Hoffman i-a făcut semn să ia loc.

– Vă rog să nu mai țipați! a șuierat el, adresându-se celor doi bărbați. Nu vedeți cât rău faceți?!

Era prea târziu. Imediat ce slovacul a anunțat că Dahler, singurul scut între interogatoriul tensionat, dar încă posibil, și un atac de panică, e departe de ea, Helena nu s-a mai putut stăpâni. A scos un țipăt atât de disperat și de sfâșietor, încât doctorul Hoffman a avut o strângere de inimă. A prins-o de umeri, înainte să-și lase capul în poală, și l-a rugat pe doctorul Hutson să aducă niște apă și un sedativ. Era obișnuit cu astfel de crize. Fără medicamentele potrivite, nu puteau fi controlate.

Îngenuncheat lângă el, Novák îi strângea mâinile Helenei și-i spunea ceva pe limba lui. Plânsetele ei s-au întețit. Erau urletele sălbatice ale unui om jupuit de viu.

– Ieșiți imediat din cameră! i-a strigat furios doctorul Hoffman, împingându-l de lângă Helena, mai brutal decât ar fi vrut. Chiar nu vedeți că mai rău faceți?

Slovacul i-a aruncat o privire nedumerită. Doctorul Hoffman a scos un oftat de exasperare. *Fir-ar al naibii de slovac! Chiar își imagina că o ajută.*

– Vă rog să plecați, domnule Novák, a repetat pe un ton mai blând Hoffman, văzându-i figura rănită.

Doctorul Hutson a apărut la ușă, cu apa și o seringă. Fără să stea pe gânduri, a injectat sedativul în antebrațul Helenei – direct prin haine, ca în

vreme de război. Doctorul Hoffman nu i-a reproșat graba. Ar fi fost imprudent să încerce să-i scoată taiorul în starea de surescitare în care se afla.

Sedativul și-a făcut efectul mai încet decât de obicei. Doza pe care i-o injectase colegul lui ar fi adormit un cal, dar Helena era foarte vioaie, doar că nu mai țipa, ci se legăna înainte și înapoi, repetând încontinuu, cu buzele ei umede: „Vreau să vină soțul meu", ca o placă stricată.

Era uimitor cum reușea să rămână trează, doar ca să repete aceleași și aceleași cuvinte până când avea să i se îndeplinească dorința. Cei doi doctori au schimbat o privire. *Să încercăm?*

În ochii doctorului Hutson strălucea curiozitatea savantului.

– Mă duc să-l aduc, Frau Dahler.

Rămas singur cu Helena, doctorul Hoffman nu era sigur dacă femeia l-a auzit pe colegul său, pentru că murmura în continuare aceleași cuvinte. Avea ochii tulburi, dar refuza să adoarmă în prezența unui necunoscut. Înfiorat, doctorul Hoffman privea miracolul din fața lui și se gândea cât de adâncă trebuie să fi fost trauma ca să producă un asemenea rezultat.

Își reproșa curiozitatea științifică pe care o zărise și în ochii doctorului Hutson; dorința de a vedea cum va reacționa la prezența lui Dahler în această stare de extremă nervozitate, deși era exact genul de situație în care nimeni nu s-ar fi putut preface. Era cea mai sinceră dintre scene, una imposibil de regizat.

A intrat Dahler, însoțit de doctorul Hutson. O umbră de panică i-a întunecat chipul la vederea soției sale. Doctorul Hoffman a rămas impresionat de capacitatea tânărului de a-și controla imediat emoțiile. Dahler s-a dus spre soția lui – nici prea repede, nici prea încet –, s-a așezat pe vine înaintea ei și i-a cuprins în palme pumnii strânși.

– Leni, *Liebchen*, cum te simți? a întrebat-o cu voce caldă și tandră, deși în ea se simțea un ușor tremur.

Ochii împăienjeniți ai Helenei s-au întors spre soțul ei. Doctorul Hoffman a scos un geamăt de ușurare în momentul în care buzele și legănatul femeii s-au oprit. Umerii tensionați i s-au destins, și pe chipul transpirat i-a mijit un zâmbet firav.

– Vrei să te iau în brațe, *Liebchen?* a întrebat Dahler, cu aceeași blândețe.

Dar nu s-a ridicat în picioare până când n-a văzut-o că încuviințează din cap, cu pleoapele toropite de somn.

Și-a tras un scaun lângă ea și a luat-o cu ușurință pe genunchii lui, cuprinzând-o în brațe ca pe un copil bolnav. A început chiar s-o legene ușor, murmurându-i ceva în germană. Helena a lăsat capul pe umărul lui și a scos un oftat – de mulțumire, de data asta. În scurt timp, a închis ochii. Adormise în sfârșit. Lângă doctorul Hoffman, doctorul Hutson a scos un pufnet ușor, minunându-se de această transformare instantanee.

– Incredibil, a murmurat.

Franz Dahler s-a uitat la cei doi psihiatri, cu același zâmbet stânjenit.

– Îmi pare rău, a spus, cu voce abia șoptită. Trebuia să vă fi avertizat că e posibil să se întâmple asta. Soția mea e foarte bolnavă...

– Ne-ați avertizat, a răspuns doctorul Hoffman, zâmbitor. Noi ar trebui să ne cerem scuze. Am scăpat situația din mână. Era de datoria noastră să avem grijă să nu se ajungă aici.

Nu putea să nu remarce că Dahler nu i-a întrebat nici măcar o dată ce anume a declanșat această reacție sau ce le-a spus Helena. Dintr-un motiv neștiut, zâmbea acum și mai larg.

De data asta, a luat inițiativa colegul său – savant până-n măduva oaselor și dorind să profite de această ocazie ca să elimine orice dubii, chiar dacă doctorul Hoffman nu mai avea nici unul.

– Soția dumneavoastră este într-adevăr foarte bolnavă, Herr Dahler, a spus Hutson, cu o figură compătimitoare, *ca un specialist îngrijorat, nicidecum un spion al tribunalului.*

Doctorul Hoffman era cât pe ce să clatine din cap, observând șiretlicul pe care el însuși îl folosise în câteva rânduri.

– N-ar trebui să vă spun asta, dar sper să rămână între noi. E aproape sigur că ați putea fi eliberat azi. E posibil să vi se impună anumite restricții – nu veți putea deține funcții publice o perioadă, să lucrați în învățământ sau în presă –, dar veți fi pus în libertate.

Acestea fiind spuse, psihiatrul a făcut intenționat o pauză. Pe chipul fostului ofițer SS nu se citea nimic, dar era evident că ascultă cu atenție.

– Grija pe care i-o purtați soției dumneavoastră este absolut admirabilă. Totuși, nu credeți că i-ar fi mai bine printre oameni care o pot ajuta cu adevărat? Sunt instituții excelente în Statele Unite. Aș putea să-i găsesc un loc în cea mai bună și mai modernă clinică, unde profesează cei mai respectați dintre colegii mei. Vă asigur că ar fi foarte bine îngrijită și...

– Să-mi internez soția într-un azil? a exclamat Dahler indignat, regăsindu-și vocea după câteva secunde de șoc, parcă nevenindu-i a crede că cineva i-ar putea sugera o asemenea monstruozitate. N-aș face asta în veci! a zis și a strâns-o și mai tare pe Helena în brațe – un gest protector, a cărui sinceritate instinctivă l-a emoționat nespus pe doctorul Hoffman. Poate că e bolnavă, dar nu e..., s-a întrerupt, nedorind să pronunțe cuvântul care se impunea. Tot ce-i trebuie e să ducă o viață normală, să se plimbe prin parc, să meargă la film, la restaurant, nu s-o îngrijească cineva. Asta-i trebuie. Nu doctori care s-o examineze și s-o înțepe toată ziua cu diverse instrumente și ace și să-i bage pastile pe gât. Are nevoie de cineva care s-o iubească, a încheiat pe un ton acuzator, cu glasul deodată gâtuit de emoție.

Îi sticleau lacrimi în colțurile ochilor. Și-a șters repede fața pe umăr, evident nedorind să-și arate slăbiciunea în fața celor doi bărbați.

– Din vina mea e în starea asta proastă, a reluat Dahler, iar doctorul Hoffman și-a îndreptat

instinctiv umerii. E vina mea pentru că am făcut parte din regimul care i-a făcut asta. Pentru că am purtat uniforma celor care voiau să-i extermine întreaga rasă. Pentru că nu m-am străduit mai mult s-o ajut. De fapt, n-am ajutat-o deloc. Aș fi putut face atâtea...

Doctorul Hoffman ținea capul plecat. Nu se putea uita la fața lui Dahler în clipa aceea, fața unui om măcinat de remușcări, care se chinuia să lipească la loc ceea ce țara lui sfărâmase într-o mulțime de cioburi minuscule și ascuțite. Pe obrajii austriacului, șiroiau lacrimile. Își strângea soția în brațe ca pe trupul neînsuflețit al unei ființe mult iubite și care s-a stins prea devreme.

– Vreau doar să fie fericită, repeta încet. Merită să fie fericită după câte-a îndurat, nu credeți? Vă mulțumesc pentru propunerea generoasă, dar n-o să-mi dau acordul să fle internată. Chiar dacă va fi să ajung la închisoare, o să-i poarte Rózínka de grijă în lipsa mea. Dar nu-mi internez soția într-o clinică, oricât de bună ar fi. Pot să am eu grijă de ea, a adăugat, strângând din buze sfidător.

Doctorul Hoffman a zâmbit și nu l-a contrazis. *Putea într-adevăr să aibă grijă de ea.* Se convinsese cu ochii lui.

Când s-a întors spre ușa întredeschisă, l-a văzut pe Andrej Novák în prag, uitându-se la cei doi cu o privire curios de melancolică. Încet, ca și când ar fi făcut un mare efort, slovacul și-a luat ochii de la Dahler, care-și ținea soția în brațe, și i-a zâmbit timid psihiatrului. Doctorul Hoffman a dat să meargă spre el, dar slovacul a clătinat din cap, a mai zâmbit o dată, s-a răsucit pe călcâie și a pornit pe culoar.

29

Sala de conferințe era învăluită în fum de țigară. Doctorul Hoffman a deschis fereastra și a rămas nemișcat câteva clipe, sprijinindu-se de pervazul ornamentat. În scurt timp, i s-a alăturat și Will Hutson. Rezemat într-un cot, și acesta privea absent în față. O vreme, s-au uitat amândoi la femeile – erau aproape numai femei în ultimul timp – care scormoneau prin molozul blocului demolat de vizavi, adunând rămășițele fostelor vieți, spulberate chiar de propriii bărbați.

– Ce ai de gând să declari în fața instanței? a întrebat doctorul Hutson, fornăind ușor.

Doctorul Hoffman a ridicat din umeri.

– Adevărul. Martora este aptă să depună mărturie și nu este în nici un fel constrânsă de soțul ei.

S-a lăsat un nou moment de tăcere, desflrându-se agale în aer, ca un rotocol de fum.

– Crezi că Dahler ar trebui să scape nepedepsit, pe motiv că n-a fost decât un simplu *adept*? a întrebat doctorul Hutson, utilizând termenul oficial datorită căruia mult prea mulți vinovați fuseseră absolviți de pedeapsă.

Treptat, tribunalele germane de denazificare începeau să le înlocuiască pe cele militare americane. Erau în continuare ținute sub observație, dar ambii americani erau convinși că și mai mulți foști naziști urmau să fie achitați, odată ce acestea aveau să devină complet autonome. Cu toate că noii judecători erau în majoritatea lor foști social-democrați și chiar comuniști, nu exista german care să nu fi pierdut pe cineva pe front, care să nu fi avut pe cineva încorporat cu forța, vreo rudă complice la aceleași crime colective pentru care ar fi trebuit să îi judece. Pe lângă asta, sentimentul de „justiție a învingătorului“ era tot mai puternic pe măsură ce trecea timpul, conducând uneori la ironii fățișe la adresa sistemului american de denazificare.

Doctorul Hoffman s-a întors cu spatele la stradă și se uita la perete, ca și când, pe lambriurile acestuia, ar fi putut găsi răspunsul corect. Încă se putea observa conturul unui obiect pătrat, nedecolorat de soare. Psihiatrul se întreba dacă acolo fusese atârnat portretul lui Hitler. Cu siguranță. N-avea ce altceva să fie. Timp de doisprezece ani, el reprezentase justiția în ochii germanilor. Instanțele fuseseră înlocuite de Tribunalul Poporului – un fel de inchiziție spaniolă a Germaniei naziste. Avea să dureze ca oamenii să se reobișnuiască cu legea. Doctorul Hoffman a oftat și a tras din țigara care aproape se terminase, uitată între degetele lui.

– Situația pare să-i fie favorabilă lui Dahler. Dacă azi dovedește că nu a lucrat pe rampă în timpul acțiunii maghiare, va fi achitat. Dacă nu poate dovedi asta, sau dacă acuzarea aduce un martor ori un document care să-i dovedească implicarea, va fi declarat vinovat și trimis la închisoare. Dar, cum Guvernul Militar a acordat amnistie tuturor celor născuți după 1 ianuarie 1919, oricum va scăpa nepedepsit. Știi bine că îi consideră pe toți ca fiind *copiii îndoctrinați ai Reichului*. Musai nevinovați, doar să nu fi torturat sau ucis cu mâna lor sute de oameni în vreun colț al Europei de Est, ca membri ai vreunui *Einsatzgruppe*. Iar, dacă au omorât acele sute sau mii de oameni, vor primi cinci, maximum zece ani. Vezi și tu că sunt eliberați după ce execută doar trei. Pe lângă asta...

– Da?

– Pe lângă asta, spre deosebire de ceilalți, și am văzut o mulțime de când sunt aici, Dahler e primul care și-a exprimat deschis regretul pentru faptele comise. În plus, naziștii convinși nu se îndrăgostesc de deținute evreice, n-am dreptate?

– O iubește, a spus doctorul Hutson, rânjind.

De data asta, era o afirmație, nu o întrebare.

Doctorul Hoffman a încuviințat din cap și s-a uitat din nou la pătratul de pe perete.

– Întregul sistem de denazificare e greșit. Nu există dubiu în această privință. Toți ar trebui să

ispășească pedepse. Toți criminalii de grad inferior, pe care i-am exonerat deja, „colateralii“ cărora le-am acordat amnistie, „simplii gardieni“ – ca Dahler – care n-au omorât pe nimeni cu mâna lor, a spus, cu un zâmbet trist. Din nefericire, n-avem destule penitenciare în toată Europa ca să-i închidem pe toți. Suntem atât de aglomerați de prizonierii de război care încă așteaptă în lagăre și n-au fost luați în evidență, încât o să dureze ani buni până să le fie audiate cazurile. Și toți trebuie hrăniți, îmbrăcați, îngrijiți. Bineînțeles că Guvernul Militar a decis să-i elibereze imediat pe cei cu grade inferioare. Bineînțeles că nu se obosesc să ancheteze *un simplu gardian*. Bineînțeles că un proces durează doar două ore. Ai zice că Dahler e feldmareșal, dacă i-au dedicat două zile, a adăugat, chicotind sardonic. Și, bineînțeles, e aproape sigur că va fi pus în libertate după audierea de azi. Dar, sincer să fiu, după ce-am achitat și amnistiat atâția criminali, ar fi culmea ipocriziei să-l condamnăm la închisoare pe singurul care a demonstrat remușcări. Pentru mine, e cât se poate de vinovat – toți cei care au purtat aceeași uniformă și au lucrat în lagăre sunt, indiferent dacă au ucis sau nu pe cineva –, dar am convingerea că va încerca să-și răscumpere vina, măcar stând alături de soția lui până la capăt.

– Nu ți s-a părut ciudat că a refuzat atât de categoric s-o interneze? a spus doctorul Hutson, rânjind din nou.

– Termină cu prostiile. Ești bosumflat că ai rămas fără subiect de studiu.

Doctorul Hutson a râs, dar zâmbetul îi era ușor nesigur de data asta.

– Sincer să fiu, habar n-am cum aș fi tratat-o chiar dacă o aveam ca pacientă. Nu sunt sigur dacă are nevoie de tratamentul meu, mai exact. Pare să se comporte excelent când e Dahler lângă ea. Poate că flăcăul are dreptate și dragostea e cel mai bun leac.

– Ai observat cât e de stăpânit în prezența ei? Toată lumea l-a descris pe Dahler ca fiind extrem de temperamental și de capricios în lagăr. Parcă ar ști că, dintre ei doi, doar unul își permite să fie

emoțional și înadins se controlează, ca ea să se poată baza pe cineva stabil, care s-o liniștească în momentele de panică.

Au tăcut amândoi, cufundați în gânduri. Deodată, doctorul Hutson s-a întors spre colegul său.

– Pot să mă uit pe însemnările tale?

– Însemnările mele?

– Pe ce-ai notat despre ea.

Pe chipul doctorul Hoffman a apărut un rânjet.

– De ce? Vrei să ne confruntăm ideile?

– Ce e? a zis Hutson ironic. Ți-e teamă să nu descopăr că i-ai pus diagnosticul greșit?

– Tu ești expertul în relația gardian–deținut. Critică-mă până nu mai poți, a răspuns doctorul Hoffman, cedând surprinzător de ușor.

O vreme, doctorul Hutson a răsfoit carnetul colegului său, molfăindu-și buza.

– *O tulburare de personalitate (semnul întrebării), caracterizată printr-o legătură irațional de strânsă între un gardian/temnicer și o deținută/prizonieră, pare să necesite următoarele condiții pentru a se manifesta*, a început el să citească cu glas tare. *Nici o legătură anterioară între gardian și victimă. Un spațiu relativ închis, în care interacțiunea dintre agresor și victimă este inevitabilă. Un risc constant pentru viața unei victime, care pare să transforme sentimentul de ostilitate în sentimente de afecțiune față de gardian (dar numai față de gardianul care i-a arătat bunăvoință victimei sus-amintite). Dezvoltarea unei simpatii treptate față de gardian, ca mijloc de supraviețuire, și dorința de a intra în grațiile gardianului/gardienilor (piesa de teatru de Crăciun).*

Doctorul Hutson a ridicat ochii din foaie și a rânjit.

– Până aici nu te pot contrazice, a precizat el și, după ce-a primit un zâmbet de la Hoffman, a continuat să citească: *Simpatia și sentimentele în general pozitive față de gardian par să se transforme într-o dependență patologică când viața victimei este amenințată (tifos, camera de gazare).* O deducție logică, a zis Hutson, încuviințând din cap. *Alte efecte fizice și psihologice par să se manifeste în modul*

următor: posttraumatic – confuzie, panică, retrăirea experienţelor traumatice. În prizonierat – agresivitate şi teamă de ceilalţi deţinuţi, lipsă de încredere faţă de aceştia, refuzul de a colabora cu deţinuţii/prizonierii (Elza, Andrej), ceea ce creează o şi mai mare dependenţă faţă de gardian. Anxietate socială, izolare (inclusiv faţă de rude – Rózínka), circumspecţie exagerată cu privire la mediul înconjurător, claustrofobie agorafobă (posibil? Nu există destule dovezi). Refuzul de a accepta realitatea factuală.

Doctorul Hutson a ridicat dintr-o sprânceană după ce a citit ultima afirmație.

Doctorul Hoffman s-a încruntat pe dată.

– Ce e? Crezi că mă înșel cu privire la percepția asupra realității?

– Nu. N-am spus asta. Dar... dacă nu percepe realitatea așa cum a fost, e aptă să depună mărturie în fața instanței?

– O percepe altfel, dar asta nu înseamnă că o denaturează atunci că o relatează altora. Pur și simplu, îl vede pe Dahler mai bun decât era de fapt. *Un salvator, un protector*, a spus Hoffman, repetând zâmbitor cuvintele Helenei. I-a găsit scuze pentru faptul că a bătut-o, dar nu a negat că s-a întâmplat. Nu minte în privința evenimentelor, doar le prezintă din perspectiva ei. Deci, în opinia mea, e aptă să depună mărturie. Cum aș putea să spun că nu e? Nu e clinic nebună. Problema ei nu se regăsește în nici un manual de psihiatrie. N-a întâlnit-o nimeni până acum. Sau poate nu s-a obosit s-o analizeze și s-o consemneze așa cum trebuie. Psihiatria e o știință relativ nouă. Poate că în viitor i se va da o denumire.

– Sindromul Hoffman, a glumit Hutson.

Doctorul Hoffman a clătinat din cap.

– Nu te supăra pe mine, dar nu vreau să-mi văd numele asociat cu așa ceva. Mai e puțin și se termină pauza. Să isprăvim odată cu asta.

Franz Dahler a luat loc în boxa martorilor. A mai aruncat o privire spre doctorul Hoffman, care i-a zâmbit liniștitor. Colegul lui urma să rămână lângă

Helena până când se trezea. Dahler nu voia să amâne audierea pentru a doua zi.

– Mai bine terminăm acum decât s-o mai tărăgănăm, a zis el. Și nici nu țineam ca soția mea să audă această mărturie. Dacă eu încă am coșmaruri, ea, în starea în care se află...

Nu și-a terminat ideea, dar doctorul Hoffman înțelegea la ce se referă.

Președintele răsfoia prin teancul de hârtii de pe birou. Grefierul și-a întins degetele. S-a lăsat din nou liniște în sală.

– Inculpat, erați în lagăr în perioada așa-numitei acțiuni maghiare? a întrebat președintele, începând interogatoriul.

– Da.

– Ce atribuții aveați în primăvara-vara anului 1944?

– Aceleași ca și înainte. Eram Kommandoführerul sectorului Kanada.

– Știați de acțiunea care se pregătea împotriva evreilor maghiari?

– Da. Superiorii noștri ne-au adunat imediat după sosirea comandantului Höss și ne-au anunțat că va trebui să lucrăm în ture duble din cauza afluxului de nou-veniți.

– Știați că majoritatea nou-veniților vor fi gazați încă de la sosire?

Dahler și-a cântărit câteva secunde răspunsul. Dintr-un motiv inexplicabil, doctorul Hoffman aștepta cu sufletul la gură, aproape dorindu-și ca austriacul să mintă.

– Oarecum, a răspuns Dahler într-un final, dregându-și glasul. Mai exact, nu ne-au spus deschis ce planuri au, dar administrația lagărului a luat anumite măsuri care... ne-au dat de gândit.

– Puteți să ne spuneți mai exact care au fost acele măsuri?

– Da, a spus Dahler, ușor încruntat, căutând prin amintiri. Voi începe cu săparea gropilor, dacă-mi permite instanța.

A lăsat capul într-o parte și se uita la chipul președintelui, care i-a făcut semn să continue.

– Ne-am dat seama că se pregătește ceva în momentul în care s-a reîntors comandantul Höss și l-a înlocuit pe comandantul Liebehenschel. Probabil considerau că Liebehenschel e prea... blajin pentru ce intenționau ei să facă. Liebehenschel a căzut în dizgrație după ce s-a certat cu șefii de la Berlin ca să salveze câteva transporturi de la gazare. Umbla vorba că Reichsführer Himmler însuși a dat ordin să fie transferat. În orice caz, Höss era din nou comandant. L-a numit imediat pe Hauptscharführer Moll să se ocupe de pregătiri, fiindcă nu exista om mai sadic, mai crud, mai însetat de sânge și mai fanatic, care să ducă la îndeplinire ideea lui Höss.

Era ciudat să auzi această descriere din gura unui fost ofițer SS despre superiorul său, și mai ales rostită cu asemenea dezgust nedisimulat. Doctorul Hoffman zâmbea. Era o schimbare binevenită, după obișnuita replică: *Nu făceam altceva decât să respectăm ordinele,* pe care o auzise de nenumărate ori la Tribunalele de Denazificare și la Nürnberg.

– Prima oară mi-am dat seama că ceva nu-i în ordine când, într-o zi, Sonderkommandoul nu s-a prezentat la muncă. De obicei, ei aduceau camioanele cu haine de la crematorii și le descărcau spre a fi triate de femeile de la Kanada. Cred că era în ziua de 12 mai. M-am dus să clarific situația cu Kommandoführerul lor, Oberscharführer[21] Voss, dar am aflat că fusese eliberat din funcție și înlocuit cu Hauptscharführer Moll. Motivul era același ca și în cazul lui Liebehenschel – se purta prea frumos cu muncitorii lui ca să fie pe placul comandantului Höss. Spre deosebire de Moll, Voss era un tip jovial, căruia îi plăcea băutura și era recunoscut pentru indulgența cu care își trata oamenii. De multe ori, râdea și făcea tot felul de glume obscene cu Sonderkommandoul și era apreciat de ei. Domnul Novák vă poate confirma asta.

În mod curios, slovacul a plecat ochii în pământ, ca pentru a întări cele spuse – era prima oară când nu-l contrazicea pe Dahler.

– Voss era corupt, dar îl puteai mitui ușor, cu aur furat de la cei decedați. Mita și băutura îl înveseleau

invariabil, a spus fostul membru al Sonderkommandoului. Este adevărat că dintre toți șefii de la crematorii, pe el îl consideram cel mai puțin inuman.

Dahler a încuviințat din cap. Măcar într-o privință erau de acord.

– Moll a schimbat toată conducerea sectorului crematorii, a reluat austriacul. I-a înlocuit pe toți cei care, în ochii lui, se făceau vinovați de un păcat de moarte – acela de a nu fi tirani cu deținuții – și a numit cei mai răi și mai nemiloși șefi în locul lor. Unterscharführer Steinberg a fost pus la conducerea Crematoriilor 2 și 3. În scurt timp însă, nici el nu s-a dovedit suficient de despotic pentru gustul lui Moll, așa că l-a înlocuit cu Oberscharführer Muhsfeld, recent transferat de la Majdanek. La rândul lui, Muhsfeld i-a ales ca subordonați pe Rottenführerii Holländer și Eidenmüller. Unterscharführer Eckardt a fost numit la conducerea Buncărului 5, și am aflat în curând care era motivul. Eckardt era născut în Ungaria și vorbea maghiara la fel de bine ca germana. Împreună cu colegul lui, Kell, care era din Łódz´ și, pe lângă germană, vorbea poloneză și idiș, a primit ordin de la Moll să tragă cu urechea la ce discutau oamenii când mergeau spre centrele de gazare. Din cauza numărul mare de nou-veniți și a efectivului insuficient de gardieni SS, Moll voia să fie sigur că e pregătit la cel mai mic semn de revoltă sau indisciplină. A mai trimis doi ofițeri SS la Crematoriile 4 și 5, pe Unterscharführer Seitz și Scharführer Busch. Înainte, crematoriile erau supravegheate doar de Unterscharführer Gorges și Sturmann[22] Kurschuss. Toate aceste schimbări indicau că se pregătește ceva important. Inutil să vă mai spun că Moll mi-a spus să dispar, pentru că nu se putea dispensa de oamenii din Sonderkommando. A spus că îmi pune la dispoziție un camion, dar trebuia să mă descurc cu puținii deținuți rămași la Kanada, majoritatea dintre ei „veterani“. Mai mult decât atât, în scurt timp, Moll a mărit Sonderkommandoul la 450 de

persoane..., a zis el și a făcut o scurtă pauză, înainte de a adăuga: Număr pe care l-a dublat rapid, pentru că nu făceau față cadavrelor.

Doctorul Hoffman s-a cutremurat. Ar fi putut jura că temperatura în sală scăzuse cu câteva grade, după ultimele cuvintele ale lui Dahler. Novák s-a întunecat vizibil la față. Retrăia totul prin mărturia lui Dahler.

– Dar abia când au început să sape gropile, am înțeles că urmează ceva oribil, a continuat Dahler. Și nu ne-am înșelat. *Infernul* lui Dante părea o nimica toată pe lângă ce pregătea Moll acolo. În perioada aceea, Sonderkommandoul muncea indiferent de vreme, până când au săpat nouă gropi – cu o lungime de cincizeci de metri, o lățime de opt și o adâncime de doi – lângă Buncărul 5. Înăuntru, Moll a construit un fel de dispozitiv care să preia grăsimea care se scurgea din cadavrele arse și s-o verse în combustibil, astfel încât activitatea să se desfășoare eficient și fără întreruperi.

Doctorul Hoffman a înghițit în sec. Nu era prima mărturie a unui ofițer SS pe care o auzea. Asistase la Procesele de la Nürnberg. Îl ascultase pe nimeni altul decât Otto Ohlendorf. Cu toate astea, în clipa aceea, ar fi vrut ca Dahler să se oprească înainte ca imaginea să i se întipărească pe veci în minte. Nu era de mirare că Dahler prefera ca Helena să nu fie de față. Nici psihiatrul nu știa dacă va rezista și altor descrieri.

– Împreună cu crematoriile, cele nouă gropi permiteau teoretic să fie arsă o cantitate nelimitată de cadavre, fără oprire; zi de zi, în câte două schimburi – zi și noapte...

Locotenentul Carter și-a dres glasul intenționat mai tare și a întins mâna după paharul cu apă, pe care era cât pe ce să-l verse. În replică, pe chipul lui Dahler a apărut un soi de zâmbet, dar era atât de strâmb și de sinistru, încât părea mai degrabă o grimasă.

– Da. Exact așa ne-am simțit și noi când am văzut gropile.

S-a uitat deodată la Novák, cu o figură chinuită și încărcată de remușcări. Slovacul i-a susținut privirea și a legănat încet din cap. Și-au transmis ceva în clipa aceea – agresorul și victima –, ceva profund și sugestiv, indescifrabil pentru cineva care nu cunoștea ororile pe care le trăiseră amândoi.

– Când spuneți „așa ne-am simțit și noi", la cine altcineva vă mai referiți? a întrebat președintele.

– La Rottenführer Gröning, contabilul de la Kanada. Nu m-a crezut când i-am povestit despre gropi. A vrut să le vadă cu ochii lui. Ne-am dus pe câmp noaptea. Erau fiori peste tot. Chiar în spatele sectorului Kanada și al celor două buncăre se întindea o câmpie. O vreme, am cutreierat printre fiori și până și eu am început să mă îndoiesc de ce i-am spus, fiindcă era imposibil ca cineva să transforme o pajiște atât de frumoasă într-o fabrică a morții, în doar câteva zile, a zis, apoi a tăcut câteva secunde,înainte de a relua: Dar instalaseră reflectoare, așa că am văzut gropile. Amândoi eram la Auschwitz de suficient timp încât să înțelegem ce reprezentau toate acele pregătiri. A doua zi, Gröning a făcut cerere să fie transferat pe front.

– Și dumneavoastră?

– Aș fi vrut și eu. Am fost la un pas.

– Ce v-a oprit?

Dahler a ridicat din umeri, cu un zâmbet vinovat.

– N-o puteam lăsa singură pe Helena. Cine știe ce plănuiau Höss și Moll să facă după aceea? Pierdeam războiul. Rușii tocmai eliberaseră Majdanekul. Dacă Höss dădea ordin să-i lichideze și pe ceilalți, după ce termina cu maghiarii?

– Și care era planul dumneavoastră în cazul în care se întâmpla acest lucru? a întrebat președintele.

Dahler a mai ridicat o dată din umeri.

– Să fugim, probabil. Mai reușiseră și alții să evadeze... Habar n-am. Sincer să fiu, nu mă gândisem la un plan. Nu știu ce-aș fi făcut dacă primeam acest ordin. Oricum n-aș fi putut s-o protejez. Voiam doar să fiu lângă ea, presupun.

Hoffman a zâmbit. Sinceritatea lui Dahler era aproape înduioșătoare.

– Când au început să sosească transporturile? a întrebat președintele.

– Primul a sosit pe 16 mai.

– Lucrați pe rampă la momentul acela?

– Nu. Ei m-ar fi pus, dar am reușit să mă fofilez, a spus Dahler, cu un zâmbet șiret de data asta.

– Parcă spuneați că e imposibil să nesocotești ordinele directe date de Höss.

– Așa este. Dar nu le-am nesocotit la propriu. Pur și simplu, am furat multe obiecte de la Kanada și am avut grijă să fiu prins în fapt, astfel încât Departamentul Politic să mă încarcereze în buncărul disciplinar timp de o lună. Am înaintat tribunalului documentul care atestă acest lucru.

Hoffman nu și-a putut reține un rânjet. Președintele citea documentul în cauză. A clătinat din cap, dar și pe buzele lui mijea un zâmbet.

– Ingenioasă manevră, a murmurat în barbă, dar suficient de tare cât să-l audă doctorul Hoffman, iar acesta a chicotit ușor. V-au eliberat la sfârșitul lui iunie?

– Da. Dar am avut „interdicție" de a mă apropia de rampă inclusiv în luna iulie – ca să nu mă ispitească bagajele maghiarilor, mi-au zis. Din nou, era exact ce urmăream eu. Dar nu pot dovedi că nu am lucrat pe rampă în perioada aceea. Nu am martori care să depună mărturie în acest sens.

– Ba aveți, a intervenit Novák pe neașteptate. Eu pot confirma acest lucru, Onorată Instanță. Nu a lucrat pe rampă în luna iulie. Eram acolo în fiecare zi, ca să conduc oamenii la centrele de gazare. Nu l-am văzut pe Herr Dahler acolo nici măcar o dată.

---

[21] Grad paramilitar în timpul Germaniei naziste, în structurile SS, echivalent cu cel de plutonier

[22] Grad paramilitar în timpul Germaniei naziste, în structurile SS, echivalent cu cel de fruntaș

30

FRANZ

Auschwitz. Vara anului 1944

Până și cerul era întunecat de fum. Sufocat de norii roșiatici, soarele palid se chinuia să străpungă coloanele de flăcări, ca să moară înainte de a coborî la apus. Nu-l mai vedeam aproape deloc în ultima vreme. Trăiam într-un amurg nesfârșit.

Ardeau focurile de două luni, zi și noapte. Moll introdusese două schimburi, ca să se lucreze încontinuu. *Un veritabil geniu ingineresc*. Se zvonea că bătrânul Höss avea să-l promoveze cât de curând, ca răsplată pentru eficiența și ingeniozitatea lui. *Cine altcineva s-ar mai fi gândit să folosească grăsimea umană drept combustibil?*

Am mai luat o înghițitură din ploscă, strâmbându-mă la gustul coniacului confiscat. Deci încă exista coniac pe lume, dacă îl tot aduceau cu ei. Cu siguranță exista o altă lume afară, din care veneau ei, una în care oamenii luau un mic-dejun care nu avea gust de carne umană arsă, în care mergeau la serviciu pe străzi care nu erau împrejmuite de sârmă ghimpată și păzite de turnuri de supraveghere, echipate cu mitraliere. M-am uitat la sendvișul pe care-l luasem de la cantină de dimineață, după ce-am plimbat micul-dejun prin farfurie, fără să pot lua măcar o îmbucătură, l-am dus la gură, dar nici pe acesta nu-l puteam mânca, așa că i l-am aruncat lupului alsacian, care l-a înfulecat din două înghițituri.

Nu era câinele meu. Îi aparținea unuia dintre dresori. Dar, după ce stăpânul ajunsese la infirmerie cu câteva zile înainte – oficial, din cauza gripei, neoficial, din cauza unei căderi nervoase, după ce începuse să vadă morți la capul patului noaptea, dar și pe timpul zilei – și, cum aveam aceeași rasă de

câine acasă, bietul animal îmi fusese încredințat mie pentru că știam cum să mă port cu el.

Câinele, pe numele lui Rolf, a scos limba și m-a privit cu ochii lui de chihlimbar, probabil recunoscător pentru tratația neașteptată. L-am scărpinat după ureche, imaginându-mi că e Prinz. *Sper să nu calc pe urmele fostului stăpân*, mi-am zis, lăsându-mă jos, lângă câine. Nu văzusem nici un mort încă, dar îmi pierise toată pofta de mâncare, iar doctorii SS șușoteau că *e unul dintre primele semne*. Tot neoficial. Oficial, ofițerii SS, adevărați Cavaleri Teutoni, nu se emoționau la vederea mormanelor de cadavre. Ei sufereau de răni provocate de șrapnel și bombele inamicilor, dar niciodată de sentimentalisme. Acesta era discursul oficial al partidului. Neoficial... era altă poveste. Ce rost avea să-ți pui asemenea întrebări filosofice?

Am mai luat o înghițitură de coniac. În miez de iulie și pe stomacul gol, mi s-a urcat drept la cap. Ceea ce nu era lucru rău. Mai bine decât să fii treaz în asemenea vremuri.

– Șezi, am comandat.

Rolf s-a așezat numaidecât. Era un câine ascultător, bine dresat și foarte inteligent, cu un spate puternic și pulpe musculoase, pe care mi-a îngăduit să-mi așez capul. Cu picioarele lui în jurul umerilor și un fir de iarbă în gură, în locul țigării – ne micșoraseră din nou rațiile –, am putut să închid ochii și să-mi închipui că nu începe infernul la cincisprezece minute de mers pe jos de aici. Aproape de pământ, mirosul de carne arsă nu mai era la fel de puternic și grețos. Îl simțeam în uniformele noastre. Îl simțeam în păr, chiar și după ce ne spălam temeinic. Îl simțeam în mâncare. Îl simțeam în blana câinelui de sub capul meu. Aveam ochii roșii din cauza fumului. Oficial, Cavalerii Teutoni nu vărsau lacrimi pentru dușmanii lor și nici nu-și plângeau de milă.

Din păcate, eu am înțeles prea târziu că nu sunt de-ai lor.

– Dahler! Eram sigur că aici te găsesc, trândavule!

Am pufnit ușor la auzul insultei și m-am ridicat pe coate. Gröning își permitea să rânjească prostește în perioada aceea, pentru că i se aprobase cererea de transfer. Norocosul urma să plece pe Frontul de Vest în cel mult două săptămâni.

– Ce altceva să faci aici? am spus, toropit de soare și alcool.

– Meseria.

– Îmi fac meseria. Păzesc perimetrul.

– N-ar trebui să stai în picioare, cu arma pe umăr, nu să sforăi ca un mișel?

– De ce? Doar îl am pe Rolf. Mă avertizează el dacă vine cineva.

– Și el sforăia ca un mișel când am venit.

– E antrenat să reacționeze doar la deținuți, nu și la gardieni.

Gröning a clătinat din capul lui blond. Nu avea ce să comenteze. Toți eram invidioși pe subunitatea de dresori. Puteau să stea la soare și să doarmă cât era ziua de lungă, ori să se joace liniștiți cu câinii lor. Doar când veneau transporturi, trebuiau să-și aranjeze uniformele și să ia figuri serioase, la fel ca și câinii lor, care se zbăteau în lesă și mârâiau la nou-veniți. Cum se elibera rampa, reveneau la joacă și odihnă. Erau și câțiva sadici printre ei, care-și asmuțeau câinii pe deținuți, ca să se distreze, dar, din fericire, erau minoritari. Cei mai mulți voiau doar să doarmă și să scape de muncă.

– Ți-ai făcut bagajele? l-am tachinat, mulțumindu-i din cap pentru țigara pe care mi-a oferit-o.

Stăteam unul lângă altul, cu fața spre lagăr. În spate, coloanele de fum negru se ridicau din gropi până când acopereau cerul de cenușă. În față, alte coloane mai mici se înălțau spre bolta albastră. Toate cele patru crematorii își înghițeau victimele cu lăcomia insațiabilă a monștrilor din vremuri străvechi. Aveai senzația că lumea întreagă era cuprinsă de flăcări în perioada aceea.

– N-o să-mi fie dor deloc de locul ăsta, a spus Gröning într-un final.

I-a luat ceva timp să recunoască asta, s-o rostească cu glas tare, deși știa foarte bine că sunt ultimul om care l-ar fi pârât. Eram de-o seamă. Aveam douăzeci și doi de ani amândoi. Generația noastră era destul de debusolată în ultima vreme. Pentru proști era mult mai simplu; ei ridicau imediat mâna la salut – *Heil Hitler, soldățel! Nu există defetism în rândul germanilor!* – și se aruncau sub tancurile rusești cu patru grenade de mână legate. Și pentru brute era mai simplu; aceștia îi spânzurau de copaci și de stâlpi pe cei care gândeau singuri, și scriau: *Sunt un trădător al Reichului,* pe planșe de carton, pe care le atârnau apoi de gâtul foștilor camarazi.

Cel mai greu era pentru noi, cei care creșteam într-o lume unde nu exista decât o singură rasă superioară; care ne inocula încă din școală ideea că viața noastră aparține Führerului și patriei-mamă; că ordinele nu trebuie niciodată puse la îndoială, pentru că loialitatea e onoarea noastră, iar onoarea e loialitatea noastră, și multe alte aberații de acest fel. Până când, într-o zi, ne-am uitat în jur și-am văzut ce-am făcut și ne-am dat seama că am devenit monștri, iar asta ne-a speriat atât de tare, încât nu existau cuvinte care să descrie oroarea din inimile noastre, pe care, teoretic, nici n-ar fi trebuit să le avem. Inimile, ca și viețile noastre, aparțineau Führerului. Puteau bate doar pentru el – orice altă emoție era considerată trădare.

– O să ți se facă dor când o să vezi frontul cu ochii tăi. Deși, în cazul tău...

I-am luat în glumă ochelarii cu rame maronii de pe nas, dar maimuțăreala mea era atât de jalnică, încât i-am înapoiat chiar înainte de a mi-i cere.

– Tu, care cunoști deja frontul, a zis, deloc ofensat de gestul meu, ce-ai prefera, să-l revezi sau să rămâi aici?

– Am cerut transferul în 1942, dar nu mi l-au aprobat.

– Nici mie, dar asta era acum doi ani, a zis, fluturând din mână. Pe vremea aia, câștigam războiul. Acum nu-și mai permit să facă mofturi. Cere iar

transferul și-ți garantez că-l semnează Moșul cu mâna lui, chiar dacă ai genunchiul făcut zob. Au ajuns să înroleze mucoși de treișpe ani, din *Hitlerjugend*, și bunici care-au luptat pentru Kaiser în 1870. Pe tine te acceptă imediat, mai ales cu experiența ta militară.

– Nu-ți trebuie experiență ca să te-alegi cu un glonț în burtă, am răspuns calm.

S-a făcut că nu aude replica mea răutăcioasă.

– Cu atât mai mult! Du-te la Kommandantur. Îți țin eu locul până te-ntorci. Mergem împreună pe front.

Mă uitam în față, încremenit ca o stană de piatră. *Ar trebui să merg*, mă gândeam, *chiar ar trebui... Dacă fac asta, scap de-aici în câteva zile. În câteva zile, o să mă legăn într-un tren, alături de Gröning; el o să citească o carte, eu o să mă uit pe fereastră şi-o să văd oameni – oameni vii, nu schelete ambulante pe care noi le-am înfometat – şi câmpuri pe care nu ard focuri.*

Mă uitam la unghiile de la mână, la iarba deasă din jur – orice numai să scap de privirea mustrătoare a colegului meu.

– N-o să pleci, așa-i?

Am clătinat încet din cap.

N-a pomenit de Helena. Nu mă întreba niciodată deschis de ea – în sinea lui, dezaproba acest gen de relație –, ci doar a oftat, scuturând din cap ca un copil încăpățânat.

– Atunci, care-i planul? m-a întrebat, ca și cum întrebarea aceea logică mi-ar fi băgat mințile în cap.

Era foarte *logic* colegul meu, Gröning. Eu eram *sentimentalul*, din punctul lui de vedere.

– Rămân aici.

– Până la capăt?

– Până la capăt.

– Cred că faci o mare greșeală.

Am zâmbit, amuzat de cuvintele lui.

– Între noi fie vorba, pentru prima oară în viața mea, simt că nu greșesc. Pentru prima oară, simt că fac ceea ce trebuie.

– De-asta ai ajuns la carceră de două ori în câteva luni.

Am ridicat din umeri.

– Nu m-a deranjat. Era liniște și răcoare acolo și nu mirosea a fum.

– Ai grijă măcar să nu te-mpuște pentru cine știe ce prostie.

S-a ridicat în picioare și și-a scuturat iarba de pe uniformă.

– Mai e puțin și se termină toată mizeria asta. Ar fi stupid să mori tocmai acum. O moarte stupidă și fără rost.

Am făcut semn cu mâna în jur.

– Și toate astea cum sunt? Nu tot stupide și fără rost? De ce-i omorâm pe oamenii ăștia, dacă tot pierdem războiul?

A plecat înainte să spun niște cuvinte și mai deplasate, pentru care nu m-ar fi raportat niciodată, dar pe care nici nu avea chef să le audă.

Gröning era un om logic. Nu era un antisemit înrăit ca Moll și nu era de acord cu omorurile brutale, dar se gândea mai întâi la el și nu-l puteai condamna pentru asta. Îl priveam cum se îndepărtează și mă gândeam cu nostalgie la vremurile când și mie îmi păsa mai întâi de mine, când lumea era în alb și negru, când evreii erau dușmanul, iar uniforma nu-mi mirosea a fum.

31

FRANZ

Aduseseră un nou recrut, un tinerel la vreo optsprezece ani, căruia abia îi dăduseră tuleiele, deșirat și mare patriot. Mi-a zis că l-au trimis direct de la instrucție, în München, și s-a apucat de treabă cu zelul idiotului proaspăt îndoctrinat. La prânz, mă durea deja capul din cauză că zbiera și alerga prin depozit cu eficiența unei găini fără cap. Când n-am mai suportat, l-am chemat deoparte.

M-a salutat ca la carte. Noi, cei din vechea gardă, abia dacă mai catadicseam să îndoim brațul din cot. *Heil Hitler*-ul nostru își pierduse de mult entuziasmul. Spre deosebire de acest răcan, noi îl rosteam altfel. Era rânced și mucegăit pe buzele noastre arse de vânt.

– Ce le faci amărâtelor ălora? am întrebat, arătând din cap spre deținute.

Nedumerite și ușor alarmate, femeile se uitau când la mine, când la Wolff, neștiind cum să reacționeze la răcnetele personajului nou apărut.

– Avem o mulțime de lucruri de sortat cu toate transporturile astea, Herr Unterscharführer, a răspuns, gesticulând neputincios. Nu fac altceva decât să le zoresc să muncească mai repede, ca să respectăm planul lui Herr Kommandant...

Am chicotit în barbă. Eram ferm convins că în planul lui Herr Kommandant intra doar să-și facă rost de un pașaport cu nume fals și să transporte toate obiectele furate din vilă, înainte să vină Aliații. Mă bătea gândul să-l informez și pe noul recrut, dar am observat insigna *Hitlerjugend Sieg Rune* pentru merite deosebite pe care o purta cu mândrie în piept și o privire profund devotată partidului în ochii albaștri spălăciți, și am decis că e mai înțelept să tac.

Avea dreptate într-o privință, acest *Pimpf* zelos. În jurul depozitelor, munții de obiecte se înălțau până la acoperiș; înăuntru, abia te strecurai printre

maldăre de valize și cărucioare de bebeluși. Unul dintre depozite fusese transformat în spațiu permanent de stocare; camioanele care transportau bunurile în Germania cu o eficiență lăudabilă erau în mare parte rechiziționate pentru a susține efortul de război; motorina se găsea cu greu, iar Germania era bombardată atât de asiduu, încât aveau mai mare nevoie de medicamente și sicrie decât de haine.

– Toate lucrează în acest Kommando de câțiva ani. Au un sistem cu care s-au obișnuit și tu nu faci decât să încurci cu sâcâielile și urletele tale. Nu vor munci mai repede decât le stă în putere. Lasă-le în pace.

Deschisese gura să aducă cine știe ce argument, ori să-mi citeze vreun principiu insuportabil – probabil îl avertizaseră încă de la sosire despre inconstanța vederilor mele politice –, dar mi-a văzut decorația de veteran, cu care mă întorsesem de pe Frontul de Vest, în afară de șchiopătat, și n-a făcut decât să-mi mai adreseze încă o dată salutul. Măcar aveau încă respect pentru veterani. Altminteri, mucosul m-ar fi pârât comandantului în mai puțin de o oră. Și, în ciuda a ceea ce-i spusesem lui Gröning, nu aveam nici un chef să ajung iar în Buncărul 11. Era liniște și răcoare acolo, și mă hrăneau binișor, dar gândul de a nu o vedea pe Helena mă îngrozea.

Helena a ridicat ochii de la bancul de lucru. Am zărit un zâmbet fugitiv pe chipul ei – fără îndoială, în semn de mulțumire că i-am mai temperat râvna tânărului –, dar a dispărut înainte să apuc să mă bucur de căldura lui. De când ne arestaseră în mai, stăteam la distanță unul de altul, atât cât puteam îndura. Nu o mai chemam în biroul meu și nici ea nu mi se mai adresa decât dacă-i vorbeam eu primul. Înainte să mă elibereze, Schurz bombănea că *ar fi trebuit s-o împuște pe târâtură, nu să-i dea drumul*, așa că nu-mi mai ardea să-i pun la încercare răbdarea, sfidând în continuare legile rasiale. Prin urmare, toate interacțiunile noastre se

limitau la priviri furișe, când nu ne vedea nimeni și câte un *Te iubesc la nebunie*, șoptit tot în treacăt.

Rolf, în schimb, se bucura din plin de afecțiunea mea și, în scurt timp, a devenit leneș și blajin de la atâtea mângâieri pe spate și după urechi și de la rațiile care ajungeau pe jumătate în burta lui tot mai dolofană. Îl priveam deja ca pe câinele meu. Dresorul lui nu avea să se întoarcă prea curând, din câte mi-au spus. Era la o clinică bună, undeva, lângă Alpi.

– Herr Unterscharführer!

Iarăși răcanul. M-am întors spre el, cu un zâmbet plictisit, dar politicos. Era roșu la față, dar nu gâfâia după alergătură. Își merita pe deplin insignele pentru performanțe sportive și *Sieg Rune*.

– Vă caută domnul doctor Mengele. Are nevoie de dumneavoastră la rampă. A sosit un transport și nu au destul personal SS.

Era o căldură dogoritoare în iulie, și cu toate astea m-au trecut fiori reci la auzul acelui nume detestabil.

– N-am voie pe rampă, am zis, încercând să mă sustrag de la sarcina pe care nu doream câtuși de puțin s-o îndeplinesc.

Poate n-ar fi stricat să glumesc pe seama comandantului și a noului său pașaport. Poate era mai bine să ajung în buncăr.

– Acum aveți. A întrebat anume de dumneavoastră.

– De ce tocmai de mine?

Tânărul a ezitat înainte să răspundă.

– A zis că are multe vite și dumneavoastră știți să mânuiți biciul.

Râmjea. Probabil i se părea o glumă amuzantă. Acum mă plăcea. I se citea respectul în ochi.

Am plecat înainte să spun ceva ce aveam să regret mai târziu. Trebuia să am grijă de Helena și, fie că-mi plăcea, fie că nu, nu-mi era de nici un folos dacă supăram și mai mult autoritățile.

Era haos pe rampa înțesată de oameni. O mare de trupuri asudate care nu se dădeau la o parte nici măcar la vederea lupului alsacian fioros. *Nu băuseră*

apă de câteva zile, se plângeau. *Copiii mureau de foame*. Bătrânii stăteau pe jos, resemnați și deja aproape morți. Moll nu era prezent, doar doctorul Mengele, ca de obicei, îmbrăcat într-o uniformă imaculată, cu părul negru strălucind în razele soarelui, precum coroana de onix a zeului infernului, și ochii ațintiți în mulțime, pândind gemeni sau pitici. Am dat să mă apropii de el, dar, spre marea mea ușurare, mi-a făcut semn să plec.

– Mă descurc aici. De tine am nevoie ca să conduci lumea la dușuri. N-am decât muncitorii din Sonderkommando și nici un ofițer care să-i supravegheze. Trebuia să vină Moll, dar lipsește, după cum vezi.

Priveam înainte, ignorând gemetele și rugămințile mulțimii. *Dușurile*, cunoscute și sub numele de Crematoriul V, spre care Mengele arăta grațios cu vârful cravașei, se profilau amenințător pe cerul împâclit de fum. Un muncitor din Sonderkommando, cu mânecile sufiecate, se uita la mine întrebător. Știam că acela era momentul când trebuia să vorbesc cu oamenii, să-i amăgesc cu povești frumoase, promițându-le cafea sau ceai rece după dușul revigorant, să le spun minciuni convingătoare despre lagărul de copii, ca să și-i dezbrace mai repede și să-i calmeze, astfel încât să intre de bunăvoie, fără țipete și tânguieli. Dar nu puteam deschide gura oricât m-aș fi căznit. Tăcut și încruntat, am făcut semn coloanei condamnate de Mengele să mă urmeze.

În spatele meu, începeau să se audă murmure. Cineva și-a făcut curaj și a întrebat de fumul care ieșea de la dușuri. *Nu cred să fie nevoie de cuptoare la dușuri, nu?*

Dar eu mi-am văzut hotărât de drum. *Lasă-i să se revolte. Lasă-i să afle unde mergem. Lasă-i să ne calce pe toți în picioare. Să se ducă dracului totul. Nici unul dintre noi nu va ieși viu de aici*, m-a străfulgerat deodată. *Mai bine să se termine totul acum.*

Îngrijorați de agitația iscată în mulțime, muncitorii din Sonderkommando s-au apucat să liniștească ei oamenii.

– Fumul iese de la cazan, stimate domn, de la cazanul care încălzește apa pentru dușuri, au început să spună povestea bine cunoscută. Doar nu vreți ca bătrânii și copiii să se spele cu apă rece. Apa e extrasă din puț și, credeți-mă, e rece ca gheața. Pot să răcească din cauza trecerii bruște de la o temperatură la alta, și la vârsta lor e periculos. Cine arde oameni de vii pe câmp? Cine v-a spus asemenea aberație, doamnă dragă? Alea-s incendii de turbă. Nu vedeți ce gros e fumul? Iar mirosul e specific turbei. E plin de turbă în Polonia. Știu că nu aveți așa ceva în Ungaria. Așa miroase turba. Și în fiecare vară ia foc. Noi ne-am obișnuit deja. Nici nu mai băgăm de seamă...

O grimasă scârbită mi-a apărut pe față. Măcar atâta lucru era adevărat din întregul discurs.

Unterscharführer Gorges, Kommandoführerul Crematoriului V, mă aștepta în fața clădirii, cu un rânjet și o strângere prietenească de mână.

– Au sosit întăririle! a spus, radiind de fericire; era bronzat și plesnea de sănătate. Îmi faci un mic serviciu? După cum vezi, ducem mare lipsă de oameni.

– Știu. Mi-a zis Mengele și mi se rupe sufletul de mila voastră, dar trebuie să mă întorc la Kanada.

Am dat să plec, dar m-a prins de mânecă înainte să fug.

– Chiar acum se încarcă camionul care merge la Kanada, m-a asigurat.

Într-adevăr, un camion al Crucii Roșii, o imagine liniștitoare pentru nou-veniți, era parcat chiar în fața ușilor duble de unde pornea coridorul care ducea la vestiar, ca să nu vadă nimeni ce se încarcă în el – lucrurile celor proaspăt gazați și arși acum în crematoriul din aceeași clădire. *Cazan pentru încălzirea apei, pe dracu'.*

– Nu-ți răpesc mai mult de zece minute din timpul tău prețios. Te duce șoferul înapoi, iar eu îți voi fi profund îndatorat. Un mic gest de recunoștință.

Mâna lui mi-a atins aproape imperceptibil buzunarul, dar eram obișnuit cu astfel de gesturi.

Cu o nepăsare de gheață, mă întrebam ce o fi pus înăuntru: aur, diamante sau dolari. Mă bătea gândul să scot răsplata și să i-o dau înapoi, dar acum, când finalul era atât de aproape, ar fi fost o nesăbuință să-mi fac dușmani, iar Gorges nu era o brută ca Moll. Puteai negocia cu el la nevoie. *Fir-ar să fie, deveneam și eu* logic, *ca Gröning*.

M-am silit să zâmbesc și i-am făcut complice cu ochiul.

– N-am nevoie de mită ca să ajut un tovarăș la ananghie. Dar va veni o zi când o să-ți cer să-mi întorci serviciul. S-ar putea să am nevoie de ajutorul tău.

– Nu trebuie decât să-mi spui, Dahler.

– Așa o să fac. Acum, zi-mi cu ce te pot ajuta?

Câțiva oameni ieșiseră din coloană și adunau apă din bălțile de pe jos. Bălțile se formau de la furtunurile cu care Sonderkommandoul spăla cadavrele din camerele de gazare de spumă, sânge, urină și fecale. Erau atât de des folosite încât pământul din jurul crematoriului era îmbibat de apa de la hidranți. Gorges le-a făcut o ultimă favoare jalnică și nu le-a ordonat să revină în rând.

Bătrânii stăteau pe iarbă, protejându-și capetele de soare cu ziare și genți. Luaseră până și ziare cu ei. Erau unguri, orășeni în marea lor majoritate. Puteau la fel de bine să fie *Reichsdeutsche* – nu se deosebeau cu nimic. Erau manierați, bine îmbrăcați și prea timizi ca să pornească o revoltă. Înțelegeam acum de ce Gorges nu-și făcea griji în privința lor. Gazase mulți, începând din mai, și știa că nu-i vor da bătăi de cap. Mergeau la moarte cuminți, liniștiți de explicațiile logice primite de la Sonderkommando și gardienii SS prietenoși. Gorges radia din nou, foarte mândru de el.

– Cu o ultimă favoare, a zis, apoi s-a apropiat de mine și mi-a șoptit la ureche, ca să nu audă nimeni ce spune. Toate cele șase cuptoare sunt pline, dar mai avem un lot de cadavre care trebuie arse și trebuie să-i băgăm pe ăștia înăuntru înainte să intre la bănuieli. Nu-i bine să-i lăsăm să stea pe iarbă și să gândească. Echipa a curățat deja camera și a dus

cadavrele afară, în spatele paravanului. Până când termină de încărcat bagajele în camion, fii drăguț și condu tu Sonderkommandoul cu morții rămași la serviciul lui Moll. După cum vezi, am cam multă treabă aici și e interzis să-i las să meargă singuri, neînsoțiți de un gardian.

– Desigur, am răspuns calm.

– Regulile sunt reguli, a zis Gorges, deschizând brațele într-un gest de neputință, și a rânjit din nou.

– Și ordinele sunt ordine, am bombănit înainte să mă răsucesc pe călcâie și să merg în spatele crematoriului.

Am remarcat, totuși, că i-a mai pierit zâmbetul după vorbele mele.

Paravanele solide, înalte de trei metri, care ascundeau de privirile nou-sosiților neștiutori priveliștea macabră a gropilor din câmpul aflat la nici o sută de metri distanță erau tot invenția lui Moll. La fel și fiorile pe care-i pusese pe deținuți să le planteze în fața crematoriului, înainte să demareze acțiunea maghiară. Și, asemenea unor decorațiuni ieftine, și acestea dezvăluiau adevărul hâd imediat ce treceai de ele și dădeai nas în nas cu moartea. Judecând după numărul de cadavre de acolo, unele stivuite deja, altele înșirate ordonat ca să le smulgă dentiștii coroanele de aur din gură, Moll trebuia să fie prin preajmă. Trei bărbați din Sonderkommando erau atât de ocupați să radă părul moartelor, încât nici nu m-au observat, la fel și cei îngenuncheați lângă cadavre, care le verificau orificiile în căutare de obiecte ascunse.

Cărăușii de cadavre din Sonderkommando, care stăteau tolăniți lângă cadavrele inspectate și fumau, au sărit în picioare și și-au scos șepcile de pe cap, apoi au încremenit în poziție de drepți lângă cărucioare. Bănuiam că le folosesc la transportul morților.

*

Dar nu maldărul de brațe și picioare care se bălăbăneau pe lângă corpuri m-a oripilat. Trei tinere goale pușcă stăteau ghemuite una în alta, în spatele bărbaților din Sonderkommando.

– Ce-nseamnă asta? am țipat la deținuți, cuprins de furie.

Rolf a mârâit și a început să se smucească în lesă. O sete nestăvilită de distrugere s-a trezit în mine, odată cu dorința de a asmuți câinele pe nemernicii ăia.

Bărbații s-au uitat unul la altul, clipind nedumeriți, apoi, parcă abia atunci aducându-și aminte de femei, au început să vorbească toți odată.

– Nu e vina noastră, Herr Unterscharführer!

– Hauptscharführer Moll a dat ordin!

– A trecut pe-aici chiar înainte de ultima gazare...

– Astea trei l-au rugat să fie gazate în același timp...

– Dumnealui a ordonat să nu le gazăm...

– Ne-a ordonat să le ducem la serviciul dumnealui imediat ce mergem acolo...

– Dumnealui le-a zis să se dezbrace, ca să nu-și strice hainele...

– Nu ne-am atins de ele, Herr Unterscharführer. Puteți să le întrebați.

– Am așteptat doar să ne însoțească cineva, Herr Unterscharführer...

Probabil mă mai îmblânzisem la față, pentru că au răsuflat ușurați și au tăcut.

– Uite că am venit. Hai să mergem, am mormăit.

Cărăușii au apucat de coarnele roabelor, iar femeile au luat-o șovăitor pe cărarea pe care le-am arătat-o. Și astfel, procesiunea noastră macabră a pornit spre infernul de foc.

Dante n-a avut o imaginație prea bogată când a descris infernul, ascultați-mă pe mine. Gropi cu lavă clocotită și demoni care împing păcătoșii în ele cu furcile? Ce fantezie grotescă și improbabilă! De o frumusețe aproape gotică, menită să inspire teamă de Dumnezeu.

Aici, demonul principal purta uniformă albă, de vară, și Crucea de Fier în piept – și încă *pentru merite deosebite în slujba Reichului* – și-i înjura pe fochiștii care nu întorceau cadavrele în gropi suficient de rapid. Sub privirile triste ale bătrâneilor din turnurile de supraveghere (și acum mă întreb

cum vedeau ei toate acestea, fiind aduși în iadul acesta nu din convingere, ci cu arcanul, foști fermieri în mare parte, ori soldați răniți pe front, ca mine, toți de vârsta taților noștri), Moll se plimba țanțoș pe marginea gropilor, cu alsacianul lângă el, și-i învăța pe fochiștii evrei cum să-i ardă mai eficient pe ai lor.

Dogoarea flăcărilor îmi frigea obrajii, deși eram abia la jumătatea drumului. Probabil o simțeau și femeile, sau își dădeau seama că gardienii SS nu ardeau lemne în gropile acelea, ci trupuri omenești. Unul dintre cărăuși le-a împuns cu blândețe în spate, îndemnându-le să meargă mai departe. Tinerele îi încetineau, iar cărăușii nu doreau să-l înfurie pe Moll din cauza asta. Umbla vorba că aruncase un om de viu într-una din gropi, pentru că-l supărase cu ceva. Nimeni nu știa foarte bine ce s-a întâmplat și tocmai de aceea nimeni nu voia să-l scoată din fire.

Mi-am șters fruntea de transpirație, căci asudam tot mai tare, fie de la căldura tot mai insuportabilă, fie de greața care-mi clocotea în stomac. Înghițeam cu greutate, iar gâtlejul îmi era uscat de parcă-l răzuise cineva cu un șmirghel. Femeile s-au oprit de tot, refuzând categoric să mai înainteze. Le-am lăsat în pace.

Mă duc până la groapă, îl anunț pe Moll că au venit cărăușii și femeile, pe urmă plec și-l las să facă ce dracu' vrea el.

Trebuia să fi plecat pe front cu Gröning.

Păcat că nu m-au împușcat în burtă în locul afurisitului de genunchi, să fi murit ca un erou, nu ca un...

– Herr Hauptscharführer!

Am rămas mirat de cât de calm vorbeam și cât de energic l-am salutat când s-a întors cu fața la mine. A dat aprobator din cap, mulțumit de ținuta militară impecabilă, cum o numea el. Fața pistruiată îi era îmbujorată și lucioasă de la căldură. Limbile roș-albastre de foc i se reflectau în ochiul de sticlă, dansând voios pe suprafața lui oarbă. Ochiul sănătos mă studia cu o privire răutăcioasă.

– Permiteți-mi să raportez; cărăușii au adus cadavrele la incinerare. Unterscharführer Gorges le va aduce și pe celelalte, după ce-i ia în primire pe nou-veniți.

Moll a încuviințat din cap mulțumit. Ochiul sănătos îl privea acum pe Rolf, care stătea cuminte la piciorul meu – copia fidelă a alsacianului lui Moll.

– Frumos câine.

– Vă mulțumesc, Herr Hauptscharführer. E un câine minunat.

– Cum se comportă cu deținuții?

Am șovăit câteva secunde, neștiind foarte bine ce-ar vrea să audă.

– Îi... ține la respect, Herr Hauptscharführer.

Un rânjet sadic i-a apărut pe față. Ochiul de sticlă începea să-mi dea fiori, cu privirea lui fixă. Ca să scap de ea, am încercat să mă uit peste umărul lui, dar acum vedeam mormanele de cadavre și m-a apucat amețeala. Am înghițit în sec și am simțit gust de fiere. Am închis ochii – treaba lui ce credea –, dar tot le vedeam în spatele pleoapelor, răsucindu-se și zvârcolindu-se, ca și când s-ar fi trezit la viață în momentul în care le atingeau fiăcările.

– Ești cam palid, Unterscharführer, a zis Moll, iar tonul lui batjocoritor și ușor amuzat mi-a pus capăt coșmarului. Te simți bine?

M-am silit să deschid ochii. Am dus instinctiv mâna la buzunar. Aveam o ploscă acolo, atât de aproape și atât de inaccesibilă.

– Mi-e cam cald, Herr Hauptscharführer.

– Cred și eu.

Chicotelile lui de hienă răsunau mult mai tare decât țiuitul din propriile-mi urechi.

Unul dintre fochiști s-a ridicat și m-a fixat cu privirea. L-am recunoscut, în ciuda valurilor de căldură care-i deformau trăsăturile. Andrej Novák. Încet, înadins încet, s-a apucat să împungă și să răsucească cadavrele. Sfârâitul burților care plesneau, mișcările hidoase ale brațelor parțial arse, care se ridicau singure ca într-un salut sfidător,

când mușchii se rigidizau din cauza căldurii; pielea acoperită de bășici care plesneau și lăsau să se scurgă grăsimea umană, ațâțând și mai mult focul și făcându-l să ardă cu flăcări albe – voia să văd toate acestea, să fiu martor la atrocitățile comise de poporul meu împotriva poporului său.

Niște urlete nebunești au străpuns atunci aerul. Gardienii SS le împingeau pe femei spre groapă, cu gurile puștilor. Încurajați de chicotelile lui Moll – toată lumea știa că găsea o plăcere imensă în astfel de lucruri dezgustătoare –, subalternii lui le îmbrânceau pe femei cu și mai mare entuziasm, până când bietele ființe au rupt-o la goană, ca niște căprioare speriate, în direcția gardului de sârmă ghimpată.

– Mai ușor, găinușele mele!

Moll era în elementul lui acum și flăcările îi dansau în ochi.

– Șo pe ele, băiete! Bravo!

Alsacianul le-a prins din urmă înainte să ajungă la gard, mârâind la picioarele lor și înfigându-și colții în carnea goală. Le-a strâns laolaltă, exact cum ar face un câine de stână cu oile, și a început să le mâne înapoi la stăpânul lui. Rolf a scos un chelălăit ascuțit și a început să se foiască de pe un picior pe altul, vizibil agitat.

– Dă-i drumul! a spus Moll, cu un râset satanic. Lasă-l și pe el să se distreze!

Fără să-mi dau seama ce fac, am înfășurat lesa și mai bine pe mână. Adevărul era că nu-mi mai simțeam corpul. Devenise brusc atât de ușor, încât putea să-l ia vântul și să-l ducă cu el. Țiuitul din urechi devenise atât de puternic, încât abia mai auzeam țipetele femeilor. Stăteau ghemuite una în alta, pline de sânge și tremurând din toate încheieturile, în ciuda căldurii zăpușitoare din jur.

Moll se lingea pe buze și se uita cu ochiul bun la chipurile lor îngrozite și întesate de lacrimi. A dus încet mâna la pistol și a tras de pantalonii de uniformă, ca să ascundă umflătura care începea să se vadă prin ei. Gâfâia de excitare.

– Uitați-vă! Uitați-vă bine! În câteva secunde, o să ardeți exact ca ei! a strigat, împroșcând salivă în aer.

Într-un final, în râsetele subalternilor lui SS, și-a făcut milă de ele și le-a împușcat pe rând, împingându-le apoi cu cizma în groapă. M-am întors cu spatele și-am vomitat pe pământ și pe cizme, după care am căzut în genunchi. Rolf se foia agitat în jurul meu și mă lingea pe față și pe mâini, scheunând. În afara scheunatului și a trosnetului focului, nu se mai auzea nimic. Parcă amuțise întreaga lume. M-am șters la gură cu dosul palmei și m-am uitat în jur. Figuri disprețuitoare și dușmănoase mă priveau de sus.

– Faci uniforma de rușine, a remarcat Moll, calm. Credeam că te-ai învățat cu astea după ce-ai fost pe front.

Cu ce să mă învăț? Cu moartea? Cu crimele? îmi venea să-l întreb, dar îmi pierise glasul.

Moll a chemat pe cineva la el.

– Du-l de-aici și ai grijă să nu se mai întoarcă. Mototolul naibii!

Două mâini surprinzător de delicate m-au ridicat de jos. Era un deținut, un doctor slovac. L-am recunoscut, deși aveam ochii încă împăienjeniți. Fără să scoată o vorbă, m-a condus departe de scena aceea infernală, sprijinindu-mă tot drumul până la crematoriu, pentru că mă clătinam pe picioare, ca un bețiv. Din când în când, Rolf mă înghiontea în mână cu nasul lui umed. Îmi ștergeam întruna sudoarea de pe față. Sudoarea și lacrimile...

La crematoriu, doctorul slovac avea o intrare personală, pe o latură a clădirii. Din câte se părea, acolo se afia sala de disecții, proaspăt utilată de doctorul Mengele. M-a așezat pe masa de disecție și m-a rugat politicos să aștept acolo. Stăteam întins, când a apărut cu o seringă.

– Ce-i aia? Fenol? am glumit amar.

– Ați vrea să fie fenol? mi-a replicat fără pic de emoție, sufiecându-mi mâneca.

Rolf s-a ridicat în fund lângă masă, privindu-l neîncrezător. Am întins cealaltă mână și l-am

mângâiat după ureche până când s-a liniștit din nou.

– Tu ai vrea? am zis, încercând să fiu ironic, dar a sunat mai degrabă jalnic.

Patologul mi-a aruncat o privire mustrătoare și a tamponat locul injecției, înainte să-mi îndoaie mâna din cot.

– Ții-o îndoită o perioadă.

– Nu mi-ai răspuns la întrebare.

– Nu, n-aș vrea, a răspuns în cele din urmă, oftând.

Era ceva liniștitor în camera aceea, ceva neobișnuit de calmant în clinchetul instrumentelor care se loveau de suprafața metalică, în mirosul curat și steril de dezinfectant. Am închis din nou ochii. Pleoapele, ca și membrele, îmi erau grele de somn.

– Am depus jurământul hipocratic. N-aș face niciodată rău unei alte ființe.

– Ce căutai pe câmp? am murmurat.

– Caut oameni cu anumite malformații care l-ar putea interesa pe *Herr Doktor*, a zis, și nu a mai fost nevoie să-mi explice cine e Herr Doktor. Îi place să facă autopsii pe ei și uneori trimite cazurile cele mai interesante la diverse institute științifice din Germania.

– De ce?

– Cum de ce? Ca să demonstreze cât de degenerată și inferioară este rasa evreiască în comparație cu cea ariană.

– Chiar așa este? Tu ești om de știință...

– Bineînțeles că nu. Sunt malformații normale, care apar la orice rasă.

– Așa zic și eu. Știința e măsluită. Ca și presa, și istoria... Nu mai putem avea încredere în nimic. Totul e o minciună...

– Vă rog să nu mai vorbiți, m-a rugat și mi-a pus palma caldă pe umăr.

Spuneam tot felul de lucruri deplasate, și atitudinea lui protectoare m-ar fi amuzat dacă nu aș fi fost atât de letargic și de amorțit. Probabil își

dădea și el seama că sedativul își făcuse efectul. M-a strâns ușor de umăr.

– Tânăra aceea pe care-ați adus-o aici acum doi ani și care s-a îmbolnăvit de tifos mai târziu... Mai trăiește?

Am zâmbit cu blândețe.

– Bineînțeles că trăiește. N-aș permite să pățească ceva...

– Deci încă există speranță pentru dumneavoastră, tinere domn.

Nu eram sigur dacă a zis într-adevăr asta sau doar am visat.

Ianuarie 1945

Coloanele erau gata să pornească în ultima călătorie. Vuietul artileriei sovietice care se apropia se oprise în seara aceea. Era mai înțelept să părăsim lagărul la adăpostul întunericului.

Primul a plecat comandantul Höss și s-a ocupat de asta încă de la finalul lui iulie. Și-a evacuat toată vila în care familia lui ducea o viață regească. A avut nevoie de două vagoane ca să transporte toate bunurile furate în Germania.

În noiembrie, cele trei crematorii au fost demolate cu explozibil. Sonderkommandoul s-a ocupat de al patrulea, după conflictul cu gardienii SS, la începutul aceleiași luni. Majoritatea au fost împușcați drept represalii, dar restul erau încă în viață și hotărâți să rămână așa. Nici unul dintre ei nu s-a declarat fost membru al Sonderkommandoului la ultimul apel, de la care nu trecuseră nici două ore. Doar nu erau proști. Știau ce soartă îi aștepta dacă ar fi făcut asta. Cei rămași din administrație știau foarte bine ce au de făcut în privința „dovezilor". Totul trebuia ars și îngropat. Mai întâi documentele, apoi martorii.

Cu două perechi de ghete căptușite cu blană ascunse sub manta, mă uitam prin coloană, căutându-le pe Helena și sora ei. Erau gata de plecare. Cei din frunte ieșiseră deja. Într-un final, le-am găsit, sau mai exact, Helena m-a găsit pe mine. S-a agățat de mantaua mea și nu s-a mai

desprins de acolo. Nu cred că m-a auzit când i-am spus să-și pună ghetele înainte să pornească la drum. Gardienii SS care îi însoțeau primiseră ordin clar să împuște pe oricine rămânea în urmă.

– Eu stau aici, cu tine.

Asta repeta cu încăpățânarea unei nebune, în vreme ce sora ei, Róžínka, îi trăgea ghetele în picioare, ca unui copil neputincios.

– Eu nu rămân în lagăr, Leni, am spus, încercând zadarnic să-i descleștez degetele înghețate de pe mantaua mea.

Se agăța de mine cu și mai mare disperare. Din fericire, deținuții de lângă noi se uitau în altă direcție, prefăcându-se că nu văd întreaga scenă.

– Plec pe front cu divizia nou formată. Nu rămâne nici un gardian SS în lagăr.

– Ia-mă cu tine atunci.

– Pe front? am întrebat, cu un zâmbet ce aducea mai degrabă a grimasă.

– Pot să ajut. Știu să bandajez răni...

Nu vor fi răniţi acolo unde merg eu, doar cadavre, îmi venea să îi spun, dar n-aș fi făcut decât să agravez situația.

– Helena, asta-i adresa din Viena a mamei, am zis, dar i-am dat bilețelul Róžínkăi, mult mai lucidă decât Helena în acele momente. Imediat ce ieșiți de aici, Unterscharführer Gorges o să vă ducă într-un sat – am aranjat deja totul. Vă lasă acolo să-i așteptați pe sovietici. Când vin aceștia – nu durează mai mult de o zi sau două, poate chiar mai puțin –, le arătați tatuajele și le spuneți că ați evadat. O să vă ducă la Crucea Roșie, sau se ocupă asistentele lor de voi... În orice caz, veți primi îngrijiri. Iar, după ce se termină totul, mergeți s-o căutați pe mama. O să vă găzduiască pe amândouă. Vă așteaptă. Iar, după ce se termină războiul, o să vin și eu. Nici n-o să simți când a trecut timpul.

I-am cuprins obrajii reci în palme pentru ultima oară. Trebuia să plec, dar ea se agăța încă de haina mea și plângea, plângea necontenit, și mă ruga s-o iau cu mine, ca și când nu ar fi auzit nimic din ce i-am spus. Noroc că Gorges a apărut la timp și a tras-

o de pe mine un pic cam brutal, apoi a încuviințat cu o figură gravă la întrebarea mea: „Te ții de cuvânt, da?“

Știam că o va face. Și nu din cauza mitei zdravene pe care i-o băgasem în buzunar. Războiul era ca și pierdut, iar faptul că ajuta două evreice să „scape cu viață“ era în folosul lui ca prizonier de război.

Coloana mărșăluia. Helena se zvârcolea în brațele lui Gorges și se tot întorcea spre mine, până când au dispărut cu toții în beznă, lăsând în urmă doar zăpada bătătorită și câte un cadavru pe ici, pe colo. Am rămas nemișcat, cu ochii după ei, până când ne-a chemat fluierul, pe noi, ultimii apărători ai Reichului, la noul nostru „regiment“. Douăzeci de oameni împotriva armatei ruse.

32

Germania, 1947

Audierile se încheiaseră. Doctorul Hoffman, doctorul Hutson și Andrej Novák stăteau în fața Magistraturii și fumau. Soarele la amurg își întindea lumina aurie peste ruinele din față. Printre ele, stăteau umbrele poleite ale morților.

– Pot să vă pun o întrebare? a spus doctorul Hoffman, întorcându-se spre slovac.

– Cred că aveți chiar mai multe, a replicat Novák, cu un zâmbet.

Era pentru prima oară când psihiatrul îl vedea zâmbind pe vânătorul de naziști.

– De ce v-ați retras acuzațiile?

O vreme, Novák n-a zis nimic, fumând în tăcere, cu ochii mijiți la apus.

– M-am răzgândit, a răspuns în cele din urmă, cu o nonșalanță aproape șocantă.

– În legătură cu acuzațiile?

– În legătură cu Dahler, a spus, uitându-se la psihiatru. M-a văzut în coloană, când ne pregăteam să părăsim Auschwitz-ul. M-a văzut, dar nu m-a pârât colegilor lui, deși aveau ordine clare în ceea ce ne privea. N-a pomenit de asta la audieri și mă întreb de ce.

– Poate pentru că nu voia să fie ca Gorges, a sugerat doctorul Hutson.

Slovacul a ridicat din umeri.

– E posibil, a spus, uitându-se în față, cu o figură gânditoare. Nu l-am cunoscut niciodată ca om. Doar ca militar, ca membru SS, iar pentru noi, ei erau toți la fel, mai mult sau mai puțin. Ucigași. Torționari. În general, niște ticăloși fără suflet, a explicat, apoi a făcut o scurtă pauză. În ziua aia, în iulie 1944, când s-a făcut de râs în fața lui Moll, m-am gândit că e beat. Beat în asemenea hal încât nu se mai ținea pe picioare. Gardienii SS beau de

stingeau. Era una dintre ocupațiilor lor preferate. Am crezut că de-asta se comporta așa.

– Nu credeți că a mințit când a descris acea zi? a întrebat doctorul Hutson, mijind ușor ochii, cu un zâmbet strâmb pe față.

Slovacul a fluturat din mână.

– Îmi aduc aminte perfect ce am spus la început. Că e un mincinos și ar declara orice ca să-și salveze viața. Am spus asta pentru că voiam să-l condamnați la cât mai mulți ani de închisoare. Nu știam dacă e cu adevărat mincinos. Nu voiam să știu. Nu voiam *să-l cunosc ca om*, a zis, clătinând din cap. Nu, nu cred că a mințit. Nu poți minți convingător despre lucruri care-ți întorc stomacul pe dos când te gândești la ele. Nimeni nu poate minți despre astfel de lucruri fără să se observe.

– Sunteți mulțumit de verdict?

– Da. Știam că, cel mai probabil, va fi achitat datorită gradului inferior pe care-l avea, a amnistiei acordate celor născuți după o anumită dată și a faptului că n-a participat personal la acele crime. Dar am insistat cu acuzațiile pentru că... voiam să-l văd trimis la închisoare. Știu că nu-i un comportament demn.

– E normal să vă doriți să vedeți un membru SS condamnat la închisoare, a spus doctorul Hoffman.

– Da, dar vedeți... tocmai asta-i problema. Cum aș putea spune că sunt mai presus de el, când l-am privit doar ca pe un militar, la fel cum și el ne privea pe toți ca pe niște paraziți, până când a venit cineva și i-a deschis ochii? Și mie a trebuit să-mi deschidă cineva ochii. Trebuie să oprim cumva acest cerc al urii. Toți trebuie să fim mai buni. El a făcut primul pas când a salvat-o pe Helena și nu m-a pârât SS-ului. E rândul meu să-l fac pe-al doilea și să-l las în pace. E deja pedepsit, pedepsit pe viață, având în vedere starea soției lui. El va trebui s-o îngrijească zi de zi și să trăiască cu gândul că nația lui i-a făcut asta.

– O să-i poarte de grijă, a spus doctorul Hoffman. N-o va părăsi.

– Știu, a recunoscut slovacul, surprinzător de ușor. Am văzut cum se poartă cu ea. E și ăsta un motiv pentru care mi-am schimbat părerea despre el. Și, sincer să fiu, nu-i deloc ușor să-ți schimbi părerea despre o persoană.

– Nu, nu e.

Chiar atunci, ușa Magistraturii s-a deschis și a ieșit Franz Dahler, sprijinindu-și soția. Încă palidă, dar absolut radioasă, Helena a trecut pe lângă el, strângând dosarele cu documente la piept.

– Ați primit certificatul de denazificare? a întrebat doctorul Hoffman, neputându-se abține să nu le zâmbească celor doi.

Austriacul a încuviințat din cap, apoi a ezitat câteva clipe până să le întindă mâna psihiatrilor. După ce i-au strâns-o, a coborât-o șovăitor, parcă din respect pentru slovac. Novák a rânjit ușor și i-a întins primul mâna. Dahler i-a luat-o imediat și i-a strâns-o viguros.

– Nu știu cum să vă mulțumesc, Herr Novák.

– Nu-i nevoie.

– Permiteți-mi măcar să vă cer iertare pentru tot ce s-a întâmplat. N-am apucat s-o fac așa cum se cuvinte în timpul audierilor. Îmi pare rău, nespus de rău, pentru tot ce v-am făcut, atât dumneavoastră, cât și altor persoane pe care le-am rănit. Știu că sunt doar cuvinte, că e tardiv și că nu mai ajută pe nimeni...

– E tot ce voiam să aud, l-a întrerupt slovacul, cu un zâmbet blând. Credeți-mă, înseamnă enorm. Nu schimbă nimic din ceea ce s-a întâmplat, dar e foarte important pentru viitor.

– Pot să fac ceva pentru dumneavoastră? Orice care să..., a zis Dahler, apoi s-a întrerupt, căutând zadarnic cuvintele potrivite.

– Puteți. Pe viitor, dacă vedeți un adolescent că aduce jigniri rasiale cuiva, opriți-l, trageți-l deoparte și explicați-i unde ați lucrat și cum astfel de vorbe au dus la uciderea a milioane de oameni. Dacă vedeți un ziar care neagă crimele comise de naziști, scrieți o replică și povestiți-le oamenilor ce ați văzut. Ura, rasismul și xenofobia n-au dispărut ca prin

minute odată cu Hitler. Sunt încă vii și e de datoria noastră să le combatem. Dacă doriți să faceți ceva pentru victime, nu ascundeți trecutul, vă rog. Vorbiți cu oamenii – în special cu tinerii – și spuneți-le adevărul despre ce s-a întâmplat. Vorbiți cât de des și de tare puteți. Mulți vor nega suferințele victimelor. Vor spune că am inventat totul, ca să ne atingem obiectivul. Vor nega existența camerelor de gazare și a crematoriilor. Ne vor nega amintirile. Dar, cu siguranță, vor asculta de vorbele unui ofițer SS.

Dahler i-a zâmbit cu amărăciune.

– Mă îndoiesc că cei la care vă gândiți vor asculta de un ofițer SS care, din punctul lor de vedere, și-a trădat poporul.

– Chiar și așa, domnule Dahler, dumneavoastră vorbiți. Că vă ascultă sau nu, important e să nu tăceți. Nici unul dintre noi n-ar trebui să mai tacă vreodată în fața nedreptății. Victimele au nevoie de oameni care să vorbească în numele lor, altminteri, e foarte ușor să ne prefacem că n-au existat.

Dahler a încuviințat din cap, încet și solemn.

– Așa voi face, Herr Novák. Voi vorbi. Vreau să mă înscriu la facultate, ca să-mi termin în sfârșit studiile. Dacă mă acceptă și conducerea îmi permite, voi vorbi cu studenții. Voi scrie la ziare. Promit că veți mai auzi numele meu. O să vorbesc până când o să vă săturați de mine.

Novák a pufnit în râs, s-a uitat la mâneca lui Dahler, apoi l-a bătut pe umăr, ușor stânjenit. Ochii ofițerului SS erau împăienjeniți de lacrimi. Doctorul Hutson și-a înghiontit colegul în coaste.

– Îți mulțumesc pentru tot, Andrej.

Helena a venit în fața soțului ei și, după ce i-a pus teancul de dosare în brațe, și-a îmbrățișat conaționalul, spre surprinderea tuturor.

– Îmi pare rău că din cauza mea s-au prelungit atât de mult audierile, a zis Novák, înroșindu-se la față. Sincer, voiam doar să te ajut.

– Știu asta. Și chiar m-ai ajutat. Dar nu așa cum ți-ai fi închipuit, a spus ea, cu un zâmbet larg.

– O să fii bine?

– O să fiu foarte bine. Ne înscriem amândoi la aceeași universitate. Și eu o să scriu mult.

– Te duci la facultate? a exclamat slovacul, mirat.

– Câtă vreme sunt împreună cu Franz, n-o să fie probleme. O să ne prindă bine amândurora să mergem la facultate. Se poate să-mi dai adresa ta? a adăugat, după câteva clipe de ezitare. Mi-ar plăcea să ținem legătura.

Novák s-a uitat la Dahler, neștiind ce să răspundă.

– Nu vă uitați la mine, a zis Franz, rânjind. Nu e treaba mea să vă dau sau nu voie să faceți ceva. Cu cât Leni e mai independentă, chiar și prin activități banale cum ar fi să le scrie prietenilor ei, cu atât mai bine pentru ea.

Doctorul Hoffman îi dădea perfectă dreptate.

– Ar trebui să vă înscrieți la facultatea de psihiatrie, a zis. Ați fi un psihoterapeut excelent.

– Nu sunt destul de deștept, a spus Dahler, fiuturând din mână.

– Aveți instincte foarte bune. Merită să luați și asta în calcul.

– O să mă gândesc.

Puținele felinare rămase intacte s-au aprins deodată, împrăștiindu-și lumina galbenă. Cerul era tihnit fără bombardamentele care să-i zguduie bolta. Printre ruine, copiii strigau unii la alții și la soldații americani, cerându-le gumă de mestecat.

Un zâmbet cald a apărut pe chipul lui Dahler.

– Ce seară frumoasă!

– Să nu uităm cât de norocoși suntem că o putem vedea, a adăugat Novák, blajin.

– Așa e. Să nu uităm niciodată, a spus Helena, încuviințând grav din cap. Nimic din toate acestea.

NOTĂ ISTORICĂ

Vă mulțumesc din suflet că ați citit *Fata în rochie vărgată*. Deși este o operă de ficțiune, se bazează în mare parte pe o poveste reală. Helena Citrónová (Kleinová în romanul de față) a sosit la Auschwitz cu unul dintre primele transporturi din Slovacia și a fost repartizată în serviciul de la Kanada de către Kommandoführerul sectorului, Franz Wunsch (Dahler în roman), unde a lucrat până la eliberare, în ianuarie 1945. Împrejurările în care cei doi s-au întâlnit sunt conforme cu realitatea; ea era programată să moară a doua zi și doar faptul că i s-a spus să cânte de ziua lui Franz Dahler i-a salvat viața. Acesta a rămas atât de impresionat de cântecul ei, încât a ordonat să fie imediat scoasă de pe lista de selecții și repartizată în echipa lui. Următoarele etape ale relației lor (bilețelul pe care i l-a dat și pe care ea l-a distrus; scena în care ea refuză să-i facă manichiura, iar el amenință să o împuște; faptul că a salvat-o pe Rózínka, sora Helenei, din camera de gazare; faptul că a ascuns-o pe Helena, bolnavă de tifos, în clădirea de la Kanada și a îngrijit-o până când s-a făcut bine; pachetele pe care i le trimitea pe ascuns, cu ajutorul gardienilor binevoitori și al băieților *Pipel*; arestarea lui Franz și a Helenei, după ce cineva i-a pârât Gestapoului din lagăr; ultima scenă în care le dă ghete groase ei și surorii ei și le spune cum să ajungă la mama lui, în Austria) sunt bazate pe interviurile și mărturiile date de Franz și Helena canalului BBC și în timpul procesului lui Franz. Povestea vieții lui Franz, serviciul pe front și transferul la Auschwitz după ce a fost rănit sunt, de asemenea, bazate pe fapte reale. Povestea lor se regăsește atât în studiul lui H. Langbein, „People in Auschwitz“, cât și în cel al lui L. Rees, „Auschwitz: New History“.

Pentru mine, Holocaustul este un subiect extrem de sensibil, așa că am încercat să respect cât mai mult realitatea și să folosesc licențe artistice doar

acolo unde nu aveam mărturii ale supraviețuitorilor și a trebuit să-mi folosesc imaginația ca să acopăr informațiile care lipsesc. Datele evenimentelor, majoritatea figurilor istorice, ierarhia complexă a lagărului și funcționarea diverselor servicii de muncă sunt conforme cu realitatea, iar descrierea lor se bazează pe memoriile supraviețuitorilor și pe studii istorice.

Procedura Tribunalului de Denazificare (structura, membri, istoria și contextul) este, de asemenea, bazată pe fapte istorice. Programul în sine era extrem de complex și a suferit numeroase modificări de-a lungul anilor. La finalul anului 1946 și începutul anului 1947, tribunalele germane începeau să înlocuiască tribunalele militare americane, americanii fiind din momentul acela doar observatori. Dosarele erau atât de numeroase, încât mulți prizonieri de război și foști naziști au scăpat fără a fi puși sub acuzare, doar cu restricții minore de natură profesională (o perioadă de timp, nu aveau voie să dețină funcții publice, în educație sau presă). Puteți citi mai multe despre program și cum decurgea un proces de denazificare în studiul lui Spayd și Insanally, „Bayerliein: The Denazification Trial of Rommel's Chief-of-Staff, and Panzer Lehr Division Commander Generalleutnant Fritz Bayerlein", și studiul lui F. Taylor, „Exorcising Hitler".

Majoritatea figurilor istorice menționate în roman sunt inspirate din supraviețuitori de la Auschwitz și personalul SS de acolo. R. Höss, considerat adevăratul comandant al Auschwitz-ului, în ciuda discontinuității în serviciu, a fost într-adevăr înlăturat din funcție în perioada anchetei cu privire la corupția din lagăr (condusă de doctorul Konrad Morgan și personalul său, în 1943, așa cum este descrisă în roman) și înlocuit cu comandantul Liebehenschel. Personalitatea lui Leibehenschel și schimbările pe care le-a adus (este adevărat că a făcut un tur al lagărului imediat după numire, a vorbit cu deținuții, a interzis deținuților supra-veghetori – Kapo – și ofițerilor să agreseze deținuții,

a eliminat așa-numitele „celule înguste“, folosite de Gestapoul din lagăr sub conducerea lui Höss, și a introdus un sistem de recompense pentru deținuți) sunt descrise conform memoriilor supraviețuitorilor. H. Langbein, fost prizonier politic austriac la Auschwitz și istoric, a dedicat un întreg capitol comparației între cei doi comandanți. Atât Höss, cât și Liebehenschel au fost judecați la Cracovia după război și condamnați la moarte prin spânzurătoare pentru crime împotriva umanității. Personalitatea lui Höss este inspirată și din ce am citit despre el în memoriile pe care le-a scris în timpul detenției, „Death Dealer“.

Colegul lui Franz, Oskar Gröning (i-am păstrat numele neschimbat), a fost într-adevăr contabilul serviciului Kanada până în 1944, când i s-a aprobat cererea de transfer pe front. A venit la Auschwitz în 1942 și, după ce a văzut cu ochii lui atrocitățile de acolo, a cerut imediat să fie transferat pe front, dar nu a primit aprobare. Este adevărat că lucra mai mult în biroul său și nu a fost acuzat de nici un fel de agresiune împotriva deținuților, dar a fost judecat pentru complicitate la crimă în septembrie 2014, găsit vinovat de înlesnire a crimelor în masă și condamnat la patru ani de închisoare. A murit pe 9 martie 2018, înainte de a-și începe executarea sentinței. A acordat multe interviuri canalului BBC, multe dintre ele fiind transformate în documentare, precum „The Accountant of Auschwitz“, „Auschwitz: the Nazis and the Final Solution“ și „The Last Nazis“.

Gerhard Palitzsch a fost primul Rapportführer de la Auschwitz acuzat că și-a însușit bunurile deținuților și că a întreținut relații sexuale cu o deținută non-ariană, în cadrul anchetei din 1943. Ca urmare, a fost transferat la Brno și ulterior, în iunie 1944, dat afară din SS. Nu se știe nimic despre el din acel moment, dar unele voci susțin că ar fi murit în Bătălia de la Budapesta.

Aumeier, Hössler, Moll, Voss, Gorges și Grabner sunt oameni reali, care au activat în cadrul SS-ului la Auschwitz, în perioada când Helena era

prizonieră acolo. Hössler, poreclit de deținuți „Moșe Mincinosul“, era într-adevăr faimos pentru stilul mieros în care îi trata pe nou-veniți și minciunile pe care le spunea ca să-i liniștească. Când i-am scris discursurile pentru nou-veniți, m-am inspirat în mare măsură din memoriile unui supraviețuitor din Sonderkommando, Filip Müller („Eyewitness Auschwitz“), care i-a ascultat personal cuvântările.

Unterscharführer Gorges, care a fost Kommandoführerul Crematoriului V, și Oberscharführer Voss, comandantul tuturor crematoriilor înainte de a-l înlocui Moll la ordinul lui Höss, chiar înainte de *Aktion*-ul maghiar, sunt de asemenea descriși așa cum apar în memoriile lui Müller, „Eyewitness Auschwitz“.

Otto Moll, descris atât de deținuți, cât și de colegii lui drept un torționar și un ucigaș brutal, fanatic și sadic, a fost însărcinat să organizeze acțiunea maghiară de către comandantul Höss, revenit la Auschwitz în mai 1944. Schimbările aduse la nivelul conducerii crematoriilor, săparea gropilor din spatele crematoriilor, paravanele de camuflaj, scena cu cele trei femei executate chiar de el, precum și înfățișarea și caracterul se bazează pe memoriile supraviețuitorilor din Sonderkommando, care au muncit sub conducerea lui. Moll a fost într-adevăr unul dintre puținii decorați de către Himmler însuși cu Crucea de Fier, pentru servicii deosebite aduse Reichului. A fost judecat la Cracovia și condamnat la moarte prin spânzurare.

Maximilian Grabner a fost șeful Gestapoului de la Auschwitz, judecat ulterior la Weimar pentru corupție și uciderea neautorizată a deținuților la așa-numitul „Zid negru“ – zidul unde mulți deținuți au fost împușcați de plutonul de execuție, la ordinele lui Grabner. Acesta era situat lângă Blocul 11, blocul disciplinar. După război, a fost judecat pentru crime împotriva umanității, condamnat la moarte și spânzurat în ianuarie 1948.

În ceea ce-i privește pe deținuți, o parte dintre ei sunt oameni care au existat cu adevărat (cum ar fi Mala Zimetbaum, care lucra ca interpret și curier la

Auschwitz, înainte să fugă împreună cu iubitul ei, Edward Galin´ski, precum și deținutul cunoscut drept Dayen, însărcinat cu arderea cărților și actelor rămase în urma nou-veniților), în timp ce alții sunt personaje fictive inspirate de oameni reali. De pildă, doctorul slovac care a ajutat-o pe Helena. Acesta este inspirat de doctorul Miklos Nyiszli, care a lucrat ca patolog deținut, în subordinea doctorului Mengele. Locuința și responsabilitățile sale sunt inspirate din memoriile doctorului Nyiszli, „Auschwitz: A Doctor's Eyewitness Account".

Serviciul de la Kanada, structura, organizarea și atribuțiile sunt descrise după memoriile supraviețuitorilor. Era considerat drept cel mai râvnit serviciu pentru că deținuții aveau condiții de viață suportabile (locuiau chiar în complex și puteau avea saltele, perne, cearșafuri etc. în baracă), aveau voie să se spele în dușurile instalate lângă depozit, puteau să-și păstreze părul neras și să poarte haine civile. Lucrau laolaltă bărbați și femei, sub supravegherea gardienilor, ceea ce nu se întâmpla în lagărul normal de la Birkenau, unde deținuții erau separați după gen, iar femeile din lagărul de femei erau supravegheate de gardience (majoritatea acestora au început să sosească în primăvara anului 1942, odată cu primele transporturi de femei din Slovacia). Ideea de a numi deținute germane antisociale (majoritatea prostituate) în funcția de Kapo i-a aparținut lui Himmler, care i-a ordonat lui Höss să implementeze măsura de îndată. Maria Krupp este imaginea colectivă a unui astfel de Kapo. Majoritatea celor care lucrau în Kommandoul de la Kanada, sub conducerea lui Franz Wunsch (Dahler), erau femei.

Sonderkommandoul (deținuții care lucrau în camerele de gazare, în crematorii și la gropile de incinerare) era considerat de asemenea un serviciu de „elită", pentru că și ei, ca și deținuții de la Kanada, beneficiau de o serie de privilegii. Și ei locuiau în spații separate de restul deținuților și li se interzicea mai mult sau mai puțin să interacționeze cu aceștia, întrucât SS-ul nu dorea ca detaliile

operațiunilor de la crematorii să ajungă la urechile populației generale a lagărului. Și ei aveau paturi confortabile, mâncare și băutură din belșug în spațiul de locuit (șeful de lagăr Aumeier îi descria ulterior pe membrii Sonderkommandoului ca fiind „deținuți evrei voinici și bine hrăniți"; Tadeusz Joachimowski, funcționar de apel într-un sector de la Birkenau, a oferit următoarea descriere: „Când m-am dus la Blocul 3 și-am intrat în camera ocupată de responsabilul de bloc și de Kapo, am văzut o masă mare, acoperită cu o față albă de in, la care stăteau vreo douăzeci de evrei din Sonderkommando. Karl Seefeld a întins platouri cu șuncă, cârnați și pește și alte mâncăruri, iar toți cei aflați la masă s-au ospătat pe cinste. La desert, au primit ciocolată și diverse fructe" – H. Langbein, „People in Auschwitz") și aveau voie să poarte sacouri civile și, uneori, chiar pantaloni civili. Gardienii SS treceau cu vederea faptul că furau mâncare, alcool și chiar obiecte de valoare de la deținuții morți și din Kanada, din simplul motiv că nimeni altcineva nu voia să desfășoare acea muncă și, prin urmare, considerau că trebuie recompensați cumva pentru ororile la care erau expuși prin prisma profesiei. Diferența dintre Kanada și Sonderkommando consta în faptul că acesta din urmă era rapid lichidat o dată la patru sau cinci luni, cu excepția câtorva membri, apoi se forma o nouă echipă, astfel încât martorii să nu rămână în viață prea mult timp.

Descrierea celor cinci crematorii este bazată tot pe mărturiile supraviețuitorilor și surse istorice. Crematoriul I, ale cărui ziduri se surpau frecvent, motiv pentru care cadavrele au fost inițial arse pe câmpul din spatele Buncărelor 1 și 2 (care serveau drept camere de gazare), poreclite Căsuța Roșie și Căsuța Albă, era amplasat în Auschwitz; Crematoriile II, III, IV și V au fost construite mai târziu, la Birkenau. Acestea includeau instalațiile de incinerare, sala de gazare, locuințele Sonderkommandoului și biroul Kommandoführerului și au devenit principalele centre de exterminare în 1943. Buncărele 1 și 2 erau

foste ferme transformate în camere de gazare înainte de construirea celor patru crematorii; erau mult mai neîncăpătoare și aveau un vestiar foarte mic și trape în tavanul camerei de gazare prin care sanitarii SS aruncau gazul înăuntru. Noile crematorii erau mult mai complexe, aveau vestiare mai mari, cu semne în diverse limbi, ca să-i liniștească pe nou-veniți și să-i convingă că era un duș normal. În interiorul camerei de gazare, aveau „coloane pentru gaz“ speciale, prin care sanitarul SS cobora cutiile cu Zyklon B. De asemenea, aveau lifturi, ca să transporte mai repede cadavrele de la subsol la crematoriul de la etaj. Puteți citi mai multe în memoriile lui F. Müller, „Eyewitness Auschwitz“, care includ și planurile detaliate ale acestora.

Camioane cu însemnele Crucii Roșii erau folosite pentru a transporta gazul la buncăre și deținuții respinși la selecție. Membrii Sonderkommandoului trebuiau, de asemenea, să radă părul de pe capetele cadavrelor și să le extragă dinții de aur, care erau ulterior topiți în lingouri de aur și trimise la Reichsbank. Părul ar fi fost folosit pentru șosetele și curelele militarilor din Kriegsmarine, șoșoni de pâslă, umplutura saltelelor și tapițerii.

În toamna anului 1942 au trebuit într-adevăr săpate gropi în spatele buncărelor și arse cadavrele pentru că pământul devenise atât de toxic încât contamina pânza freatică din zonă. Mai târziu, în aceeași zonă, gropile au fost folosite la arderea cadavrelor, în timpul așa-numitei acțiuni maghiare, exact cum este descris în roman.

Mâncarea dată deținuților (inclusiv bromura adăugată în ceai sau cafea), tratamentul lunar de „dezinfecție“ (inclusiv soluția turnată în părul deținuților), hainele pe care le purtau deținuții (inclusiv diferențele dintre așa-zisele „elite“ și deținuții normali) se bazează pe memoriile supraviețuitorilor. Puteți citi mai multe despre acestea în studiul lui H. Langbein, „People in Auschwitz“, și în memoriile lui R. Gelissen, „Rena's Promise“.

Așa-numiții *Muselmänner* (deținuți scheletici care păreau să-și fi pierdut orice dorință de viață), precum și scena selecției lor de către doctorii SS se bazează pe memoriile lui H. Langbein despre perioada petrecută la Auschwitz.

Orchestra lagărului și aspectul membrilor acesteia se bazează pe mărturiile supraviețuitorilor.

Martorii lui Iehova și refuzul lor de a mânui orice formă de armă sunt inspirate din fapte reale, precum și așa-numiții *Pipel* sau „domnișori“ și „relația“ (impropriu numită astfel) lor cu acei Kapo homosexuali.

Deținuții au putut într-adevăr să primească pachete de la Crucea Roșie (așa cum menționează Helena) începând din toamna anului 1942. Mai întâi arienilor, apoi deținuților evrei li s-a permis să primească pachete de la Crucea Roșie și de la familii, dar acestea erau deschise la poșta lagărului, iar din ele erau extrase diverse lucruri înainte de a fi predate deținuților. Deținuții aveau voie (ba chiar erau obligați) să le scrie vederi rudelor și prietenilor; cel mai probabil pentru ca gardienii SS să aibă și mai mult de câștigat când deținuții cereau să le fie trimis un pachet pe numele lor sau, dintr-un motiv mai sinistru, să-și convingă familiile să vină la Auschwitz de bunăvoie. Auschwitz-ul era într-adevăr denumit Waldsee pe vederile din 1944.

O parte a Sonderkommandoului a organizat o revoltă în octombrie 1944, în timpul căreia a aruncat în aer Crematoriul IV și a ars de viu un gardian SS în cuptor (așa cum menționează Franz Dahler în roman); revolta a fost înăbușită, și 451 de membri ai Sonderkommandoului au fost împușcați. Filip Müller a avut noroc să scape cu viață și a povestit ulterior evenimentul în memoriile sale.

Fiecare supraviețuitor a perceput Auschwitz-ul diferit, dar toți au rămas mai mult sau mai puțin traumatizați de el. Toți cei care au avut șansa de a ieși vii din lagăr au purtat traume psihologice care i-au însoțit toată viața. Printre aceste traume, Sindromul Stockholm (încă nedescoperit în 1947,

dar descris mai mult sau mai puțin exact de psihiatrul fictiv, doctorul Hoffman) cu siguranță a jucat un rol important. Reduși cu forța la postura de sclavi, deținuții căutau adăpost lângă oricine se afla într-o poziție de autoritate și-i putea ajuta în cazul în care viața le era în pericol. Era firesc să se lege relații între gardian și prizonierii deznădăjduiți și dispuși să facă orice ca să intre în grațiile acestuia.

Dacă relația Helenei cu Franz a fost manifestarea Sindromului Stockholm sau ea chiar s-a îndrăgostit, e imposibil de spus. În atmosfera brutală din lagăr, cazul lor este indubitabil o excepție de la regulă. Cu toate acestea, faptul că un ofițer SS s-a putut transforma sub influența iubitei sale dintr-un „antisemit convins“ (cum îl descria unul dintre supraviețuitori) într-o persoană care a început să ajute deținuții și se ferea prin orice mijloace să mai lucreze pe rampă (scena în care vomită când îi conduce pe oameni la moarte este de asemenea bazată pe mărturia supraviețuitorului Ernst Müller) este dovada certă că dragostea este întotdeauna mai puternică decât ura și că, până și în cele mai cumplite condiții, o persoană poate suferi transformări fundamentale, dacă alege bunătatea în defavoarea brutalității, iar aceasta este mereu o alegere conștientă. Ca scriitoare, prețuiesc cel mai mult aceste povești, îndeosebi în ziua de azi, când noi, ca societate, avem nevoie să dăm dovadă de compasiune și bunătate. Sper că povestea Helenei și a lui Franz v-a emoționat la fel de mult pe cât m-a emoționat pe mine, când am auzit-o prima oară. Vă mulțumesc că ați citit-o!

Dacă aveți întrebări sau v-ați dori să citiți mai multe informații, mă puteți contacta pe Goodreads sau Facebook – îmi face mare plăcere să vă răspund și să vă sugerez materiale noi pe care să le citiți.

SCRISOARE DE LA ELLIE

Dragi cititori,

Vă mulțumesc din suflet că ați decis să citiți *Fata în rochie vărgată*. În cazul în care v-a plăcut și doriți să fiți la curent cu ultimele cărți publicate de mine, nu trebuie decât să vă înregistrați pe linkul de mai jos. Adresa de e-mail va rămâne confidențială și vă puteți dezabona oricând.

www.bookouture.com/ellie-midwood

Vă mulțumesc că ați citit povestea acestei femei remarcabile. Sper că v-a plăcut *Fata în rochie vărgată* și m-aș bucura să scrieți o recenzie. Mi-ar face mare plăcere să vă aflu opiniile și ar ajuta cititorii noi să-mi descopere cărțile.

Îmi place să comunic cu cititorii mei – mă puteți contacta pe pagina de Facebook, prin Goodreads sau pe site-ul meu.

Vă mulțumesc,
Ellie

Facebook: EllieMidwood
www.elliemidwood.com

MULȚUMIRI

În primul rând, vreau să mulțumesc minunatei familii de la Bookouture, care m-a ajutat să aduc la lumină povestea Helenei și a lui Franz. N-ar fi fost posibil fără ajutorul și îndrumarea incredibilei mele redactoare, Christina Demosthenous, a cărei perspectivă dă viață personajelor mele. Sprijinul și încurajările ei mă stimulează să lucrez mai mult la romanele mele și să devin o scriitoare mai bună. Mulțumirile mele se îndreaptă către Kim Nash, Noelle Holten, Ruth Tross și Peta Nightingale, pentru că m-ați primit cu brațele deschise în minunata voastră echipă editorială. A fost o imensă plăcere să lucrez cu voi toți și abia aștept să creez mai multe proiecte sub îndrumarea voastră.

Mamă, bunico, vă mulțumesc că v-ați interesat mereu de evoluția romanului și m-ați îmbărbătat de la început până la sfârșit. Sprijinul și încrederea pe care mi-o acordați îmi ușurează enorm munca, întrucât știu că mă veți susține și veți fi mereu admiratoarele mele cele mai înfocate. Vă mulțumesc pentru dragostea pe care mi-o arătați. Vă iubesc pe amândouă nespus.

Ronnie, dragostea mea – fără tine, toate acestea n-ar fi fost posibile. De câte ori cunoști pe cineva, primul lucru pe care-l spui despre mine este: „Logodnica mea e o mare scriitoare, trebuie neapărat să-i căutați cărțile“. Te bodogănesc mereu că mă faci să mă simt prost, dar, în sinea mea, mă bucur că ești atât de mândru de mine. Îți mulțumesc că mă sprijini și-mi suporți termenele-limită și mulțimea de documente pe care ți le dau să le studiezi. Ești eroul meu.

Mulțumesc în mod special celor mai bune prietene ale mele, Vladlena și Anastasia, pentru dragostea și sprijinul lor; tuturor colegilor de breaslă pe care i-am cunoscut prin intermediul Facebook-ului și care mi-au devenit prieteni apropiați –

sunteți un model pentru mine! Nu ne-am întâlnit niciodată personal, dar vă consider familia mea.

Și, bineînțeles, mulțumiri cititorilor mei, care au așteptat răbdători noile apariții, au sărbătorit alături de mine dezvăluirea coperții, au citit manuscrisele în faza de prelansare și mi-au trimis mesaje extraordinare, de genul: „Am stat până la trei dimineața, pentru că n-am putut lăsa cartea din mână“, pentru recenziile voastre care mă bucură întotdeauna nespus și pentru că v-ați îndrăgostit de personajele mele la fel de mult ca și mine. Voi sunteți motivul pentru care scriu. Vă mulțumesc că îmi citiți poveștile.

Nu în ultimul rând, țin să le mulțumesc oamenilor neînfricați care continuă să mă inspire. Unii dintre ei au supraviețuit Holocaustului, unii au pierit, dar curajul incredibil, tenacitatea și abnegația lor vor trăi de-a pururi în sufletele noastre. Exemplul lor ne va inspira mereu să fim mai buni, să luptăm pentru dreptate, să fim vocea celor care au fost reduși la tăcere și să-i protejăm pe cei care nu se pot apăra singuri. Sunteți adevărați eroi. Vă mulțumesc.